Vintilă Corbul

Împărăteasa fără coroană

Traducere din limba franceză Valentin Protopopescu

În perioada comunistă, având în vedere că nu îi era îngăduit să scrie, Vintilă Corbul a fost nevoit să facă traduceri din limba rusă pentru a-şi suplimenta modestul venit. Recunoaşte că atunci când trebuia să traducă astfel de cărţi, încerca să deducă subiectul lucrării pentru că nu înţelegea mai nimic. Practic, inventa cartea. Au urmat şi traduceri din engleză şi abia după aceea i s-a îngăduit să scrie şi să publice propriile cărţi. Autorul a avut foarte mult de suferit de pe urma regimului comunist, deoarece provenea dintr-o familie de burghezi, iar în urma ameninţărilor a fost nevoit să fugă din ţară. Cu toate acestea, rămâne un mare patriot, foarte legat de România, dovadă că în multe dintre cărţile sale aminteşte în mod pozitiv despre ţara natală. Deşi locuieşte în Franţa de aproape 30 de ani, nu şi-a pierdut deloc accentul şi vorbeşte româneşte cu mare uşurinţă.

EDITORUL (noiembrie 2007)

I

Ruleta se-nvârtea... se-nvârtea... se-nvârtea...se-nvârteja...

Jucătorii care se-nghesuiau în jurul mesei verzi, vrăjiţi de mişcarea vertiginoasă şi circulară a bilei albe, probabil că nici nu s-ar fi mirat dacă aceasta, cuprinsă de vâltoarea vitezei, şi-ar fi luat zborul către tavan şi i-ar fi măturat mulurile[1] aurite.

Doar aristocrata aşezată pe un scaun, vizavi de crupier, rămânea impasibilă şi imobilă ca o statuie de marmură pe care veacurile şi intemperiile izbutiseră parţial să o afecteze, dar fără a-i şterge cu totul urmele unei străvechi şi mari frumuseţi. Scânteierea ochilor ei rivaliza cu focul aruncat de diadema ce-o purta, cu strălucitorul râu de diamante ce-i acoperea pieptul, cu brăţările şi inelele sclipitoare ce-i împodobeau mâinile fine, cu vene proeminente.

Cunoscătorii pretindeau că bijuteriile ei valorau mai bine de două milioane de ruble.

În faţa femeii, grămăjoarele cu jetoane de o sută, cinci sute şi o mie de franci se strângeau aidoma turnurilor minuscule şi multicolore ale unei citadele în miniatură. Aristocrata câştiga, fapt excepţional, căci de obicei sumele pe care le pierdea atingeau cifre ameţitoare. Jucătoare îndârjită, aceasta părea să-şi controleze cu totul nervii. Îşi reprima sentimentele cu o stăpânire de sine demnă de admiraţie.

„Inima ei este de piatră, spuneau răuvoitorii. Simţurile ei şi-au pierdut sensibilitatea... Mişcările pe care le face au rigiditatea acelor figurine care îşi fac apariţia pentru a anunţa ora exactă pe frontonul unor biserici germane...”

În Cazinoul de la Monte-Carlo, împătimiţii mesei verzi, care ştiau să-şi disimuleze reacţiile, erau însă legiune. Dar nici unul dintre ei nu ar fi putut egala perfecţiunea atinsă de aristocrată. Aceasta era în stare să câştige sau să piardă milioane de franci fără ca vreun muşchi să-i tresalte pe chip, fără ca în ochii ei să sclipească nici cea mai măruntă scânteie de emoţie.

În cele din urmă, aşteptarea avidă a celor ce jucau contra băncii a fost recompensată. Cercul ruletei şi-a încetinit rotaţia, bila albă a mai sărit de câteva ori dezordonat în interiorul vasului fix, lovindu-se de galeţii de alamă, iar apoi, obosită parcă, alunecă într-o alveolă.

- Douăzeci şi opt negru, par, pas!, anunţă crupierul cu o voce monotonă.

Aristocrata jucase suma de zece mii de franci pe acest număr plin. Jucătorii îl priviră cu invidie pe crupierul care aduna imperturbabil, cu lopăţica sa lungă, mizele perdanţilor, apoi alinie pe numărul douăzeci şi opt grămăjoarele de jetoane ce însemnau zece mii de franci multiplicaţi de treizeci şi două de ori.

- Trei sute de mii de franci, murmură lord Redcliff, un sexagenar chel cu favoriţi bogaţi, la urechea tovarăşului său, Sir George Balawyder, grăsan, pântecos, împachetat într-un sacou cu revere de moar. Încă două sau trei lovituri de calibrul acesta şi va arunca banca în aer.

Sir George ricană:

- Credeţi oare, dragă prietene, că sumele câştigate astăzi vor putea compensa imensele pierderi recente? Numai nebuna de Suvorova cutează să rişte mize atât de ameţitoare.

Jucătorii grei de la Monte-Carlo se cunoşteau aproape cu toţii, personal sau măcar din vedere. Era o mare confrerie care putea fi întâlnită pretutindeni în Europa, acolo unde cazinourile înfloreau, de la Wiesbaden la Kissingen, de la Spa la Homburg, de la Trouville la Dauville. Lumea înaltă se reunea regulat pentru a-şi cheltui averile repede şi în cel mai plăcut mod cu putinţă. Exclusiviştii se-nghesuiau într-un singur cazinou, din obişnuinţă, din superstiţie sau pornind de la avantajul unei rulete cu un singur zero, avantaj care e preferabil celor care mizează pe două zerouri, din pricina lăcomiei unor directori de stabiliment nesătui.

Aristocrata alesese Monte-Carlo, căci altfel îşi petrecea iernile la Nisa. Atunci când vremea rea o împiedica să se deplaseze în Monaco, ea se resemna să se aşeze în faţa meselor verzi ale cazinoului de la Nisa, însă acesta nu era decât un surogat în

[1] Muluri, profiluri arhitecturale cu funcţie ornamentală, din fr. (n.t.)

comparaţie cu iubitul său cazinou de la Monte-Carlo.

Crupierul împinse cu lopăţica turnurile minuscule de jetoane - o avere - spre aristocrată, care nici măcar nu le atinse.

- Vă mai amintiţi, George, de acea faimoasă serată la care Suvorova aproape că a aruncat în aer banca, atunci când a câştigat două milioane de franci?, îşi reluă lord Redcliff vorba,- râzând din vârful buzelor.

- Cum aş putea să uit satisfacţia ce-am trăit-o observând faţa descompusă a lui Blanc? Dar s-a ţinut bine, jos pălăria! De-atunci, şi-a recuperat însă cele două milioane de la Suvorova, plus o duzină.

- Aştept cu o sadică plăcere clipa când aceşti cămătari care conduc cazinourile vor plăti!, spuse lordul, fixându-şi cu degetele pătate de tutun monoclul aşezat în orbita stângă, pentru a urmări o tânără doamnă încântătoare ce tocmai trecea, lăsând în urmă efluvii parfumate. Din păcate, adăugă el, această voluptate îmi este refuzată. Aceşti netrebnici cad întotdeauna în picioare, aidoma pisicilor de pe streaşină!

Aristocrata îşi părăsi imobilitatea şi îşi ridică încetişor mâna, strălucitoare de atâtea bijuterii.

Secretarul ei personal, Gilles Bourgoing, de vreo patruzeci de ani, cu păr grizonat, despicat de o cărare impecabilă, ce părea să-i despartă craniul în două jumătăţi perfect egale, se aplecă respectuos deasupra umărului aristocratei.

- Alteţă Serenissimă?, o întrebă el pe un ton catifelat, parcă pentru a nu-i zgâria auzul.

- Cât e ceasul?

- Este ora cinci, Alteţă Serenissimă!

- E seară?

- Este dimineaţă, Alteţă Serenissimă!

Aristocrata pierduse noţiunea timpului. Nu era pentru prima oară când i se întâmpla asta. Jocul o acapara, înălţând între ea şi lumea exterioară un zid ca de gheaţă. în centrul acestui templu cu pereţi translucizi nu se găseau decât ea, ruleta şi anexa acesteia, crupierul.

Trezită din transă, aristocrata privi în jur la jucătorii palizi, aidoma fantomelor: scofâlciţi, cu ochi încercănaţi, injectaţi de oboseală, cu buze strânse, mărturisind amărăciunea, cu mâini tremurânde.

- Sunteţi sigur, Bourgoing?

- Ca să fiu şi mai exact, cinci şi şapte minute!... Vin zorile, Alteţă Serenissimă!

Grelele draperii de brocart ce acopereau ferestrele întreţineau o permanentă ambianţă nocturnă, accentuată de girandolele[2] cu mii de lumânări aprinse.

- De-ajuns pentru astăzi!, spuse aristocrata cu o voce spartă.

Se ridică foşnindu-şi rochia de mătase neagră, îşi luă gentuţa - o casetă din aur alungită, acoperită cu diamante - şi fără să acorde nici cea mai măruntă atenţie milioanelor strânse în faţa ei, se îndepărtă de masă, abia înclinând capul pentru a răspunde la salutul unora şi altora. Demnă şi dreaptă, îşi croi drum spre ieşire, precum altădată Moise când îşi salvase neamul ales din Egiptul duşmănos, despicând prin puterea magiei sale apele Mării Roşii. Pasul hotărât făcea ca persoana ei să degaje un aer voluntar şi orgolios. însă nu era vorba de orgoliul parvenitului ori de al insului pătruns de importanţa sângelui său albastru sau de înalta lui demnitate. În cazul ei aveam de-a face cu orgoliul unei femei conştiente că i se datorează totul şi că mulţimea elegantă ce i se îngrămădea în preajmă nu era decât o biată plevuşcă.

Domnul Bourgoing, care-şi ştia datoria, strânse averea lăsată pe masa de joc, dădu bogate bacşişuri personalului, apoi alergă la casă pentru a schimba jetoanele pe trei săculeţi cu monede de aur. Trei valeţi se-nghesuiră să-i transporte, urmându-l în şir indian. Operaţiunea se desfăşură atât de rapid, încât domnul Bourgoing o ajunse din urmă pe aristocrată exact în clipa în care domnul Blanc, omnipotentul director al cazinoului, îi aşeza pe umeri - cu o galanterie surâzătoare - mantoul de zibelină, atât de mare şi de lung că atârna pe jos.

- Îmi pare nespus de rău că Alteţa Voastră Serenissimă nu e dispusă să accepte

[2] Girandolă, sfeşnic cu mai multe braţe (n.t.)

o sticlă de şampanie pentru a sărbători victoria din această seară!

Umbra unui surâs trufaş, dar cuceritor, fu schiţată pe buzele aristocratei.

- Domnule Blanc, voi primi altădată atât de amabila dumneavoastră invitaţie.

- Alteţă Serenissimă, voi rămâne veşnic slujitorul prea plecat al Domniei Voastre!

Şi îi deschise el însuşi dubla uşă de cristal, în timp ce portarul strigă pe un ton solemn:

- Trăsura Alteţei Sale Serenissime prinţesa Iurievski-Dolgoruki!

Apoi îşi încovoie spatele a plecăciune, măturând cu şapca-i galonată marmura scării.

În faţa trotuarului se-nfiinţase deja un somptuos echipaj, tras de patru cai lipiţani, albi ca zăpada. Surugiul şi ajutorul acestuia, ca şi lacheul ghemuit pe micuţul lui scaun din spatele cabinei, purtau livrele purpurii brodate cu aur. Patru cazaci călare, înarmaţi până-n dinţi, escortau echipajul. Aristocrata era musai să fie în permanenţă bine apărată, căci bijuteriile sale, ca şi enormele sume de bani pe care le tot ducea cu sine de colo-colo riscau să-i aţâţe pe răufăcători.

Aerul proaspăt al dimineţii mângâie obrajii prinţesei, care se simţi brusc revigorată. Cerul senin, de paloarea sidefului, îi amintea de atmosfera limpidă, scânteietoare a Sankt-Petersburgului... Acest oraş feeric îi actualiză - paradoxal, cumva - amintiri pe care ar fi dorit să le-ngroape în cel mai îndepărtat colţ al sufletului. Fantome ieşeau acum din linţoliul în care fuseseră ascunse şi se profilau transparente peste peisajul ce se deschidea în faţa cazinoului: grădinile cu flori parfumate, silueta Hotelului Paris, marea de un gri-bleu care se-ntrevedea printre palmieri.

Câţiva gură-cască, dar şi câţiva noctambuli în ţinută de seară, surprinşi de primele zgomote ale zilei ce tocmai începea, contemplau plini de admiraţie echipajul demn de un cap încoronat şi pe doamna care se urca în trăsură, aşezându-se pe bancheta din spate. Domnul Bourgoing se aşeză vizavi de ea, cu cei trei saci cu aur la picioare. Dar augusta lui stăpână uitase deja de câştigul nopţii aceleia.

Domnul Blanc aşteptă în josul scării ca vehiculul princiar să se pună în mişcare - protocol pe care-l respecta de fiecare dată când avea de-a face cu capete încoronate sau cu înalte personaje ce-i onorau cu prezenţa cazinoul. Datorită abilităţii şi diplomaţiei sale, domnul Blanc reuşise nu numai să atragă simpatia - desigur, interesată, a prinţului suveran al statului Monaco - dar şi să facă prosperitatea unei întreprinderi care înghiţise capitalurile unor numeroşi bancheri, mai puţin avizaţi şi experimentaţi decât el.

Cu mâna înmănuşată, aristocrata îi făcu un semn discret patronului, care se înclină pentru cea din urmă oară, aşteptând îndepărtarea echipajului înainte să se întoarcă în palatul destinat jocului.

*

* *

După trei ore de călătorie, trăsura avea să o lase pe prinţesă la scara vilei sale din Nisa. Echipajul urmase calea Basse Corniche, drum serpentiform ce aluneca între Mediterană şi munţii ce-şi înălţau pantele abrupte, împădurite sau dezgolite, către înaltul cerului aurit de soarele tocmai căţărat în tării.

Aristocrata ar fi putut să folosească vaporul de pasageri care făcea legătură între Nisa şi Monte-Carlo într-o oră şi jumătate, sau trenul, care parcurgea aceeaşi distanţă în numai douăzeci de minute. Dar trenul şi vaporul, în ciuda comodităţii lor, rămâneau mijloace de transport cam prea democratice pentru gustul ei. Iar ea dispreţuia să se frece de oamenii obişnuiţi care o ştiau şi o priveau cu o curiozitate neobosită.

Nisa, doldora de mari-duci şi boieri ruşi fabulos de bogaţi, de lorzi şi prinţese germane, de conţi italieni rafinaţi până-n vârful unghiilor şi de milionari americani vulgari şi zgomotoşi, de granzi de Spania şi de aristocraţi francezi aparent rătăciţi printre toţi aceşti străini — scală care exprima cu precizie amploarea frecvenţei lor Nisa, acest oraş cosmopolit, îi atrăgea şi pe aventurierii de toate speţele, jucători

profesionişti, eufemism ce ascundea sub un voal discret mult mai compromiţătorul termen de trişori, de pescuitori în ape tulburi, adică hoţi de mare clasă, gigolo, escroci şi falşi marchizi. Nu lipseau nici regii şi reginele, ţarinele şi prinţii domnitori. Vilegiaturiştii francezi priveau cu invidie la acest Capernaum[3] care evoca mai curând Sodoma şi Gomora[4] decât o frumoasă staţiune estivală. Iar sezonul îşi atingea apogeul între lunile noiembrie şi martie ori aprilie. Scumpetea vieţii făcea ca Nisa să fie inabordabilă celor care nu posedau suficientă avere. Locuitorii oraşului, singurii autohtoni adevăraţi, făceau şi ei de curând parte din Imperiul lui Napoleon III, după ce anterior se aflaseră sub suveranitatea Piemontului.

Prinţesa îndrăgea pitorescul, zgomotul şi agitaţia care făceau ca marmita niseză să clocotească întruna. Însă înainte de orice, ea adora emoţiile tari, viile senzaţii pe care i le procura jocul hazardului. Jocul, la început un simplu derivativ, o captase cu totul, devenind un drog foarte puternic, de care nu mai izbutea să se elibereze.

În timp ce echipajul mergea în trap rapid coborând de pe Cap d'Ail şi se angaja pe drumul pietros care se-ntindea pe lângă malul mării, prinţesa privea, fără să o vadă, linia orizontului împodobită cu o imensă purpură incandescentă. Petrecuse întreaga noapte în jurul covorului verde al mesei de joc fără să resimtă nici cea mai măruntă oboseală. Tensiunea nervoasă îndurată timp de mai multe ore risipite la ruletă se manifesta doar printr-o fantasmagorică imagine a unei roţi ce se-nvârtea... se-nvârtea... antrenându-i imaginaţia într-un simulacru de joc... Bila se-nvârtea... se-nvârtea... se-nvârtea... se precipita către bolta cerească... şi-şi continua cursa fără oprire...

Creierul prinţesei crease acest joc himeric pe care ea şi-l putea explica, dar fără să caute totuşi să se elibereze din captivitatea acestuia. Îşi ocupa conştient spiritul pentru a-şi uita trecutul. Un trecut ce îi stârnea oroare şi care, în chip bizar, continua să o fascineze. Viaţa ei se identificase cu o minciună. O înşelătorie amplă ca un maelstrom[5] ce antrena o întreagă lume. O societate ce se-nvârtea ca un titirez, ca o ruletă, îngropând adevărul sub nenumărate straturi de minciună... Minciuni grele... teribil de grele... Lucrurile stăteau de parcă ar fi fost mai uşor să fie deplasate piramidele decât să mişte minciuna ce acoperea ca un capac de plumb societatea rusă...

Pe masa ei de noapte se găsea o carte pe care aristocrata nu o părăsea niciodată atunci când călătorea în străinătate, dar pe care, în ciuda poziţiei sale, n-ar fi îndrăznit nicicând să o introducă în Rusia: jurnalul ţinut de marchizul de Custine în timpul călătoriei sale prin Imperiul ţarilor. Ruşii îl blestemau pe Custine şi lucrarea acestuia pentru că el smulgea acolo voalul pudic al minciunilor ruseşti şi dezvăluia întreg adevărul despre esenţa Rusiei. Adevăr pe care şaizeci de milioane de ruşi îl respingeau, fie în plan politic, fie din interes, fie de frică...

Ca să uite de amintirile prea dureroase, anumiţi oameni adoptă un fel de orbire voluntară, trec la misticism, se dedau dezmăţului sau oricărui alt exces. Sinuciderea constituie de multe ori limanul acestor suferinţe devenite insuportabile. Aristocrata alesese jocul, căci nu-i plăcea băutura, avea alergie să se prosterneze în faţa icoanelor şi considera că e sub demnitatea ei să-şi plătească un gigolo. Cât priveşte sinuciderea, ideea nu-i trecuse niciodată prin cap...

Un râs sec, nu lipsit de ironie, făcu să-nfiorească o grimasă pe faţa prinţesei, grimasă pe care Bourgoing o surprinse cu coada ochiului, deşi el continuă să se prefacă absorbit de peisaj. Stăpâna lui era adâncită în gânduri. Minciuna o obseda. Până şi ortodoxia, pe care ruşii o adorau, convinşi că devoţiunea este sursa fericirii eterne, decăzuse până la nivelul unui instrument de înşelăciune. Aristocrata îşi amintea de aventura prietenei sale, contesa Miloradovici, care divorţase de primul ei soţ ca să-l urmeze pe un oarecare Oleg Şidlovski, în urma unei intrigi amoroase demne de un roman al domnului Turgheniev sau al domnului Dostoievski. Cei doi se

[3] Capernaum, oraş biblic în care Iisus Hristos a săvârşit unele din minunile sale (n.t.).

[4] Sodoma şi Gomora, oraşe biblice despre care se spune că ar fi fost distruse de Dumnezeu ca pedeapsă pentru păcătoşenia locuitorilor (n.t.)

[5] Maelstrom, vârtej îngrozitor, uriaşă mişcare turbionară (n.t.)

căsătoriseră şi duseseră o viaţă minunată, căci soţul era frumos ca Apollo. Dar după câţiva ani de fericire absolută, Şidlovski deveni un om virtuos, adept al pietăţii, fiind cuprins de un dezgust ce-l îndepărtă de perversitatea lumii laice. Şi o convinse pe soţie că relaţiile fizice, chiar şi între parteneri căsătoriţi, însemnau un păcat, doar viaţa călugărească putând să le garanteze nemurirea sufletului. Olga căzu în capcană. Fiecare se îngropă între zidurile unei mănăstiri. Rostind legământul definitiv, Olga realizase automat şi divorţul. La puţin timp după aceea, frumosul Şidlovski, renunţând la cinul monahal, a reîmbrăcat uniforma de husar - căci se bucura de înaltă protecţie - şi, pentru că averea lui personală era zdravăn micşorată, el se recăsători cu foarte bogata Iulia Sedova, fosta amantă a prinţului Demidov, pe care a uşurat-o apoi de vreo douăsprezece milioane de ruble. Olga Miloradovici înţelese stupefiată că iubitul ei Oleg nu numai că o înşelase, dar o mai şi părăsise într-o mănăstire, dedicând-o unei vieţi pentru care nu simţea nici un fel de atracţie. După douăzeci de ani de închisoare - căci noua sa viaţă însemna recluziunea veşnică - ea a fugit dintre zidurile mănăstirii. Autorităţile ecleziastice ar fi fost îndreptăţite să ceară arestarea fostei contese şi retrimiterea ei *manu militari*[6] înapoi. Însă pentru că la intrarea ei în cinul călugăresc Olga îşi cedase întreaga avere Bisericii — ceea ce era esenţial - mai-marii bisericeşti au hotărât să nu înceapă urmărirea judiciară. La vârsta de patruzeci de ani, contesa Miloradovici, scăpată din iad, începu o nouă existenţă.

Frumosul Oleg Şidlovski ridicase minciuna religioasă la nivelul artei, al supremei abilităţi.

Prinţesa suspină uşurată. Măcar ea se bucura de o libertate totală, de o bogăţie fabuloasă şi de o pasiune ce-i aducea mari satisfacţii.

După acest episod nostalgic, faţa aristocratei se posomorî la loc. De fapt, se păcălea de una singură. Libertatea nu-i era chiar fără limite. În urma morţii lui Alexandru II, fiul acestuia, Alexandru III, avu obrăznicia să-i trimită un emisar, contele Adlerberg, ministru al Curţii, care o anunţase cu o stânjenealã vizibilă că prezenţa ei la Sankt-Petersburg nu mai era dorită şi că i se recomanda să-şi prelungească sejurul în străinătate. Evident, nu era vorba tocmai de un exil, căci prinţesa putea să revină în Rusia atunci când voia, pentru a-şi rezolva treburile. I se ceruse doar să nu mai frecventeze palatul imperial şi să-şi reducă la minimum numărul de zile petrecute în capitală.

Aristocrata îl măsurase pe contele groaznic de jenat cu un aer ironic.

— Puteţi să-i comunicaţi Majestăţii Sale că v-aţi îndeplinit misiunea (termenul era aproape injurios) şi că mă voi conforma dorinţelor Sale. La sfârşitul acestei săptămâni voi părăsi Sankt-Petersburgul şi, pentru că sezonul de iarnă nu s-a terminat, am să mă instalez la Nisa. Dar vă rog, dragă conte, să-i transmiteţi complimentele mele, căci sunt convinsă că-l veţi pune pe ţar într-o situaţie delicată. La revedere sau, dacă preferaţi, adio!

În răstimpul în care a rostit acest discurs, faţa ei nu exprimase altceva decât seninătate, cu toate că temperamentul viu al prinţesei fierbea. Însă învăţase arta de a-şi deghiza sentimentele. Ea tocmai avusese de suportat un afront a doua zi după moartea soţului său. Ca urmare, opri refluxul amintirilor ce-o deranjau prea mult...

*

* *

Privirea îi căzu din întâmplare pe săculeţii aliniaţi la picioarele lui Bourgoing. Într-adevăr, câştigase o sumă foarte mare în această noapte, dar nu manifestase deloc curiozitatea să-i cunoască valoarea. Îi era indiferent dacă pierdea sau câştiga. Prinţesa simţea nevoia să provoace hazardul, să se lupte cu destinul, să ia cu asalt fatalitatea... Îi plăcea să gâfâie privind bila cum ocoleşte cavitatea ruletei şi arăta o voluptate inimaginabilă când trăgea cărţile la jocul numit *chemin de fer*[7]... Inima aproape că i se

[6] *Manu militari*, sub pază înarmată, în latină (n.t.)

[7] chemin de fer - numele unui joc de noroc cu cărţi din epocă (n.t.)

oprea când degetele filau cărţile... O plăcere la fel de intensă ca şi orgasmul... Cu cât o invadau mai mult emoţiile, cu-atât uita mai zdravăn de amărăciunile ce-o chinuiau... Ea se angaja într-o bătălie desfăşurată pe stofa verde împotriva forţelor duşmane... Biletele de bancă, monedele de aur, jetoanele înlocuiau lăncile, săbiile, grămezile de arme şi scuturile... Un câmp închis pe care campionii jocului se dedică unui război îndârjit... Aurul înlocuieşte sângele... Uneori, moartea survine atunci când învinsul unei seri îşi trage un glonţ în cap. Un sfârşit lipsit de glorie, pe care patronii cazinourilor se grăbesc să-l facă uitat, căci asemenea incidente aruncă o lumină neplăcută asupra reputaţiei stabilimentului.

- Domnule Bourgoing, să vă odihniţi bine după întoarcerea noastră la Nisa şi să vă întremaţi puterile, pentru că în seara asta vom merge din nou la Monte-Carlo.
- Prea bine, Alteţă Serenissimă!

Bourgoing n-avea nevoie de această recomandare, deoarece cunoştea dinainte programul nocturn al stăpânei. Vizitele obligatorii la cazinou nu erau întrerupte decât de recepţiile oferite de prinţesă în reşedinţa sa din Nisa.

De când căzuse în dizgraţia ţarului Alexandru III, neplăcere cu care toţi membrii coloniei ruse de la Nisa erau la curent, anumiţi mari-duci şi demnitari ai Curţii îi ocoleau recepţiile ca să nu atragă mânia imperială. Câteva nobile şi aristocrate ruse, suficient de bogate pentru a nu se teme de implicaţiile spiritului lor de independenţă afişat la lumina zilei şi dornice să arate că lesa le repugna chiar dacă era ţinută de ţarul întregii Rusii, frecventau vila Georges şi apreciau ospitalitatea stăpânei casei. Deşi numărul lor se redusese, saloanele prinţesei Iurievski făceau casa plină deoarece aristocraţii străinii se grăbeau să răspundă invitaţiilor prinţesei, invitând-o la rându-le la toate dineurile şi balurile care se succedau de la un capăt la celălalt al săptămânii.

- Domnule Bourgoing, ce vizite sunt anunţate pentru această după-amiază?

Secretarul îşi deschise carneţelul legat în mătase şi parcurse programul zilei.

- Ducele de Ossuna, marchizul de Santa-Cruz, arhiducele Albert, lordul şi lady Dufferin şi... o anumită domnişoară Nadina Alexandrovna, adăugă el, pe un ton vag dispreţuitor.
- Ciudat, oare ce-o vrea de la mine această micuţă dansatoare?, exclamă aristocrata.

O ştia după nume, la fel ca şi Bourgoing, însă acest joculeţ crud îi facea plăcere.

- O voi primi la ora cinci în grădina de iarnă. Nu vreau ca ea să fie văzută de ceilalţi vizitatori. Cât îi priveşte pe aceştia, îi voi reţine la dineu, apoi o să-i invit la cazinoul din Monte-Carlo. Vă rog să vă ocupaţi de tot ce este necesar pentru aceasta, domnule Bourgoing!
- Prea bine, Alteţă Serenissimă!

Prinţesa se-adânci din nou în abisul gândurilor ce-o stăpâneau cu încăpăţânare.

Bourgoing era mândru de „titlul" său de „domn“, care-l plasa de la bun început la un nivel superior în ierarhia personalului de serviciu. Mai exista însă în casa prinţesei şi un alt „domn“, domnul La Tour, preceptorul tânărului prinţ Gheorghi. Dar Bourgoing îl privea de sus pe acesta, de la înălţimea lui de secretar particular. Dar şi preceptorul i-o plătea; el, în calitatea sa de intelectual, îşi bătea joc de morga acestui valet de lux, ce-şi urma stăpâna ca o umbră - ori mai degrabă ca un câine supus, gata în orice clipă să dea din coadă.

Bourgoing nu era însă un ignar, aşa cum îl considera rivalul său, iar calităţile de pedagog ale lui La Tour nu depăşeau un nivel destul de scăzut. Din fericire pentru el, aristocrata era cu totul incapabilă să-i verifice cunoştinţele, căci nici ea nu se remarcase prin rezultate prea deosebite la şcoala de fete nobile de la Smolnîi. De altfel, fiicelor de aristocraţi nu li se cereau niciodată cu-adevărat eforturi mintale prea consistente. O tânără cu sânge albastru trebuia doar să vorbească franceză mai bine decât limba ei natală, să interpreteze la pian, să cânte cu vocea, să citească un roman la modă, să ţină socoteala rochiilor, să brodeze o dantelă, să picteze. Compunerea unei poezii era de dorit, dar nu constituia o sarcină obligatorie. Ea trebuia să se familiarizeze cu artele pentru a putea susţine o conversaţie decentă în mijlocul unei societăţi care frecventa teatrul, opera, simezele. De asemenea, ea mai era datoare să

ştie să călărească la vânătoare, să danseze graţios, să fie la curent cu eticheta, în sfârşit, să fie capabilă să treacă drept o desăvârşită femeie de lume.

La Tour nu se înşela deloc cu privire la precaritatea condiţiei sale. Dar ca să se facă agreabil elevului său, un adolescent extravagant, îi tolera acestuia toate capriciile, nu-l încărca niciodată cu teme ce i-ar fi solicitat o atenţie susţinută şi nici nu-i recomanda lucrări de largă respiraţie. Îi predase tânărului noţiuni elementare de matematică, fizică şi chimie, istoria generală, precum şi rudimentele ştiinţei militare, deoarece un june de rangul său era aproape condamnat să exercite o comandă superioară. La Tour insistase asupra sporturilor prinţul înnebunindu-se după ele - punând accent mai cu seamă asupra echitaţiei şi tirului. În ciuda ukazului imperial care interzicea duelul, întâlnirile private cu sabia şi pistolul, consumate între oameni nerăbdători să-şi spele în sânge onoarea, se desfăşurau cu o frecvenţă sporită. Puşkin, marele Puşkin, nu fusese oare ucis de propriul cumnat, Dantes, în cursul unui duel, în ciuda interdicţiei oficiale? Şi cum tânărul prinţ avea un caracter impulsiv, ar fi fost cu totul imprudent să nu fie pregătit pentru o astfel de eventualitate. Gheorghi aprecia atitudinea permisivă a preceptorului său. Prin urmare, pentru La Tour totul decurgea minunat în cea mai bună dintre lumile posibile.

*

* *

-Domnule Bourgoing, aţi întâmpinat-o personal pe dansatoarea Nadina Alexandrovna atunci când a venit să solicite o întrevedere cu mine.

- Da, Alteţă Serenissimă.
- Ce impresie v-a făcut?
- Mi s-a părut a fi o tânără doamnă politicoasă, cu ţinută sobră, de o corectitudine remarcabilă, Alteţă Serenissimă.
- Aşadar, v-a convins tot aşa cum l-a convins şi pe fratele meu, spuse prinţesa cu un aer dispreţuitor.
- Vă asigur, Alteţă Serenissimă, că nu m-am lăsat deloc influenţat de...
- Ah, ajunge, domnule Bourgoing!

Tonul îi era ferm, aproape casant.

Aristocrata îi purtase întotdeauna o afecţiune deosebită lui Serghei, fratele său mezin. Seducător, de o politeţe distinsă, sensibil, sentimental şi vulnerabil, acesta izbutise să trezească instinctul matern al sorei după moartea aproape simultană a celor doi părinţi ai lor. În schimb, fratele mai mare, Mihail, o călcase mereu pe nervi. Voluntară, încăpăţânată, prinţesa respinsese întotdeauna pretenţiile acestuia de a juca rolul de cap al familiei. Ceilalţi doi fraţi, Vasili şi Anatoli, ca şi mezina Maria, o lăsau indiferentă.

Sărmanul Serghei!... Mort atât de tânăr!... Doborât de o ftizie galopantă, asemănătoare cu cea a ţareviciului Nikolai Alexandrovici, fiul mezin al lui Alexandru II. Eleganţa uniformei de ofiţer de gardă sporea frumuseţea lui Serghei, de care toate fetele din Sankt-Petersburg cădeau îndrăgostite. Acesta s-ar fi aflat într-o mare dificultate dacă ar fi fost pus să-şi aleagă o soţie pentru a pecetlui alianţa cu una dintre marile familii ale Imperiului. Pe de altă parte, ar fi avut nevoie de o dotă considerabilă, deoarece situaţia lui financiară nu era deloc strălucită, ca de-altfel cea a întregii familii Dolgoruki... Mărire şi decădere... Din păcate, el stricase totul, îndrăgostindu-se de această amărâtă de dansatoare a Teatrului Imperial. Se spunea că ar fi atât de frumoasă încât i-ar face până şi pe sfinţi să păcătuiască. Însă frumuseţea este o calitate trecătoare. Vârsta transformă în mumii până şi pe cele mai dorite şi splendide femei. Dacă moartea nu l-ar fi înhăţat la douăzeci şi opt de ani, Serghei s-ar fi căsătorit fără doar şi poate cu această fată. Ar fi trecut până şi peste interdicţia proferată de sora lui. Din fericire, dispariţia sa rezolvase într-o manieră expeditivă şi radicală această problemă de familie.

Frivolitatea constituia o trăsătură regretabilă din caracterul mezinului Serghei. Ea îi curgea în sânge, îi dicta impulsurile... Oare ce farmece îi făcuse această dansatoare

pentru a-l subjuga pe aristocrat? Prinţesa refuza să admită că ar fi putut fi vorba despre o iubire dezinteresată. Dragostea, mai exact amorul, nu avea la bază decât egoism şi cupiditate... Amorul!... Ce zădărnicie!...

Prinţesa se temea că Gheorghi, fantast şi naiv ca şi Serghei, s-ar fi putut lăsa prins în ochiurile unei pânze de păianjen care i-ar fi supt sângele şi vigoarea, facându-l nefericit pe vecie. Însă ea avea de gând să vegheze! Dispunea de mijloace suficiente ca să-l ţină sub dominaţia şi controlul său... în fond, nu-i dorea decât binele...

*

* *

Echipajul ajunse la Nisa atunci când soarele poleia clopotniţa capelei ruseşti de pe strada Longchamp, care scânteia ca şi cum flăcările ar fi cuprins-o.

După un somn odihnitor şi un mic-dejun luat pe la prânz, prinţesa făcu o scurtă plimbare în grădina vilei, înconjurată de haita ei de câini, care se învârteau bucuroşi în juru-i şi lătrau zgomotos. Ea se lipsi de masa de prânz şi cină într-o numeroasă companie.

De obicei, i se rezerva o masă în sala restaurantului din Monte-Carlo, unde supa în grabă, înfulecând caviar, somon fumé, o prăjitură de ciocolată pregătită după reţeta bucătarului-şef, un rus, şi ceva fructe, totul stropit cu un pahar de şampanie Dom Perignon. Atunci când suspansul jocului o încălzea atât de puternic încât nu mai izbutea să se desprindă de ruletă sau de *chemin de fer*, i se aducea o măsuţă rotundă care era aşezată în apropierea scaunului. Mânca în vreme ce urmărea avidă cursa bilei albe sau cărţile trase una după alta din caseta de lemn.

Acum nu-i este foame. Micul-dejun, redus la un ceai şi câteva brioşe, îi fusese suficient. Acest lucru nu însemna însă că haita ei de câini trebuia frustrată de un adevărat prânz. Patru valeţi puşi special în slujba patrupedelor le aduceau acestora felurile preferate. Chateaubriand, pui fript dezosat, jambon tăiat în felii fine şi, ca desert, o prăjitură cu miere. Toţi câinii erau atât de graşi, atât de rotofei, că păreau umflaţi ca nişte baloane. Gordon, un buldog enorm, rămânea marele favorit. Şi totuşi, puţea aşa de urât, încât era nevoie să fie spălat de două ori pe zi.

Ca să-i distreze, prinţesa îi scotea în fiecare zi la plimbare, fie pe jos, fie cu trăsura. Şi pentru că oboseau repede din pricina obezităţii, stăpâna dădu ordin ca să fie scoşi în oraş doar cu trăsura. Iar atunci când recepţiile şi vizitele o împiedicau să-i întovărăşească, ea le punea la dispoziţie unul dintre echipaje. Surugiul îi plimba pe Promenade des Anglais pe fiecare la rândul lui, căci nu era suficient loc ca să-i ducă pe toţi deodată. Doar Gordon se bucura de privilegiul de a participa la fiecare ieşire, asta ca să nu se neurastenizeze între marginile oricum foarte vaste ale grădinii. Tuşea, scuipa, dădea vânturi, lăsa bale, însă prinţesa îl răsfăţa şi-l găsea foarte bine. De altminteri, îi şi asigurase prin testament o rentă anuală de douăzeci de mii de ruble şi desemnase chiar şi persoanele care trebuia să se ocupe de bunăstarea potăii.

Aşezată pe un fotoliu din răchită, aristocrata privea cu afecţiune la dulăii care se-ndopau cu friptură de căprioară, când Bourgoing se apropie cu respect şi, după un salut adânc, o anunţă că domnişoara Nadina Alexandrovna aştepta să fie primită.

Agasată că este deranjată din contemplarea festinului canin, prinţesa făcu un semn cu mâna încărcată de inele.

- Condu-o aici!

II

În decursul călătoriei cu trenul de la Sankt-Petersburg la Nisa, Nadina Alexandrovna avusese tot timpul să mediteze asupra apropiatei sale întrevederi cu

prinţesa Iurievski-Dolgoruki. îi cunoştea reputaţia de femeie dominatoare, intransingentă, severă şi îmbibată de prejudecăţi. De aceea, Nadina ezitase înainte să iniţieze această aventură. Iubirea ei pentru Serghei atinsese culmile devoţiunii. Până la prima lor întâlnire viaţa Nadinei fusese tristă, rece şi sumbră ca o noapte de iarnă. Serghei o trezise la viaţă. La o viaţă veselă, plină de lumină ce părea veşnică.

Copilăria şi începuturile adolescenţei ei se confundau cu un coşmar trăit. Tatăl, care se ocupa cu tâmplăria, venea acasă în fiecare seară beat, mânios că trăieşte în mizerie, furios împotriva patronului său, prinţul Gagarin, care-l împrumutase unui fabricant de mobilă în schimbul unei arende convenabile, dar furios şi pe soţia lui, o baltică frumoasă, resemnată şi muncitoare, devenită ţapul său ispăşitor. Mânios, de asemenea, chiar şi pe Dumnezeu, pe care-l blestema folosind cele mai murdare vorbe, pentru ca apoi să se sperie şi să-i implore iertarea lovindu-se cu fruntea de podeaua din zgură a izbei lor, ba chiar furios până şi pe copii, care mâncau prea mult, obligându-1 să cheltuiască din amărâta lui leafă pe hrana mizeră, mânios contra cârciumarului care-i cerea zilnic datoria spre a-i oferi o vodcă de proastă calitate, furios împotriva poliţiei, care-l închidea după fiecare încăierare pricinuită de comportamentul lui agresiv şi certăreţ, în sfârşit, mânios împotriva iernii, pentru că-i prea friguroasă, dar şi contra verii, pentru că-i prea fierbinte. În fiecare seară îşi bătea soţia şi copiii, înghiţea bombănind o supă sau un rasol zemos, fapt ce-l înfuria şi mai tare, apoi adormea şi sforăia la fel de zgomotos ca trompetistul regimentului încartiruit în apropierea casei lor.

Ca să ajute la satisfacerea nevoilor familiei, mama Nadinei, care se urâţise, deformându-şi trupul din pricina numeroaselor naşteri şi îmbătrânind astfel înainte de vreme, spăla rufăria burghezilor şi negustorilor mai înstăriţi din vecini. Muncea paisprezece ore pe zi, fără răgaz, ca să facă viaţa puţin mai suportabilă liotei de plozi. Când copiii ajunseră la vârsta la care puteau să câştige un ban cu sudoarea propriei frunţi, mama îi trimise ca novici pe lângă cei mai buni meseriaşi.

Alexandra, favorita ei, spre deosebire de fraţii săi, era delicată ca un crin şi frumoasă ca o prinţesă. Pentru fată, mama se luptase ca o diavoliţă până când recrutase din rândul clientelor sale o dansatoare de la Bolşoi Kammeni, cel mai mare teatru din Moscova, care beneficia de patronajul imperial. Mama se făcu indispensabilă tinerei balerine, ocupându-se o oră pe zi - şi încă gratuit - de menajul acesteia. În schimbul acestui serviciu, ea reuşi să o convingă pe dansatoare să o vadă pe Alexandra dansând, să-i vorbească fetiţei şi să o recomande şcolii de dans dacă aprecia că este aptă pentru o astfel de meserie. La capătul răbdării, Zoia Lubinskaia acceptă să o primească pe fată, convinsă că dintr-o mamă atât de vulgară nu ar fi putut să iasă o candidată dotată cu acele calităţi necesare spre a fi primită în selectul corp al balerinelor. Însă la vederea micuţei Alexandra, Zoia renunţă la prejudecăţi. Fetiţa era întruchiparea graţiei, surprinzând atât prin frumuseţe, cât şi prin uşurinţa cu care se mişca.

- Eşti sigură că nu ai conceput-o cu un prinţ?, o întrebă Zoia şugubeaţă.

Mama roşi fără să dea răspuns. Era dispusă să accepte ca această umbră să planeze asupra virtuţii ei dacă un asemenea lucru putea ajuta la ascensiunea copilului.

- Dacă bărbatul meu ar afla de această greşeală de tinereţe, cu siguranţă că m-ar omorî.

Romantică, Zoia suspină conspirativ:

- Ah, dragostea!... Dragostea!... Dragostea!... Ne-ndrăgostim mereu din plăcere, însă uneori o facem pur şi simplu din obligaţie!

Aluzia nu o descurajă pe mamă. Ar fi admis orice fel de compromis, numai ca Alexandra să poată evada din iadul casei lor. Îşi cheltui toate economiile penibil strânse ca s-o îmbrace măcar decent, astfel încât copilul să fie prezentabil în clipa când ar fi trebuit să apară în faţa comisiei.

Alexandra nu va uita niciodată acea zi de toamnă, umedă şi sumbră, când Zoia o luă de mână şi o conduse la conservatorul imperial din Sankt-Petersburg.

Zoia nu se ridicase încă la rangul de dansatoare-stea, căci abia depăşise vârsta de şaptesprezece ani. Dar ea se bucura de protecţia marelui duce Vladimir, iar talentul

său o promitea unei frumoase cariere.

Ca şi figurantele[8] Operei din Paris, dansatoarele de la Bolşoi Kammeni nu pierdeau niciodată prilejul să-şi marcheze debutul artistic în patul unui mare senior sau al unui înalt demnitar, care le susţineau material şi le ajutau să depăşească obstacolele inerente pe drumul gloriei.

Tremurând de emoţie, Alexandra aşteptă într-o anticameră, în mijlocul unei gloate de fetiţe care pălăvrăgeau, cu inima cât un purice. Frica de a fi respinse de comisia de examinare le sufoca. Zoia îi şopti protejatei sale:

- Nu fi îngrijorată, păstrează-ţi calmul şi răspunde degajată la întrebări!

Apoi se duse, căci candidatele erau numeroase şi trebuia pregătit terenul pentru o şansă autentică.

Un doctor bărbos, bătrân, care purta pe nasul borcănat nişte ochelari cu lentile groase, ce-i confereau un aer de bufniţă, le făcu examenul medical: coloană vertebrală, muşchi, articulaţii, plămâni, urechi. Apoi fetiţele fură invitate să aştepte din nou în anticameră.

Cum Nadina Alexandrovna se găsea printre primele pe lista în ordine alfabetică, ea fu chemată destul de repede în faţa pontifilor şcolii de balet. Micuţa intră într-o cameră imensă, aproape goală, cu excepţia unei enorme oglinzi ce acoperea un perete întreg.

La o masă lungă, câţiva domni, mustăcioşi şi trecuţi de o anumită vârstă, stăteau pe scaune cu spătar înalt, examinând în tăcere candidatele. O singură femeie, îmbrăcată în negru, cu faţă severă, posomorâtă, îşi avea locul printre bărbaţi.

Pe o bancă scundă, lipită de perete, sub trei ferestre înalte, stăteau fetele deja examinate.

Un domn în costum de mătase ecru, binevoitor, cu surâsul pe buze, se ridică, se apropie de Alexandra şi-şi aplecă faţa până la nivelul rriicuţei. O privi în ochi şi o întrebă blând cum o cheamă şi dacă îi place să danseze. Pe durata acestui dialog dezlânat, bătrâna doamnă în negru o măsura din creştet până la tălpi. Ceilalţi domni o studiau cu un aer critic.

Domnul în costum de mătase ecru îi ceru să execute câţiva paşi, să alerge, să se joace cu mingea cu o altă fetiţă, să sară coarda şi la urmă să danseze, dacă ştia, un dans folcloric, iar dacă nu, să improvizeze după propria imaginaţie. Un alt domn cânta la pian o melodie veselă care o invita la sărituri şi ţopăieli.

Alexandra nu dansase niciodată, şi asta pentru că acasă nu dădea nicicând frâu liber expansivităţii. Era obişnuită să se ascundă în colţurile cele mai ferite ale izbei atunci când tatăl se-ntorcea de la lucru şi-şi împrăştia scatoalcele încolo şi-ncoace spre a dovedi cine e stăpânul absolut al familiei, după Dumnezeu şi Sfânta Fecioară.

Alexandra avea să afle mai târziu că această comisie era compusă din profesori, maeştri de balet şi dansatori. Examenul dură aproape un sfert de oră, care ei i se păru mai lung decât un veac. La final i-au cerut să se aşeze pe bancă, aproape de fereastră. Membrii comisiei se consultau cu voce scăzută, privind totodată fetiţele cuprinse de nelinişte. Unele fură chemate să repete diferite mişcări schiţate de domnul în costum de mătase ecru.

Apoi fetiţele au fost invitate să treacă într-o cameră vecină, unde aşteptară din nou, cu inima strânsă, fără să ştie despre ce era vorba. Au fost chemate şi supuse încă o dată unor probe: dans, cânt şi descifrarea portativului. Alexandra ajunse la tristaconcluzie că-şi ratase intrarea la conservator.

În cele din urmă, examenul luă sfârşit şi preşedintele comisiei, un domn bărbos cu ochi pătrunzători, anunţă că rezultatele vor fi afişate a doua zi în holul conservatorului.

Alexandra petrecu o noapte agitată. La început, ideea clocită de mama ei o lăsase de-a dreptul rece. Nu auzise niciodată de balet, iar termenul de şcoală îi făcea pielea de găină. Fraţii ei mai mari, care mergeau la şcoala elementară, se-ntorceau

---

[8] Figurantele, în textul francez, *les rats*, adică tinerele dansatoare membre ale şcolii de pe lângă Opera pariziană şi care evoluau pe scenă ca figuraţie în marile spectacole (n.t.).

frecvent acasă cu fundul brăzdat de lovituri pe care institutorii le aplicau cu o plăcere sadică.

Dar la conservatorul unde o adusese Zoia profesorii păreau serioşi, deopotrivă drăguţi şi înţelegători. Pe urmă, dansul - pe care-l descoperea cu încântare - nu era decât un joc excitant, care nu avea nimic vrednic de reproş.

Fetiţa fu extrem de fericită atunci când, a doua zi, Zoia o conduse la conservator. Tânăra şi copila împărţiră o imensă bucurie găsind numele Nadinei Alexandrovna în capul listei candidatelor admise la examen. Şi asta fără ca micuţa să aibă vreo noţiune despre notele muzicale, pe care alte fetiţe le stăpâneau deja.

Din o sută douăzeci de candidate, doar douăsprezece fuseseră admise.

*

* *

Mama Nadinei nu îndrăzni să-i spună soţului despre intrarea fiicei lor la conservator. Ea se temea ca acesta să nu facă un scandal care să conducă la eliminarea copilului. Biata femeie nu avea însă motive să-şi facă sânge rău, deoarece bărbatul ei nu se interesa de copii decât pe măsură ce aceştia începeau să câştige bani. Bani pe care în mare parte îi înhăţa spre a-şi satisface viciul: băutura.

- Goi v-am dat viaţă, goi o să vă las când Dumnezeu mă va chema de-a dreapta lui!, spunea părintele în batjocură.

Un jurământ care îi punea în aceeaşi oală pe Dumnezeu, Sfânta Fecioară, Iisus şi toţi îngerii din rai sfârşea de obicei tirada ticălosului. Cât o priveşte pe Alexandra, ea era prea mică pentru a-i putea pretinde să câştige bani. Pur şi simplu o ignora pe fetiţă.

În fiecare dimineaţă, micuţa se trezea în zori, se îmbrăca cu grijă şi pleca la conservator. Drumul era lung, iar ea locuia la periferia Sankt-Petersburgului. Muncea mult la şcoală şi se-ntorcea seara extenuată. Vreme de doi ani, a urmat şcoala în calitate de externă, apoi se înfăţişă la un nou examen în faţa unei comisii care a stabilit că era pregătită să continue studiile superioare în calitate de internă a conservatorului. Acest lucru însemna că întreţinerea ei urma să fie asigurată de şcoală. într-o anumită măsură, devenea chiar un fel de pupilă a ţarului şi făcea simbolic parte din casa imperială.

În afara cursului de dans, care era materia principală şi la care elevele îşi etalau corpul gracil ascuns sub tutuuri albe, în restul zilei li se preda istorie, matematică, religie, limbi străine - franceză, italiană şi germană -, dicţie, canto şi artă dramatică, dar şi reguli de protocol. La aceste cursuri fetele purtau rochii de serj bleu, şorţuri şi broboadă de linou alb.

Copilele şi băieţii nu se întâlneau decât cu prilejul lecţiilor de dans. Principiile moralei le interziceau să se adreseze unul altuia altfel decât pe plan strict profesional şi sub supravegherea strictă a profesorilor şi maeştrilor de balet. Băieţii ocupau ultimul etaj, parterul şi primul cat. Învăţământul mixt - cu excepţia baletului - rămânea încă de neconceput.

Nadina trăia o fericire continuă. Supravegherea draconică de la şcoală era de mii de ori preferabilă atmosferei încărcate şi de-a dreptul irespirabile de-acasă. Fata era cazată într-un vast dormitor, unde fiecare elevă beneficia de un alcov separat. Prieteniile se legau uşor, căci tinerele au nevoie să-şi comunice ideile, preocupările, pasiunile şi visurile.

În timpul nopţii, supraveghetorii patrulau prin dormitor ca să împiedice relaţiile mai strânse, care, într-un asemenea mediu închis, îşi găseau cu necesitate loc.

*

* *

O cumplită emoţie o cuprinse pe Nadina atunci când trebui să-şi facă întâia oară

apariţia în faţa publicului, pe scena Teatrului Maria. Fireşte, nu făcea parte decât din corpul de figuraţie, însă chiar şi aşa o cuprinsese o groază teribilă, de parcă i s-ar fi încredinţat rolul de primă-balerină.

Înainte de spectacol, toate fetele se-nghesuiau în faţa unei găuri din cortină ca să privească, una după alta, frumosul spectacol oferit de sala plină de uniforme brodate cu aur, rochii splendide, bijuterii care străluceau ca nişte galaxii în miniatură.

Deşi era tulburată de frică, ea reuşi totuşi să-şi stăpânească nervii supraexcitaţi şi să se achite onorabil de sarcina ce-i revenea, rolul de figuraţie fiind pentru ea de o importanţă deosebită.

Duminica următoare, Zoia o invită la prânz într-un restaurant pentru a sărbători botezul focului. Entuziasmată, Alexandra îi vorbi despre proiectele şi visurile sale. Zoia o ascultă surâzând, dar şi cu o anumită dezabuzare, căci exista şi un revers al medaliei. Alexandra, sub impresia debutului, care îi apărea în culori strălucitoare, îi povestea, îi tot povestea fără răgaz, ca şi cum nu ar fi avut destul timp, despre viaţa de la conservator şi despre prietenia cu unele fete ce-i împărtăşeau tulburarea şi exaltarea. Svetlana Iosipovna, fata unui mic nobil ruinat, care venea cu trăsura închiriată să-şi vadă copilul şi să-i dea ştiri proaspete despre familie; Emilia Sergheievna, care dansa cu o asemenea graţie încât îşi atrăsese invidia vedetei Kuzima Viktorovna; Hristiana Vladimirovskaia, fiică de spălătoreasă, pe care o aştepta un frumos viitor, brunetă cu ochi albaştri ca o irlandeză şi care emana un farmec irezistibil.

- Dar nu sunt suficiente posturi de primă-balerină pentru toate fetele astea!, exclamă Alexandra cu ochii scânteind de bucurie.

Zoia se gândi că n-ar strica să-i mai reteze din elan, ca s-o ferească de acele deziluzii ce costă teribil de scump.

- Nu uita niciodată că zelul, energia şi setea de a ne dezvălui talentul ascunde o fragilitate care uneori ne poate pricinui mari dureri... enorme suferinţe... O entorsă la gleznă, o cădere nereuşită, un accident provocat de un maşinist beat pot interveni oricând. Nu mai vorbesc de intrigi şi manevre oculte, care pot stopa chiar şi cea mai promiţătoare carieră.

Interlocutoarea o privea mirată, chiar intrigată. Părea să nu priceapă înţelesul vorbelor sale. Lipsa ei de experienţă şi naivitatea o orbeau cu totul.

- Fii prudentă, Nadina! Să nu ai încredere în nimeni! Prietenele tale de azi pot fi cele mai aprige duşmance de mâine! Gândeşte-te permanent că te afli în mijlocul unei hoarde de sălbatici cu colţi ascuţiţi, care nu aşteaptă decât un prilej ca să te sfâşie. Un împărat francez, Napoleon mi se pare, spunea că fiecare soldat poartă în raniţă bastonul de mareşal. Şi noi facem parte dintr-o armată, în ciuda fragilităţii noastre. Orice dansatoare care face primii paşi pe scenă se poate ridica până la rangul de primă-balerină. Şi eu sper să ajung la această demnitate... Nu sunt decât a doua dansatoare... Dar mă lupt din răsputeri... Şi o voi face până la capăt... Din păcate, habar n-am ce mă poate aştepta după un cot al drumului...

Nadina se-ntristase.

Zoia îi cuprinse mâna în mâna ei.

- N-aş vrea să-ţi umbresc bucuria. Dar e mai bine să fii prevenită. Ca să ştii să te aperi...

Nadina se integră perfect în mecanismul baletului imperial. Grupului de patru tinere dansatoare i se mai adăugă o a cincea, Iunia Mordvinovna, o orfană delicată, cu piele catifelată. Fata asta părea să emane o lumină lăuntrică la fel de fină ca o perlă. Toate fetele luară decizia să înfiinţeze un club, „Carul Mare“, numit astfel pentru că această constelaţie e compusă din cinci stele. Ele ţinteau la un ţel, visau la culmea gloriei, identificându-se cu postura de dansatoare-stea. Îşi doreau să ajungă la acea demnitate fără să intre în conflict una cu alta. Ba chiar să se ajute, dacă este posibil.

Se apropia şi sfârşitul şcolii. Tinerele aveau să devină dansatoare profesioniste. În curând aveau să se bucure de independenţa atât de râvnită... Dar mai era de trecut un ultim obstacol. Examenul de absolvire. După aceea, eforturile lor de atîţia ani se vor vedea încoronate cu un spectacol în onoarea noii promoţii... Cele cinci fete trăiau

cu capul în nori. Dispuneau de un contract pe douăzeci de ani cu scenele teatrelor imperiale şi de o rentă lunară de cincizeci de ruble. Şefa promoţiei avea să primească o sumă suplimentară de o sută de ruble. Nu era tocmai un izvor de îmbogăţire. Însă titlul de dansatoare-stea sau de primă-balerină le aştepta la capătul drumului. O cale ce conducea spre „Carul Mare“...

Examenul sosi şi cele cinci eleve îl trecură fără probleme. Alexandra trăi marea surpriză să se vadă şefa promoţiei, stea între stele...

Spectacolul atât de aşteptat trebuia să se desfăşoare pe scena Teatrului Ermitaj. Fetele îl aşteptau pline de emoţie, fiind atât de fericite încât nu se putură atinge de nimic la masa de prânz dinainte. Trăsurile oficiale imperiale au îmbarcat întregul corp de absolvente pentru a-l depune la Palatul de Iarnă.

Ca de obicei, fetele priviră prin gaura cortinei. Ţarul Alexandru II şi apropiaţii lui ocupau loja imperială. Sala scânteia în lumina a mii de focuri. Programul includea „Lacul lebedelor” de Piotr Ceaikovski. Douăzeci şi patru de soldaţi din garda ţarului, invizibili pentru spectatori, manipulau cu vergi lungi douăzeci şi patru de lebede împăiate, care trebuiau să alunece încetişor pe apele unui lac pictat.

Cortina fu ridicată. Spectatorii priveau curioşi la corpul de balet. În decursul unei scene de ansamblu, Iunia Mordvinovna, care dansa la extremitatea dreaptă a spaţiului scenic, se apropie prea mult de rampa cu lămpi de gaz şi tutuul ei se aprinse de la o flamă. în câteva secunde, fata fu cuprinsă de flăcări. Torţă vie, copila se răsucea pe loc, în vreme ce dansatoarele înspăimântate se-ndepărtau în dezordine. O mulţime de oameni ieşiră din culise purtând pături în care înveliră corpul nefericitei, spre a stinge flăcările. Pompierii intervenira şi cortina fu lăsată.

Ţarul, urmat de câţiva demnitari şi ajutoare, urcă pe scenă. Corpul oribil ars al Iuniei fu aşezat pe o targă şi fata fu transportată la spital.

*

* *

Profeţiile Zoiei se-mpliniseră. Clubul „Carul Mare“ se desfiinţă, căci Iunia nu supravieţuise îngrozitoarelor răni. Ea se stinse în zori... O balerină a murit!... Trăiască baletul!...

Nadina, Svetlana, Emilia şi Hristiana şi-au plâns tovarăşa.

Dar baletul este o colectivitate de făpturi delicate care îşi continuă activitatea în serviciul artei şi al ţarului, fără să ţină seama de sacrificiile săvârşite pe altarul său.

Cele patru fete se apropiau deja de vârsta de şaisprezece ani. Tatăl Alexandrei află că fata lui era dansatoare, făcând parte din baletul imperial. Într-o seară, ticălosul intră beat în Teatrul Maria şi făcu un scandal monstruos. Cerea să-şi vadă fata şi mai ales să-şi primească banii care-i reveneau de drept. Scandalul a făcut furori şi întreg Sankt-Petersburgul ajunse să-l comenteze.

Au existat oameni care chiar au cerut îndepărtarea Alexandrei din baletul imperial. Pus la curent, prinţul Gagarin s-a purtat ca un mare domn. Acesta dispuse eliberarea solistei din servitute, căci până în acel moment fata împărtăşise condiţia tatălui său. De-atunci, prinţul a luat-o pe copilă sub protecţia lui. Şi ca să onoreze noul statut social al tinerei, aristocratul a hotărât să dea un bal în palatul său de la Fontanka. Pretextele cele mai diverse erau invocate pentru organizarea recepţiilor, marilor dineuri, seratelor dansante şi balurilor.

După o serată de Miercuri, rezervată baletului de Teatrul Maria, prinţul i-a invitat pe toţi dansatorii - fete şi băieţi -, ca şi pe cei trei sute de membri ai nobilimii şi corpului diplomatic, la un bal mascat de o extravaganţă care trebuia să-l înscrie printre marile evenimente mondene ale deceniului. Focul de artificii promis oaspeţilor era gândit să depăşească în splendoare tot ce fusese realizat până atunci în materie la Sankt-Petersburg.

În acea noapte, Alexandra şi-a pierdut virginitatea. Recunoscătoare prinţului, ea a acceptat câteva pahare mai mult decât putea să suporte. Amfitrionul o atrase într-o cameră şi o posedă, în ciuda rezistenţei sale... Cu acel prilej, tânăra a înţeles că nimic

nu este gratuit pe lume.

De altfel, Zoia o avertizase că virtutea şi lumea dansului nu sunt compatibile...

După acest început amoros, ea a fost obligată să accepte şi alte compromisuri pentru a primi roluri din ce în ce mai importante, precum şi promovarea la rangul de a doua dansatoare, însufleţită de o voinţă de fier, Alexandra nu lipsi de la nici o repetiţie, nemenajându-şi puterile şi neplângându-se niciodată atunci când maestrul de balet îi cerea eforturi peste eforturi. Organismul ei robust o ajuta să reziste.

Pe scenă, fetele aproape goale trebuiau să înfrunte curentul de aer îngheţat. În antracte, ele se-nveleau în şaluri de lână, protecţie derizorie pentru trupul lor încălzit, transpirat. Numeroase copile răceau.

Emilia Sergheievna căzu bolnavă după reprezentaţia cu „Giselle“. Medicii au constatat o dublă congestie pulmonară, care degeneră în ftizie galopantă. Emilia se stinse chiar în ziua în care împlinea şaptesprezece ani. În vreme ce urma cortegiul mortuar, pe o vijelie care-i biciuia obrajii, Alexandra îşi aminti de sumbrul tablou al lumii dansului pe care i-l descrisese Zoia... Fulgii de zăpadă, împinşi cu violenţă de vântul care isca adevărate trombe, o orbeau. Alături de ea mergeau încetişor, cu capetele plecate, Svetlana Iosipova şi Hristiana Vladimirovskaia. Din constelaţia „Carul Mare“ rămăseseră trei supravieţuitoare. Superstiţioasă, Hristiana credea că deveniseră victimele unui blestem.

- Am cutezat să ne luăm drept simbol cinci stele. Cerul s-a răzbunat pe noi.

Svetlana râdea nepăsătoare.

- Tâmpenii! Emilia nu e prima fată doborâtă de ftizie. Iar accidentul Iuniei a fost exact acel tip de nefericire care se tot repetă printre balerine. Meseria noastră e clar că ne predispune la tot felul de pericole. Însă în fond noi ne-am ales-o, aşadar trebuie să ne asumăm consecinţele.

Nadina regăsea în cuvintele Svetlanei filosofia de viaţă a Zoiei. Doar că, în timp ce tonul acesteia trăda dezgustul, Svetlana era pregătită să înfrunte destinul, să se lupte cu nefericirea.

Cele trei prietene de nedespărţit cunoscură o extraordinară ascensiune socială. Graţie frumuseţii, farmecului şi îndeosebi prestigiului de membre ale baletului imperial, lojele teatrelor unde evoluau nu se goleau niciodată. După spectacol, admiratorii le invitau în mari restaurante, la petreceri şi baluri oferite de nobilime. Curtezanii fetelor erau ofiţeri, tineri aristocraţi nerăbdători să facă nebunii, bătrâni libidinoşi, mari-duci şi tot felul de dandy ce se făleau cu nenumăratele lor cuceriri feminine. Însă nici unul dintre aceştia nu s-ar fi aventurat să ia în căsătorie o dansatoare. Cei care sfidau această regulă nescrisă riscau să fie excluşi din înalta societate. Mezalianţele rămâneau episoade excepţionale. Dansatoarele erau conştiente de această situaţie echivocă şi profitau de epoca lor de splendoare spre a-i jumuli de bani pe admiratori, astfel încât să-şi asigure o bătrâneţe confortabilă. Fetele incapabile să pună deoparte ceva economii deschideau, după retragerea din activitatea profesională, şcoli private de dans, căci pensia era de obicei insuficientă pentru a oferi o viaţă tihnită.

Nadina tocmai mergea pe cel de-al douăzecilea an când l-a cunoscut la un bal pe tânărul prinţ Dolgoruki. Nici el, nici Alexandra nu erau la prima aventură. Femeile cedau, seduse de prestanţa şi farmecul junelui. Dar Alexandra nu urmase calea parcursă de tovarăşele ei, care acceptau omagii scump plătite în schimbul amorului. Ea păstra o anumită reţinere şi nu ceda decât forţată de împrejurări mai puternice decât voinţa sa.

Însă întâlnirea dintre Serghei şi Nadina generase una dintre acele iubiri violente, imense, cântate de obicei de romancierii, poeţii şi compozitorii romantici. S-au dăruit unul altuia fără rezerve, fără prejudecată. În ciuda devotamentului său pentru Nadina, Serghei ştia că o căsătorie l-ar fi costat eliminarea din rîndurile aristocraţiei. Prinţul sperase că după primele vâlvătăi pasiunea lui pentru fată se va stinge uşor. Lucrurile au stat taman pe dos. în loc să se stingă, dragostea lui pentru Alexandra creştea, îi incendia simţurile, fierbea exact ca lava ce urcă dinlăuntrul pământului, invadând galeriile ce împânzesc viscerele vulcanului, erupe, explodează, apoi începe să se

scurgă, distrugând toate obstacolele, pentru a se stinge apoi în natura învecinată diluviului.

Iubirea îl făcea dependent de această tânără care, pentru el, simboliza exact perfecţiunea. Prinţul îşi surprinse prietenii şi camarazii de regiment atunci când puse punct nenumăratelor lui aventuri amoroase pentru a se dedica cu totul Nadinei.

Apoi surveni marele eveniment. Nadina dădu naştere unui băieţel. Serghei cunoscu bucuria de a fi tată, dar şi perplexitatea în faţa unui fenomen care îl depăşea. Era obligat să-şi asume responsabilitatea. însă caracterul său slab îl împiedica să ia o hotărîre ce implica efecte dureroase. Să salveze onoarea Nadinei, căsătorindu-se cu ea, ar fi presupus o urmare prea bine cunoscută.

De aceea, Serghei se duse la fratele lui mai mare, Mihail, şi-i ceru sfatul.

- Am venit la tine să-ţi mărturisesc totul şi să mă bucur de înţelepciunea şi de experienţa ta. Mă găsesc într-o situaţie stânjenitoare. Aş vrea să-ţi împărtăşesc o taină...

Prinţul Mihail izbucni în râs.

- Secretul lui Polichinelle, dragul meu Serghei. Întreg Sankt-Petersburgul ştie de aventura ta cu această balerină... care e numele ei?

- Nadina!

- Lumea mai ştie şi că fata asta te-a făcut tată. Şi-atunci? Nu eşti nici primul, nici ultimul ofiţer nobil prins în capcană.

Serghei protestă:

- Nadina nu mi-a întins nici o capcană...

- Bine! Atunci să spunem că te-a implicat într-o astfel de aventură... Dar criza există! Nu poţi contesta că ea există!

- De acord, dar care este soluţia? Când mă gândesc la Katia, o transpiraţie rece îmi invadează tot trupul... Mi-e frică de sora mea!... De mânia ei!...

- Mânie? De ce mânie?

- Dacă mă voi căsători...

-Hai, fii serios, Serghei! Nici nu se pune problema mariajului. Să te însori cu această Nadina ar echivala cu a-ţi pune ştreangul de gât. Ai fi obligat să părăseşti armata şi să trăieşti pe spinarea acestei femei...

- Tocmai! Şi asta pentru că tata ne-a lăsat doar datorii...

- Fie ca sufletul lui să se odihnească-n pace!... Dar hai să ne gândim la problema ta. Copilul va păstra numele mamei şi tu vei lua parte la întreţinerea lui.

- Oare aşa de simplu să fie?, exclamă Serghei dezamăgit.

- Dar ce-ai dori mai mult de-atât, frăţioare? Toate dansatoarele îşi cunosc riscurile meseriei. Dacă devin mame, ele îşi vor încredinţa plozii unei doici, la ţară, ca să se ocupe de ei... Lumea noastră acceptă aceste situaţii ambigue. Se cam ştie că cineva anume este tatăl copilului intrat pe uşa din spate. Şi asta e suficient pentru a-i acorda progeniturii ceva onorabilitate. Când se va face mare, va putea să spună cu mândrie: „Tatăl meu este prinţul X“. Aceşti copii sunt bastarzi de un gen aparte... Nu te mai stresa, Serghei! Nu-mi place să te văd atât de tulburat... Şi aş dori să rezolvăm această chestiune în felul meu. Uite, chiar eu voi cel care-ţi va ţine în braţe copilul deasupra cristelniţei la botez. îi voi da până şi prenumele meu: Mihail.

- Asta-i tot?

- E tot! Vei putea să-ţi continui idila cu aleasa inimii tale, cu toate că te-am sfătuit să rupi această legătură ce ţi-a produs deja multe complicaţii.

- Să mă despart de Nadina? Niciodată!

Prinţul Mihail suspină.

- Nu fi melodramatic, Serghei! O să găseşti douăzeci... o sută de balerine care o vor înlocui foarte bine...

- Nici nu se pune chestiunea!

- Fireşte, procedezi cum te taie capul, dragul meu. Însă este exclus să te căsătoreşti... Este exclus!... Mă-nţelegi?... Exclus!

Prinţul Mihail se ţinu de cuvânt. El deveni naşul băieţelului cu prilejul unei ceremonii discrete. Ţinu chiar să ofere în cinstea părinţilor un prânz în salonul privat al

unui mare restaurant. înainte să se aşeze la masă, Mihail îşi trase deoparte fratele mezin.

- Toată lumea ar dori să ştie că ai un bastard. Nu e cazul să o strigi pe toate drumurile... Fiecare bărbat are coapse şi un organ genital, dar asta nu înseamnă că şi le arată în public, afară doar dacă e vorba de un exhibiţionist. Sper să nu fie cazul tău...

Odată apele calmate, Serghei şi Nadina îşi reluară viaţa de îndrăgostiţi. Tânăra mamă refuză să-şi lase copilul pe mâna unei doici. Ea îl păstră, ceea ce le complică infinit existenţa.

Alexandra nu s-a revoltat contra soluţiei propuse de prinţul Mihail, căci ştia prea bine care sunt regulile jocului. Dar suferea lăuntric şi Serghei îi pricepuse temerile.

Svetlana şi Hristiana o vizitară, o felicitară şi-i admirară coconul. Faţă de restul lumii, colegele de teatru trecură sub tăcere incidentul, ca şi cum ar fi fost lipsit de importanţă, însă conştiinţa lui Serghei nu era liniştită. El părea a citi reproşurile mute pe care privirile Nadinei i le adresau. Sentimentul vinovăţiei îl tortura. Aristocratul se revolta împotriva camarazilor săi, care considerau că e o afacere banală. Încetul cu încetul, începu să-i evite. Gândul de a o lua în căsătorie pe Nadina, în ciuda tuturor adversităţilor, îl bântuia. Într-o noapte, după o lungă şi pasională îmbrăţişare, îi spuse iubitei solemn că a decis să se unească cu ea legal, în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Nadina îl sărută fericită, dar imediat apoi îl privi cu o groază ce-l amuţi.

- Te-ai gândit ce vor spune părinţii, prietenii, camarazii tăi de regiment?
- M-am gândit la toate argumentele pro şi contra...
- Ţi se vor închide toate uşile.
- Puţin îmi pasă de toţi şi de toate! Tu eşti mult mai importantă decât părerea acestor snobi pe care-i dispreţuiesc... La sfârşitul manevrelor, care vor începe mâine, printr-o paradă militară în faţa împăratului, ne vom căsători...
- Hotărârea ta mă umple de fericire... Dar mă cutremur de groază.

*

* *

A doua zi dimineaţa, ţarul Alexandru II trecu în revistă trupele aşezate pe câmpul de manevră din Sankt-Petersburg, apoi luă parte la paradă în sunetul muzicii militare. O ploaie deasă, aproape îngheţată, îi mura până la os pe ofiţeri şi soldaţi. Alexandru II le admiră atitudinea mândră, marţială. Ca şi tatăl său, împăratul Nikolai I, ţarul adora desfăşurarea disciplinată a regimentelor. Potopul adăuga culoare ceremoniei. Manevrele, care trebuiau să dureze două săptămâni, erau conduse de marele-duce Mihail, fratele mai mare al împăratului. Ţareviciul Alexandru urma să comande un regiment de cazaci.

În fruntea escadronului său, Serghei defila transfigurat de emoţia pe care o simţea întotdeauna în prezenţa ţarului. Torentele curgeau pe cascheta lui strălucitoare, împodobită cu vulturul bicefal, pe manta, veston şi pantalon, toate îmbibate cu apă. Simţea umezeala ce-i sfredelea umerii, spatele, pătrunzând până şi în interiorul cizmelor de Chantilly. Tremura în timp ce rafalele îi ardeau obrajii. Frig şi cald, senzaţii amestecate, dezagreabile.

*

* *

Seara, în tabără, frisoanele i se intensificară. O durere de cap violentă parcă îi strângea ţeasta în menghină. Serghei împărţea camera cu contele Volkonski, care începuse să-l privească îngrijorat. Medicul regimentului sosi şi-l examină îndelung. Serghei gâfâia, cu ochii închişi.

Doctorul clătină din capul rotund.

- Camaradul dumneavoastră, conte, suferă de o febră foarte puternică.
- N-ar trebui dus la infirmerie?

Medicul făcu o grimasă.

- La infirmerie? Locul lui e mai degrabă la spitalul militar. Se pare că suferă de o dublă congestie pulmonară!

Îşi scărpină ceafa dezgolită.

- Ştiaţi că prinţul Dolgoruki e bolnav de ftizie?
- Nu! Nici el nu ştia!
- Da, prinţul este bolnav. Grav. Numai o minune l-ar putea salva.

Serghei fu transportat în plină noapte la spitalul militar din Sankt-Petersburg. Abia aşezat pe pat, sărmanul nobil vomită sânge. Agonia i s-a prelungit o săptămână. Tânărul organism al lui Serghei, deşi slăbit de boală, se lupta disperat contra morţii. îşi dădu suflarea în zori, după o noapte agitată, cu furtună de zăpadă.

*

* *

Gilles Bourgoing înaintă în faţa prinţesei, care admira lăcomia lui Gordon. Buldogul hăpăia fără să mestece bucăţile de vânat fript, pregătite de bucătarul-şef în persoană.

Îmbrăcat în negru, secretarul amintea de un cioclu.

- Alteţă Serenissimă, domnişoara Nadina Alexandrovna s-a înfăţişat în audienţă.
- Am promis să-i acord audienţă?
- Da, Alteţă Serenissimă!
- Memoria mă trădează adeseori, domnule Bourgodng.

Secretarul ştia însă prea bine că memoria prinţesei era una excelentă, dar şi că această întâlnire o punea în dificultate. Chiar se întrebă de ce o primise pe tânăra balerină. E-adevărat că uneori se-ntâmpla ca întâlnirile şocante să-i producă plăceri perverse. Sufletul aristocratei era un creuzet în care se amestecau influenţele orientale, slave şi apusene. Francez cartezian, Bourgoing nu reuşea să pătrundă misterele acestei femei stranii, deşi se afla în slujba ei de multă vreme. Prinţesa nu-i adresase niciodată vreo vorbă amabilă, însă nici nu-l repezise. Tonul ei, egal, distant, îi ţinea la respect pe oameni. Nici nu avea prietene, în afara doamnei de companie, Varvara Ignatievna Şebeco, singura persoană care-i trezise simpatia şi pe care o îngăduise în apropierea sa.

- Invitaţi-o să intre pe domnişoara Nadina Alexandrovna!

O primi aşezată pe fotoliul de răchită, ca o împărătească pe tron. Şi cum nu erau alte scaune în grădina de iarnă, musafira rămase în picioare.

Balerina ştia protocolul. Făcu o reverenţă graţioasă, apoi aşteptă ca prinţesa să-i adreseze cuvântul.

- Domnişoară?...

- Vă mulţumesc, Alteţă Serenissimă, pentru generozitatea de a mă fi primit. Sunt a doua dansatoare a corpului de balet imperial.

Interlocutoarea o întrerupse cu o ridicare a mâinii.

- M-am pus la curent, domnişoară, aşa că ştiu biografia dumneavoastră de la A la Z. Spuneţi-mi, mai bine, ce doriţi?

Nadina rămase câteva clipe interzisă. îşi construise numeroase variante despre cum avea să decurgă întâlnirea, însă nici măcar una dintre acestea nu corespundea scenei care tocmai se consuma.

Prinţesa o privea cu ochi sfredelitori, ca şi cum ar fi dorit să pătrundă în cotloanele cele mai ascunse şi mai obscure ale sufletului ei. Nu era vorba despre o curiozitate particulară trezită de această fată, ci despre un comportament permanent, cu care-i trata la fel pe absolut toţi ceilalţi, de la prinţul domnitor şi marele-duce până la ultimul cerşetor.

- Probabil că ştiţi, zise Nadina cu vocea ei plăcută, alinătoare, că prinţul Serghei, fratele vostru mai mic, mi-a făcut onoarea de a-mi acorda prietenia sa.

Tânăra nu avea un aer vulgar, aşa cum îşi imaginase prinţesa. După toate aparenţele, Serghei nu căzuse într-o cursă plasată cu abilitate. Dar oare îl iubise cu-adevărat?

- Da, cunosc, dar mai ştiu, domnişoară, şi că aţi dat naştere unui copil care — potrivit unor mărturii — este fiul lui Serghei.

Roşeaţa coloră obrajii Nadinei, dar balerina îşi înăbuşi mânia. N-ar fi servit la nimic să-şi dea frâu liber amorului rănit.

- Copilul a fost botezat de prinţul Mihail Dolgoruki.

- Că fratele meu mai mare a fost naşul copilului este un fapt ce nu dovedeşte nimic. Ştiu prea bine care sunt moravurile dansatoarelor din baletul imperial ca să accept toate pretextele referitoare la valoarea numelor de care se prevalează din interes.

- Din nefericire, moartea prematură a prinţului Serghei, pe care l-am iubit nespus, mă lipseşte de o mărturie decisivă.

- Cine mi-ar putea garanta că în decursul convieţuirii dumneavoastră cu Serghei nu aţi mai oferit servicii amoroase şi altor bărbaţi?

- Alteţă Serenissimă, întrebarea aceasta nu prezintă pentru mine decât un interes pur academic.

„Ştie să-şi arate colţii, dar o face extrem de curtenitor", aprecie prinţesa, care îi răni premeditat amorul propriu ca s-o determine să-şi piardă siguranţa de sine. Deja începuse să intuiască unde voia să ajungă tânăra.

- Domnişoară, răgazul pe care vi l-am acordat este limitat. Mă aşteaptă numeroase alte activităţi, aşa că nu pot să prelungesc această întrevedere. Vă rog, aşadar, să-mi spuneţi care este pricina pentru care aţi venit să mă vizitaţi. Credeţi că zece minute sunt de ajuns?

Nadina aruncă o privire către Gordon şi haita de câini, parcă pentru a demonstra că apreciază la justa lor valoare activităţile prinţesei. Aceasta pricepu tâlcul unei asemenea priviri, dar îşi stăpâni iritarea. Nu ar fi fost de demnitatea ei să-şi piardă calmul.

- Fiul prinţului Serghei va împlini în curând şapte ani. Cred că este drept ca să poarte onorabilul nume al tatălui său. N-aş vrea să-şi facă intrarea în societate urmărit de trista reputaţie de bastard.

- Asta-i tot, domnişoară?

- Asta-i tot!

- Şi nu-mi pretindeţi nimic pentru dumneavoastră? De pildă, bani ca să vă întreţineţi fiul?

Un rictus schimonosi gura aristocratei.

- N-aş dori să plecaţi fără să vă ofer un răspuns. Uite, sunt dispusă să încep demersurile oficiale pentru ca fiul dumneavoastră să primească numele şi titlul princiar pe care pretindeţi că are dreptul să-l poarte.

Faţa balerinei se lumină ca şi cum soarele şi-ar fi revărsat razele asupră-i.

- Cu o condiţie!, îşi reluă cuvântul prinţesa.

Privirea Nadinei se-ntunecă, bănuitoare.

- Ce condiţie?

- Ca să renunţaţi să vă mai vedeţi vreodată fiul. Doresc să mă ocup exclusiv de educaţia şi viitorul lui. Trebuie, prin urmare, să-mi semnaţi nişte documente în acest sens.

Nadina rămase împietrită.

- Adică să-mi părăsesc fiul?

- Nu aţi dorit să primească rangul ce i se datorează? Eu îi ofer acum această posibilitate.

- Dar nu voi renunţa niciodată la copilul meu!

Prinţesa replică pe un ton egal:

- Atunci păstraţi-vă bastardul şi nu mă mai deranjaţi! V-am propus un târg. L-aţi respins. Suportaţi aşadar consecinţele! Domnişoară, Sunteţi liberă!

Nadina salută cu răceală, se întoarse pe călcâie şi se precipită spre uşă. Nici

măcar nu simţea parfumul învăluitor al florilor exotice, mireasmă ce impregna atmosfera locului.

III

Prinţesa alunga amintirile. Îi repugnau reminiscenţele care i se agăţau de spirit, în ciuda voinţei sale de a le îndepărta, îngropându-le în adâncurile subconştientului. În stare de veghe, ea reuşea să se elibereze de asaltul lot, concentrându-se asupra preocupărilor cotidiene - câinii, recepţiile, copiii ajunşi la maturitate şi mai ales jocurile de noroc, remediu suveran, căci toate resursele raţiunii ei păreau să se îndrepte către masa verde a cazinoului.

Dar atunci când se simţea epuizată de viaţa pătimaşă pe care o ducea într-un ritm diavolesc, aristocrata se tolănea pe pat sau picotea într-un fotoliu, iar amintirile ieşeau la iveală, târându-se ca şerpii din cutia Pandorei şi bântuindu-i visele. Şi, după cum ştie oricine, visele sunt mai puternice, mai impresionante şi mai dureroase decât realitatea. Bătrâna se trezea tremurând, tulburată, aidoma unei sălbăticiuni rănite de moarte. În acele clipe, trecutul revenea în forţă şi-i amintea de viaţa ei ratată, de idealurile sale zdrobite, de oceanul de minciuni în care se zbătuse în decursul zilelor şi anilor. Experienţele cutremurătoare de care se izbise, apoi frângerea aspiraţiilor sale, de multe ori când erau tocmai pe punctul de a se împlini, o împingeau pe prinţesă pe pragul abisului numit disperare.

Vizita balerinei actualizase, prin asocierea consecutivă de idei, tot ce îi era mai odios. Doar fantoma lui Serghei se profila cu claritate, inofensivă, pe fondul unei mulţimi de spectre ce îi făceau sângele să clocotească. Erau fantomele duşmanilor care pieriseră şi care acum se odihneau, indiferente la chinurile morţii.

De multe ori fusese tentată să se sinucidă, să termine cu această viaţă. Dar teama de suferinţa fizică legată de trecerea de la viaţă la moarte o reţinuse. Mândria jucase şi ea un rol important. Îi repugna să ofere adversarilor prilejul de a se bucura de moartea ei violentă, de a savura în imaginaţie suferinţele ce o împinseseră a-şi lua viaţa. Nu dăduse înapoi decât atunci când evenimentele potrivnice, de nedepăşit, o obligaseră la aşa ceva.

Prinţesa era foarte mulţumită că beneficia de un caracter inflexibil, de o fermitate, de o energie şi o tenacitate capabile să o întărească în faţa tuturor vitregiilor. Această discordanţă între vigoarea voinţei şi neşansa ce o urmărea o aducea la disperare. Dintre toţi membrii familiei sale, ea singură se ilustrase strălucit, cu toate că sfârşea mai mereu lamentabil.

Serghei! Fragilul, becisnicul şi mediocrul prinţ Serghei nu fusese în stare decât să se înamoreze de o dansatoare oarecare şi să-i toarne acesteia un plod. Un suflet de fetiţă vaporoasă, care lâncezea într-un trup de bărbat. Femeile îl posedau în loc ca el să fie cuceritorul. Fraţii săi, Mihail, Vasili şi Anatoli, nu se bucurau nici ei de cine ştie ce personalitate.

Prinţesa suspină. Gheorghi, fiul ei, părea să-l aibă ca model pe inconsistentul său unchi Seghei. Nu-l însufleţea nici o ambiţie. Nu-i plăceau decât distracţiile, tot ce era superficial. Totuşi, în venele lui curgea cel mai pur, cel mai nobil sânge rus.

Atunci când era mică, tatăl o ţinea pe genunchi, o săruta şi îi şoptea cu blândeţe:

- Ştii, inimioara mea, că strămoşii noştri au întemeiat o dinastie domnitoare care a durat trei sute de ani într-un timp când Romanovii nu erau decât mici boieri lipsiţi de importanţă? Ştii că Moscova a fost zidită de Iuri, un prinţ din casa noastră? Ştii că în jurul anului o mie gloriosul nostru strămoş Vladimir cel Sfânt i-a convertit pe ruşi la creştinism?

Sentimental şi visător, părintele prinţesei bea vodcă pahar după pahar şi, cu faţa brăzdată de râuleţe de lacrimi, îi evoca marile fapte de arme ale tuturor acestor prinţi care acum populau lumea umbrelor.

- Sceptrul ultimului prinţ domnitor din familia noastră a fost smuls de uzurpatorii care şi-au trădat legământul şi patria!

Tatăl prinţesei, prinţul Mihail Mihailovici Dolgoruki, era nu numai un alcoolic, ci şi

un jucător împătimit. De la el moştenise aristocrata pasiunea pentru joc. El nu bea decât vodcă şi şampanie, care-i sosea în zeci de lăzi de la Paris. Până şi micul-dejun era stropit cu şampanie. Golea zilnic trei sau patru sticle. Nu e de mirare că acest regim de viaţă îi făcuse ficatul zdrenţe. În paralel, juca la Iaht Club sume enorme. Masa verde îi înghiţea zilnic sute de mii de ruble cu o lăcomie niciodată astâmpărată. Cu cât pierdea mai mult, cu-atât sporea mai abitir mizele. În afara acestei activităţi, practicată iarna la Sankt-Petersburg sau la Moscova, prinţul obişnuia să vâneze vara. Şi pentru că era un grandoman fară pereche, el întreţinea o haită de o sută douăzeci de ogari şi o herghelie de trei sute de cai, pentru a-i mulţumi pe prietenii invitaţi la partidele de vânătoare. Aventurile cinegetice culminau cu festinuri ce durau mai multe zile la rând. Fetele din trupa sa de balet ofereau un spectacol foarte agreat de publicul în exclusivitate masculin. Apoteoza - o orgie monstruoasă - punea capăt petrecerilor princiare. Soţia sa, prinţesa Vera Gavrilovna, îl adora şi îi ierta toate nebuniile. Atunci când sărea peste cal - de pildă, vânzarea unui domeniu de câteva zeci de sate sau de o mie de suflete -, ceea ce i se întâmpla frecvent, ca să fie iertat îi dăruia Verei bijuterii magnifice. Îndurătoare, aceasta îl săruta şi îi cerea promisiunea că va înceta. Prinţul îşi lua angajamentul - rostit cu mâna pe icoana Sfintei Fecioare - să renunţe la urâtele sale obiceiuri. A doua zi uita instantaneu de aceste legăminte şi-şi relua cu încă şi mai multă frenezie excesele. În scurt timp, s-a văzut văduvit de toate pământurile, cu excepţia domeniului şi palatului de la Tieplovka, însă şi acelea erau înglodate în ipoteci.

Aristocrata se gândea la părintele ei cu o bunăvoinţă amestecată cu dispreţ. Sclav al pasiunilor lui, acesta avea caracterul slab al lui Serghei. Îşi adora copiii, dar - la modul inconştient - le neglija viitorul. În cele din urmă, atins de boală, căzu la pat. Printr-un fel de mimetism, Vera Gavrilovna facu şi ea un cancer generalizat, care o trimise rapid în lumea de dincolo.

Chiar şi după ce a fost atins de hidropizie, prinţul Mihail rămăsese de o frumuseţe magnifică, de înger, cu care îşi sedusese nu numai soţia, ci şi pe toate femeile pe care le cunoscuse. Dansatoarele din trupa sa particulară de balet - un harem la modul rusesc — se băteau între ele ca să-i încălzească patul. Cât le priveşte pe doamnele din marea nobilime cucerite, acelora chiar că le pierduse numărul. Se culca cu ele de parcă le-ar fi făcut cine ştie ce concesie. Toate aceste aventuri l-au condus de multe ori la duel, însă de fiecare dată ieşea victorios.

Prinţesa îl prefera pe tată mamei, care nu avea nici măcar scuza de a fi fost frumoasă, ceea ce pentru o femeie este cel mai mare dintre păcate. Moştenitoare a unei mari averi, mama nu îndrăznise nici cel mai mărunt protest atunci când soţul i-o risipi ca fumul.

Apoi, gândurile aristocratei se concentrară asupra copiilor. Faţă de aceştia, ea simţea o amărăciune şi o mânie care, asociate propriilor ei probleme, îi transformau viaţa într-un nesfârşit coşmar... Gheorghi, fiul său mai mare, ar fi trebuit să fie ţar al Imperiului rus... Toate familiile regale şi imperiale din Europa ar fi trebuit să ceară mâna Caterinei sau a Olgăi... Furia îi stârnea dorinţa să-şi smulgă inima din piept şi s-o arunce în noroi...

Fiul prinţesei, descendent direct din Rurik[9] şi Vladimir Cel Sfânt, era obligat astăzi să se mulţumească doar cu un simplu titlu princiar... Un nobil oarecare, în rând cu mulţimea de aristocraţi...

E-adevărat că prinţesa-mamă se bucura de o mare avere, însă bogăţia ei era lipsită de glorie, de strălucirea unei coroane imperiale purtate de o femeie care nu o merita câtuşi de puţin...

---

[9] Rurik, războinic vareg semilegendar, considerat fondatorul dinastiei Domnilor Kievului rusesc. Rurik şi cei doi fii ai săi, în fruntea unei cete înarmate, ar fi capturat Novgorodul şi districtele învecinate în jurul anului 862 d.H. Surse neatestate anterioare susţin că el ar fi fost chemat de slavii deja stabiliţi în zonă. Succesorii lui Rurik au pus bazele statului kievean, care a rezistat ca atare până în secolul al XIII-lea. Familia dinastică a lui Rurik a venit, de asemenea, la cârma Marelui Ducat al Moscovei şi apoi a Rusiei, până la moartea lui Feodor I, în 1598 (n.t.).

Aristocrata cu strămoşi iluştri pierduse aşadar totul, în afara satisfacţiei că poate juca milioane de ruble la ruletă... O mulţumire accesibilă, în fond, tuturor parveniţilor, tuturor aventurierilor ce bântuiau cazinourile...

*

* *

Prinţul Gheorghi Alexandrovici Iurievski era un adolescent plăcut, cu o frumoasă ţinută corporală şi îndeosebi beneficiind de o eleganţă înnăscută. Când ieşea călare pe Promenade des Anglais, la Nisa, toate femeile îl sorbeau din priviri, în care se puteau citi tandreţea şi dorinţa. Dar tânărul înainta semeţ, fără să-ntoarcă privirea nici la dreapta, nici la stânga. Cei care-l cunoşteau îl considerau niţeluş cam pişicher. Părea insensibil la tot ce se întâmpla împrejur. El visa cu ochii deschişi şi urmărea mereu un punct situat deasupra mulţimii ce popula promenada, fără să-şi îmboldească armăsarul, un pursânge arab aprig, negru ca smoala. Excelent călăreţ, Gheorghi călărea de parcă trupul său ar fi fost prelungirea corpului animalului. Fenomenul părea să n-aibă vreo legătură cu echitaţia. Nu se ştia dacă avea sau nu legături cu femeile. Prinţul îi evita pe prietenii surorilor sale, Olga şi Caterina, încă foarte tinere, care manifestau un gust precoce pentru petreceri câmpeneşti, după-amieze dansante specifice vârstei, lungi plimbări cu trăsura pe Mont Boròn sau pe Coastă, până la Beaulieu, Cap Ferrat, Antibes sau Cannes. Guvernantele urmau pretutindeni fetele şi băieţii ca să asigure ordinea şi decenţa. Însă, ascunse de cortina de verdeaţă a pădurii, cupluri deja formate iniţiau aventura unui schimb de săruturi care îi umplea pe copii de o emoţie cu-atât mai intensă cu cât le oferea atracţia noutăţii interzise. În schimb, intimităţile prea îndrăzneţe îi speriau pe micuţi.

Gheorghi le trata pe aceste aspirante la o viaţă trepidantă şi liberă cu o superioritate iritantă. Le definea pe fete şi pe companionii lor pe un ton morocănos: şleahtă de copii.

În schimb, mama sa îl privea cu neîncredere şi-l considera apatic şi dificil de abordat. Treburile curente şi felul în care îşi petrecea timpul nu-i îngăduiseră niciodată mamei să se apropie de el, să-l supravegheze. În timp ce ea-şi petrecea nopţile în nesfârşite partide de *chemin de fer*, tânărul dormea. Iar când ea se-ntorcea la Nisa şi se culca, el se trezea şi începea să-şi ducă existenţa de visător. După ce se plictisea, nefacând nimic în afara reveriei, urca pe cal şi pleca fară să anunţe când se va întoarce. Se-ntâmpla să lipsească şi mai multe zile la rând. Lui La Tour, îngrijorat de aceste escapade, îi răspundea că-i face plăcere echitaţia printre colinele împădurite din împrejurimi, că natura îl face fericit. Adeseori, rămânea pe marea terasă a vilei şi contempla marea. Nimeni nu ştia la ce se gândeşte prinţul. Bârfitorii avansau ipoteza că n-avea nimic în cap şi că ţeasta i-ar fi la fel de goală ca un lampion japonez lipsit de lumânare, neezitând să-l compare cu „Idiotul" domnului Dostoievski.

În realitate, se-nşelau cu toţii, prima dintre toţi fiind chiar mamasa, prinţesa. Moartea tatălui, ţarul Alexandru II, întâmplată la începutul intrării sale în adolescenţă, îl bulversase. Tânărul se retrăsese în cochilia lui, acest refugiu fiind practic singurul său mijloc de apărare împotriva lumii ostile, ce-l înconjura ca o pojghiţă de gheaţă. Zdrobită de brusca şi neaşteptata văduvie, prinţesa nu avusese nici timpul, nici ideea de a stabili relaţii mai strânse şi mai călduroase cu odraslele ei. Olga şi Caterina erau prea mici ca să-şi dea seama de vârtejul care le sorbea, lăsându-se prinse de curent. Ele îşi urmau docile mama, pe Gheorghi, pe domnişoara Şebeco şi liota de servitori ce părăsiseră în grabă Sankt-Petersburgul. Călătorind în vagonul special, avuseră parte de ceva atracţii. Dar totul se petrecuse atât de rapid încât fetiţele nu avuseseră timp să priceapă suita de evenimente care se consumaseră între moartea tatălui şi plecarea din Sankt-Petersburg. Obişnuite să parcurgă distanţe lungi cu trenul, credeau că destinaţia era Livadia[10]. Dar în loc să traverseze stepele ruseşti - ocean de pământ

[10] Livadia, localitate în Crimeea, unde se afla una dintre reşedinţele de vară preferate ale ţarilor ruşi (n.t).

cu orizont nesfârşit -, munţi şi oraşe cu nume necunoscute defilau acum prin faţa ferestrelor de vagon. Fetele asistau descumpănite la disperarea trăită de mama lor, care plângea, lovea masa cu pumnii şi se agita ca o fiară în cuşcă.

Nemişcat, tăcut, Gheorghi rămânea ghemuit în fotoliu. Purta micuţa lui uniformă de cazac croită pe măsura-i. Uitaseră să-l oblige să-şi schimbe hainele.

După această călătorie, fetiţele luară contact cu o lume nouă, minunată şi încântătoare: Franţa. Pentru câteva luni, s-au instalat la Paris, într-o casă de mari dimensiuni, situată pe vechiul bulevard Impétrice, proprietate a mamei lor. Camerele nu erau chiar la fel de mari ca acelea din Palatul de Iarnă sau de la Ţarskoe Selo, însă era loc suficient pentru toată lumea. Copilele aveau să uite rapid această perioadă tumultuoasă, în schimb ea îl va afecta puternic pe Gheorghi. Acesta realizase instinctiv că un capitol important al vieţii sale tocmai se încheiase.

Domnul La Tour, conştient de dezordinea sufletească a tânărului, încerca să-l scoată din acea tulburare ajutându-1 să-şi reia activităţile de zi cu zi. El observase slăbiciunile elevului său, însă nu îndrăznea să le îndrepte. Prinţesa îl plătea regeşte şi, ca să-şi păstreze postul, era pregătit să închidă ochii atunci când micul prinţ, aflat încă sub şocul pricinuit de moartea violentă a părintelui, se refugiase într-o tăcere încăpăţânată. Domnul La Tour trăia senzaţia că se-adresează pereţilor. Lipsa de sensibilitate ce i se atribuia prinţului nu era decât o faţadă ce ascundea o adâncă tulburare. Gheorghi sesizase vâltoarea nebunească ce se pornise împrejurul său. Curtenii şi demnitarii care se prosternau altădată la picioarele mamei şi chiar şi ale sale, deşi era doar un copil, îi evitau pe amândoi acum de parcă ar fi fost ocnaşi condamnaţi la exil, în Siberia. Mintea tânărului înregistrase aceste evenimente, însă el îşi păstra impresiile în cel mai apărat cotlon al sufletului.

Gheorghi poate că ar fi fost tentat să-şi deschidă sufletul în faţa mamei, să se arunce la pieptul ei şi să plângă. Dar aceasta era atât de bulversată încât junele nu îndrăzni să se apropie. Domnişoara Şebeco nu era capabilă să-i ofere alinarea după care tânjea atât. Deşi - încă de mic copil - remarcase prezenţa permanentă a domnişoarei, aceasta, de obicei atât de înţelegătoare şi afectuoasă, găsea cu greu puţin timp să se ocupe şi de copiii prinţesei. Pentru buna femeie, doar suferinţele stăpânei şi prietenei sale imperiale contau. Devotamentul ei atingea proporţiile unei supuneri aproape bolnăvicioase. Gheorghi nu avea cum să înţeleagă aceste nuanţe. Tânărul ştia doar că a i se adresa domnişoarei Şebeco pentru a cere explicaţii era cu totul zadarnic.

*

* *

La puţin timp după moartea tatălui, personalul de serviciu de pe lângă prinţesă îşi făcea deja bagajele sub supravegherea domnişoarei Şebeco, care era suficient de lucidă pentru a înfrunta situaţia de criză în care se găsea familia imperială. Deşi foarte impresionată de atmosfera acestei catastrofe, ea găsea resurse să rămână calmă şi eficientă.

Aceasta le spusese domnului La Tour şi guvernantelor:

- E timpul să scoateţi la plimbare copiii în grădină! Prezenţa lor nu e de dorit în aceste clipe!

În timp ce guvernantele se ocupau de Olga şi Caterina, domnul La Tour îl îmbrăcă pe Gheorghi cu mantaua de blană, îi puse cascheta pătrată de cazac, apoi îl conduse în grădină. Din cerul cenuşiu cădeau fulgi de zăpadă aduşi de rafalele îngheţate de vânt, care sufla dinspre nord.

Mergeau pe malul Nevei atunci când se-ntâlniră cu micul prinţ Alexei Alexandrovici Volkonski, întovărăşit de preceptorul său. Alexei era unul dintre cei mai buni tovarăşi de joacă ai prinţului imperial. La vederea amicului său şi a domnului La Tour, Alexei îşi holbă ochii speriat, se-ntoarse pe călcâie şi, urmat de preceptor, o şterse atât de rapid de parcă un diavol s-ar fi aflat pe urmele lui.

Desigur că exista o strânsă legătură între moartea tatălui şi afronturile pe care

mama şi el însuşi trebuiau să le îndure pretutindeni. Panica aparent inexplicabilă ce-l cuprinsese pe Alexei îl lăsase mască. Domnul La Tour îl prinsese de mână şi, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, îi spuse cu o voce impasibilă:

- Să ne continuăm plimbarea, Gheorghi Alexandrovici.
- Dar de ce această atitudine?, îl întrebase prinţul.
- Ei, este vorba de o simplă neînţelegere complet lipsită de importanţă.

Însă această explicaţie Gheorghi o considera nu numai neîndestulătoare, ci şi jignitoare. Detesta să fie tratat ca un copil căruia i se ascund adevărurile esenţiale.

*

* *

Gheorghi îi ura pe ruşi. Şi cum nu-şi deschidea inima nimănui, nici un om nu bănuia ce bizarerie ascunde în suflet. Dacă i se vorbea în rusă, el răspundea în franceză sau engleză. Evita sistematic folosirea limbii materne. Respingerea a tot ce era rusesc apăruse şi se dezvoltase în sufletul lui după moartea tatălui.

La Nisa, unde debarcase toată suflarea de slujitori, Gheorghi îi intriga pe oamenii din personal prin ţinuta sa extrem de rece. În absenţa mamei, prinţul trebuia să se mulţumească doar cu prezenţa surorilor sale, care-l plictiseau cu gălăgia lor. Diferenţa de vârstă juca un rol important în această atitudine.

Domnul La Tour şi domnul Bourgoing îşi luau prânzul în micuţa bucătărie. Domnişoara Şebeco se bucura de privilegiul de a putea lua loc la masa stăpânei, pe care o însoţea adeseori la Monte-Carlo, fapt ce o constrângea să se odihnească o mare parte a zilei.

Gheorghi era aşadar obligat să se rezume la compania surorilor sale. Prinţul stătea de unul singur în capul mesei lungi, de patruzeci de persoane, din salonul destinat oaspeţilor. Se grăbea să-şi înghită bucatele, apoi părăsea camera căutându-şi singurătatea.

*

* *

Familia nu mai purta doliu, căci trecuseră câţiva ani de la moartea ţarului. Prinţesa, încă frumoasă, majestuoasă, dar la fel de rece ca un aisberg, prezida marile dineuri în cadrul obligaţiilor mondene ce şi le asuma. Se obişnuise cu morga taciturnă a băiatului, care o privea cu ochii lui întrebători, însă fără să-i adreseze vreodată nici cea mai mică interogaţie. Uneori, mutismul acestuia o agasa. Treceau chiar şi câteva săptămâni fară să-şi vorbească. Prinţesa nu-l certa niciodată şi-i acorda toată libertatea, cu condiţia ca domnul La Tour să fie mulţumit de comportamentul şi aplicaţia lui destinată îmbogăţirii cunoştinţelor. Pricini de conflict între mamă şi fiu nu existau. Ce-i drept, câteodată aristocrata încerca să-şi explice misterioasa atitudine a băiatului. Nu-l iubea suficient? Poate că-l neglija prea mult. Oricum, nu descifra în privirile junelui nici cea mai măruntă scânteie de afecţiune. N-o găsea demnă să-i încredinţeze gândurile? Să-i mărturisească durerile? Căci era clar că suferă! De asta era absolut sigură!...

Olga şi Caterina ciripeau dulce, călcând-o pe nervi.

Hăituită de propria-i conştiinţă, prinţesa hotărî să se ocupe mai mult de copii, dedicându-le o mai mare parte din timpul său.

Într-o seară, la dineu, în timp ce maestrul de ceremonii îi supraveghea pe lacheii ce-i serveau pe stăpâni, prinţesa îl privi pe băiat cu ochii ei clari şi visători.

- Gheorghi, nu ai nimic să-mi spui? Te urmăresc de ceva vreme. Eşti posac, plin de amărăciune, înnegurat. De ce?... Vorbeşte-mi! Sunt mama ta!

Prinţul îşi ridică încetişor fruntea din farfurie. Mama se interesa în sfârşit şi de el... Asta da revelaţie!... Inimioara i se încălzi... înseamnă că totuşi îl iubea!... Da, exista pentru mama lui!...

Între mamă şi fiu se înălţau candelabrele de aur cu lumânări aprinse, scoicile Saint-Jacques rumenite, ornamentele de masă din argint aurit, cu bogate forme sculpturale şi magnificul aranjament floral care parfuma atmosfera. Însă toate aceste obstacole dispăruseră. Gheorghi nu o vedea decât pe mama lui... Ochii i se umplură de lacrimi...

- Am luat parte, mamă, la înmormântarea unchiului Serghei. Am depus o coroană de crini pe mormânt... îţi mai aminteşti, mamă?... Spuneai atunci că florile albe simbolizează tinereţea lui Serghei...

Cuvintele prinţului o surprinseră.

- E normal, Gheorghi, să luăm parte la funeraliile rudelor apropiate. Este o datorie faţă de cei dispăruţi.

- Şi-atunci de ce noi, copiii, nu am fost prezenţi la funeraliile tatălui nostru?

Dacă o bombă ar fi explodat în sala de recepţii nu ar fi produs o consternare mai mare decât această întrebare, în fond naivă.

Prinţesa parcă îngheţase. Domnişoara Şebeco lăsă să-i scape furculiţa. Maestrul de ceremonii, un bătrân cu favoriţi albi şi cu faţă roză, asemănătoare cu cea a împăratului Franz-Iosif, se opri în mijlocul serviciului şi clipi preţ de o secundă. Servitorii împietriră şi ei. Olga şi Caterina rămaseră cu gura deschisă.

Trebuie spus că sala de recepţii luase înfăţişarea unui salon în genul figurilor de ceară de la Madame Tussaud[11].

Apoi, toată lumea se puse în mişcare. Prinţesa izbucni în plâns şi părăsi încăperea, urmată de domnişoara Şebeco. Gheorghi roşi. Olga şi Caterina închiseră gura şi personalul îşi reluă serviciul sub conducerea maestrului de ceremonii.

Gheorghi avea să afle mai târziu adevărul pe care nici mama lui, nici domnişoara Şebeco, nici domnul La Tour nu îndrăzniseră să i-l spună. Pentru prinţ, misterul în cele din urmă dezvăluit nu făcu decât să-i sporească aversiunea împotriva ruşilor, acei ingraţi care-l împiedicaseră să-l vadă pe catafalc pe tatăl său, aşa după cum spunea tradiţia.

În acea noapte, prinţesa şi domnişoara Şebeco au ajuns la concluzia că tânărul prinţ nu era chiar atât de naiv cum îl credeau ele.

*
* *

Anii trecură. Frumuseţea impresionantă a prinţesei începuse să se ducă. Aceasta îşi pierdea din strălucirea care o situase printre cele mai fermecătoare femei din Europa. Suferinţele, viaţa dezordonată, nopţile pierdute contribuiră la erodarea acelei splendori, la ruinarea acelei graţii. Patima ei crescândă pentru joc o antrena în partide de *chemin de fer* care durau uneori şi două zile la rând. Pentru marii jucători, cazinoul rezerva două camere, de unde muritorii de rând erau categoric excluşi.

Întâlnirile cu copiii ei se răriră din nou. Prinţesa se mulţumea să asculte spusele domnului La Tour despre progresele în educarea prinţului. Domnişoara Şebeco, deşi era la curent, nu dorea să o indispună pe aristocrată vorbindu-i despre lenevia fiului în privinţa studiilor. Acesta prefera spectacolele de circ, demonstraţiile sportive şi mai ales cursele de cai, foarte numeroase pe Coasta de Azur. Dacă Gheorghi ar fi trăit la Sankt-Petersburg ar fi beneficiat de privilegiul de a avea la dispoziţie un preceptor de înalt rang - un general sau alt demnitar - asistat de o cohortă de profesori eminenţi. Acesta era regimul rezervat marilor-duci. În acele împrejurări, formarea lui intelectuală ar fi urmat fară îndoială o altă cale. Dar mama lui trebuia să accepte realitatea, fără să se mai hrănească cu regrete inutile. Trecutul era pur şi simplu îngropat...

*
* *

[11] Tussaud, celebru muzeu londonez, unde sunt expuse statuile din ceară ale marilor personalităţi din diferite domenii (n.t.).

Gheorghi se ataşase de Peter Knowles, un tânăr rândaş de cai englez - în vârstă de şaptesprezece ani - recrutat de Ivan Asimov, şeful grajdurilor. Prinţul îi căuta tovărăşia ca să-şi pună la punct engleza. Peter îl avusese stăpân pe sofisticatul marchiz de Rochester, care murise lângă amanta sa după o noapte de orgii. Văduva marchizului îşi restrânsese personalul de serviciu şi, printre slujitorii puşi pe liber, se afla şi Peter, un băiat drăguţ, cu ochi albaştri, cu tenul roz, de fetiţă, delicat ca un efeb sculptat de Cellini. Gheorghi nu mai ieşea de unul singur, călare pe armăsarul lui pursânge arab. Noul rândaş îl urma călare pe prinţ. Lumea se obişnuise să-i vadă plimbându-se pe Promenade des Anglais sau să-i întâlnească în pădurile de pe Mont Boron.

De când Peter fusese adoptat de tânărul aristocrat, acesta renunţase la acreala sa proverbială. Destins, chiar binedispus, putea fi auzit adeseori râzând şi cântând. Peter îl distra cu pomelnicul lui de bancuri şi comentarii pline de vervă despre cele mai diverse subiecte. Tânărul servitor părea să fie chiar mai cultivat decât stăpânul său. Marchizul de Rochester însărcinase doi profesori să se ocupe de educaţia adolescenţilor angajaţi să-l servească. Absolvent al Universităţii Oxford, foarte bogat, sibarit luminat, englezul amintea de un nobil al Renaşterii ce-şi petrecea timpul între amante şi colecţiile lui de tablouri. Era de părere că incultura este inadmisibilă în veacul al XIX-lea. Servitorii săi erau obligaţi să întrebuinţeze un limbaj ales, pentru ca să nu insulte cu accentul lor vulgar, din naştere, auzul ascuţit al insului rafinat care era marchizul. Lacheii trebuiau să servească drept ghizi amatorilor care doreau să admire obiectele de artă aflate în posesia lui Rochester. Nici marchizul nu se sfia să îndeplinească acest rol în faţa capetelor încoronate sau a câtorva amici aleşi pe sprânceană.

La Tour şi mai vechii angajaţi ai casei erau invidioşi pe ascendentul câştigat de Peter asupra prinţului. La bucătărie se şuşotea că preferinţa tânărului stăpân pentru rândaş ar fi ascuns nişte relaţii necurate. Că Gheorghi ar fi îmbrăţişat moravurile marelui duce Serghei, care nu-şi ascundea gustul pentru ceea ce se numeşte la şcoala pajilor „Circul Oriental” - prietenii particulare foarte discreditante -, dar că dusese încă şi mai departe ca acesta asemenea înclinaţii. De obicei, tăcerea învăluie natural faptele personajelor din înalta societate. Numai oamenii de rând, surprinşi asupra faptului, îşi plătesc scump păcatele. *Quod licet Jovi non licet bovi*[12].

Atunci când La Tour îi împărtăşi prinţesei bănuielile sale privindu-l pe tânărul pupil, ea îl măsură cu o privire regală.

- V-am angajat ca să vă consacraţi sporirii intelectului fiului meu şi nu ca să studiaţi pornirile lui intime.

Faptul că un preceptor plebeu îndrăznea să-şi exprime îndoielile cu privire la nobilul său elev friza insolenţa. Un prinţ de sânge imperial este deasupra oricărei bănuieli. La Tour se retrase buimăcit şi fericit că n-a fost dat afară.

Dar vorbele lui semănară îndoiala în mintea aristocratei. Băiatul ei să fie anormal? Nu putea să conceapă aşa ceva, dar, ca să-şi liniştească propria conştiinţă, îl chemă şi-i vorbi între patru ochi, folosind formule indirecte.

Gheorghi izbucni în râs, căci astfel de acuzaţii ridicole nu meritau nici o atenţie. Mama îi primi cu calm pledoaria. Însă ca să închidă gura clevetitorilor, prinţesa îl rugă să-şi schimbe rândaşul. Gheorghi promise că va urma sfatul mamei. Totuşi, nu întreprinse nimic.

La Tour îşi schimbă atunci tactica. Şi pentru că prinţul nu-i mai adresa cuvântul decât ca să-l repeadă, el căută un mijloc spre a-i obţine iertarea. Cel mai bun? Fireşte, să încurajeze extravaganţele prinţului, dacă ele chiar existau în realitate. În timpul lecţiilor pe care i le ţinea în pavilionul ce servea drept şcoală, preceptorul găsea pretexte ca să-l cheme pe Peter, apoi, ca din întâmplare, se retrăgea pentru a rezolva diferite chestiuni urgente. Se-ntorcea după o oră sau două, iar jocul era făcut. La Tour

[12] *Quod licet Jovi non licet bovi*, ceea ce este îngăduit lui Jupiter, nu este îngăduit şi
boului, în lat. în text (n.t).

reintră în graţiile prinţului şi viaţa îşi reluă cursul normal.

*

* *

Printre aristocraţii străini şi ruşi - mai mult sau mai puţin liberali - care o frecventau pe prinţesa Iurievski se remarcau marii-duci Serghei Alexandrovici şi Alexei Alexandrovici, cel din urmă comandantul marinei de război ruse, amândoi personaje prea importante pentru a se teme de mânia fratelui lor, Alexandru III.

Vizitele marelui-duce Serghei îi dădeau furnicături prinţesei, deoarece îi cunoştea reputaţia de notoriu adept al amorului grecesc. Acesta era mereu anturat de o gloată de ordonanţe tinere şi frumoase ca îngerii, iar pajii lui ar fi putut sluji drept dublură lui Ganymede. Cu toţii făceau parte din faimoasa şcoală imperială, ale cărei vicii contra naturii le descrie prinţul Kropotkin, fost elev al acestei instituţii.

Şi pentru că marele-duce manifesta o anumită simpatie faţă de Gheorghi, prinţesa, care nu uitase deloc de insinuările domnului La Tour, se temea de tot ce putea fi mai rău. Serghei avu câteva discuţii amicale cu mai tânărul lui frate-vitreg. Îl invită la prânz şi la plimbări călare. Numeroasa suită a marelui-duce o mai liniştea pe biata mamă. În mijlocul tuturor acestor oameni, fiul ei nu risca absolut nimic. Oricum, până şi ea trebuia să recunoască faptul că Gheorghi nu putea, nici pe departe, să se compare cu junii galonaţi ce-l anturau pe marele-duce.

Temerile prinţesei se dovediră nu numai zadarnice, dar avură şi un rezultat cu totul neaşteptat.

În cursul unui dejun oferit în onoarea lui Serghei şi a soţiei sale, Elisabeta, născută prinţesă de Hessa-Darmastadt, abordă, printre alte subiecte, şi viitorul lui Gheorghi. Acesta nu era de faţă, pentru că se plimba călare. Volubilitatea marelui-duce contrasta cu tăcerea glacială a Elisabetei, ce-l privea cu un aer pe jumătate ironic, pe jumătate pizmaş.

Marele duce se delecta cu o friptură Saint-Jacques şi cu langustine Pomerol.

- Fiul tău, Caterina, nu era decât un puşti când l-am văzut la Sankt-Petersburg cu puţin înainte de asasinarea tatălui meu — fie ca Dumnezeu să-i aibă în pază sufletul. Părintele meu vorbea despre el cu o afecţiune nemărginită. De-atunci, Gheorghi a devenit un adolescent frumos, dezgheţat şi cu ochii scânteind de inteligenţă.

— Chiar crezi in ceea ce spui, Serghei, sau mi-o spui ca să-mi faci plăcere?

— De ce te-aş flata?

— Oamenii pretind că ar fi trândav, apatic, nonşalant...

— Ha-ha, iată o greşeală de apreciere... După cum mi-a mărturisit, după plecarea voastră de la Sankt-Petersburg a trăit aproape de unul singur. N-a avut tovarăşi de joacă. În mijlocul camarazilor săi ar fi putut să se dezvolte altfel, să devină un băiat vesel, dornic să-şi facă noi cunoştinţe, să se bucure de tot ce este plăcut. Ar fi trebuit să aibă împrejur câţiva paji ca să-l distreze...

Un zâmbet ironic se ghici pe faţa înnegurată a marii-ducese.

Serghei îi ignoră însă grimasa.

— Gheorghi avea rangul de mare-duce, prin urmare şi dreptul să dispună de propriii lui paji şi tovarăşi de joacă...

Caterina îşi încruntă sprâncenele.

— Dreptul? Ţarul l-a lipsit de toate drepturile! Invidios, l-a îndepărtat din Sankt-Petersburg! Sunt convinsă că l-a bântuit gândul să-l exileze în Siberia sau chiar să-l asasineze!

— Epoca ţarilor fratricizi a apus.

— Oare?

— Bineînţeles! Alexandru n-are anvergura „Sfântului" Vladimir Monomahul, care şi-a omorât fratele şi rudele cu sutele... Nu e nici Sviatopolk, care şi-a asasinat cumnaţii şi nepoţii, nici Ivan cel Groaznic, care şi-a omorât urmaşul, nici Petru cel Mare, care şi-a ucis fiul, nici Caterina II, care şi-a trimis pe lumea cealaltă soţul, nici

Alexandru I, care şi-a eliminat tatăl... Iartă-mă că l-am citat pe strămoşul cel „Sfânt“ printre marii noştri criminali încoronaţi...

Un suspin umflă pieptul prinţesei.

— Acesta e adevărul!... Gheorghi probabil că ispăşeşte crimele lui Vladimir Monomahul... Şi îndură consecinţele exilului nostru...

Şi ca să-şi înece suferinţa, Caterina goli cupa de şampanie.

Lacheul din spatele scaunului îl umplu instantaneu.

- Ca să ameliorez educaţia lui Gheorghi am fost nevoită să mă mulţumesc cu acest sărman La Tour, care îi este cu totul devotat şi care încearcă să-l distreze...

- Compania exclusivă a lui La Tour l-a plictisit pe Gheorghi. În ochii unui copil, adultul reprezintă autoritatea, puterea, despotismul... Băiatul are nevoie de o mare libertate ca să se deschidă...

„Oare unde vrea să bată?“, se întrebă bănuitoare prinţesa. Zâmbetul maliţios al marii-ducese o irită pe prinţesă.

- Tratamentul la care a fost supus Gheorghi l-a aruncat într-un fel de fundătură intelectuală, zise Serghei. Am stat mult de vorbă şi-am putut să-mi fac o idee... Nu doresc să te sperii, Caterina. Dar fiul tău, în afară de farmecul moştenit de la tine şi de la tatăl său şi dincolo de manierele de mare senior, nu posedă o formaţie intelectuală demnă de calităţile şi rangul lui.

Prinţesa îşi holbă stupefiată ochii.

- Eşti sigur de ceea ce-mi spui acum?

Marele-duce surâse cu indulgenţă.

- Dragă Caterina, pentru oamenii din marea nobilime ce dispun de mijloace care le asigură existenţa, cultura e un lux superfluu. Fratele meu, ţarul, scrie în franceză ca o cizmă. Ca să moştenească milioanele tatei nu li se cere tinerilor cu sânge albastru să ştie legile lui Copernic sau filosofia lui Platon.

- Ah, Serghei, acum vrei să-mi îndulceşti agonia! La Tour l-a învăţat ştiinţele, literatura, arta... Ştie muzică... interpretează la instrumente...

Marele-duce izbucni în râs.

- Muzică?... Pun rămăşag că nu ştie să cânte la nici un instrument, adăugă el pe un ton deocheat.

Elisabeta îşi muşcă buzele, dezgustată de această glumă licenţioasă.

Caterina nu înţelesese însă aluzia.

- Dar şi-a avut propriul profesor de pian!

Cuvintele ei stârniră şi mai mult ilaritatea interlocutorului.

- L-ai auzit vreodată cântând?

Prinţesa zâmbi jenată.

- Îţi mărturisesc că n-am avut răgaz...

Marele-duce ridică cupa de şampanie.

- În sănătatea fiului tău!

Confuză, stăpâna casei răspunse automat acestui gest de curtoazie.

- În sănătatea ta, Serghei!...

Sorbi şampania cu înghiţituri mici.

- Îţi promit că o să fac imposibilul ca să umplu lacunele din educaţia băiatului...

*

* *

Prinţesa nu avu ocazia să se plângă de avansurile făcute de Serghei fiului său. Dimpotrivă, prinţul Gheorghi fu teribil de mâhnit atunci când marele-duce, părăsind Nisa după un sejur de câteva săptămâni, îl luă cu sine pe micul Peter, rândaşul său favorit. Serghei găsise modalitatea de a-l convinge pe gracilul englez să-l urmeze, părăsindu-şi fostul stăpân.

*

* *

Revelaţia ignoranţei lui Gheorghi a însemnat o lovitură grea pentru mama băiatului, care-şi reproşă imediat neglijenţa în ceea ce-l priveşte pe Gheorghi. Caterina vru să-l alunge pe domnul La Tour şi să-l înlocuiască cu domnul Bourgoing. Apoi îşi aminti de fidelitatea acestuia de-a lungul celor mai negri ani ai vieţii sale. Prin urmare, renunţă să mai ia măsuri drastice. Fericit că a evitat să fie concediat, domnul La Tour se angajă solemn că va ameliora bagajul intelectual al pupilului.

După crudul eşec înregistrat în educarea fiului, prinţesa hotărî să acorde mai multă atenţie fetelor sale. Ea observă că guvernantele - spre deosebire de domnul La Tour - se ocupaseră mai serios de educaţia fetelor.

Aristocrata le examină lucrările de broderie, le ascultă cântând la pian piese moderne şi clasice, melodii ruseşti pline de melancolie, le ascultă recitând poezii. Ea descoperi cu plăcere că Olga şi Caterina citeau mult şi că se găseau în posesia unei biblioteci bine garnisite. Fireşte, nu se putea pronunţa cu privire la valoarea autorilor din biblioteca fetelor, căci felul în care stăpânea prinţesa literatura nu era deloc redutabil. La Smolnîi o învăţaseră să devină o mare doamnă şi nu o institutoare.

*

* *

Plecarea micului rândaş îl aruncă pe Gheorghi în braţele disperării. La Tour, care-şi luase rolul foarte în serios, considera că educaţia sexuală a prinţului intra în atribuţiile lui, el având obligaţia să-l înveţe pe Gheorghi să ducă o viaţă sănătoasă, normală în plan sentimental. În timpul nopţii, le strecura în camera băiatului pe tinerele servitoare plăcute şi amabile. Însă, oricum, tânărul prinţ părea insensibil în faţa farmecului feminin. Sever dăscălite de domnul La Tour, care dorea să le transforme în bacante, fetele se supuneau docile ordinelor date de acesta. Le amintea că sunt obligate să satisfacă dorinţele stăpânului. Dacă dădeau greş în a stimula simţurile junelui, ar fi urmat să fie trimise în Rusia şi cedate în folosinţa unui nou stăpân. Aceste ameninţări le făceau gata să se autodepăşească. Nisa se confunda cu paradisul terestru. Patruzeci de slujitori, fără a-i mai număra pe grădinari şi pe oamenii de la grajduri, deserveau câţiva stăpâni nu prea pretenţioşi. Prin urmare, personalul feminin nu avea mare lucru de făcut. Bucătăresele, conduse de maestrul-bucătar şi de un cofetar de mare talent, pregăteau bucate delicioase pentru angajaţi. Stăpânii le lăsau aproape întotdeauna hrana neatinsă.

Zadarnic. Grija fetelor de serviciu de a se face plăcute lui Gheorghi se lovea constant de un zid de marmură. Le concedia fără multe fasoane.

Perplex, domnul La Tour se întreba ce i-ar mai rămâne de făcut. Prinţul să fie oare chiar atât de imatur în plan sexual? Doar asta mai lipsea...

IV

Pe vremea verii, Nisa, părăsită de bogătani şi aristocraţi, dormita ca un orăşel de provincie. Promenade des Anglais se golea de gură-cască şi devenea un deşert mărginit la un capăt de mare, văduvită de iahturi şi vase de vilegiatură, iar la celălalt de vile, hoteluri şi palate cu obloanele trase. În grădinile publice nu era de găsit nici ţipenie de om. Aproape că te aşteptai să zăreşti fantome ieşind de la colţul străzii. Adevăraţii locuitori ai Nisei evitau să se plimbe pe Promenade des Anglais. Numai pescarii mai brăzdau marea.

Noaptea, întunericul se lăsa greu, aproape concret de material, pe deasupra cartierelor elegante. Uşile de sticlă ale marilor restaurante şi vitrinele magazinelor de lux, închise aminteau de nişte imenşi orbi nemişcaţi.

Locuitorii de la ţară trăiau de azi pe mâine. Ei rătăceau ca nişte suflete în suferinţă prin partea oraşului rezervată băştinaşilor. Vara însemna moartea pentru Coasta de Azur...

*

* *

Prinţesa imită şi ea mişcarea generală şi părăsi Nisa, urmată de copii şi de nenumăraţii săi slujitori. Nu lăsă la vila Georges decât doi paznici, pe grădinari şi personalul grajdurilor, care trebuia să aibă grijă de cai şi să cureţe regulat trăsurile. Aristocrata trase două săptămâni la Paris, apoi îşi continuă drumul către Sankt-Petersburg, acolo unde o aşteptau diferite treburi. Cum cheltuielile şi îndeosebi jocurile de noroc înghiţeau sume enorme, era obligată să controleze activitatea administratorilor care - presupunea ea fără să se înşele - deturnau o parte importantă a veniturilor princiare.

„Prinţesa a devenit scârţară şi avară la fel ca o bătrână harpie!“, se plângeau aceştia.

La Sankt-Petersburg ea locuia în palatul de marmură roz ce se înălţa la Gagarinskaia. Deşi şederea ei în capitală dura întotdeauna puţin, o duzină de servitori întreţinură numeroasele saloane, apartamentele private şi pe cele ale invitaţilor. Tapiserii de Flandra şi gobelinuri, tablouri semnate de pictorii Renaşterii italiene şi franceze împodobeau vastele încăperi ale palatului. Nu mai puţin de cinci grădinari aveau grijă de parc.

Prinţesa cunoştea consemnul. Nu avea voie să se apropie de Curte. Interdicţie superfluă,căci n-avea nici cea mai măruntă pornire să întâlnească personaje odioase. Sejurul ei la Sankt-Petersburg nu trebuia să se prelungească dincolo de data când ea avea să-şi rezolve treburile pentru care venise. Nu mergea în vizită şi primea puţini oameni. Caterina facu totuşi o excepţie pentru marele duce Serghei, care oferi un dineu în onoarea ei. Acestuia îi făcea o plăcere nebună să-l scoată din ţâţâni pe ţar. Excentricităţile sale nu atrăgeau totuşi sancţiuni disciplinare. În familiile imperiale ale Rusiei sau ale Austro-Ungariei erau atât exaltaţi, cât şi oi râioase. Oile râioase - marii-duci ce săvârşeau furturi, crime sau, mai rău, se mezaliau dispreţuind interdicţia suveranului - primeau pedepse grave: degradări, confiscări, exil. Serghei se căsătorise cu o prinţesă germană, şi nici nu comitea furturi sau crime. Deci făcea parte, până la urmă, din rândul exaltaţilor.

Însă el arăta o asemenea imprudenţă încât ţarul, exasperat de necuviinţele lui, îşi propuse să-l numească guvernator al Moscovei, ca să-l îndepărteze de Sankt-Petersburg. Un fel de exil aurit, pe care marele-duce nu-l agrea deloc, cu toate că prerogativele de care urma să se bucure ar fi sporit.

Printre oaspeţii lui Serghei se afla şi unchiul său, marele-duce Mihail Nikolaevici, preşedinte al Consiliului imperial, ca şi fratele său Alexei, Mare amiral al Imperiului, un bon viveur blajin, care încerca în zadar să afişeze un aer sever, marţial.

Stăpânul casei, aşezat - potrivit protocolului - în capătul înalt al mesei, oferise locul de onoare, din dreapta sa, Caterinei Iurievski. Soţia acestuia, instalată în celălalt capăt al mesei, îl avea la dreapta ei pe marele-duce Mihail. Serghei dispusese acest aranjament ca să-l pună pe Alexei aproape de Caterina.

Ambianţa dineului - uniforme de ceremonie, decoraţii, umeri dezgoliţi, bijuterii - era amplificată de frumuseţea servitorilor şi a pajilor îmbrăcaţi în livrele scânteietoare. Unele doamne îi măsurau cu coada ochiului pe efebi şi o invidiau pe marea-ducesă Elisabeta, care ar fi putut să se înfrupte după poftă din pepiniera de băieţi care roiau în jurul ei. De altminteri, e foarte posibil ca soţul ei, care o neglija, să fi fost în stare să ignore conştient aventurile acesteia. Ia te uită! Însă, plină de răceală, Elisabeta evita să-i privească pe băieţandri.

Şampania şi vinurile franţuzeşti dezlegară iute limbile. Discuţiile debutară prin intonarea de ode dedicate lui Alexandru III, glorificat de parcă ar fi fost însuşi Dumnezeu. I se atribuiau pacificarea Rusiei, disciplina şi ordinea ce domneau pretutindeni. Asta pentru că, neîndoielnic, printre convivi se găseau şi spioni în serviciul poliţiei secrete. În consecinţă, prudenţii se păzeau contra oricărei eventualităţi. Toţi minţeau cu seninătate, căci era clar că vorbeau pentru a fi auziţi.

Dar pentru ei realitatea era mai puţin strălucitoare. Între prieteni erau criticate întărirea absolutismului imperial, opera lui Pobiedonoştev, arhiconservatorul preşedinte al Sfântului Sinod. Alexandru III ar fi fost un desăvârşit comandant de regiment, însă pe tron domnea penibil. Melancolic, mereu plictisit, dormita în timpul şedinţelor Comitetului ministerial şi se lăsa uşor manipulat de veroşii săi consilieri.

Pe de altă parte, cumva parcă spre a recupera laşitatea sau prevederea dinainte, convivii atacau public anturajul imperial: pe Hubnet, un arogant lipsit de creier, pe Filipov, un escroc de cea mai joasă speţă, pe Durnovo, a cărui prostie era egalată de ritmul în care făcea trafic de influenţă, pe Vişengradski, un hoţ decorat cu toate ordinele şi medaliile Imperiului, pe Voronţov, care nu putea lucra decât în stare de ebrietate, apoi pe Pobiedonoştev, care conducea spre folosul său această clică de incapabili, fară să ştie că în secret aceştia puneau la cale propria lui pierzanie.

O dată epuizată această temă, concentrară focul asupra celor absenţi. Prinţul Bariatinski spunea cu o voce plină de ironie că la Moscova, din zece persoane întâlnite pe stradă, cel puţin una era prinţ sau prinţesă Obolenski. Îi luară-n tărbacă pe conţii Druţkoi şi Sokolinski, simpli plebei ce pretindeau că se-nrudesc cu adevăraţii Druţkoi, ei înşişi descendenţi ai unor regişori din Galiţia. Îl ironizară pe prinţul Andronikov, care susţinea că i-ar avea printre strămoşi pe Comneni, împăraţi din Bizanţ. Fură citaţi şi Paleologii, care se lăudau cu originea lor bizantină, dar care erau atât de numeroşi că nu se putea face diferenţa între cei adevăraţi şi impostori. Au fost evocaţi şi cei din familia Zubov, conţi graţie femeilor, căci primul deţinător al titlului îl obţinuse prin actele sale de eroism în patul Caterinei II.

Apoi, conversaţia alunecă spre agitaţia studenţilor dinMoscova, Harkov şi Sankt-Petersburg.

- Ar trebui aplicată mult mai dur ordonanţa din 1884, ce îngăduie autorităţilor militare să închidă gura studenţilor care organizează tulburări, încadrându-i cu forţa în armată!, opină cu vehemenţă prinţul Bagration.

Prinţul Galiţîn interveni:

- Grevele de la uzina Putilov şi de la fabrica Hudlov au explodat după demonstraţiile ostile ale muncitorilor din Sankt-Petersburg, Moscova, Tiflis şi Vilna. Cu siguranţă că este un cap care dirijează toate aceste evenimente!

Contele Kleinmichel îşi tamponă fruntea transpirată.

- Sigur că da! Această blestemată Asociaţie Internaţională a Muncitorilor!
- O infecţie care se răspândeşte până şi în rândul aristocraţilor!
- Prinţul Kropotkin!
- Şi Sofia Perovski, fata contelui Perovski!
- Şi Vera Zasulici, sora unui reputat general!
- Dar de contele Tolstoi ce spuneţi?

- Trădători!, strigă prinţul Kurakin. Îşi trădează propria orânduire, propria clasă socială.

Fostul preşedinte al Sfintei Ligi Contrarevoluţionare, Contele Şuvalov suspină:

- Sărmana nobilime! După ce a fost ruinată prin emanciparea şerbilor şi vânzarea forţată a domeniilor, ea se vede minată astăzi prin acţiunea gâlcevitoare a propriilor ei membri... O bună parte a aristocraţiei noastre a militat pentru libertate. Alexandru II le-a dat-o. Ei, acum tocmai îi culegem fructele...

- Nu cred că libertatea este cheia de la cutia Pandorei. Aceasta este dezvoltarea industrialismului în ţara noastră, căci ea va fi fatalmente urmată de un fel de iluminare a conştiinţei de clasă a maselor, replică Galiţîn.

- Rusia ar fi trebuit să rămână o ţară eminamente agricolă, susţinu Kleinmichel.

Marele-duce Alexei se hotărî să-şi expună şi el părerea:

- Vedeţi, dragi domni, dumneavoastră uitaţi că Sfânta noastră Rusie are nevoie de vapoare de război ca să se poată apăra. Şantierele navale, arsenalele şi uzinele de armament sunt cu totul indispensabile.

Prinţul Konstantin Beloselski, membru fondator al Sfintei Ligi, declară pe un ton peremptoriu:

- Doar măsurile cele mai severe pot stăvili tulburările. Dar consilierii ţarului nu

pot pricepe această cerinţă elementară. Ministrul internelor, un alt Tolstoi, a desfiinţat Sfânta noastră Ligă, care-şi propunea, după modelul Sfintei Alianţe înfiinţate de Metternich, să-i lichideze pe revoluţionari, socialişti, nihilişti şi evrei...

Marele-duce Serghei înălţă mâna şi spuse surâzând:

- Domnilor, domnilor, ne-am întâlnit ca să ne distrăm. Hai să lăsăm deoparte discuţiile serioase! Pe mine, unul, mă enervează!

Odată dineul sfârşit, bărbaţii rămaseră în sala de mese ca să-şi fumeze ţigările şi să-şi soarbă alcoolurile tari, potrivit modei englezeşti. Doamnele trecură în salonul lui Jupiter. Un ansamblu de tapiserii pe teme mitologice dădea acest nume unei enorme încăperi cu coloane de marmură verde antică, adusă din Grecia. Tineri lachei serviră lichioruri dulci, îngheţate şi prăjituri de ciocolată.

Elisabeta Feodorovna o atrase pe prinţesa Iurievski în loja unei ferestre.

- Eram nerăbdătoare să-ţi vorbesc, dragă Caterina. De când trăieşti în străinătate nu mai ştii ce se petrece aici. Depravarea lui Serghei a depăşit orice limită. Sunt înconjurată de aceşti efebi minunaţi şi efeminaţi, care forfotesc de dimineaţă până seara în palatul meu. Ştiu prea bine ce rol joacă după miezul nopţii, atunci când Serghei se retrage în apartamentul său. Sunt măritată de ani buni, însă bărbatul meu nu m-a atins niciodată. În public se poartă ca un soţ atent. De aceea, politeţea lui de faţadă e cu-atât mai dezgustătoare.

— Îmi pare rău pentru tine, Elisabeta!

— Nu, nu mă plâng. M-am adaptat acestei situaţii. De multă vreme mă bântuie gândul să mă retrag la mănăstire, însă Serghei refuză până şi cea mai măruntă discuţie pe această temă.

— Nu e demn de el acest comportament!

— Ei, da! Eu interpretez rolul paravanului ideal. Mă întreb cu teamă cât va mai dura acest calvar.

Apoi adăugă:

— Am înţeles că Serghei şi-a propus să se ocupe de fiul tău. Probabil că doreşte să-şi îmbogăţească panoplia de puştani.

Caterina îşi holbă ochii, cuprinsă de panică.

Tocmai atunci, Serghei intră în salon urmat de oaspeţi şi se apropie de prinţesa Dolgoruki. Fratele lui păşea în apropierea lui, de parcă l-ar fi susţinut.

- Ah, am uitat să-ţi vorbesc despre Gheorghi. M-am gândit la el după discuţia noastră de la Nisa. O locotenenţă în divizionul meu de cavalerişti de gardă i-ar veni ca o mănuşă.

Prinţesa îi aruncă o privire îngrozită. Serghei pricepu într-o clipită că nevastă-sa iar vorbise în contul lui. O măsură din creştet până-n tălpi, cu dispreţ. Nu-i trecuse nici un moment prin cap să-l seducă pe Gheorghi. Voise doar să-l ajute. Pe el şi pe mama lui.

— Mă tem că ţarul nu va fi foarte mulţumit dacă-l va vedea pe fiul meu printre ofiţerii de cavalerişti de gardă.

Serghei zâmbi. Un surâs enigmatic adresat Caterinei, dar şi soţiei sale. De ce să-şi complice viaţa întinzând o mână de ajutor unei familii căzute în dizgraţie? Cât o priveşte pe Elisabeta, ştia pe de rost litania ei veşnică: „Serghei nu mă atinge niciodată". În realitate, la începutul căsătoriei, marele-duce îşi făcuse datoria conjugală, dar din obligaţie, căci nu o iubea. Nu putuse niciodată să o sufere pe această prinţesă germană impusă „de interesele de familie”. Însă pentru marii-duci divorţul este interzis.

— Cred că ai dreptate, Caterina.

Se întoarse spre fratele lui.

- Alexei, n-ai putea tu să-l numeşti pe Gheorghi ofiţer-aspirant pe unul din vasele tale?

Marele-amiral aruncă o ocheadă către prinţesă.

- Sunt gata să te slujesc, Caterina. Ţie şi lui Serghei nu vă pot refuza nimic. Escadra mea, care se-ndreaptă spre Extremul Orient, are nevoie de ofiţeri. Dar n-o să-ţi fie dor de Gheorghi? Va lipsi luni de-a rândul... Această carieră e foarte frumoasă. Nu

va fi legat de vreo garnizoană anume, cum e cazul ofiţerilor armatei terestre... Vorbeşte-i! Dacă-i convine oferta mea, nu are decât să mă caute. Mă va găsi la Amiralitate în fiecare dimineaţă... sau aproape... Surâse. Toată lumea era la curent cu aventurile sale. Îi plăceau femeile, şampania, petrecerile şi jocul. Zgomotul aventurilor lui făcuse înconjurul Sankt-Petersburgului.

Bucuroasă, Caterina îi întinse mâna lui Alexei. Acesta i-o sărută cu galanterie.

Prinţesa le aruncă o privire recunoscătoare celor doi fraţi.

- Sunteţi adorabili! M-a impresionat amabilitatea voastră!
- Iată o chestiune bine rezolvată!, spuse Serghei cu o veselie un pic forţată.

*

* *

Caterina era cu-adevărat mulţumită. în sfârşit, Gheorghi îşi va găsi un ţel ce-l va smulge din toropeala în care lâncezea. Nu va mai fi un tânăr visător, pesimist, neputincios în a acţiona, cum era faimosul Goncearov. Mama îi citise junelui câteva fragmente din acest roman căci era la modă şi toată lumea vorbea despre carte. Iar ea voia să se ţină „la curent“, astfel încât să nu pară ridicolă dacă cineva i-ar fi cerut părerea despre roman. Ofiţer de marină nu era chiar o poziţie socială de dispreţuit. Nu chiar în cele din urmă, ea s-ar fi simţit şi mai liberă dacă Gheorghi ar fi plecat.

Caterina simţi o vagă jenă. Nu cumva dădea dovadă de egoism, îndepărtându-şi băiatul? Nu era decât un inocent într-o lume indiferentă la grija faţă de celălalt...

Pentru că problema lui Gheorghi fusese rezolvată, trebuia acum să se gândească şi la fiicele ei. Să le căpătuiască, iată soluţia. Ce-i drept, dota lor o tracasa. Cheltuielile proprii atât de somptuoase şi mai ales sumele pierdute la joc îi împuţinaseră averea. La Sankt-Petersburg, departe de tentaţiile de la Monte-Carlo, prinţesa putea să analizeze mai lucid ce-i rezerva viitorul. Mai dispunea încă de câteva milioane de ruble. Această sumă scădea însă cu repeziciune. Întreţinerea palatului de marmură roz înghiţea banii ca un monstru hămesit. Banii aceştia i-ar fi putut fructifica la Monte-Carlo. Aristocrata gândea astfel pentru că era încredinţată că pierderile suferite vor fi în cele din urmă şterse printr-un noroc chior care-i va umple din nou vistieria.

Nu voia să cadă pradă panicii, dar angoasa îi strângea din nou inima. Veniturile sale proveneau în exclusivitate din dividendele pe care i le aduceau pachetele de acţiuni de care mai dispunea. Capitalul ei se micşora. Nu putea să conteze pe ajutorul lui Alexandru III, pe care-l detesta. Fosta ţarină l-ar fi strivit ca pe un păianjen. Caterina ura cuplul imperial, numai că furia ei rămânea neputincioasă. Ţarul şi ţarina aveau puterea, în timp ce ea nu mai era decât o exilată oarecare, căreia i se îngăduia să facă un scurt sejur în Rusia pe vremea verii. Prinţesa îi blestema furtunos pe toţi cei care îi blocaseră ascensiunea, ridicând un zid de gheaţă de netrecut de care se zdrobiseră visurile, proiectele şi speranţele ei... La Sankt-Petersburg, Neva, grădinile, monumentele, colţurile străzilor, locurile familiare îi evocau scene înduioşătoare, dar şi dureri, umilinţe, suferinţe...

Noaptea, în apartamentul ei din palatul de marmură roz, somnul agitat îi smulgea din subconştient coşmaruri legate de evenimentele pe care le credea spulberate în ceaţa timpului... La început, trăise o fericire intensă, urmată apoi de un dezastru care o exaspera... Contrastul era cu-atât mai dureros între trecutul plin de promisiuni şi prezentul mortificator, arid, confuz şi agitat...

Prinţesa mergea înapoi, pe propriile ei urme şi-şi retrăia copilăria...

V

Fetiţa, pitulată în spatele arcanelor ce susţineau trandafiri ţepoşi cu parfum delicat, aştepta, cucerită de o emoţie extrem de vie... Nerăbdarea, agitaţia o făceau să gâfâie... Rămânea ascunsă şi pândea trecerea bărbatului care pentru ea se asemăna cu Dumnezeu... Ţarul întregii Rusii, care se plimba, după dejun, pe această alee, înconjurat de câţiva generali şi urmat de ordonanţele lui îmbrăcate în aur... Oare va

trece şi astăzi?, se-ntreba fetiţa tremurând... Dăduse dovadă de adevărate fapte de curaj şi îndrăzneală ieşind din casă şi aşezându-se la postul ei de observaţie. Străină de Curtea Imperială, ea nu era autorizată să se afle în grădină atunci când ţarul îşi făcea plimbarea.

Fetiţa tremura, incapabilă să se stăpânească. Era conştientă că săvârşea un act de indisciplină ce ar fi putut să o coste scump...

Dintr-odată, tresări. Inimioara i se făcu cât un purice. Auzi la capătul aleii voci şi paşi care făceau să scârţâie pietrişul tărcat de umbrele paralele ale pergolei...

Fetiţa încercă să-l zărească pe ţar prin perdeaua de verdeaţă. Făcu însă un gest cam brusc şi trandafirii ţepoşi o răniră...

Surprinşi şi alarmaţi de mişcarea suspectă din apropierea împăratului, tinerii ofiţeri traseră săbiile din teacă, înaintară către arbuşti şi o descoperiră pe fetiţa emoţionată, tremurând. O ordonanţă o prinse de mână şi o trase afară din ascunzătoare.

Era drăguţă şi delicată, aidoma trandafirilor, adevărată pânză de fundal peste care se desena silueta silfidă a fetei.

Ţarul, înalt de statură, drept, frumos şi impunător, emana seducţie în ciuda aerului său marţial. La vederea fetiţei se amuză copios. Ea purta un pardesiu gri perlat şi mici încălţări împodobite cu bucle din argint. Părul, de aur vechi, îi încadra faţa luminoasă, cu trăsături fine şi ochi scânteietori.

Ţarul se aplecă spre micuţă.

- Cine eşti tu, copilă? De ce te ascunzi în spatele trandafirilor?

Ea roşi până în vârful urechilor. Dar emoţia îi sporea şi mai mult farmecul.

- Mă numesc Caterina Mihailovna Dolgoruki... Şi... am dorit... să-l văd pe împărat...

Ţarul fu repede cucerit de naivitatea şi modestia micuţei.

- Tu trebuie să fii deci fiica gazdei mele? Bine! E cazul să mă prezint şi eu. Sunt ţarul.

Fetiţa făcu o reverenţă profundă şi răspunse cu o voce clară:

- Majestate, sunt fericită că v-am cunoscut.

Alexandru II era oaspetele prinţului Mihail Dolgoruki, care-i pusese la dispoziţie castelul de la Tieplovka în timpul manevrelor de toamnă ce se desfăşurau în regiune.

Ţarul o luă pe fetiţă de mână.

- Atunci trebuie să-mi prezinţi grădina şi să-mi arăţi tot ceea ce merită văzut.

Deşi se afla de o săptămână la Tieplovka, Alexandru II nu avusese încă prilejul să-l întâlnească pe maestrul de ceremonii, imobilizat la pat de un cancer de ficat. Prinţesa, grav bolnavă, era şi ea cu un picior în groapă. Aşteptându-l pe ţar, care-şi fixase cartierul general la Tieplovka, Mihail Dolgoruki îşi renovase castelul părăginit. Cheltuiala considerabilă sporise prăpastia financiară a prinţului, care-şi ipotecase castelul şi toate domeniile. Jucător pătimaş, mare băutor, amator de petreceri şi femei, acesta îşi risipise în câţiva ani averea considerabilă moştenită de la strămoşi.

La sosirea lui la Tieplovka, ţarul fusese întâmpinat de micul Serghei Mihailovici, fiul mezin al prinţului. Băieţii mai mari - Mihail, Vasili şi Anatoli - se aflau la şcoala de cadeţi din Sankt-Petersburg. După o scurtă alocuţiune ceremonioasă, junele se retrase intimidat în aripa castelului ocupată de membrii familiei sale.

Plimbarea în grădină alături de împărat, care îi vorbea plin de bunătate şi o trata la fel ca pe o prinţesă, avea să se imprime în memoria zburdalnicei Caterina drept cel mai frumos eveniment al vieţii. Însă, din păcate, episodul nu avu şi alte urmări, căci manevrele militare se sfârşiră. Ţarul plecă fără să-şi ia rămas bun de la fetiţă, care plânsese neconsolată.

Însă, înainte să părăsească Tieplovka, ţarul lăsase daruri pentru toţii membrii familiei Dolgoruki, ca şi pentru personalul de serviciu. Caterina şi sora ei mai mică, Maria, primiseră fiecare câte o superbă păpuşă şi o căsuţă în miniatură cu mobile minuscule. De data aceasta, fetiţele plânseră de bucurie. Serghei, bravul purtător de cuvânt al prinţului, tatăl său, obţinu o trăsurică trasă de doi ponei Connemara plini de panglici.

*

* *

Caterina dormea. Clopotul orologiului aflat în cel mai înalt turn al palatului Tieplovka bătuse cele douăsprezece lovituri ale miezului nopţii. Dintr-odată, o treziră nişte ţipete. O lumină roşie, mişcătoare, lumina ferestrele camerei. Uşa se deschise violent şi Miss Burnett, guvernanta, o englezoaică având trăsături proeminente şi chip sever, intră ca o furtună. Fetiţa remarcă pentru prima oară că Miss Burnett purta bigudiuri, care o făceau tare caraghioasă. În locul rochiei sale negre, simple şi austere, care impunea respect şi chiar trezea o anumită teamă, ea lăsase să-i fluture în jurul trupul slab pliurile unui capot ce distona cu stricta ei ţinută profesională sub care se afişa de obicei. Cu o vigoare surprinzătoare, guvernanta o luă în braţe şi ieşi în curte. Fetiţa nu-şi părăsise păpuşa mult iubită, strângând-o la piept.

Flăcări înalte ieşeau de la toate ferestrele şi se înălţau deasupra acoperişului prăbuşit al părţii centrale şi al aripii stângi ale castelului abia renovat. Slujitorii îi evacuară pe targă pe prinţ şi pe soţia acestuia, incapabili să se mişte singuri. Caterina, cu ochii măriţi de spaimă, îşi strângea păpuşa la piept, în timp ce englezoaica, la fel de curajoasă ca o eroină de roman, pătrunse din nou în castel pe o uşă de serviciu şi o salvă în ultima clipă pe micuţa Maria. Serghei scăpă de unul singur, căci preceptorul lui murise strivit sub un perete care se prăbuşise deasupra-i. Băiatul aproape că era asfixiat de fum.

Prinţesa îşi îmbrăţişă copiii. Plângea şi râdea în acelaşi timp. Apoi o privi cu recunoştinţă pe englezoaica ce avea faţa înnegrită de cenuşă, părul ars pe alocuri şi capotul transformat în zdrenţe.

- Katia şi Maria vă datorează viaţa, Miss Burnett. Vă mulţumesc.

Incendiul, de o violenţă amplificată de vântul care sufla în rafale, răvăşi pur şi simplu palatul. Doar câteva îndaperi ale aripii drepte fură salvate.

Katia înţelese a doua zi dimineaţă că focul fusese pus de o mână criminală. Feodor, unul dintre intendenţii prinşi asupra faptului, îşi mărturisi crima. Fusese uitat din greşeală pe lista slujitorilor gratificaţi de ţar. Dezamăgit, furios, acesta căutase să se răzbune.

Micuţa Caterina nu avea să uite niciodată această vâlvătaie care înroşise cerul şi pământul...

*

* *

Aristocrata plângea tulburată de amintirile din copilărie ce-i redeschideau răni mai vechi. Se cufundase în trecut şi-şi urmase destinul până la origine. Alternanţa între fericire şi dezolare o urmărise întotdeauna. Întâlnirea cu ţarul şi incendierea palatului ilustrau cum nu se poate mai bine această succesiune repetată, ce avea să se manifeste de-a lungul întregii sale vieţi.

Ajunsă în pragul bătrâneţii, ea constată că nu pătrunsese niciodată misterul fatalităţii care o urmărea. Experienţa te îmbogăţeşte, pretindeau înţelepţii. Experienţele trăite de prinţesă o aruncaseră însă în mâhnire şi disperare.

Zorii acopereau fereastra cu o lumină sidefie. De obicei, dimineaţa o prindea la masa verde. În schimb, la Sankt-Petersburg aristocrata revenea la un program normal de viaţă.

Ea aşteptă să se facă dimineaţă de-a binelea, îşi făcu baia zilnică, toaleta şi, după micul-dejun, îşi ceru trăsura. De când devenise văduvă, se îmbrăca numai în negru şi începuse să nu se mai intereseze de aspectul exterior. Doar în chip excepţional se mai privea în oglindă. Oare spera să regăsească ceva din chipul surâzător şi minunat al zburdalnicei Katia?... Oglinda îi arăta însă cu cruzime o figură ofilită, obraji fleşcăiţi, un ten ridat. Numai ochii mai păstrau strălucirea diamantină din tinereţe. Era ca şi cum o

fetiţă ar fi purtat o mască grotescă, de femeie în vârstă. Prinţesa fu tentată să se fardeze puţin, însă dorinţa i se stinse rapid. Caterina avea simţul ridicolului. Îi repugna să fie boită ca un clovn care îi face să râdă pe copii şi să plângă pe femeile îmbătrânite.

Îşi îndreptă talia ca să lupte împotriva greutăţii care îi încovoia spatele. Cel puţin să-şi păstreze prestanţa, singura cochetărie ce-i mai rămăsese.

Domnişoara Şebeco intră zâmbind. Ca şi stăpâna sa, ea se îmbrăca foarte sobru.

- Vă pregătiţi să ieşiţi, Caterina Mihailovna? Doriţi să vă întovărăşesc?
- Nu! Te-am obosit prea mult târându-te peste tot după mine.

Domnişoara Şebeco înţelese că prinţesa voia să fie singură.

- Atunci le voi însoţi pe Olga şi Caterina pe Nevski Prospekt. Parcă doreau să facă nişte cumpărături. Or să aibă poate nevoie de sfaturile mele... Uneori, am impresia că prezenţa mea le deranjează... E dificil pentru noi să acceptăm că trec de la adolescenţă la viaţa adultă. Ieşirea lor din găoace ne aminteşte de propria noastră decădere fizică.

Amărăciunea acoperi ca un nor chipul prinţesei.

- Ne vor urma mai curând decât îşi închipuie ele. Când erai tânără şi frumoasă, te-ai imaginat vreodată cu trăsăturile unei bătrâne? Ale unei făpturi decrepite ce inspiră milă, dacă nu dezgust?

Domnişoara Şebeco izbucni în râs.

- Vă mărturisesc că nu! Credeam că tinereţea este veşnică! Nu suntem conştienţi de această coborâre în infern decât în ziua în care primele riduri apar în colţul ochilor... Îmi amintesc de prinţesa Ana Kropotkina, care nu râdea niciodată ca să evite apariţia ridurilor. La cincizeci de ani, avea o faţă netedă ca o mască de ceară. Pentru ea, ridurile nu constituiau semnul întâlnirii cu vârsta, dar ochii o trădau, căci, cu preţul de a menţine o anumită fixitate, aceştia îşi pierduseră strălucirea tinereţii. Tinereţea şi râsul se asociază în chip natural, aşa cum ziua şi noaptea fac pereche de la sine. Prinţesa Ana Kropotkina uitase să mai râdă, fără să mai ţinem seama de faptul că astfel îşi părăsise şi ultima legătură cu tinereţea. Femeile bătrâne îşi păstrează tinereţea de spirit tocmai pentru că au ochii surâzători.

- E cam dificil să râzi când bătrâneţea bate la uşă, iar durerile, bolile şi deziluziile se-nghesuie în urma ei...
- Bătrâneţea este o nefericire în sine, zise domnişoara Şebeco.
- Astăzi mă deprimi, dragă Varvara, în ciuda bunelor tale intenţii de a-mi menţine moralul intact. Haideţi! Cred că fetele mă aşteaptă...

*

* *

- La Institutul Smolnîi!, porunci prinţesa vizitiului care-i conducea caii.

Landoul, având blazoanele familiilor Iurievski şi Dolgoruki pictate pe portiere, se puse în mişcare. În faţa Amiralităţii, echipajul se-ncrucişă cu cel al împărătesei Maria Feodorovna, escortat de un detaşament de cavalerişti de gardă. La vederea prinţesei Iurievski, ţarina îşi întoarse capul cu o mişcare ostentativă.

Caterina zâmbi dispreţuitoare. Cusiguranţă că împărăteasa resimţise ca pe o ofensă somptuozitatea landoului tras de patru cai Orlov, care rivaliza cu propria ei trăsură împodobită cu blazonul imperial. Numai cavaleriştii de gardă, cu caschete sclipitoare pe care odihnea acvila bicefală, egalau întrucâtva măreţia propriului echipaj. Ţarina o alungase pe prinţesă din Sankt-Petersburg, dar augustul ei nepot nu avusese tăria să o facă pe de-a-ntregul. Se temea oare de răzbunarea fantomei tatălui său?... Maria Feodorovna nu-l înţelegea. Îi făcuse o scenă violentă atunci când oferise Caterinei Dolgoruki - după văduvia acesteia - palatul de marmură roz, această reşedinţă grandioasă, demnă de un cap încoronat. Ţarul se mărginise la a ridica din umeri, apoi îi întoarse spatele... Totuşi, şi el o ura... O ura de moarte... Îi ura pe copiii ei şi mai ales pe prinţul Gheorghi... Când numele de Gheorghi Iurievski fusese pronunţat în faţa lui, ţarul se umflă ca un porc spinos, dar nu suflă o vorbă. Doar că

tăcerea îi era mai elocventă decât un potop de înjurături şi blesteme...

*

* *

Landoul prinţesei înaintă pe cheiul stâng al măreţului fluviu Neva, trăgând lângă palatul Tauridei. Circulaţia intensă - mujici, militari pe jos sau călare, trăsuri particulare sau închiriate, cupeuri sau droşti - se scurgeau în ambele sensuri pe drumul larg. În jurul caselor rezidenţiale şi al clădirilor administrative se înălţau schele. Muncitorii reparau distrugerile produse de intemperii faţadelor. Tencuiala suferea grozav din pricina diferenţei de temperatură: patruzeci de grade sub zero, iarna şi uneori treizeci sau patruzeci de grade la umbră, vara.

Aristocrata privea gânditoare mişcarea mulţimii şi palatele care se-nşiruiau de-a lungul fluviului, în spatele colonadelor asemănătoare soldaţilor în formaţie de linie. Dintr-odată, zări în depărtare Institutul Smolnîi plutind în lumina sidefie a soarelui nordic... Prinţesa avu pornirea să poruncească vizitiului să facă drum întors. Însă o forţă lăuntrică, mai imperioasă decât propria ei voinţă, o împiedică să o facă. Aristocrata rămânea prizoniera trecutului...

Trăsura opri în cele din urmă lângă trotuarul din faţa institutului. Portarul nu o cunoştea pe prinţesă, dar landoul cu patru cai fremătători, vizitiul şi lacheii în livrele roşii cu pălării înalte recomandau prin simpla lor prezenţă vizita unei doamne foarte importante. Poate chiar o mare-ducesă. Portarul înaintă ca să deschidă cu respect portiera cu blazon impresionant, însă un lacheu aşezat pe strapontina din spate sări jos din locaşul lui şi i-o luă înainte. Atunci, omul se grăbi să urce scările la loc şi să deschidă serviabil uşa institutului.

Prinţesa contemplă frontonul edificiului, numeroasele ferestre, nelipsitele colonade şi ornamentele arhitecturale atât de familiare.

Sosirea ei, deşi neanunţată, fusese remarcată de persoanele din interior. Atunci când prinţesa intră în holul cu muluri aurite, fu întâmpinată de o femeie între două vârste, îmbrăcată într-o rochie maro, cu margine din dantelă fină de Bruges. Cocul înalt se asorta cu figura alungită şi posomorâtă. Două tinere îmbrăcate şi ele în maro, dar fără tiv de dantelă, o urmau îndeaproape, intimidate de vizitatoare.

Femeia cu trăsături accentuate făcu o reverenţă, imitată imediat de însoţitoarele sale.

- Alteţă Serenissimă, mă numesc Prascovia Feodorovna Veşinin, directoarea Institutului. V-am zărit pe fereastră şi am ieşit în grabă ca să vă întâmpin. Pot îndrăzni să vă invit în cabinetul meu?

Prinţesa simţi o vagă repulsie, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unei reptile. Prascovia Feodorovna semăna ca două picături de apă cu fosta directoare, Ana Iosipovna Sokolnik. Acelaşi coc, acelaşi ten verzui, aceeaşi gură cu buze strânse, livide, aceeaşi rochie maro cu tiv de dantelă. Directoarele n-au nici vârstă, nici feminitate.

Prascovia Feodorovna o cunoaştea pe prinţesă. Totuşi, ea, Caterina, petrecea foarte puţin timp la Sankt-Petersburg şi sosirea sa în capitală era ştiută doar de un număr mic de persoane.

- Sunt la dispoziţia dumneavoastră, Alteţă Serenissimă! Cu ce vă pot fi de folos?

Vorbea exact la fel ca fosta directoare. Ana Iosipovna, foarte stăpână pe principiile celei mai stricte morale, avea aerul unei bone posace. Dar acest prototip de virtute, acest model de rigoare, intransingenţă şi autoritate infailibilă se cobora să joace rolul de intermediar atunci când ţarul Alexandru II sosea oficial la Smolnîi ca să viziteze institutul ce se găsea sub patronajul său. Era nerăbdător să o revadă pe micuţa lui Katia, zărită pentru prima oară sub pergola cu trandafiri ţepoşi din grădina de la Tieplovka...

*

* *

Micuţa prinţesă Katia Dolgoruki şi sora ei mezină, Maria, ajunseră în trăsură la Smolnîi, după un lung şi obositor drum cu trenul. Priveau timide faţada în stil sever, sobru, care le evoca zidurile unei închisori, în comparaţie cu veselul castel de la Tieplovka în vremea splendorii sale.

Fetiţele acceptară cu filosofia proprie copiilor faptul împlinit. Miss Burnett îşi îndeplinise cu tristeţe ultima misiune. Sarcina ei constase în a le duce pe Katia şi Olga la Sankt-Petersburg şi a le încredinţa directoarei institutului. Nu-i rămânea decât să se despartă definitiv de aceste două orfane, de care se ataşase ca şi cum ar fi făcut parte din propria ei familie. Sensibilă şi sentimentală ca o franţuzoaică, se hotărîse să le ia sub protecţia ei după moartea aproape simultană a prinţului şi a prinţesei Dolgoruki.

Creditorii - păsări de pradă - se năpustiseră asupra moştenitoarelor încă foarte tinere şi fără apărare pentru a le spolia de resturile unei averi altădată fabuloase. Sărăcia bătea la uşa ramurii familiei Dolgoruki de la Tieplovka. Serghei, Katia şi Maria, care ocupau aripa castelului salvată de la incendiu, îi vedeau cu disperare pe cămătarii care se certau între ei înainte să pună mâna pe mobile, tablouri, cai, trăsuri, fluturând întruna documente semnate de prinţ, care le datora sume impresionante şi dobânzi ce depăşeau până şi sumele împrumutate. Fraţii mai mari, adolescenţi încă, se aflau la şcoala de cădeţi. Acolo citeau decepţionaţi scrisorile pe care Katia, descurajată, le trimitea din când în când.

Miss Burnett îi îmbrăţişa pe copiii speriaţi, protestând zadarnic împotriva abuzurilor care se comiteau sub privirile ei. Şi-atunci îi veni ideea să trimită o plângere ţarului, implorându-l să nu-i părăsească pe bieţii copii.

Împăratul îşi aminti de recepţia care i se dedicase la familia Dolgoruki şi de fetiţa ce dorise atât de mult să-l vadă. Miss Burnett şi protejaţii ei primiră la scurtă vreme un echipaj impunător, escortat de un detaşament de cazaci. Ca urmare a poruncilor ţarului, prinţul Urusov, guvernatorul provinciei, veni in persoană ca să pună ordine în haosul de la Tieplovka.

Sub privirile încântate ale Katiei, prinţul, aidoma lui Hristos, îi alungă pe cămătari din templu — castelul pe jumătate în ruine ameninţându-i cu cnutul. Apoi, acesta îi vesti cu o voce tunătoare pe creditorii înmărmuriţi că, de-acum înainte, toată lumea trebuia să-şi prezinte documentele la sediul guvernatorial, unde pretenţiile lor vor fi examinate pentru a li se găsi o rezolvare.

Ajutorul imperial veni însă puţin cam târziu. La Tieplovka nu mai rămăsese aproape nimic. Pământurile şi servitorii îşi schimbaseră deja stăpânii. Katia, Maria şi Serghei aflară că ţarul le acorda protecţia. Fetele fură primite la Smolnîi şi băiatul la şcoala de paji din Sankt-Petersburg. Toate cheltuielile necesare educării lor aveau să fie suportate de banca personală a ţarului.

Guvernanta şi Katia - favorita ei - înţeleseră că din acea clipă drumurile lor se despart. Demersurile întreprinse de Miss Burnett se-ncheiaseră cu succes, însă ea trebuia să suporte acum consecinţele. Adică să-şi părăsească „micuţii“ şi să caute alta slujbă. Se căutau guvernante de dincolo de Marea Mânecii, căci anglomania contaminase înalta societate rusă, în ciuda divergenţelor ce puneau în conflict guvernele Majestăţilor Lor regina Victoria şi împăratul întregii Rusii.

*

* *

Katia se apropia de pragul adolescenţei. La doisprezece ani, ea avea aerul unei tinere aproape formate. Îi erau lăudate frumuseţea, graţia, ochii „de gazelă”, manierele şi farmecul; se făcea mai puţin caz de aplicaţia ei pentru studiu. O tânără desăvârşită, provenind din înalta nobilime, trebuia să vorbească în mod curent franceza şi engleza, să cunoască artele frumoase, să interpreteze la pian, să cânte vocal, să poată călări decent la o vânătoare cu ogari, să întreţină o conversaţie spirituală, să se obişnuiască cu regulile complicate ale ceremonialului de la Curte, să danseze ca o balerină şi să ştie - pe cât posibil - să brodeze. Pe deasupra acestor

chestiuni fundamentale, Katia învăţă puţină istorie, literatură şi geografie — căci nobilii călătoreau mult în Occident şi erau nevoiţi să se poată descurca în Franţa, Germania, Anglia, Italia şi peste tot altundeva, acolo unde distracţiile, petrecerile şi jocurile de noroc se găseau din belşug.

Katia şi Maria se bucurau de un regim de favoare, deoarece întregul personal didactic, cu directoarea în frunte, ştia că erau protejatele ţarului.

Fetiţele purtau în permanenţă rochii cu largi decolteuri tocmai pentru a se obişnui cu toaletele de ceremonie şi de bal. În timpul orelor de studiu, ele îşi acopereau umerii goi cu o uşoară pelerină de dantelă. Lucrurile nu stăteau mult diferit în comparaţie cu conservatorul de balet.

*

În corpul pajilor - şcoală prestigioasă, pepinieră de demnitari ai Curţii — veşmintele de gală erau aceleaşi în toate situaţiile. De fapt, se copia foarte distinsa şcoală de la Eton, unde elevii - vlăstare ale aristocraţiei britanice - arborau aproape întotdeauna ţinuta de seară.

Katia şi tovarăşele ei asistau la spectacolele operei şi ale baletului imperial. Practic, fetele erau pregătite pentru viaţa care le era destinată. Katia se obişnui rapid cu ambianţa din Sankt-Petersburg, acest oraş de vis construit de un împărat visător ce dispunea de puteri atât de nelimitate, că era în măsură să transforme visurile în realitate. Fata avu astfel prilejul să cunoască peisajele cele mai pitoreşti şi mai poetice ale capitalei în urma unui eveniment care o aduse în prim-plan.

Ţarul hotărâse să iasă din rutina treburilor de stat făcând o vizită tinerelor de la Institutul Smolnîi, care îl încântau cu prospeţimea şi gentileţea lor. Apoi împăratul îşi aminti că acolo o putea reîntâlni pe acea graţioasă fetiţă care îl fermecase la Tieplovka. Ţarul plătea întreţinerea ei şi a sorei acesteia, însă, prins de nenumăratele obligaţii imperiale, uitase cu totul de fetiţe.

Ningea la Sankt-Petersburg. Noaptea, aurora boreală elibera din vertiginoasele tării cortine de lumină difuză, feeric drapate. În zilele senine, atunci când ceaţa ce plutea pe Neva şi peste oraş se ridica, zăpada îşi înfăţişa reţelele încrustate cu diamante pe apele îngheţate ale fluviului, pe turnurile bisericilor, pe acoperişurile palatelor şi ale izbelor, pe poduri şi canale, pe cheiuri şi bulevarde.

Troika ţarului, escortată de un escadron de cavalerişti de gardă, intră în curtea Institutului Smolnîi. Pieriţi de teamă, dar păstrându-şi totuşi demnitatea, directoarea şi personalul didactic în ţinută de gală îl întâmpinară cu umilinţă şi veneraţie, ca şi cum Jupiter ar fi catadicsit să se pogoare din Olimpul divin ca să se amestece printre muritorii de rând. Toţi oamenii ce se prosternau în faţa ţarului purtau veşmintele de ceremonie, căci protocolul excludea vizitele inopinate. Ţarul şi ordonanţa lui fură invitaţi în sala de festivităţi, unde fetiţele cu ample decolteuri şi roşind de emoţie îl aşteptau aliniate, aidoma soldaţilor pe care împăratul trebuia să-i treacă în revistă. Ele făcură o reverenţă, oferind privirilor augustului vizitator mugurii unor sâni abia formaţi.

Potrivit etichetei, directoarea pronunţă cu o voce clară numele fiecărei eleve recent înscrise la institut. Zâmbind, suveranul găsea câte o vorbă drăguţă pentru copilele emoţionate până la lacrimi.

Când ajunse în faţa micii lui admiratoare de la Tieplovka, împăratul se opri ca fermecat.

- Prinţesa Caterina Mihailovna Dolgoruki, anunţă directoarea.

Privirea ei, exersată să depisteze până şi cele mai mărunte reacţii ale ţarului, cunoscut ca un cal breaz pentru gustul său pentru carnea proaspătă, o avertiză că de data aceasta atracţia era una de proporţii.

- Prinţesa şi cu mine ne cunoaştem foarte bine!, spuse ţarul pe un ton catifelat. Acum câţiva ani ea mi-a prezentat, făcând onorurile de gazdă, grădina părinţilor săi.

Katia rămăsese cu privirea plecată, neîndrăznind să-şi ridice frumoşii ochi, ca şi cum lumina iradiată de soare ar fi orbit-o.

- Caterina Mihailovna, reluă el cu dulceaţă, mă voi revanşa în curând şi-ţi voi prezenta la rându-mi eu însumi splendorile Sankt-Petersburgului.

Directoarea se gândi cu satisfacţie că vizita se bucurase de un remarcabil succes.

Ţarul, binedispus, apreciase că programul artistic se ridicase la înălţimea unei producţii a operei şi că gustarea fusese demnă de toată admiraţia. Deopotrivă, ea medita plină de dispreţ: „Ţarul va transforma Smolnîi într-un harem, varianta mai tânără a baletului imperial". O constatare ce îi ofensa pudibonderia, dar pe care o accepta ca pe un rău necesar.

Alexandru II aplaudă corul, dansurile clasice şi folclorice, recitările şi concertele de pian şi vioară. Aşezat într-un fotoliu pus în primul rând, lângă fete, el îşi întorcea adeseori capul, căutând privirea Caterinei, aflată undeva, în fundul sălii.

Directoarea ar fi pus rămăşag că ţarul suporta cu resemnare spectacolul, aşteptând cu nerăbdare gustarea pentru a putea face conversaţie mai în voie cu micuţa Dolgoruki. Ipoteza ei se dovedi corectă. Atunci când se serviră ceaiul şi prăjiturile, împăratul o invită cu un semn pe Caterina Mihailovna să se apropie de el.

Ana Iosipovna ardea de curiozitate să audă ce îi spune ţarul fetei, însă acesta vorbea cu glas mărunt. Fata îl asculta fericită că izbutise să reţină atenţia protectorului său.

„Ţarul se coboară să clevetească cu o elevă care ar putea să-i fie şi nepoată". Abia acum îşi explica directoarea susţinerea financiară ce îi era acordată tinerei prinţese. Gelozia o tortura. În loc să se întreţină cu ea, directoarea institutului, ţarul se dădea în spectacol în faţa tuturor acestor fete intrigate şi invidioase. Cât priveşte personalul didactic, ea nu-şi făcea nici o iluzie. Subalternii ei tremurau de plăcere să o vadă neglijată de ţar.

Alexandru mai continuă un sfert de oră întrevederea între patru ochi cu naiva prinţesă. Apoi plecă, fără să uite să anunţe că va reveni cât de curând, de îndată ce va putea să-şi ofere câteva clipe de relaxare.

*
* *

Aristocrata rămase imobilă.

Toată această scenă se derulase cu o precizie incredibilă în faţa privirilor ei lăuntrice. Acele priviri care dezgroapă trecutul cu o cruzime sadică. Amintirile se succedau vertiginos, haotic. Dar de această dată firul urmase o dezvoltare lentă, logică. Episodul părea apropiat şi în acelaşi timp îndepărtat... Foarte îndepărtat...

Directoarea - cea de astăzi - o studia cu un aer bănuitor, însă plin de respect. Dar oare acest respect nu ascunde dispreţ?... Căci prinţesa era conştientă de importanţa minoră de care persoana ei se mai bucura la Sankt-Petersburg.

- Am urmat cursurile acestei şcoli, spuse aristocrata pentru a rupe tăcerea jenantă.

- Înţeleg!... De altfel, numele dumneavoastră este înscris cu litere de aur pe tabloul de onoare al Institutului Smolnîi...

- Nu l-au şters?

- Vă rog?

- Ah, nimic...

Prascovia Feodorovna o privi descumpănită.

- Doriţi poate, Alteţă Serenissimă, să vă prezint refectoriul, sălile de clasă, dormitoarele, sala de festivităţi... Ca să vă reîmprospătaţi memoria...

Era exact ceea ce bătrâna doamnă refuza să admită. Trecutul era mort... Cu cât scormonea mai mult, cu atât chinurile o torturau... Ar fi preferat să dea bir cu fugiţii... Însă era prea târziu...

Directoarea, Cicerone în fustă, o invită într-o sală de clasă.

- Când ne aducem aminte de tinereţea noastră, facem să renască cele mai fericite momente ale vieţii trecute.

Prascovia Feodorovna vorbea în aforisme, la fel ca şi înaintaşa ei. De fapt, încerca să-şi etaleze bogăţia cunoştinţelor.

- Amintirile ne hrănesc spiritul, Alteţă Serenissimă!

Cele două asistente înclinară din cap a admiraţie. Ele subliniau în acest chip

aprecierea pentru ceea ce li se părea a fi o inteligenţă superioară.

Prinţesa le remarcă imediat servilismul. „Pupătoare-n cur ca pe vremea mea“, le aprecie ea cu o vulgaritate voită. Apoi, replică cu voce tare:

- Spiritul poate deveni o armă la fel de periculoasă ca una adevărată. Delicată, subţire, ea loveşte mortal când nu te-aştepţi.
- Alteţă Serenissimă, fineţea spiritului dumneavoastră este demnă de Smolnîi.
- Fructul educaţiei pe care am primit-o aici!, spuse prinţesa cu un surâs amar.

La Smolnîi învăţase să se sărute.

Intrată într-o sală de clasă cu băncile aliniate în faţa catedrei şi a tablei negre, ea îşi regăsi locul - acolo, aproape de a doua fereastră —, adulmecă acelaşi miros al mobilei lustruite, al cretei şi al trupurilor tinere, transpirate. Camera era goală, deoarece fetele se aflau în recreaţie. Aristocrata vârstnică abia aştepta să le audă strigătele de păsărele, de copile care se joacă spre a-şi consuma tânăra energie... Ea avu surpriza să descopere că repeta, tot amintindu-şi, cuvinte ca tânăr, tinereţe, la fel ca o incantaţie... Directoarea, care tocmai se apropia de senectute, o înţelegea - de altfel, chiar ea i-o spusese. În schimb, asistentele, mai tinere, interpretau vizita prinţesei ca pe-o simplă dorinţă de a revedea locurile în care-şi petrecuse câţiva ani din viaţă. O umbră de melancolie pentru un trecut pe care vizitatoarea îl evoca cu tandreţe. Asistentele nu puteau să descifreze adevăratele gânduri ale prinţesei căci erau prea tinere. Ele se bucurau inconştient de bogăţia pe care o posedau, bogăţie care însă, din păcate, se ducea aidoma nisipului fin care se scurge într-o clepsidră. Clepsidră nevăzută, dar care totuşi există, ca şi firul de nisip ce-şi continuă curgerea tăcută... Prinţesa retrăi simţirea pe care o nutrise frageda Katia aşezată în pupitrul băncii sale de odinioară. Între fetiţă şi aristocrată, toate legăturile fuseseră rupte. Două străine... Şi totuşi, prinţesa simţea bătăile de inimă ale fetiţei, emoţia, feminitatea acesteia trezită de un bărbat pe care-l tulburase cu privirea, cu dorinţa ei mută, însă exprimată prin toţii porii. Tânăra contempla visătoare ramurile goale ale arborelui încărcat de zăpadă, santinelă uitată în frigul curţii.

- Doriţi să vizitaţi refectoriul, Alteţă Serenissimă?
- Aş prefera mai curând dormitorul.
- Precum doriţi, Alteţă Serenissimă!

Directoarea îi repeta titlul cu o insistenţă obositoare.

În dormitor, aristocrata văzu patul Katiei...

Patul ei... Simţea prospeţimea cearşafurilor, patul dur, cuvertura grea, voalul fin al cămăşii de noapte strânse pe corp... Frica ei în faţa necunoscutului şi strania dorinţă ce-o tulbura... Dorinţa de a fi îmbrăţişată de ţar, de a-i simţi buzele fierbinţi lipite de ale ei, mâinile dezmierdându-i sânii... pântecul... şoldurile... Viscerele îi pricinuiau suferinţă... Dar ce plăcută suferinţă... Fata îşi reprezenta în imaginaţie scena în care ţarul o va poseda... Cu toate că experienţa ei amoroasă era practic nulă, iar virginitatea intactă, cu toate că niciodată vreun băiat nu o atinsese, ea simţea intuitiv ce urma să se întâmple... Adică faptul de a cunoaşte bărbatul, de a resimţi trupul acestuia lipit de al ei, acea penetrare penibilă la început, apoi atât de voluptuoasă, atât de minunată... Fata era pregătită pentru sacrificiu...

Vârstnica aristocrată împărtăşea emoţia, teama delicioasă, aşteptarea înfierbântată a micuţei Katia Dolgoruki... Dar în acelaşi timp îi urmărea din exterior tulburarea, ca şi cum s-ar fi găsit în sala unui teatru şi ar fi trăit senzaţiile, sentimentele pe care actorii le transmit spectatorilor...

Nu! Ea nu mai era Katia Dolgoruki, pura Katia Dolgoruki, care înainta cu ochii deschişi, ca o somnambulă, către ţelul pe care destinul i-l dicta...

- Nu doresc să vă mai inoportunez, doamnă, se adresă ea politicos directoarei. Recreaţia se va sfârşi în curând şi trebuie să vă ocupaţi de eleve... Vă mulţumesc pentru generozitate...

-A fost o onoare şi o plăcere pentru noi, Alteţă Serenissimă!

Prinţesa suspină când se regăsi în landoul ei tras de patru cai Orlov. Întâlnirea cu ţarina şi vizita la Intitutul Smolnîi o bulversaseră. Trebuia să părăsească Sankt-Petersburg, acest martor blestemat al existenţei sale zdrobite. Dar înainte avea

datoria să clarifice situaţia lui Gheorghi... Fiul ei, care avea zece ani atunci când ţarul îl ţinea pe genunchi şi îl săruta.

„Goga!... Micuţul meu Goga!... Copilul nostru, Katia, este frumos şi fragil ca un înger!..."

*

* *

Marele-duce Serghei întoarse vizita la palatul de marmură roz ca să aducă personal vestea cea bună stăpânei casei. În mod sigur, intervenţia sa în favoarea lui Gheorghi Iurievski o va indispune pe ţarină, dar mânia acesteia îl lăsa indiferent. O detesta pentru că ea îşi îngăduia să-i critice viaţa privată. Şi, ca să o înfurie, îşi afişa preferinţele private la lumina zilei. Această atitudine sfidătoare îi atrăsese deja duşmănii viguroase. Când se întâlnea cu vechi tovarăşi de orgii care se căsătoriseră ca să ascundă sau să facă uitate moravuri neîngăduite şi se arătau în public ţinându-şi de mână copiii, marele duce ricana ironic:

- Nu te oboseşte să-ţi scoţi paravanele la plimbare? Partenerii pe care i-ai părăsit nu te vor ierta niciodată!

Bărbaţii vizaţi de limba sa veninoasă îl blestemau şi aruncau priviri speriate împrejur, doar-doar cuvintele aristocratului nu vor ajunge la urechile indiscrete.

Recent, Serghei tocmai formulase noi acuzaţii la adresa împărătesei. Aceasta îl determinase pe ţar să aprobe căsătoria lui Nikolai, nevolnicul prinţ moştenitor, cu prinţesa Alix de Hesse-Darmstadt, sora propriei sale soţii, Elisabeta. „De-acum înainte, trei harpii se vor coaliza împotriva mea", povestea el fratelui său.

Ţarina, exasperată de insolenţa lui Serghei, care o înfrunta făţiş, ceru împăratului să-l pedepsească. Dar Alexandru III avea o slăbiciune pentru fraţii lui; apoi, boala de care suferea de câţiva ani se agrava şi îi pricinuia griji mai importante decât atitudinea lui Serghei.

Uneori, depăşit de plângerile soţiei, îl chema în biroul lui pe fratele său. Demnitarii Curţii, generalii, miniştrii ce aşteptau în anticameră să le vină rândul la întrevedere, pândeau un schimb violent de cuvinte. Dar în locul scandalului aşteptat, care ar fi constituit un inepuizabil subiect de bârfă, le ajungea la urechi râsul gălăgios al împăratului şi, câteva clipe mai târziu, vocea marelui-duce, care hohotea şi el.

„L-a fermecat încă o dată cu bancurile lui deocheate", gândeau demnitarii dezamăgiţi.

După o discuţie ce ar fi trebuit să se sfârşească furtunos, marele-duce părăsea cabinetul imperial ţinând în mână brevetul abia semnat de ţar prin care era desemnat guvernator general al Moscovei, una dintre cele mai înalte dregătorii ale imperiului.

„Cade întotdeauna în patru picioare, de parcă ar fi o pisică de pe streaşină”, murmurau duşmanii prinţului.

Introdus în prezenţa aristocratei, Serghei o sărută pritenos.

- Victorie, Caterina! Alexei l-a autorizat pe fiul tău să intre în marină cu gradul de aspirant. În curând se va îmbarca pe escadra ce va porni spre mările Extremului Orient!

- Serghei, eşti minunat!

- O să înveţe meserie la bordul navei. Alexei tocmai e pe cale să înfiinţeze o şcoală pentru candidaţii care trebuie să ardă etapele. Gheorghi se va simţi extrem de bine acolo.

- Sunt impresionată de generozitatea lui Alexei!

- Ştii doar cât te iubeşte!

Însă marele-duce omise ce-i spusese fratelui său: „Sărmana Caterina! Este aidoma unui cal de curse care atacă fruntea plutonului şi se-mpiedică la câţiva metri de linia de finiş. Am ajutat-o pentru că tatăl meu ţinea mult la ea“.

În schimb, Serghei îi repetă ultima frază spusă de Alexei.

- Acum câteva zile ţi-a făcut un compliment la care subscriu integral. Mi-a zis fără înconjur că tu, Caterina, ai fi fost o împărătească mai bună decât Maria!

- Ah, mă simt profund mişcată! Aş dori să-mi exprim recunştinţa!
- N-o să-ţi lipsească ocaziile. O să-l vezi la Paris sau pe Coastă...

Coasta de Azur devenise atât de familiară ruşilor, încât o desemnau sub această formă prescurtată.

Caterina îl invită să ia micul-dejun cu ea.

- Primesc cu plăcere, pentru că am auzit că l-ai furat pe maestrul bucătar de la Foyot.
- Serghei, eşti o adevărată enciclopedie vie!
- Enciclopedia Europei mondene în cincisprezece volume, sporită cu un supliment despre casele nobiliare cele mai de vază!

Maestrul de ceremonii intră.

- Alteţa Serenissimă este servită!

Serghei, care purta uniforma cavaleriştilor de gardă, îşi oferi braţul Caterinei. Traversară o sumedenie de saloane şi ajunseră în cele din urmă în sala de mese.

Marele-duce admiră organizarea impecabilă a mesei.

- Îmi evocă plăcerile gastronomice de la Grimod de la Reyniere!

Dejunul începu cu Dom Perignon, caviar şi *somon fumé*.

- Pun rămăşag că nu vei ghici cine a încercat să se opună măsurii luate de Alexei în favoarea fiului tău!
- Maria Feodorovna?
- Rece! De fapt, de una singură n-o să afli niciodată cheia acestui mister... Alexandru Mihailovici!
- Incredibil! Dar tatăl lui m-a sprijinit întotdeauna!
- Uiţi un detaliu. Xenia îl duce de nas pe Alexandru.

Caterina se posomori.

- Xenia nu m-a îndrăgit niciodată. M-a acuzat că aş fi luat locul mamei sale.
- Sora mea, prelucrată de ţarină, a încercat să exercite presiuni asupra sărmanului ei soţ care, ca să-i facă pe plac, a pretins că Gheorghi trebuie să fie obligat a urma traseul normal pentru a intra la şcoala navală militară. El a susţinut această pledoarie în calitate de ofiţer superior de marină. Alexei, care e greu să fie dus de nas, a trecut peste părerea sa, ca şi peste mânia Xeniei şi a împărătesei.
- Maria Feodorovna mă urmăreşte cu ura ei!, exclamă Caterina.
- De fapt, pe Gheorghi îl urăşte mai mult decât pe tine. Nu poate să uite că Goga al tău ar putea să urmeze la tron fratelui meu. Cuvintele rostite de tatăl meu, puţin înainte de moarte, mi s-au întipărit în memorie. El mi-a spus: „Goga, micul meu Goga este un adevărat rus. N-are o picătură de sânge german în vene”...

Ochii Caterinei se umplură de lacrimi. Serghei se ridică, se apropie de ea, îi luă mâna şi o sărută.

- Soarta a fost mai puternică decât voinţa lui. Noi, ceilalţi Romanovi, nu suntem nici cai, nici măgari. Născuţi din prinţese germane, căsătoriţi cu prinţese germane, nu avem rusesc decât numele... Şi încă...

Înălţă cupa de şampanie.

- În sănătatea lui Goga! Îi doresc să poarte cascheta de mare-amiral şi cordonul Sfântului Andrei!

VI

Prinţesa hotărî să pună capăt şederii sale la Sankt-Petersburg. Nimic nu o mai reţinea în acest oraş. Gheorghi o dată îmbarcat, acest lucru însemna o greutate mai puţin pe umerii ei slăbiţi de vârstă. Îi mai rămâneau în braţe fetele. Să le asigure viitorul, să le găsească soţi, să le ajute să-şi împlinească soarta era nu numai o datorie, ci şi o modalitate de a se degreva de o ultimă obligaţie faţă de propriii ei copii. Mama care era îşi regăsea astăzi, pe chipurile lor roz, cu ten atât de proaspăt, propriile trăsături din epoca frumuseţii ei orbitoare. Fetele moşteniseră de la tată farmecul, eleganţa înnăscută şi blândeţea privirii. Acestor calităţi fizice li se adăuga un nume ilustru şi o nobleţe milenară. Şi totuşi, şansa să le afle soţi demni de rangul lor se

micşora văzând cu ochii. Pretendenţii bogaţi, care să deţină titluri impresionante, nu prea se-nghesuiau în jurul lor. Cine ar fi acceptat riscul de a-şi atrage mânia cuplului imperial? Şi îndeosebi a ţarinei, care dobândise o importanţă sporită de când augustul ei soţ se-mbolnăvise.

Prinţesa traversa în trăsură Nevski Prospekt. Aşezate pe bancheta din faţa ei, fetele, îmbrăcate în alb, cotcodăceau distrându-se nevoie-mare pe seama trecătorilor - cazaci şi tătari, georgieni şi persani, chinezi şi japonezi, baltici şi armeni - ce-şi etalau cu mândrie costumele naţionale pestriţe.

- Ai spune că sunt la un bal mascat!, exclamă Olga.

Domnişoara Şebeco, aşezată alături de prinţesă, le explică plină de răbdare că nu era vorba de un simplu spectacol.

- Toţi aceşti oameni, care merită întregul nostru respect, nu sunt străini. Ei sunt cetăţeni ai Imperiului. Îmbrăcându-se astfel, ei nu fac decât să-şi exprime ataşamentul faţă de ţara lor de origine, precum şi refuzul de a adopta moda vestimentară rusească.

Fetele nu pricepeau prea bine subtilităţile politice. Părăsiseră Rusia la o vârstă prea fragedă şi acum, la Sankt- Petersburg, se simţeau cumva desţărate, cu-atât mai mult cu cât şederile lor acolo erau scurte şi rare. Această metropolă, în care văzuseră lumina zilei, le părea la fel de străină ca oricare alt oraş din Germania, Italia sau Anglia. În Franţa, devenită patria lor, se simţeau ca acasă. Pentru ele, Parisul şi Nisa rămâneau locurile cele mai familiare. Atunci când se-ntorceau în Franţa după călătoriile în Rusia, aveau senzaţia că revin la matcă. Fără să o ştie şi din pricini diferite, cele două surori împărtăşeau de fapt sentimentele mamei lor. Aristocrata trăise până la vârsta de treizeci şi doi de ani în Rusia, atunci când fusese obligată să ia calea exilului ca urmare a invitaţiei peremptorii a ţarului Alexandru III. Ea încercase să coboare cortina peste trecutul de ţarină. Însă întotdeauna este dificil să te lupţi cu fantomele.

Privirile Olgăi şi Caterinei fură atrase de terasa salonului de ceai „Cardot“. În jurul micuţelor mese încărcate cu dulciuri şi ceşti cu ceai, doamnele din nobilime şi tineri gentilomi îşi dădeau întâlnire după-amiaza. Ei se delectau cu delicioasele produse de patiserie pariziană înainte de prânz, în general neglijat de petrecăreţi de toate vârstele ce aşteptau miezul nopţii ca să înfulece la cină minunăţiile bucătăriei franzuţeşti.

- Mamă, am putea să mâncăm şi noi prăjituri la „Cardot“? întrebă Caterina, cu ochii sclipind de plăcere.

Fetele simţeau deja pe limbă parfumul şi dulceaţa exhalate de cremele de fragi şi portocale, de coacăze sau ananas.

Prinţesa se smulse din păienjenişul prea complicat al gândurilor.

- Da, de ce nu?

Saluturi şi formule de politeţe o primiră pe prinţesă şi pe familia sa. La „Cardot“, toată lumea se ştia. Acolo, evident, existau şi coterii, şi clici, dar măcar pentru câteva ore se cădea la pace.

Majordomul le conduse la o masă liberă. Ca de obicei, domnişoara Şebeco comandă după ce consultă meniul.

Prezenţa Varvarei Şebeco alături de aristocrată nu era rezultatul unei banale întâmplări. Ea făcea parte dintr-o familie bogată, distinsă, însă fără titlu nobiliar. Sora sa se măritase cu prinţul Vasili Dolgoruki - şeful unei ramuri colaterale a clanului. Prinţul, în epocă guvernator general la Vitebsk, avea la activ un număr impresionant de aventuri sentimentale şi un număr încă şi mai mare de datorii. Căsătoria îi umplu buzunarele şi îl eliberă de sub presiunea creditorilor, dar nu-l aduse pe drumul cel bun. Prinţul îşi continuă neabătut cariera de cheltuitor notoriu, fără să ţină seama de sensibilitatea soţiei lui, pe care în scurt timp o făcu să se simtă nefericită. Aceasta îşi îndeplini datoria conjugală, dăruindu-i soţului o fiică, Elena, apoi se stinse, istovită de viaţa dusă, care nu-i oferise decât durere. Dispariţia ei, survenită la ţanc, îi îngădui prinţului să se recăsătorească, luând în mariaj pe o anume domnişoară Baronici, o tânără de care se-ndrăgostise nebuneşte. Elena avusese nefasta inspiraţie să se convertească la catolicism. Plin de indignare împotriva fiicei, care se făcuse vinovată de a fi trădat religia strămoşilor, tatăl o dezmoşteni. Elena îşi luă tălpăşiţa şi plecă în

China, în calitate de misionar, spre a răspândi acolo Cuvântul Domnului.

Atunci când prinţul, tatăl ei, îşi simţi moartea aproape, lăsă întreaga avere a primei lui soţii - ce ar fi trebuit să revină Elenei - celei de-a doua neveste. Morala acestei poveşti nu întârzie să se facă auzită. Foarte opulenta văduvă, devenită între timp o matroană corpolentă, se lăsă zăpăcită de farmecele unui tânăr ofiţer foarte frumos, dar la fel de sărac precum Iov, care, în scurt timp, o deposedă de toată bogăţia. Şi când vistieria secă, acesta o părăsi pentru a se lega de o bogată femeie divorţată, mamă a patru copii, care îi oferi nu numai inima, ci şi milioanele ei...

Varvara Şebeco trebuia să devină dama de companie a Katiei Dolgoruki, în urma unui adevărat roman de dragoste...

*
* *

Pe terasa de la „Cardot“, majordomul conducea spre o masă liberă un trio extrem de special. Un colos în uniformă de amiral - marele-duce Alexei Alexandrovici, cea mai frumoasă femeie din Sankt-Petersburg - contesa Zina de Beauharnais şi pe soţul acesteia - plăpândul duce Eugen de Leuchtenberg. Alexei şi prietenii săi se instalară la masă, apoi comandară ceai şi fursecuri. Prinţul se prăvăli pe scaun şi aruncă în jur o privire respirând cinism ostentativ. Ca şi fratele său Serghei, acestuia îi plăcea să o şocheze pe ţarină, Curtea, cercurile conformiste, opinia publică şi toate normele sociale. Îşi bătea joc de morală. Până şi apariţia lui la „Cardot“ în compania Zinei şi a lui Eugen avea semnificaţia unei sfidări adresate tuturor celor ce considerau că respectarea convenienţelor rămânea o obligaţie care n-ar fi trebuit încălcată nici măcar de membrii familiei imperiale. Decăderea moravurilor îşi găsea numeroşi partizani, cu condiţia ca orgiile să se producă în spatele zidurilor. Doar Alexei făcuse o pasiune din a-şi etala viciile.

Zina îi împărtăşea amoralitatea. Ambiţioasă, lipsită de scrupule, arogantă, orgolioasă, indiferentă faţă de gura lumii, ea îşi folosea frumuseţea remarcabilă ca să obţină cele mai mari victorii. Soră a generalului Skobelev, care, după ce-şi câştigase laurii pe câmpul de luptă, îşi sfârşise viaţa, la treizeci şi opt de ani, într-un bordel, Zina nu dezamăgea tradiţia familiei. Era pasionată să se amestece în cele mai rele scandaluri aşa cum delfinii se scufundă în apa sărată a mării. După ce ratase cucerirea lui Alexandru II, singurul eşec al vieţii ei sentimentale, ea îl prinsese în mreje pe ducele de Leuchtenberg, membru al familiei imperiale. Însă căsătoria lor morganatică nu o satisfăcea prea mult. Cum să găsească mijlocul de a o legitima? Nimic mai simplu. În locul ţarului, ea îl abordă pe fiul acestuia, marele-duce Alexei, care îi căzu la picioare fulgerat de iubire tot aşa cum colosul din Rhodos se prăbuşise lovit de mânia celestă. Profitând de absenţa soţului ei, care-şi petrecea mai toate nopţile la Iaht Club, Zina îl primea în secret în alcovul său pe marele-duce, care o părăsea - ghiftuit de amor - în zori. Ghinionul îşi băgă însă coada. Întorcându-se acasă mai devreme decât de obicei, soţul găsi uşa de la camera soţiei închisă cu cheia. Făcu scandal, tropăi de mânie şi bătu în uşa de acaju.

Dintr-odată, uşa se deschise şi în pragul ei apăru Alexis, gol şi masiv ca o balenă. Furios că e deranjat în timpul zbaterilor amoroase, el îi dădu o chelfăneală nefericitului soţ şi-l aruncă pe scări în jos. Ultragiat, soţul, neputincios în a-şi măsura forţele cu cele ale amantului, aşteptă dimineaţa, apoi se duse furios la ţar.

Alexandru III îl ascultă cu răbdare, apoi îi răspunse cu un calm îngheţat că dacă bărbatul nu este în stare să se impună drept stăpân la el acasă, atunci să nu aştepte ajutor din afară. Divorţul era cu totul exclus. Un scandal ar fi murdărit prestigiul familiei imperiale.

Sărmanul duce se-ntoarse acasă cu coada-ntre picioare. Târâş-grăpiş, acceptă acest *modus vivendi* pe care i-l propusese vărul său. Adică un menaj în trei, lucru ce ar fi mulţumit pe toată lumea. Şi, ca să pecetluiască această prietenie necuviincioasă, Alexei obţinu de la ţar ca Zinei să-i fie îngăduit să poarte titlul de ducesă de Leuchtenberg. Iar acum, amanţii şi soţul îşi etalau relaţia bolnăvicioasă în văzul

întregii lumi bune din Sankt-Petersburg.

Marele duce privea, satisfăcut, în jurul lui, când o zări pe prinţesa Iurievski-Dolgoruki. Îşi manifestă simpatia faţă de aceasta, sporind contrarietatea pudibonzilor şi a celor din cercul de apropiaţi ai împărătesei.

- Zina, Eugen, haidem să o salutăm pe Caterina Mihailovna!

Zina îşi încruntă sprâncenele. O ura pe prinţesa ce i-l răpise pe ţarul Alexandru II.

- Chiar ai nevoie de prezenţa noastră?, întrebă ea pe un ton vag agresiv.
- Nevoie? Nu!... Dar mi-ar face plăcere, da!

Zina ştia că amantul ei nu îngăduia să fie refuzat.

Ducele îşi stăpâni un zâmbet de satisfacţie. Umilirea nevestei sale îi trezea o satisfacţie vecină cu fericirea.

Alexei se ridică şi, urmat de cuplul ducal, se apropie de prinţesa surprinsă şi impresionată.

- Dragă Katia, Goga al tău traversează în această clipă Golful Gasconiei.
- Aş vrea să-ţi mulţumesc, dragul meu, pentru serviciul pe care mi l-ai făcut.
- Serviciu?... Mi-am îndeplinit datoria faţă de tatăl meu. Solidaritatea de familie a funcţionat în acestă chestiune, de altfel foarte simplă.

Zina şi prinţesa schimbară un salut protocolar şi rece ca aerul ce suflă într-o peşteră cu pereţi acoperiţi de gheaţă.

Ducele de Leuchtenberg îi sărută la rându-i mâna. De ce ar fi menajat susceptibilităţile ţarului, care-l părăsise exact atunci când îi implorase ajutorul?

O idee nostimă înflori în mintea lui Alexei.

- După gustare, nu te-ar tenta o plimbare în grup prin Grădina de Vară?

Ochii Zinei aruncau fulgere, fapt care nu scăpă prinţesei. Prezenţa celor două fete îi sporea gelozia frumoasei femei.

- Alexei, nimic nu mi-ar face atâta plăcere!, spuse prinţesa.
- Perfect!, exclamă acesta.

La dorinţa marelui-duce, cele două mese fură unite. Apoi, conversaţia - sau mai degrabă monologul lui Alexei - se concentră asupra ultimelor bârfe din Sankt-Petersburg. Nimeni din marea aristocraţie, nici marii-duci, nici soţiile acestora nu scăpară de limba ascuţită a lui Alexei. El nu omise să-i ia în tărbacă şi pe vărul lui, acuzat de a fi favorizat deturnări de fonduri comise de omul său de încredere, şi pe marea ducesă Maria Pavlovna, care-şi transformase palatul în tripou.

- Acolo se joacă la ruletă sume mai importante decât la Monte-Carlo, completă prinţul.

Din când în când, Alexei arunca priviri admirative spre cele două fete, care roşeau jenate.

Ducele jubila. Mânia neputincioasă a nevestei sale îl umplea de mulţumire. Zina păstra o tăcere încăpăţânată. În schimb, golea paharele de Courvoisier cu o frecvenţă absolut remarcabilă. Rezistenţa ei la alcool o miră pe aristocrată.

Alexei plăti consumaţia, după care toată lumea se-ndreptă spre trăsuri. Marele-duce şi cuplul Leuchtenberg acceptară invitaţia prinţesei şi urcară în landoul acesteia. Olga, Caterina şi domnişoara Şebeco se instalară în trăsura ducelui Eugen.

- La Grădina de Vară!, porunci Alexei vizitiului. În galop!

*

* *

- La Grădina de Vară!, porunci ţarul Alexandru II, înainte să se aşeze pe bancheta cupeului, alături de invitata lui, tânăra prinţesă Katia Dolgoruki. Îşi ţinuse cuvântul. O săptămână după întâlnirea sa cu Katia la Smolnîi, el îi prezenta acesteia frumuseţile din Sankt-Petersburg.

Institutul era în mare fierbere. Împăratul în persoană îi slujea drept ghid micuţei Dolgoruki. Maria fu asaltată cu întrebări de tovarăşele ei, extrem de emoţionate. Ajutorul pe care ţarul îl acorda Katiei şi sorei sale, atenţia pe care le-o dovedea într-un fel atât de evident le intriga pe toate fetele, care trăncăneau impresionate de această

suită de favoruri. Corpul didactic, deşi tulburat de acest eveniment fără precedent, păstra totuşi o rezervă prudentă. Directoarea se purta ca şi cum ar fi ignorat cu totul incidentul. Dar în forul ei interior indignarea şi mânia o făceau să fiarbă. Ţarul ar fi putut să o invite cel puţin în calitate de însoţitoare a micuţei Dolgoruki. Îşi imagina reacţia părinţilor care îi încredinţaseră educaţia şi supravegherea fiicelor lor. Oare nu vor spune, pe drept scandalizaţi, că Smolnîi devenise un fel de bordel făcut să satisfacă lubricitatea ţarului? Nu mai lipseau decât marii-duci pentru a-şi lua bucăţica din tort.

Ignorând furtuna pe care o stârnise, împăratul era la fel de fericit ca un elev de liceu alături de fata visurilor sale. La patruzeci de ani, el trăia senzaţia că pentru prima oară i se întâmplă să cunoască frisoanele iubirii. Katia îl bulversa, îl făcea să redescopere bucuria de a trăi, îi dăruia din nou tinereţea lui pierdută. În calitate de prinţ moştenitor, acesta avusese nenumărate aventuri sentimentale fără consecinţe, apoi fusese cuprins de o pasiune fără margini pentru soţia lui... sau poate era vorba doar de iluzia unei pasiuni care, în realitate, nu existase niciodată. Căci, după câţiva ani de viaţă în comun, ţarul nu mai simţea pentru aceasta decât o milă amestecată cu saturaţie. Ternă, posomorâtă, lipsită de umor, ţarina îl plictisea de moarte. Când medicii îi interziseră Mariei Alexandrovna să-şi mai îndeplinească datoria conjugală, căci sarcinile multe îi slăbiseră sănătatea, împăratul căutase dragostea în alcovul unor doamne de la Curte. Coincidenţa voise ca una dintre amantele sale să fie o tânără prinţesă, Alexandra Sergheievna Dolgoruki, dintr-o ramură mai îndepărtată a familiei Dolgoruki. Această relaţie de scurtă durată fusese urmată de aventuri efemere.

Alături de Katia Dolgoruki, ţarul se simţea atât de satisfăcut, de încântat, de plin de fericire, încât ochii i se înmuiau în lacrimi. Copil - obişnuia să plângă, adolescent - avea mai mereu o lacrimă în colţul ochilor. Stropi cu lacrimi catafalcul primului său preceptor, căpitanul Karl Karlovici Morder, pe care-l respectase foarte mult. Plângea şi atunci când mama împreună cu sora sa plecau în călătorie. A plâns şi-atunci când, la vârsta de şaisprezece ani, a trebuit să depună jurământul în calitate de prinţ moştenitor. Lacrimile îi curgeau în faţa mulţimii care îi ovaţiona pe tatălui lui şi pe el deopotrivă, în timpul defilărilor militare, când soldaţii făceau să vibreze aerul cu strigătele lor de „ura“. Dragostea sau frumuseţea unui spectacol îi smulgeau de asemenea lacrimi. Niciodată bucuria şi exaltarea nu fuseseră udate de atâtea lacrimi.

Alături de soţia lui, ţarul uitase să mai plângă.

Virilitatea sa aproape adormită, lipsită de combustibil, tresări violent, cerând o rapidă şi totală domolire. Impulsurile lui erotice îl împinseră să profite de izolarea asigurată de cupeu şi să o posede cu forţa pe tânăra prinţesă.

Dar dintr-odată ruşinea îl invadă. Spiritul lui cavaleresc se revoltă împotriva acestei brutalităţi. Ţarul, în pofida imensei lui puteri, nu avea dreptul să se poarte la fel ca un soldat beat de amor.

Cât o priveşte, Katia, în ciuda vârstei fragede şi a lipsei de experienţă, simţea instinctiv că împăratul atât de amabil, atât de afectuos, atât de tandru, nu o privea tocmai cu ochii unui tată...

*

* *

Seara, la Smolnîi, în dormitoare - după ultima inspecţie a pedagogului de serviciu şi stingerea luminii - tinerele abordau pe şoptite diferite subiecte, dintre care dragostea rămânea, firește, cel mai excitant.

Unele dintre fete îşi pierduseră virginitatea, aproape fără să-şi dea seama de ceea ce li se întâmplase. Împrejurări favorabile verilor sau unchilor îndrăzneţi le deschiseră calea către o viaţă sexuală care le oferea plăceri nebănuite. Moaşe experte puteau rezolva complicaţiile dacă un mariaj se profila la orizont. Majoritatea afirmau cu convingere că-şi păstraseră inocenţa intactă. Dar nimic nu le-ar fi împiedicat ca imediat după măritiş să se dăruiască amanţilor mai plăcuţi decât soţii lor şi să se abandoneze jocurilor şi aventurilor extraconjugale. Exemplele nu lipseau în sânul

societăţii permisive din Sankt-Petersburg.

Fetele cele mai ambiţioase doreau să-şi conserve această preţioasă monedă de schimb, de care anumiţi bărbaţi fac atâta caz. Asemenea concepţie era împărtăşită şi de candidatele la măritiş mai puţin favorizate de avere sau de vechimea nobleţei lor. Vârsta soţului avea prea puţină importanţă. Bogăţia şi poziţia la Curte eclipsau tinereţea şi frumuseţea pretendenţilor, care nu aduceau cu ei decât sărăcia şi mediocritatea socială.

Katia Dolgoruki asculta toate părerile şi le judeca cu un aer serios şi concentrat. Descendentă din regi şi prinţi domnitori - tatăl ei o învăţase foarte bine arborele genealogic al familiei -, ea se bucura de un avantaj deloc neglijabil: o frumuseţe în stare să înmoaie inimile celor mai încăpăţânaţi celibatari. Dar Katia, dacă nu stătea pe un sac cu aur, în schimb se bucura de favoarea ţarului. Prin urmare, ea trebuia să-şi joace şansele cu măiestrie pentru a recâştiga averea pe care părintele său o risipise cu o uşurinţă pe care ea nici nu o ierta, nici nu o condamna. Nu cunoştea cu precizie sensul termenului atu, pe care tatăl ei îl folosea frecvent, aşa că într-o bună zi îndrăznise să-l întrebe ce înseamnă acel cuvânt. „Aş fi foarte fericit dacă ai uita acest termen plebeian, folosit doar la jocurile de proastă calitate!", îi răspunsese tatăl. Atunci, micuţa o întrebase pe Miss Burnett, care ridicase din umeri cu dispreţ: „Iată o expresie care nu este pentru urechile şi buzele unei fete cumsecade!” Mai târziu, la Smolnîi, ea adresase aceeaşi întrebare fetelor mai mari, obişnuite să vorbească mai deocheat. Contesa Alexandra Muraviev, care era cea mai mare - atinsese vârsta de optsprezece ani şi trebuia să părăsească institutul în curând pentru a se mărita - i-a oferit cea mai exactă definiţie:

„Folosindu-şi atuurile, taţii noştri şi-au risipit averea. Din cauza asta trebuie să mă mărit eu cu prinţul Voronţov, ministru al Curţii, care are şaptezeci de ani şi şaizeci de milioane de ruble avere. Este mai bătrân decât bunicul, însă lucrul acesta nu contează. De ce au fost inventate coarnele? Că doar nu ca să împodobească numai ţeasta bovinelor, ci şi fruntea soţilor bătrâni. Nici tinerii nu sunt exceptaţi de la acest tratament, căci dragostea practicată cu o singură persoană denotă lipsa de imaginaţie şi de sensibilitate a vacilor". Aceste lecţii şi altele la fel erau de natură să îmbogăţească binişor cunoştinţele fetelor ce se pregăteau pentru Viaţă - cu literă mare.

Că era săracă, asta Katia o ştia prea bine şi îşi accepta situaţia cu stoicism. Cu condiţia să nu facă greşeli şi să tragă maximum de profit din folosirea eficientă a armelor de care dispunea - inclusiv favoarea imperială ea ar putea să găsească un soţ vârstnic, bogat ca şi prinţul Voronţov.

Dar lucrurile se complicară. În Rusia, oamenii care se îmbrăţişează prieteneşte obişnuiesc să se sărute pe gură. Cutumă neplăcută, mai ales când e vorba de domni sau de doamne în vârstă. Ţarul o sărutase pe gură, dar acest sărut prelungit, niţeluş mirositor, îi sugerase micuţei idei ciudate, cu-atât mai mult cu cât bărbatul o strânsese în braţe, palpându-i uşor trupul. Să se fi îndrăgostit de ea?... Era bătrân, dar frumos şi mirosea a parfum. Mustaţa şi favoriţii îi gâdilaseră chipul, iar ei îi venise să râdă, însă se abţinuse, căci ar fi comis un delict de lezmajestate. O găsea demnă s-o dorească?... Frumoasă şi conştientă de această frumuseţe, Katia se studia adeseori în oglinzile din sala apelor - camera în care fetele se spălau dimineaţa şi seara - iar în zilele de duş ea defila goală, ca să observe pe furiş reacţiile colegelor de institut. Fetele o invidiau! Era evident! Erau chiar unele fete care o priveau pizmaş cu coada ochilor, având o bizară luminiţă în priviri.

Domnişoarele-pedagog le supravegheau atunci când se îmbăiau şi o făceau chiar şi noaptea, în dormitoare, pentru că era strict interzis ca fetele să se atingă într-un chip indecent, însă asta nu le împiedica pe cele cu sânge prea fierbinte să nu se vâre unele în patul celorlalte. Katia trăise o experienţă de acest fel şi acceptase mângâierile ca o zeiţă ce primeşte adularea din partea devotatelor sale. Şi cum nu se mişca, partenera îi şoptise enervată: „Eşti rece!... Rece ca un sloi de gheaţă!“... Atunci prinţesa pricepuse că femeile reci nu le plac bărbaţilor, care aşteaptă de la ele voluptate, manifestându-şi astfel recunoştinţa pentru favorurile cu care le înconjoară.

Mai târziu, ea răspunse mângâierilor cu o asemenea virtuozitate, încât amatoarele de asemenea jocuri destul de puţin inocente se-ngrămădeau să-i ţină companie.

Într-o noapte, supraveghetoarea de serviciu, care nu izbutea să adoarmă, îşi efectuă inspecţia la o oră neaşteptată. Ceea ce trăi atunci îi ridică părul în cap. Lumina lumânării dezvăluia umbre albe - fantome sau îngeri? — care săreau din paturi ca să se-ntoarcă la locul lor. Fireşte că n-a izbutit să le identifice pe păcătoase, însă a doua zi ea raportă îngrozită directoarei „dezgustătorul" spectacol nocturn. Aceasta le-a convocat pe toate fetele din dormitorul cu pricina şi, după o mustrare ce dură mai mult de o oră, le trimise pe vinovate la preotul instituţiei ca să i se confeseze.

Apoi, directoarea se gândi şi la pedepse. Eliminarea ar fi condus la alte întrebări şi ar fi provocat în cele din urmă un scandal ce ar fi putut să se repercuteze asupra propriei ei situaţii. Aşa că hotărî să nu mai facă zarvă asupra chestiunii. Totuşi, era obligată să ia unele măsuri. Directoarea le împrăştie pe păcătoase în alte dormitoare, chiar cu riscul de a răspândi perversiunea printre căprioarele candide. Oricum, nu avea de ales.

Katia se regăsi într-un dormitor în care experienţele nocturne reîncepură cu aceeaşi patimă. Supraveghetoarele primiră ordinul să efectueze inspecţii la orele stabilite dinainte, ca să nu se expună riscului de a surprinde scene delicate. După aceste evenimente, institutul îşi reluă activitatea cotidiană normală. Katia, speriată totuşi de consecinţele pe care ar fi putut să le sufere, puse stavilă acestor mici aventuri nocturne.

Visătoare ca tatăl ei şi nevrotică aidoma mamei, ea cădea adeseori pradă unor crize depresive. I se întâmpla să-şi piardă încrederea în sine, să se considere slabă şi să le urască pe toate fetele care i se păreau mai frumoase decât ea. Contradicţiile caracterului său se manifestau în moduri diferite. Îşi iubea sora, pe Maria, însă uneori o detesta, căci aceasta era mai aplicată, mai vivace, mai inteligentă. Citea toate romanele ce-i cădeau în mână şi gândea comentarii pline umor, care provocau explozii de râs.

- Ascultaţi, dragele mele, părerea scriitorilor noştri despre femei! Ostrovski notează simplu: „Ceea ce consacră la noi, ruşii, frumuseţea femeii e faptul că ea nu se gândeşte niciodată la nimic"... Şi mai departe: „Femeia îi preferă îndeobşte pe bărbaţii de o onestitate discutabilă. Ea vădeşte chiar o anumită antipatie faţă de bărbaţii care sunt pe de-a-ntregul ireproşabili... Ea minte neobosit ca să pară mai bună sau mai tânără, dar şi ca să treacă drept ingenuă, încrezătoare şi simplă, deşi în realitate este şireată, pragmatică şi insensibilă"... Iată şi punctul de vedere al lui Saltîkov-Scedrin: „Femeia este o păpuşă. Este ea în stare să nu risipească banii? Nu, căci este făcută ca să piardă totul aşa cum pasărea există ca să cânte"... Urmează Turgheniev: „Există trei tipuri de egoişti: cei care trăiesc şi-i lasă şi pe alţii s-o facă, cei care trăiesc şi-i împiedică pe ceilalţi s-o facă şi cei care, nefiind în stare să trăiască, tot caută să-i împiedice pe ceilalţi s-o facă. Femeile aparţin în general acestei din urmă categorii"... Până şi doamna Gane - persoană de acelaşi sex cu noi - pretinde că „Spiritul femeii este ca focul unui far îndepărtat: străluceşte, dar nu împrăştie umbra ce-l înconjoară".

Micuţa prinţesă Gorceakov interveni râzând:

- Tata mi-a spus de mai multe ori un străvechi proverb rusesc: „Roagă-te când pleci la război; roagă-te de două ori când navighezi pe mare; roagă-te de trei ori când te-ncumeţi să te însori". E-adevărat că tata şi mama sunt mai diferiţi ca apa şi focul. Iar fratele meu, un misogin, ceea ce nu-l împiedică să aibă numeroase amante, spune că „Acolo unde diavolul se dovedeşte neputincios, cheamă femeia să-i ţină locul".

Maria Kasatkin-Rostovski pufni în râs:

- Oare nu ştie şi alte proverbe în genul acesta?

Gorceakova, cuprinsă de veselie, îi replică:

- Ba da! Femeia are părul lung şi mintea scurtă... Nici cea mai proastă dintre femei nu va spune vreodată adevărul soţului... Lacrimile femeii nu sunt altceva decât apă...

Şi gâlceava veselă continuă...

Doar că recreaţia nu putea dura la nesfârşit. Fetele trebuiau să se întoarcă în

clasă ca să urmeze cursul de pictură. Aveau de pictat acelaşi buchet de margarete pe o pânză lunguiaţă, iar un astfel de tablou se găsea în casele mai tuturor fostelor eleve de la Smolnîi. Ele învăţau să interpreteze la pian „Rugăciunea unei fecioare” şi „Visul unei fete cuminţi". Cele mai talentate deprinseseră să cânte lieduri de Schubert şi sonate de Chopin. Însă numărul celor îndrăgostite de muzică era mai curând restrâns. Lecţiile de dans întruneau în schimb toate preferinţele...

Iar după căderea nopţii, fetele îşi reluau exerciţiile de iniţiere sexuală... În decursul acestor discuţii delicioase, fireşte că se gândeau din răsputeri la băieţi... În vacanţe, vor şti astfel să se descurce fără probleme, căci partenerii masculini nu lipseau niciodată...

*

* *

Cam la astfel de lucruri se gândea Katia atunci când ţarul se-ntoarse la institut ca să o invite la plimbare. La întoarcerea la şcoală - după o absenţă de o oră sau două - colegele o asaltară din nou cu întrebări. Asemenea ieşiri repetate le inflama puternic imaginaţia.

- Te-a luat în braţe?
- De câte ori?
- A mers mai departe decât simpla îmbrăţişare?
- Ţi-a mângâiat sânii?
- Ţi-a cerut să te culci cu el?

Katia se mulţumea să arunce împrejur priviri dispreţuitoare.

- Nu vă gândiţi decât la prostii, care n-au nici o legătură cu adevărata dragoste! Vreţi adevărul? Fie! Mă dezgustaţi!... Majestatea sa este pentru mine un tată...

Micuţa Voronţova se sclifosi.

- Da, un tată incestuos!...

Poznaşa Maria Levaşov adăugă:

- Tatăl meu nu m-a luat niciodată singură în trăsură...

Râsetele izbucniră din nou.

Katia ripostă pe un ton acru:

- Nu sunteţi decât nişte cârtitoare!... Lăsaţi-mă în pace!... Prostiile voastre nu mă ating deloc!...

În timpul cursurilor, fata visa, dar fără ca profesorii să îndrăznească s-o certe pentru lipsa ei de concentrare...

*

* *

Katia păstră secretul cu privire la relaţiile sale cu ţarul. Acest mister îi sporea puterea ocultă - fără ca ea să-şi dea seama - şi aţâţa curiozitatea elevelor.

În schimb, ştia ce anume dorea împăratul să obţină. La paisprezece ani, o tânără dezgheţată este conştientă de ce anume aşteaptă bărbaţii de la ea. Vizitele lunare ale ţarului la Smolnîi se-nlănţuiau. Întreg Sankt-Petersburgul aflase de ultimul său capriciu şi pălăvrăgea fără jenă pe această temă. Însă Alexandru ignora cu nepăsare comentariile nepoliticoase ce-i ajungeau la urechi graţie Secţiei a Treia. Chiar şi când vântul îngheţat şi aducător de zăpadă împiedica plimbările, ţarul îşi făcea apariţia la Smolnîi. Directoarea îl primea cu reverenţe impunătoare, îl invita în cabinetul ei directorial, îi pregătea un ceai ca să-l încălzească şi-l servea cu prăjituri pregătite de eleve. Acesta se interesa de obicei de progresele obţinute de protejata lui. Directoarea îi lăuda talentul şi aplicaţia pentru studiu, pe urmă îi propunea să o aducă pe micuţa Dolgoruki ca să-i vorbească ea în persoană despre aceste lucruri. Puşi de acord, bătrâna doamnă o chema pe Katia, care se-nfăţişa roşind şi făcea o reverenţă adâncă şi respectuoasă în faţa ţarului, care îi zâmbea cu bunătate.

- Majestatea Voastră îmi îngăduie să ofer o ceaşcă de ceai Caterinei Mihailovna?, întreba directoarea.

- Desigur! Chiar vă rog!

O dată efectuat acest ritual, directoarea îşi amintea brusc de o obligaţie urgentă şi cerea îngăduinţa să se retragă. Ţarul înclina din cap în semn că este de acord.

- Vă înţeleg, doamnă! Datoria înainte de orice!

Katiei răspunsul i se părea atât de nostim, încât făcea eforturi mari ca să nu zâmbească. Directoarea dispărea şi jocul îşi urma cursul. Acest ritual se repeta cu o monotonie remarcabilă. Trioul se purta la fel ca actorii care interpretează aceeaşi scenă a unei piese de succes în faţa unui public încântat.

Ţarul uita de etichetă, îşi părăsea fotoliul şi se aşeza pe o imensă canapea de piele verde. Era o culoare ce-i purta noroc împăratului. Fremătând, el schiţa un gest către Katia, care răspundea invitaţiei şi lua loc în faţa lui. Tremurând de excitaţie, ţarul o săruta pe gură, pe gât; îi scotea marele guler de dantelă şi-i acoperea cu sărutări umerii goi. Mâinile sale îi mângâiau sânii, spatele, şoldurile, apoi alunecau sub fustă şi se rătăceau pe urmele celor mai intime zone ale tinerei. Katia i se opunea de fiecare dată cu delicateţe, dar ferm, atunci când acesta încerca să treacă la consumarea unui act care - amândoi o ştiau prea bine - avea să se petreacă mai devreme sau mai târziu. Când bărbatul îşi dădea seama că dacă ar continua să o dezmierde o clipă în plus ireparabilul s-ar fi produs, îi dădea drumul Katiei, se ridica şi se-ndepărta de ea. Pentru a-şi linişti simţurile aţâţate, ţarul servea o prăjitură, îşi vărsa apoi ceaiul răcit în vasul decorat cu plante exotice aşezat pe o consolă aurită. Directoarea schimba adeseori florile, căci asemenea udare necuviincioasă usca bietele plante.

Alexandru o îmbrăţişa pentru ultima oară pe Katia, apoi se retrăgea. După plecarea ţarului, directoarea se-ntorcea şi se arăta nespus de mirată.

Katia îi spunea:

- Majestatea Sa regretă că nu a mai avut răgazul să vă salute, însă o urgentă chestiune de stat reclama prezenţa sa degrabă la palat.

Cu demnitate, bătrâna doamnă înclina din cap.

- Da, da, înţeleg! Majestatea Sa este o persoană foarte ocupată. Caterina Mihailovna, puteţi să vă retrageţi!

Scena, reprodusă de nenumărate ori, lua astfel sfârşit. Katia ieşea. Rămasă singură, directoarea suspina. Sângele i se urca la cap, căci toate principiile ei morale fuseseră încălcate. Era însă clar că frica de a-şi pierde postul era mai puternică decât pudibonderia...

*

* *

Prologul idilei imperiale se împlini în primăvara următoare. În timpul vacanţei, plimbările cu trăsura reîncepură pe aleile umbroase ale Parcului Ielaglin sau pe sub coroanele arborilor seculari din pădurea de la Peterhof. Rezistenţa tinerei în faţa asalturilor din ce în ce mai aprige ajunsese să-l enerveze pe ţar.

Într-o zi, el îi propuse ca să-i înfăţişeze frumosul pavilion de la Babigon, construit de Nikolai I pentru soţia sa. O capodoperă arhitecturală în stil grecesc antic, pe care actuala împărătească nu avusese niciodată curiozitatea să-l viziteze.

- Sunt convins că vei reînsufleţi acest pavilion încântător, din nefericire căzut în uitare.

Ea primi cu plăcere. Nu era prima oară când ţarul se oferea să-i arate locuri pitoreşti, monumente, muzee închise temporar marelui public.

Interiorul pavilionului, decorat şi mobilat cu mult gust, nu părea deloc abandonat, aşa cum îşi imaginase Katia. Curăţat, parfumat, plin de oglinzi, statui, mobile Empire, toate acestea se-armonizau pentru a crea o ambianţă intimă.

Pe o masă cu ornamente din bronz aştepta o gustare bogată. Ţarul îi propuse un toast.

- Astăzi sărbătorim a patra aniversare a întâlnirii noastre de la Tieplovka!

Katia fu mişcată şi flatată de această atenţie deosebită.

Bărbatul adăugă:

- Cine ar fi crezut că micuţa zână şi norocosul împărat pe care ea dorea să-l vadă se vor reîntâlni patru ani mai târziu în acest pavilion ca să celebreze cel mai fericit eveniment din viaţa lor?

Aşezat pe sofa, aproape de masă, ţarul îşi goli cupa de şampanie, în vreme ce Katia sorbea cu înghiţituri mici divina licoare. Inima îi bătea cu putere. Aproape că mirosea pericolul. Ochii aprinşi ai împăratului o dezbrăcau. Îi simţea aproape fizic dorinţa, chiar înainte ca acesta să şi-o manifeste explicit. Patima violentă a ţarului îi gâdila indiscutabil vanitatea. Să reziste stăpânului absolut al Imperiului, celui care-şi putea îngădui orice, îi dădea o senzaţie de beţie şi atracţie. Bărbatul o luă în braţe şi sărutările lui, întotdeauna din ce în ce mai fierbinţi, o zăpăciră cu totul. Ţarul o răsturnă pe sofa. Braţele sale puternice îi înfrânseră opoziţia şi începură să o dezbrace.

Fata se zbătea.

- Nu!... Nu!... Nu!... Vă implor!... Nu!...

Împăratul îi smulse veşmintele unul câte unul.

Katia era sfâşiată între pornirea de a ceda şi teama de a face cunoştinţă cu frontierele unei noi vieţi. Când se privi goală în oglinzile ce-i multiplicau silueta suplă, atât de tânără şi carnaţia zdravănă a ţarului, care o acoperea cu totul, fata înţelese că venise momentul de care se temuse atâta. Voinţa de a rezista îi slăbi încetul cu încetul. Frisoane îi străbăteau întreg trupul. Apoi simţi mâna ţarului cum îi coboară între picioare... cum le îndepărtează unul de altul... şi, în cele din urmă, un corp străin care o penetră. Katia avu impresia că lumea se năruie în jurul ei. Îşi reveni pentru o clipă şi încercă să dea ultima luptă. Dar când corpul străin care o pătrunsese fu introdus cu totul în străfundurile cărnii ei, fata încetă să mai reziste şi gemu. Durerea şi plăcerea, o plăcere pătrunzătoare, intensă, cum nu mai simţise până atunci o făcu să se agaţe de umerii ţarului...

După acest moment, bărbatul o mai iubi o dată, dar cu mai multă tandreţe, iar ea nu mai făcu nici un gest ca să-l îndepărteze.

Împăratul o îmbrăţişă fericit, exaltat de această sublimă cucerire.

— Ţi-o jur, Katia, vei fi soţia mea în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor!...

*

* *

Viaţa, care nu este decât o trecere monotonă pentru unii, o înlănţuire de nefericiri pentru alţii, un vârtej de petreceri şi de plăceri pentru norocoşii pământului, un interval între două necunoscute pentru filosofi, o bătălie aparent nesfârşită contra nenorocului, un cerc luminos în care intrăm, privim şi ieşim, o cale scurtă sau lungă după cum hotărăsc capriciile ursitoarelor, ei bine, această viaţă plină de surprize plăcute sau neplăcute primise un nou sens pentru Alexandru şi Katia. Iar acest nou tâlc se referea la începutul unei existenţe care se confunda cu un fel de paradis în care trecutul şi viitorul sunt uitate, pentru ca prezentul să fie trăit cu maximă intensitate, singurul moment al timpului care mai avea importanţă.

Ţarul era copleşit. Katia se simţea luată de un val ce-i adusese fericirea, dar şi o anumită confuzie. Ea trăia o beţie comparabilă cu exaltarea drogaţilor. Fata învăţase să-l iubească pe împărat, să aştepte cu nerăbdare vizitele şi îmbrăţişările acestuia. Însă o dată atenuate primele clipe de extaz, fata îşi recăpătă luciditatea. Ea trăise revelaţia - fără să o regrete - că pornise pe un drum fără întoarcere. Katia trebuia să trăiască în umbra unui bărbat căsătorit şi care, pe deasupra, mai era şi împăratul Rusiei. O umbră la adăpostul căreia nu era posibil să se refugieze. Privirile întregului Sankt-Petersburg erau aţintite asupra acestei umbre.

Alexandru îi făgăduise că o va lua în căsătorie. Era vorba despre un legământ solemn, pe care era hotărât să-l respecte, însă era căsătorit. Avea băieţi, o fată, copii mici... în sfârşit, o întreagă familie... Dar ţarul credea cu sinceritate că-ntr-o bună zi o

va conduce pe prinţesa Dolgoruki în faţa altarului...

Katia nu-i ceruse nimic. Dimpotrivă, îi dezvălui farmecul şi voluptatea adevăratei iubiri; şi îi era devotată, fără nici un fel de artificiu. Adoraţia fetei îi fusese doar lui dăruită. De altfel, Katia nu se lăsase niciodată impresionată de tinerii care, în ochii ei, erau cu totul neserioşi. Intrigile, jocurile sentimentale ale colegelor ei de şcoală nu-i mai trezeau nici un interes. Le asculta confesiunile cu un surâs condescendent, însă fetele, care aşteptau un schimb de impresii, rămâneau cu intensa lor curiozitate nesatisfăcută. Katia nu rostea niciodată numele ţarului şi păstra o discreţie încăpăţânată. Invidioase, bănuitoare, internele de la Smolnîi se-ndepărtau treptat de prinţesa Dolgoruki. Katia ajunsese să nu mai aibă prietene. Fetele o acuzau că este prea orgolioasă, egoistă, lipsită de sensibilitate şi chiar proastă. Această izolare o răni lăuntric, dar îşi ascunse durerea. Cea mai înveninată acuzaţie la adresa Katiei fusese formulată de o fată grasă şi urâtă, Stefania Iosipovna, pe care nici un băiat nu o curta.

— Caterina Mihailovna este spioana ţarului!

Bineînţeles că nimeni nu a crezut o astfel de bazaconie, dar ideea trezi totuşi anumite suspiciuni.

Alte fete, mai pragmatice, conveniră că ar fi mai avantajos să încerce a recâştiga prietenia Katiei. Favoarea pe care i-o acorda ţarul se putea răsfrânge şi asupra propriilor lor persoane. Ele constituiră un fel de curte, care împărţi în două clanuri mica lume găzduită de zidurile Institutului Smolnîi.

În această epocă intră în scenă domnişoara Şebeco. Ea interpreta rolul de curier al zeilor. Atunci când împăratul, cu inima îndoită, trebui să amâne o întâlnire cu Katia, căci era obligat să primească oficial nişte suverani şi oameni de stat străini ori să asiste la şedinţele Consiliului de Miniştri reunit de urgenţă, domnişoara Şebeco alerga la Smolnîi ca să o liniştească pe Katia şi să-i transmită scuzele imperialului său iubit.

Gurile rele pretindeau că aceasta fusese o scurtă perioadă amanta ţarului. Şi ca să rămână în apropierea împăratului - pe care-l adora -Varvara Şebeco se coborî, acceptând o situaţie pe care iniţiaţii o considerau degradantă. Ea primise o slujbă minoră la Curte şi astfel se făcuse iute indispensabilă. Apropiindu-se de Katia, nimeni nu ştia de fapt ce simţea domnişoara Şebeco cu-adevărat. Să fi nutrit ea un dram de gelozie împotriva frumoasei şi mai tinerei rivale? Şi totuşi, Varvara Şebeco îşi îndeplini întotdeauna cu abnegaţie datoria. Ea o urmă pe Katia, chiar şi în epoca dizgraţiei sale. Inima are pricini pe care raţiunea nu va şti niciodată să le admită.

*

* *

Atunci când Katia împlini şaisprezece ani, ţarul o retrase de la Smolnîi, devenit principalul punct de atracţie al întregii Curţi. Vizitele la institut îl obligau pe ţar la constrângeri şi compromisuri ce-i displăceau. Nu putea astfel să o vadă pe tânăra lui amantă în orice zi, aşa cum dorea, nici să petreacă în întregime nopţile alături de ea.

La presiunea ţarului, prinţul Mihail Mihailovici, fratele mai mare al Katiei, acceptă să o primească în apartamentul lui de la Basenia şi să joace rolul, destul de puţin lăudabil, de intermediar. În plus, abia ieşit de la şcoala de cădeţi, acesta se căsătorise cu marchiza Luiza del Volcano, o aristocrată napoletană, la fel de sărmană ca şi el. În ciuda neplăcerii, tânărul prinţ nu fusese în stare să reziste persuasiunii puse în joc de ţar. Vizitele frecvente ale autocratului şi relaţiile sale strânse cu Katia îl supuneau unei promiscuităţi jenante. Ca să îmbunătăţească aceste condiţii de trai, împăratul îi donă prinţului Mihail o frumoasă şi vastă casă situată pe Cheiul Englezilor. Stăpânul casei şi soţia lui se instalară la etaj, în vreme ce parterul fu rezervat Katiei. În acest chip, ţarul putea să o viziteze atunci când avea chef, fără să-i întâlnească pe prinţ şi soţia sa.

Dar viaţa sărmanului prinţ Mihail Mihailovici se transformă rapid într-un adevărat iad. Era arătat cu degetul. La Iaht Club - cel mai exclusivist din întreg Sankt-Petersburgul, acolo unde fusese primit datorită prestigiului numelui său - era privit strâmb, iar unii ipocriţi, partizani ai împărătesei, nici nu-i mai strângeau mâna. Tinerii, mai îngăduitori, acceptau această situaţie, apreciată în schimb de pudibonzi

drept „scârboasă".

*
* *

Împărăteasa Maria Alexandrovna suferea ca o martiră. Simţea cum soţul se îndepărtează încetul cu încetul de ea. Medicii o avertizaseră - ca şi pe ţar, de altfel - că nu mai avea voie să aibă copii, nemaiputând să ducă o sarcină. Sănătatea ei şubrezită ar fi pus-o în pericol de moarte dacă ar fi încercat să mai nască. Maria Alexandrovna îşi iubea atât de înfocat soţul că ar fi primit să rişte primejdia, continuându-şi viaţa sexuală. Dar ţarul hotărîse să respecte întocmai recomandările savanţilor discipoli ai lui Esculap. De aceea, nici nu mai călcă vreodată în alcovul nevestei.

Profitând de acest contratimp, ţarul - un degustător de plăceri - începu să se culce cu toate doamnele de la Curte care se arătau cât de puţin interesate de avansurile sale. Soţii demni, care respectau principiile morale şi erau îngrijoraţi că nu-şi vor putea păstra bunul renume, părăseau în cele din urmă Curtea. Însă aceştia nu constituiau decât excepţii. Prinţesele şi dansatoarele de la baletul imperial petreceau stagii întregi în patul ţarului, care nu dorea legături lungi şi complicate. El gândea că aventurile nu erau de natură să-l facă vinovat de adulter decât în ochii câtorva babalâci limitaţi şi ai unor doamne ipocrite şi hidoase. Urâţenia şi virtutea fac bună casă împreună.

Împărăteasa îndurase cu mai multă sau mai puţină resemnare aventurile sentimentale ale soţului, cu toate că unele dintre acestea o puseseră într-o poziţie ridicolă.

Printre numeroasele cuceriri feminine ale lui Alexandru era şi o doamnă ale cărei excese ţinuseră capul de afiş al cronicii de scandal din capitală: contesa Kuşlev-Besborodko. Tatăl acesteia, Ivan Vasilevski, murise la nouăzeci de ani, după ce strânsese una din cele mai mari averi din Rusia, descoperind din întâmplare pământuri aurifere extrem de bogate în îndepărtata Siberie. Cumpărându-le, le-a exploatat şi administrat atât de eficient, că lăsă moştenitorilor o sută de milioane de ruble. Potrivit unei tradiţii milenare, fiicele şi fiii săi intrară în familii nobile, apoi începură să risipească averea tatălui. Sora mai mare, Eudoxia, se mărită cu un conte scăpătat - Şubinski -, care îndrăgea nespus viaţa bună. Însă nici măcar nu profită prea mult de acest izvor de bogăţie care era soţia sa, căci muri sufocat cu un os de peşte ce-i rămase în gât în cursul unui prânz pantagruelic. Se pare că averea nu-i purtase noroc. Fericita văduvă ajunse la Monte-Carlo şi-şi păpă rapid tezaurul la cazinou. Ea se-ntoarse la Sankt-Petersburg cu capul plecat şi contul golit. Dar cum Eudoxia era foarte drăguţă, contele Kuşlev-Besborodko - fabulos de bogat - se-ndrăgosti de ea şi-i depuse la picioare numele şi muntele său de bani. Ca să-şi demonstreze dragostea, porunci să fie construit special pentru tânăra lui soţie - pe strada Gagarinskaia - un somptuos palat cu zidurile acoperite de marmură roz importată din Italia. În această ambianţă de vis, proaspăta contesă organiză petreceri monstruoase, al căror centru de atracţie rămâneau ruleta şi *chemin de fer*. Faimoasele nopţi albe ale iernii - la figurat - deveniră nopţi albe - la propriu - în palatul de marmură roz. Partidele durau uneori optzeci şi patru de ore la rând. Tripourile fiind oficial interzise, membrii aristocraţiei se-ngrămădeau în fiecare noapte la protejatul cuplu Kuşlev-Besborodko. Sume enorme se rulau cu o viteză năucitoare. Dar acest regim excesiv nu convenea deloc constituţiei plăpânde a stăpânului casei, care se stinse, lăsând văduvei sale o avere ce o depăşea cu mult pe cea moştenită de la bătrânul Vasilevski. Incorigibilă, femeia se-ntoarse la Monte-Carlo şi „rezolvă" în scurt timp şi milioanele celui de-al doilea soţ. Revenind la Sankt-Petersburg, ea îşi deschise din nou saloanele jucătorilor nerăbdători. Jocurile de cărţi îi îngăduiau să ducă o viaţă confortabilă. În acea perioadă, ţarul Alexandru se-ndrăgosti de ea. Eudoxia îi primi omagiile cu graţie şi-i cedă avansurilor făcute. Însă împăratul habar n-avea că tânăra contesă îl iubea la nebunie pe ţareviciul Alexandru, care-i împărtăşea şi el sentimentele. Acesta chiar afirmase în faţa unor prieteni că ar fi în stare să renunţe la tron ca să se căsătorească

cu această femeie. Aşa că, atunci când ţarul intra la contesă pe uşa principală, ţareviciul - fricos - ieşea pe fereastră. Fireşte, a Treia Secţie veghea. împăratul avu penibila surpriză să afle - ca urmare a unui raport confidenţial — că propriul lui fiu îi devenise rival în ceea ce priveşte farmecele contesei. Furios pe îndrăzneala şi lipsa de respect a moştenitorului, ţarul îi interzise să mai pună piciorul în palatul de marmură roz. Iar dacă ar fi îndrăznit să încalce acest consemn, ar fi fost arestat imediat. Ultima lovitură fu şi cea mai dureroasă. Ţarul îl anunţă că urma să fie căsătorit cât mai rapid cu putinţă. Măcar să-şi cheltuiască energia în patul soţiei lui, oferind totodată dinastiei copii pregătiţi să o perpetueze. Contesa suferi o decepţie atât de adâncă, încât hotărî să se mărite, arătându-i astfel împăratului că rupsese orice legătură cu trecutul. Ea îl luă pe prinţul Suvorov, personaj aproape senil - ultimul moştenitor al învingătorului lui Napoleon I. Babalâcul se-nfurie atât de rău când înţelese că nu fusese decât un instrument de răzbunare personală, că se despărţi imediat de soţie. La puţin timp după aceea, se duse şi el, dar fară să lase nici măcar o rublă nevestei. Acrită şi de un ordin al ţarului, care-i impunea să nu mai calce pe la Curte, femeia îşi vându o parte din avere şi se duse din nou la Monte-Carlo.

Împărăteasa putea respira uşurată. Ea spera că ţarul - care nu mai era chiar la prima tinereţe - se va întoarce la cuib. Bucuria ei fu însă de scurtă durată. Neşansa o facu să cadă din Scilla în Caribda. Şi asta pentru că iubirea ţarului pentru tânăra prinţesă Caterina Dolgoruki - se părea că împăratul era victima unei atracţii nesănătoase pentru femeile din acea familie - lua proporţiile unei pasiuni periculoase chiar şi pentru dinastie. Ţarul se afişa cu fătuca, dispreţuind parcă moderaţia la care-l obliga poziţia imperială. Prin urmare, era necesar ca împărăteasa să mediteze pentru a afla o soluţie acestei noi probleme. Din păcate, influenţa sa asupra ţarului se diminua încetişor, dar sigur. În public, acesta îi arăta cea mai înaltă atenţie şi consideraţia unui soţ foarte receptiv. Însă în intimitate o trata cu o politeţe rece, ca şi cum nu ar fi fost pentru el decât o străină...

*

* *

Singură în apartamentul ei elegant mobilat, Katia se simţea ca un prizonier închis între zidurile celulei sale. Părăsise fără să regrete institutul. Însă acum ea începuse să-i ducă dorul. Fetele zvăpăiate, gălăgioase şi flecare chiar îi lipseau. Măcar la Smolnîi putea să schimbe câteva cuvinte, să asculte confidenţe, bârfe, să ia parte la o viaţă colectivă, nu întotdeauna plăcută, însă uneori interesantă şi chiar instructivă. În microcosmosul de la Smolnîi ea regăsise toate numele de familie ce-i aminteau de Moscova în vremea gloriei celor din clanul Dolgoruki. Tatăl şi mama ei duceau o viaţă fastuoasă în marea lor casă din Vechiul Cartier al Călăreţilor - Staraia Koniuşenaia. Acolo se aflau reşedinţele marii nobilimi, care, aidoma familiei Dolgoruki, dispreţuia Sankt-Petersburgul. Aristocraţia moscovită îşi arăta tacit ostilitatea faţă de împăraţii germanizaţi şi metecii ce monopolizaseră dregătoriile Curţii. Unii nobili stăpâneau domenii în împrejurimile Moscovei. Pe fiecare domeniu, palatul stăpânului se înălţa în mijlocul unei grădini de câteva hectare, ordonată potrivit riguroasei geometrii franţuzeşti, care impunea parcele florale aranjate la coardă, sau se inspirau din moda engleză, ce preconiza parcuri cu vaste peluze pe care erau risipite pâlcuri de arbori şi boschete de flori, totul fiind prezentat cu o aparentă neglijenţă.

Cei din familiile Dolgoruki, Gagarin, Trubeţkoi, Obolenski, Lvov, Apraxin, Poiarski constituiau o lume aparte, care – în vremea iernii - se întâlneau la baluri organizate la Casa Nobilimii sau la petrecerile oferite în reşedinţele moscovite.

Acestea erau ultimele străluciri ale unei societăţi care se stingea încetişor, minată de o boală ce nu iartă niciodată: împrăştierea excesivă care depăşeşte limitele logice. Marile averi apăreau una după alta. Casele rezidenţiale ale Vechiului Cartier al Călăreţilor, părăsite de vechii lor proprietari ruinaţi, treceau în mâinile altor meteci, care le transformau în imobile destinate producţiei de mărfuri. Doar câteva familii reuşiseră să-şi menţină străvechea strălucire.

Katia îşi amintea cu tristeţe de acea zi de toamnă, cenuşie şi ploioasă, când părinţii ei, fraţii şi toată suflarea de servitori părăsiseră casa din Vechiul Cartier al Călăreţilor, ce fusese cumpărată de un negustor de legume îmbogăţit. Domeniul din apropierea Moscovei fiind deja vândut, familia Dolgoruki se retrase la castelul Tieplovka, dar care nu mai avea mult nici el până să fie înghiţit de creditori.

Katia fu smulsă din reveria ei de zgomotul unei caleşti care se apropia de vilă. Auzea potcoavele cailor ce loveau planşeele de lemn ce acopereau zgura străzii. Crezu că ţarul venea să o vadă şi alergă la fereastră. Însă caleaşca trecu în mare viteză şi se opri în faţa palatului de marmură roz, a cărui mândră siluetă se profila pe cerul albastru, însorit.

Fata contempla adeseori acest palat vecin care trona în mijlocul unei imense grădini franţuzeşti.

Domnişoara Şebeco, care o vizita frecvent şi care remarcase admiraţia Katiei pentru piagnificul edificiu, îi spusese:

- Într-o zi o să aveţi un palat asemănător!

Tânăra prinţesă suspină.

- Dar sunt prea săracă să visez la un ţel imposibil!
- Nimic nu e imposibil când Majestatea Sa vă acordă sprijinul.

Katia abia se abţinu să nu-şi manifeste îndoiala cu privire la constanţa de spirit a ţarului. Fetele de la Smolnîi nu pridideau să comenteze numeroasele infidelităţi conjugale şi extraconjugale ale acestuia. Adeseori, tânăra îşi adresase o întrebare tulburătoare. Oare Alexandru nu-i va înşela încrederea şi nu o va părăsi ca să se lanseze în cucerirea unei alte femei ce-i va fi excitat fantezia amoroasă? Apoi Katia se răzgândea, simţindu-se vinovată. Gândea că păcătuieşte punând la îndoială sinceritatea ţarului. Alexandru nu ar fi în stare să o mintă. O iubea din tot sufletul.

Domnişoara Şebeco adăugă visătoare:

- Ei, da! Majestatea Sa are puterea să şteargă cuvântul „imposibil" din vocabularul limbii ruse...

Katia se obişnuise cu tovărăşia Varvarei Şebeco, care îi arăta o mare afecţiune. Totuşi, uneori, se-ntâmpla să o privească cu o anumită neîncredere. Oare Varvara Şebeco nu era o spioană care o iscodea ca să-i raporteze ţarului orice mişcare pe care o făcea? Domnişoara Şebeco, îşi imagina fata, poseda cu siguranţă facultatea de a pătrunde ceaţa care acoperă cel mai adesea viitorul. Această ciudată prietenă vorbea frecvent despre anumite coincidenţe.

- Acum locuiţi la Gagarinskaia. Gagarinii - dumeavoastră mi-aţi povestit - erau cei mai buni prieteni ai părinţilor dumneavoastră. Iată o coincidenţă! De ce nu aţi fi atunci, într-o bună zi, fericita proprietară a palatului de marmură roz?

Katia ridica din umeri râzând.

- Coincidenţa ar fi prea gogonată!

Dar, totodată, ea privea palatul de marmură roz ce reflecta razele soarelui apunând. Pereţii acestuia păreau să se lichefieze şi să ia aspectul unei cascade purpurii de metal topit, al unui râu de lavă...

*

* *

Mihail îi arăta aceeaşi simpatie dintotdeauna, dar de când se instalaseră în vila de pe strada Gagarinskaia, colţ cu Cheiul Englezilor, atitudinea lui suferise totuşi o schimbare. Fratele mai mare se arăta reticent, chiar jenat, atunci când o vizita din când în când. Ochii săi trişti exprimau un reproş mut. Legătura Katiei cu ţarul îl deranja din ce în ce mai mult. Nu-ndrăznise să se-mpotrivească ideii împăratului, care-i sugerase să apere reputaţia surorii sale împărţind cu ea aceeaşi reşedinţă. O soluţie simplistă, care nu avea cum să schimbe opinia generală. Prinţul ar fi renunţat la toate avantajele materiale pe care ţarul i le dăruise, dar teama de a-l contrazice îi reteza orice iniţiativă.

Avea senzaţia că este prins între ciocan şi nicovală. Pe de o parte - împăratul şi

Katia, de cealaltă parte - Luiza, voluntară şi cârcotaşă. Nevasta nu ezita să-i condamne slăbiciunea ce-o vădea faţă de un cuplu adulter. Şi soţia prinţului folosea această expresie fară să-l menajeze pe Mihail, căci în ochii ei Katia nu era decât o curtezană de lux, ce ducea o viaţă aproape conjugală alături de ţar.

La începutul coabitării lor în vila de pe Gagarinskaia, Mihail o convinsese pe nevastă-sa să o invite la prânz pe Katia de două ori pe săptămână. Aceste agape semănau mai degrabă cu ospeţele mortuare. Luiza făcea eforturi să mimeze o falsă amabilitate. Dar caracterul ei dur, ce refuza compromisurile, i-o lua înainte. Se posomora încetişor, până când devenea de-a dreptul insuportabilă. Katia, care nu era deloc o nesimţită, îi înţelese atitudinea. Mai întâi îşi rări vizitele la cei doi soţi, apoi renunţă cu totul la ele. Mihail încercă zadarnic să mai slăbească din rigorismul Luizei. Recurse chiar la ameninţări ca s-o oblige să coboare la Katia şi să reînnoade relaţii aparent cordiale cu aceasta. Însă atitudinea înverşunată a soţiei şi discuţiile pe muchie de cuţit transformară aceste manifestări de bunăvoinţă în adevărate corvoade.

Katia simţea cum o invadează mânia, cum îi fierbe sângele. Se abţinea însă, ascunzându-şi adevăratele sentimente. Era conştientă că situaţia ei, precară încă, îi impunea mai multă moderaţie.

VII

Landoul prinţesei, tras de patru cai, părăsi strada Gagarinskaia şi se-ndreptă spre palatul de marmură roz. Amintirile se-ngrămădiseră cu rapiditate în sufletul bătrânei doamne. Prevestirea domnişoarei Şebeco se adeverise. Palatul de marmură roz îi aparţinea. Însă, ca orice se împlineşte prea târziu, acest lucru nu-i făcea prea mare plăcere în prezent.

Puzderia de ani lăsase urme-adânci pe trupul Varvarei şi al său, căci părul le albise, iar inima li se uscase. Zburdalnica micuţă prinţesă Katia se transformase într-o vârstnică doamnă ce-şi purta titlul pompos de Alteţă Serenissimă. Titlul ca atare nu indica decât o înaltă poziţie, care însă nu-i inspira decât dezgust şi ranchiună împotriva sorţii şi a oamenilor.

Palatul pe care-l admirase atât de mult în vremea adolescenţei sale nu-i mai trezea acum nici un interes. Prinţesa Suvorova îl părăsise fără să arunce nici măcar o privire în urmă, uitând că această minune de marmură fusese un monument înălţat în onoarea frumuseţii ei. Frumuseţea acesteia se trecuse, iar gloria desăvârşirii fizice de odinioară se-mprăştiase ca fumul luat de vânt. Aristocrata avea senzaţia că palatul de marmură roz o apăsa ca o piramidă prăbuşită peste trupul ei ofilit de vârstă. Fiicele sale primiseră ştafeta tinereţii, datoria de a perpetua viaţa.

Prinţesa le privea însă cu un ochi critic. Ea le găsea terne şi urâte. Oare cum făcuse de dăduse naştere unor fete atât de mediocre? Katia Dolgoruki nu se recunoştea în aceste două făpturi tinere. I se părea că nu ar fi ale ei.

Trăsura se opri în faţa trotuarului. Aristocrata intră în vestibulul cu coloane de marmură împodobite cu capiteluri corintice. Înconjurată permanent de opere de artă, obişnuinţa cu acestea o marcase atât de puternic, încât ajunsese să treacă pe lângă capodopere fără să le mai observe.

Majordomul îi anunţă că un tânăr, pe nume Mihail Alexandrov, fiul răposatului prinţ Serghei Mihailovici Dolgoruki, o aştepta în salonul bizantin.

Prinţesa îşi încruntă sprâncenele. Acest bastard îndrăznea să i se înfăţişeze în calitate de mlădiţă a fratelui ei. Fu chiar tentată să poruncească majordomului să-l alunge pe ingrat, apoi se potoli. Dacă era cu-adevărat fiul lui Serghei, acesta ar fi trebuit să fie cuprins de o teribilă mâhnire văzând că sora tatălui său îl tratează astfel... Dacă lumea de dincolo ar exista...

După întrevederea cu mama tânărului Mihail, atât de prost terminată, prinţesa nu avusese niciodată prilejul să-l vadă pe băiat.

Ea îşi ridică pălăria şi-şi scoase mănuşile, pe care servitoarea i le luă. Aristocrata se îndreptă agasată spre salonul bizantin. Însă când să intre în încăpere, rămase încremenită de surpriză.

Un băiat care avea în jur de şaisprezece ani se ridică, roşu în obraji. Era subţirel, timid, corect îmbrăcat şi ţinea în mână un buchet de trandafiri. Dar ceea ce o surprinse cel mai mult fu impresia că-l avea în faţa ei pe Serghei la vârsta adolescenţei. Asemănarea era izbitoare. Mihail trebuie că era cu siguranţă fiul lui Serghei.

Băiatul salută cu respect, apoi înaintă spre ea şi îi oferi buchetul. Gesturile sale arătau o eleganţă înnăscută, care se armoniza foarte bine cu frumuseţea-i; frumuseţea lui Serghei...

Prinţesa primi florile fără să fie în stare să articuleze vreun cuvânt de bun-venit. Perplexă, ea se-ntreba ce atitudine ar fi bine să adopte. În fine, hotărî să rupă tăcerea.

- Deci tu eşti Mihail!

Băiatul ştia că trebuie să aştepte ca prinţesa să-i adreseze prima cuvântul.

- Da, eu sunt, Alteţă Serenissimă. Visam de mult timp să mă prezint în faţa dumneavoastră. Doar că nu am îndrăznit.

Timbrul vocii semăna izbitor cu cel al tatălui mort. O vagă tandreţe o invadă pe femeie. I se părea că iubitul ei frate îi vorbeşte prin gura fiului. Avu o pornire irepresibilă să-l îmbrăţişeze, dar până la urmă se stăpâni. Nu era deloc convenabil să-şi dea frâu emoţiilor, căci manifestându-şi slăbiciunea ar fi recunoscut implicit şi legitimitatea copilului.

Prinţesa agită un clopoţel din argint.

Majordomul îşi făcu apariţia.

- Pune aceste flori într-o vază, Ivan!

Bătrânul slujitor se execută, apoi anunţă că prânzul era gata.

Prinţesa îşi amână câteva clipe hotărârea, apoi porunci.

- Adaugă încă un şervet pentru domnul Mihail Alexandrov!

- Prea bine, Alteţă Serenissimă!

Bătrânul ieşi.

Surâsul lui Serghei ilumină chipul oaspetelui.

Aristocrata se aşeză pe un fotoliu şi-l invită pe Mihail să-i urmeze exemplul.

- Până să vină bucatele, rogu-te, vorbeşte-mi despre tine!

- Urmez cursurile şcolii imperiale de balet. Am şaisprezece ani şi mi-am făcut deja debutul pe scenă, Alteţă Serenissimă.

Prinţesa se simţea jenată, dar încerca să disimuleze. Fiul lui Serghei, dansator... Dacă ar fi trăit tatăl său...

Din partea ei, l-ar fi primit în sânul familiei, aşa precum îi propusese deja Nadinei Alexandrovna. Însă doar cu condiţia să rupă orice legătură cu mama lui. O dansatoare a baletului imperial putea să strălucească pe scenă, dar intrarea în familia Dolgoruki i-ar fi rămas pe vecie interzisă... Însă poate că avea să-l convingă pe Mihail să facă acest pas. Întâi de toate, ar fi trebuit să renunţe la profesiunea de balerin. Cu siguranţă că la şcoala de dans băiatul deprinsese obiceiuri foarte proaste. Balerinii jucau un rol echivoc în înalta societate rusă. Erau acceptaţi graţie faimei lor, pentru compania lor agreabilă, dar şi pentru unele calităţi apreciate fie de doamne, fie de nobilii perverşi.

În timpul prânzului, servit în marea sală de zi, Katia observă că Mihail se simţea în largul lui în mijlocul luxului ce-l înconjura, descurcându-se de minune printre furculiţe, cuţite, linguri şi pahare aliniate precum soldaţii în faţa sa.

Olga şi Caterina priveau cu ochii holbaţi la acest băiat manierat, căruia nu-i lipsea deloc prestanţa. Mama lor îl prezentase sub numele de Mihail Alexandrov, fără să mai precizeze nimic despre familia acestuia.

Domnişoara Şebeco urmărea scena cu interes. Ea ştia povestea adolescentului şi expresia de pe chipul prinţesei îi grăia despre intensa emoţie trăită de aceasta.

Mihail trecu cu succes primul examen în faţa aristocratei. Varvara Şebeco se convinse şi ea că tânărul nu avea cum să facă notă discordantă în lumea nobilă, care era a sa de drept, însă puştiul comisese o singură greşeală, dar mare. El îşi lăudase mama, subliniind ce sacrificii face ca să-i asigure un viitor decent.

Prinţesa se posomorî. I-ar fi vorbit lui Mihail de proiectele ce-l vizau, dar după

elogiile aduse Nadinei Alexandrovna hotărî să amâne discuţia până după eventuala primire a copilului în rîndurile familiei Dolgoruki. Oricum, nu avea de gând să renunţe. Şi poate că-ntr-o bună zi va reuşi să sape o prăpastie între băiat şi mama lui. Avea tot timpul ca să ajungă la o concluzie fericită în această chestiune. După prânz, stăpâna casei îl invită să revină în vizită. Atunci când băiatul plecă, ea suspină de parcă ar fi părăsit-o însuşi fratele ei mult iubit.

Domnişoara Şebeco se convinse încă o dată de complexitatea caracterului stăpânei sale,care ţinea de misterele sufletului rus, atât de bine surprinse în paginile domnului Turgheniev...

*

* *

Prinţesa Luiza Dolgoruki primi o invitaţie care o surprinse pe de-a-ntregul. Prinţesa Repnin-Volkonski, doamna de onoare a ţarinei, îi făcu o vizită şi, după un scurt preambul, îi comunică dorinţa Majestăţii Sale împărăteasa de a o primi într-o audienţă privată. Secretul acestei întâlniri nu trebuia cu nici un preţ să fie divulgat.

- Şi trebuie să mă-ntovărăşiţi la Palatul de Iarnă!
- Chiar acum?
- Chiar acum!

Luiza bănuia ce anume aştepta ţarina de la ea. Înainte să se angajeze în această intrigă, ea ar fi venit să-i ceară sfatul lui Mihail, cu-atât mai mult cu cât era vorba despre o chestiune care putea periclita poziţia familiei sale. Din păcate, Mihail plecase în zori la regiment. Pe de altă parte, ea nu se putea sustrage de la convocarea ţarinei.

Se-mbrăcă în grabă şi o urmă pe doamna de onoare. În faţa uşii de la intrare aştepta un cupeu fără blazon la portieră.

Primii fulgi de zăpadă zburau în aer aidoma unor fluturi albi purtaţi de vânt.

Trăsura intră pe o poartă ascunsă în curtea Palatului de Iarnă. Doamna de onoare urmată de Luiza intră într-un mic vestibul. Parcurseră câteva coridoare de serviciu, urcară o scară, apoi intrară într-o galerie de marmură cu covoare de Aubusson şi mărginită cu statui antice. Luiza remarcă surprinsă că nu întâlniseră nici un suflet. Personalul destinat împărătesei respecta strict consemnul de a se face invizibil.

Prinţesa Volkonski deschise o uşă cu aripi batante încrustate cu sidef şi o invită să intre. Luiza îşi simţea pulsaţia rapidă şi intensă a inimii. Păşi peste pragul unui salon care, în ciuda vastelor proporţii, păstra o ambianţă intimă graţie dagherotipurilor ce-l reprezentau pe ţar, copiii familiei imperiale, părinţii ţarinei, prieteni şi abundenţei florilor aşezate pe masă şi pe console stil Premier Empire.

Împărăteasa Maria Alexandrovna, aşezată pe un fotoliu cu braţe aurite, o primi cu un surâs binevoitor. Luiza fu surprinsă de tristeţea întipărită pe chipul palid, patetic. Liniile feţei trase, ochii intenşi, obrajii lăsaţi, gâtul descărnat îi trădau cumplita boală.

Luiza făcu o reverenţă.

Părul negru, mătăsos, talia suplă şi vioiciunea plăcură ţarinei.

- Chiar dacă n-am ştiut că v-aţi născut la Napoli, ar fi trebuit să ghicesc dintr-o privire că sunteţi de origine italiană. Aveţi un farmec tipic italienesc, draga mea!
- Majestatea Voastră îmi face prea multă onoare!, răspunse Luiza.
- Mi-aţi fost prezentată cam acum un an, după căsătoria dumneavoastră cu prinţul Mihail Mihailovici. Mă bucur încă de o bună memorie, nu-i aşa? Dar luaţi loc, vă rog!

Discretă, doamna de onoare se retrase.

- Aveţi un aer de onestitate foarte greu de găsit în rândul doamnelor de pe la Curtea noastră, spuse ţarina. Îmi inspiraţi încredere. Prin urmare, vă voi vorbi deschis, fără ocolişuri. O femeie de rangul şi educaţia dumneavoastră nu se poate coborî de bunăvoie ca să joace rolul de intermediară.

Împărăteasa observă tresărirea prinţesei şi se grăbi să completeze:

- Ştiu că vi s-a impus să-i acordaţi ospitalitate cumnatei dumneavoastră, pentru ca aceasta să poată primi, sub acoperişul dumneavoastră, în deplină intimitate, vizite

delicate.

În decursul întrevederii, care dură cam o oră, împărăteasa nu rosti nici numele ţarului, nici pe al Katiei.

- Cred că o călătorie la Napoli în compania soţului şi a cumnatei dumneavoastră ar fi oportună. Evident, doar noi două vom şti că eu v-am inspirat această idee. Ştiu că nici dumneavoastră, nici soţul dumneavoastră nu trăiţi pe un sac cu aur. În schimbul serviciilor aduse veţi primi o importantă sumă... Însă nu e cazul să vă dispreţuiţi! Nu caut să vă cumpăr... Însă trebuie să vă prezentaţi în condiţii onorabile la Napoli. Sunt încredinţată că tânăra dumneavoastră cumnată - dacă e-adevărat ceea ce mi s-a spus -, care are un farmec incredibil, va găsi printre nobilii napoletani un soţ convenabil, fericit să intre în alianţă cu ilustra dumneavoastră familie. Am auzit spunându-se că marchizii del Volcano, părinţii dumneavoastră, sunt de viţă străveche. Prinţii Dolgoruki se bucură de o veche şi adevărată nobleţe. Este normal aşadar ca şi cumnata dumneavoastră să aleagă un tovarăş de viaţă demnă de ea, ca să poată frecventa cu capul sus cele mai nobile familii din Europa... Salvarea onoarei este ţelul cel mai important al oamenilor din lumea noastră...

Numele de fată al prinţesei Luiza Dolgoruki amintea de un blazon de la sine grăitor: del Volcano. Luiza avea un temperament arzător, plin de efervescenţă, care nu suporta să fie contrazis. Prin urmare, îi lăsă soţului plăcerea de a se simţi capul familiei şi stăpânul casei şi acceptă cu generozitate exigenţele acestuia, cam la fel cum o persoană adultă acceptă amuzându-se pretenţiile unui copil răzgâiat.

Chiar în seara audienţei în care fusese primită de ţarină, Luiza avu o lungă şi violentă discuţie cu bărbatul ei. Ea îi aminti acestuia propria lor poziţie în comparaţie cu cea a Katiei.

- Cât timp vei mai accepta să joci rolul de codoş al sorei tale?

Luiza aproape că repeta vorbele împărătesei, exact ca să-şi rănească soţul, pentru că şi ea fusese rănită în plin.

- Prostituţia practicată de o prinţesă nu e cu nimic deosebită de cea a curvelor de rând! Nu-şi schimbă nici măcar numele! O minoră care face amor cu un bătrân libidinos nu are nici o scuză! Chiar nu ţi-e ruşine că eşti arătat cu degetul de oamenii care te dispreţuiesc?

Luat pe nepregătite de atacurile soţiei sale, surprins de agresivitatea ei, sărmanul Mihail se bâlbâi:

- Codoş? Cum îndrăzneşti să mă insulţi?

- Să te insult? Da, ştiu, adevărul doare uneori! Dar cum îţi apreciezi serviabilitatea faţă de ţar? Cum îţi explici faptul că ţi-a dăruit această vilă? Că proprietatea îţi aparţine, nu schimbă cu nimic lucrurile! N-ai făcut altceva decât să primeşti plată pentru serviciile tale de codoş!

Mihail înţepeni. Nu-şi recunoştea nevasta sub înfăţişarea acestei femei cuprinse de furie. Totuşi, admitea în forul său lăuntric că soţia lui avea oarecum dreptate. Dar şi ea acceptase tacit această situaţie. Această răzgândire îl deconcertă.

Tonul Luizei îi exprima starea de spirit.

- Îmi vorbeai de fratele tău, mândru să fie un descendent al prinţului Rurik! Pretindeai că Romanovii nu erau decât servi când strămoşii tăi stăpâneau Rusia. Acum iată că servii de ieri, căţăraţi pe tronul imperial, le obligă pe fiicele vechii nobilimi să se prostitueze!... Căci sora ta - urlă Luiza — nu e decât o curvă!

- Tacă-ţi fleanca!, strigă bărbatul la rându-i.

Însă Luiza îşi văzu de treabă, de parcă n-ar fi observat că bărbatul său începe să se înfurie.

- O prostituată de lux, de acord! Dar totuşi prostituată! Că stăpânul şi clientul ei este însuşi ţarul - asta nu schimbă cu nimic lucrurile!

- Chiar că sari peste cal!

- De ce te superi? Pentru că-ţi dezvălui decăderea?... Alexandru II s-a culcat şi cu verişoara ta şi, când s-a săturat de ea, i-a făcut rost de un soţ, un conte cu origini dubioase! Acum se culcă cu sora ta şi tu te complaci în această situaţie umilitoare! Concepţiile tale sunt cu totul greşite! Accepţi ruşinea de parcă ar fi un privilegiu! Voi,

cei din familia Dolgoruki, aţi devenit servii Romanovilor! Servi princiari! Iar Romanovii profită de dreptul acordat seniorului![13]

Mihail încercă să riposteze, dar femeia nu-i lăsă răgazul să intervină.

- Dacă vrei să te lepezi de laşitatea care te murdăreşte, dacă doreşti să nu-ţi mai fie ruşine când te priveşti în oglindă, dacă năzuieşti să-ţi redobândeşti stima oamenilor oneşti din mediul tău, atunci trebuie să reacţionezi! Trebuie să iei atitudine contra propriilor tale slăbiciuni! Reacţionează împotriva slăbiciunilor Katiei!

Prinţul măsura încăperea în lung şi-n lat.

- Şi ce-ai vrea să fac? Să interzic împăratului să mai vină în această casă? Să-i declar război? Să mă exilez împreună cu întreaga familie? Uiţi că nu sunt bogat, că nici tu n-ai vreun gologan, că şi sora mea e lipsită de mijloace...

- Am găsit soluţia ca să ieşim din acest impas!... Ca să primenim aerul de mizeria ce ne infestează simţurile!...

Mihail o privea siderat.

- Nu te-am auzit niciodată vorbind astfel...

- Un limbaj foarte adecvat acestei împrejurări!

Prinţul, mare ca un urs, era dominat literalmente de puternica personalitate a soţiei sale. Frumoasa şi bestia sau, mai corect spus, dresoarea şi bestia.

- Nimeni nu ne-ar putea ţine socoteală dacă am vizita familia mea, la Napoli. Fireşte, o vom lua pe Katia cu noi, deoarece ar fi de neconceput să lăsăm o fată minoră singură, la Sankt-Petersburg. Zarurile sunt aruncate şi aparenţele salvate. Ţarul nu ar avea cum să se opună unei călătorii de agrement a Katiei sale.

- Bine, şi apoi?

- Departe de împărat, fata îl va uita. Îi vom găsi un soţ napoletan... Un nobil de înaltă spiţă...

Mihail respiră zgomotos pe nas.

- Prinţi şi marchizi de Napoli... Sărăcani...

- Dar sunt şi acolo aristocraţi bogaţi...

- Şi dacă totuşi Katia nu va accepta?

- Călătoria sau mariajul?

- Amândouă...

- Dar şi tu ai un cuvânt greu de spus. În fond, eşti tutorele ei, dacă nu mă înşel...

*

* *

Prinţesa se hotărî să se întoarcă în Franţa. Toamna se pregătea de plecare. Deja un val de frig măturase Sankt-Petersburgul, anunţând apropiatele ninsori. Katia devenise o friguroasă. Altădată, adora să se plimbe în sanie alături de împărat, care o cuprindea strâns cu braţele în jurul umerilor. Acum însă ea detesta iarna.

În vreme ce neobosita domnişoară Şebeco dirija armata de servitori ce transportau bagajele voluminoase, aristocrata, urmată de fiicele ei, urca în vagonul special ataşat de trenul pentru Berlin. Peronul gării Varşoviei gemea de călători, hamali, militari, derbedei cu ochi indiscreţi, femei cochete, cam ţipătoare, ţărani greoi, îmbătrâniţi înainte de soroc, mujici ce miroseau de la distanţă a transpiraţie râncedă, specifică blănii de oaie, poliţişti bănuitori, ofiţeri ferchezuiţi ce-şi muşcau mustaţa şi-şi târau sabia, copii întovărăşiţi de părinţi, vagabonzi în zdrenţe, dar fericiţi că trăiesc, doamne de „sus“ urmate de cameriste, bătrâni descărnaţi, infirmi, vânzători de jurnale sau de piroşti.

Apoi prinţesa, care privea pe fereastră, fu surprinsă să-l vadă pe fiul lui Serghei, care se apropia cu braţele pline de flori, lovind cu coatele în stânga şi-n dreapta spre a-şi croi drum prin mulţimea fremătândă. Era îmbrăcat cu aceleaşi veşminte din seara vizitei la palatul de marmură roz. Probabil unicul său costum de ieşire. Însă era atât de

[13] Jus de prima nocte, dreptul seniorului medieval de a lua virginitatea fetelor din comunitatea pe care o stăpânea în noaptea nunţii, înaintea soţului legitim (n.t.)

îngrijit, că-ţi făcea plăcere să-l priveşti. Cămaşa albă, bine călcată, cravata de mătase neagră înnodată şic, haina de ocazie, dar care i se mula pe trup de parcă ar fi fost croită de un maestru englez, pantalonul cu pliu impecabil - totul amintea de eleganţa lui Serghei.

Gâfâind, cu ochii surâzători, se opri în faţa geamului lăsat, deasupra căruia apăru chipul obosit al prinţesei.

Băiatul îi întinse bogatul buchet.

- Mă temeam că voi ajunge la gară după plecarea trenului, Alteţă Serenissimă!, exclamă el mulţumit de performanţa realizată. Însă am alergat... am alergat ca un nebun... Ba am lipsit şi de la repetiţia de azi dimineaţă!

Prinţesa îi mulţumi pentru flori şi le sfătui şi pe fiicele sale, care lăsaseră la rându-le geamul jos, să schimbe câteva cuvinte cu balerinul. Tânărul le răspunse la întrebări cu umor şi veselie. Avea aerul unui aristocrat adevărat, deşi nu afişa deloc expresia blazată a tineretului nobil din Sankt-Petersburg.

„Probabil că a moştenit vitalitatea mamei, balerina", gândi aristocrata, muşcată de un dinte al invidiei. Ea îl compara cu Gheorghi, care era un băiat amorf, fragil, moale. Oamenii care-l ştiau clătinau din cap cu un aer înţelegător şi-l apreciau ca fiind imbecil, bun de nimic, incapabil să se gândească la ceva serios. Când rămânea cu ochii pironiţi în depărtări, de fapt nu se gândea la nimic. Pur şi simplu, avea tărtăcuţa goală, la fel ca un dovleac pe care copiii îl golesc de conţinut şi-i aplică tot felul de găuri ca să-l transforme în felinar. Dimpotrivă, Mihail râdea, respira energie, plăcere de a trăi. Oare va deveni un mare balerin? Prinţesa se-ndoia. Din câte ştia ea, aristocraţi dansatori nu prea existau. Nobilii dansau la bal şi chiar improvizau balete. Curtea Franţei din timpul regilor dăduse tonul. Mihail era însă un Dolgoruki. Odată îngăduindu-se să poarte titlul şi numele, l-ar fi eclipsat cu siguranţă pe Gheorghi. Permiţându-i lui Mihail să-şi intre în drepturi, ea l-ar fi trădat pe Gheorghi.

Prinţesa primise deja o scrisoare de la fiul ei, scrisă în momentul unei escale la Luanda. Acesta îi mărturisea că nu simţea nici o apetenţă pentru cariera marinărească. Lipsită de neprevăzut şi de un automatism plictisitor, viaţa la bord se derula potrivit unui program strict, monoton. Uniformitatea peisajului - stepe lichide, plate, care se pierdeau la orizont - adăuga o notă de dezolare întregului context. Nimic nu era mai agasant decât existenţa unui ofiţer de bord pe un vapor de război. Glumele repetate până la saţietate de camarazii săi, nesfârşitele partide de poker, meschinăria cabinei personale, imbecilitatea marinarilor, carturile obositoare, şcoala plictisitoare — totul, dar absolut totul îi inspira o sumedenie de gânduri negre. Doar escalele îl mai destindeau puţin, cu toate că aşa-zisul pitoresc al acelor porturi nu era decât un basm de adormit copiii. Cabaretele de pretutindeni semănau ca două picături de apă. Aceiaşi beţivi, aceleaşi femei de moravuri uşoare, aceeaşi muzică fadă şi cacofonică, aceiaşi servitori murdari şi mereu nemulţumiţi, în ciuda bacşişurilor grase pe care le primeau, aceeaşi miasmă greţoasă de vin alterat, de transpiraţie şi de murdărie, aceeaşi indecenţă şi acelaşi amestec de limbi străine, de neînţeles şi care-ţi agresează auzul.

Prinţesa sfârşi întristată lectura acelei epistole.

Se auzi şuierul de plecare şi trenul se puse în mişcare.

Mihail îşi agita vesel batista, urându-le călătorie plăcută, apoi se ţinu în fugă după vagonul prinţesei până ce trenul, luând viteză, îl lăsă departe, în urmă, pe peron.

Gentileţea lui nu părea interesată, se gândi prinţesa. Chiar îi făcea plăcere să le întâlnească pe rudele tatălui său. Ea conchise şi că tânărul nu-i căuta protecţia, căci ştia probabil că prinţesa se bucura la Sankt-Petersburg de un credit aproape nul. Abia de reuşise să-i faciliteze fiului ei intrarea în marina de război.

Aristocrata suspină. Un singur gest de bunăvoinţă îi făcuse plăcere. Prin intermediul marelui-duce Serghei, ţareviciul Nikolai îi trimisese salutări şi mărturia simpatiei ce i-o purta. Îi părea rău că n-o putea vedea la Curte şi nici s-o viziteze, dar îi înţelegea situaţia şi o asigura de sprijinul lui de îndată ce împrejurările o vor îngădui.

Trenul părăsise gara şi înainta pe drumul de fier rectiliniu ce traversa nesfârşita stepă rusească. În această împrejurare, prinţesei îi reveni în minte stepa lichidă

evocată de fiul ei în scrisoare. Ea străbătuse adeseori calea ce lega Sankt-Petersburgul de Europa Centrală şi Occidentală. Dar acum toate aceste călătorii o plictiseau.

Dintr-odată, îşi aminti de călătoria la Napoli. Prima ei ieşire în străinătate. Napoli şi oamenii săi focoşi şi feeria de culori a oraşului ar fi putut să-i schimbe viaţa... Însă ea îşi urmase soarta...

*

* *

Katia privea pe deasupra geamului lăsat al compartimentului câmpiile ce se-ntindeau cât vedeai cu ochii. În acest fel, ea întorsese spatele fratelui Mihail şi soţiei acestuia Luiza ca să nu-şi dea seama că plânge, citindu-i astfel disperarea înscrisă pe chip. Se simţea ca o păsărică închisă într-o cuşcă.

Katia îşi amintea de consternarea ţarului atunci când îi adusese la cunoştinţă despre proiectul Luizei Dolgoruki să o ia în călătorie la Napoli. Ciudatul dor de ţara natală al cumnatei, dorinţa acesteia de a-şi revedea părinţii şi oraşul de baştină, , „aşezat în cel mai frumos golf din lume“, i se păreau cu totul suspecte. Bănuielile pe care le nutrea îi fuseseră alimentate de nişte împrejurări bizare. O călătorie la Napoli şi înapoi costa scump şi solda de ofiţer a fratelui ei nu ar fi putut să acopere cuantumul biletelor. Protestele Katiei la adresa acestui pelerinaj neaşteptat au rămas însă fără nici un efect. Mihail bătuse din picior şi se arătase inflexibil, fără să se mai obosească să-i explice motivul hotărârii luate.

Încremenit, Alexandru o asculta pe micuţa lui iubită încercând să ghicească ce anume se ascundea în spatele întregii întâmplări. Un raport strict confidenţial al celei de-a Treia Secţii îi oferi cheia enigmei. Audienţa secretă acordată de Maria Alexandrovna Luizei Dolgoruki spunea foarte mult. Şi alte elemente se adăugară acestei revelaţii. În palatul imperial, bătrânele doamne de onoare ale ţarinei îl plătiră pe prinţul Mihail, care dorea să desăvârşească educaţia sorei sale oferindu-i o călătorie în străinătate. Prinţesa Luiza va prezenta Katiei - în trecere - comorile artistice ale Veneţiei, Milanului şi Romei, întreaga elită a capitalei vorbea despre acest periplu de parcă ar fi fost vorba despre un eveniment de primă importanţă. Membrii Iaht Club, altădată atât de distanţi faţă de Mihail, începură să-i strângă mâna în semn de simpatie. Un cuplu princiar capabil să-l ţină în şah pe ţar, iată o poveste ce stârnea veselia înaltei societăţi. Întreagă această larmă mirosea a făcătură. Ţarul îşi recunoscu exasperat neputinţa. Să refuze paşapoartele prinţului Mihail ar fi declanşat scandalul, împroşcând cu noroi reputaţia - şi aşa ştirbită - a Katiei şi chiar a sa personală. Alexandru înţelese, plin de mânie, că Maria Alexandrovna şi anturajul ei îl jucaseră pe degete. Trebuia să se încline în faţa faptului împlinit şi să spere că despărţirea va fi de scurtă durată.

În noaptea de dinaintea plecării, ţarul şi Katia făcură dragoste cu o patimă sporită de imposibilitatea de a se apăra împotriva maşinaţiunilor urzite de duşmanul lor comun. După un rămas bun sfâşietor, Alexandru - cu inima zdrobită - părăsise Vila de pe strada Gagarinskaia. Ochii îi înotau în lacrimi.

*

* *

Katia şi ai săi sosiră la Napoli noaptea târziu. La-nceput crezuse că oraşul sărbătorea ceva. Pe străzile strâmte şi în pieţele împodobite cu monumente de un baroc extravagant se scurgeau în ambele sensuri mii de torţe. Lumina lor purpurie se-ntindea deasupra palatelor şi bisericilor, magazinelor şi tavernelor. Manufacturile, murdare, cu ziduri crăpate, dar bogat pavoazate o mirară pe micuţa prinţesă. Flăcările se reflectau în apele fântânilor, ce păreau să ţîşnească precum sângele. Oamenii din mulţimea focoasă care inunda oraşul se sfădeau, strigau, râdeau, cântau şi dansau.

În ciuda tristeţii, Katia rămase impresionată de acest spectacol nemaivăzut.

- Este oare sărbătoarea vreunui sfânt?, întrebă Mihail, uluit de mulţimea gălăgioasă, haotică.

- Nu! E o seară ca toate celelalte.

- Şi torţele astea? Ambianţa asta de carnaval?

- Echipajele sunt escortate de numeroşi valeţi înarmaţi cu torţe, care luminează drumul şi indică strălucirea şi prestigiul stăpânului. Trecătorii pedeştri duc şi ei torţe pentru că asta stârneşte veselia, iar lemnul e foarte ieftin.

Luiza, atât de emfatică, de ţâfnoasă la Sankt-Petersburg, venită în contact cu lumea napoletană, care era totuşi lumea ei, parcă se umanizase. Clipea din ochi, un surâs radios o înfrumuseţa; ea părea să fie cuprinsă de neastâmpăr. Mihail şi Katia o priveau cu ochi măriţi, surprinşi de brusca ei metamorfoză.

- Şi aceste banderole care flutură pretutindeni?

- Ah, nu-i decât lenjerie pusă la uscat pe frânghiile de rufe. Dacă trăsura noastră n-ar fi avut acoperiş, am fi simţit cum picură apa pe noi!

Caleaşca mergea pe un drum de iad, încrucişându-se cu alte trăsuri, care să grăbeau prin mulţimea destul de puţin deranjată de asemenea galopuri. Oamenii se fereau cu uşurinţă, evitând în ultima clipă trombele vii. Caleaşca familiei Dolgoruki ajunse în cele din urmă în faţa unui palat înalt şi masiv.

- Iată reşedinţa mătuşii Ottavia! Vom fi găzduiţi şi răsfăţaţi precum propriii ei copii!

Echipajul intră într-o vastă curte interioară. Lachei în livrele brodate cu aur apărură în grup ca să-i întâmpine cu onoruri pe oaspeţi. Fireşte, torţele nu lipseau. Vizitatorii urcară o scară de marmură luminată de aceste torţe, pare-se nelipsite din casa oricărui napoletan, sărac sau bogat. Când familia Dolgoruki păşi în vestibulul imens, Katia fu cuprinsă de frisoane. După căldura de afară, în palat domnea o umiditate rece, de peşteră. Oaspeţii mai urcară şi alte scări, traversară nenumărate saloane şi galerii somptuoase, însă decorate şi mobilate cu zgârcenie, înconjuraţi de o escortă de zece lachei, care schimbaseră torţele pe candelabre de bronz, oaspeţii ajunseră în faţa unei uşi duble şi batante, care le fu deschisă de alţi lachei ce se găseau în mijlocul unui salon cu plafon supraîncărcat de decoruri.

Bătrâna ducesă de Laurenzano, îmbrăcată în negru, cu fruntea acoperită cu o bonetă de dantelă şi atât de ridată de parcă ar fi fost o prună uscată, trona pe un fotoliu imens, cu spătar înalt. Un surâs îi încremenise pe figură.

Alături de ea, trei fotolii goale, cu spătare mai puţin înalte decât cel în care stătea ea, completau mobilierul mai mult decât sumar, a cărui sărăcie constrasta violent cu imensitatea salonului.

Bătrâna doamnă întinse Luizei o mână scheletică, de o culoare asemănătoare pergamentului vechi, iar aceasta i-o sărută după ce execută o profundă reverenţă. Apoi, stăpâna casei o cuprinse în braţele sale tremurătoare şi o sărută pe obraji.

- Mătuşă Ottavia, îngăduiţi-mi să vi-l prezint pe soţul meu, prinţul Mihail Mihailovici Dolgoruki, şi pe cumnata mea, prinţesa Caterina Mihailovna Dolgoruki.

Urmară reverenţe, îmbrăţişări, complimente.

Ducesa se adresă cu un glas behăit Katiei.

- Sunteţi foarte frumoasă, fata mea, foarte-foarte frumoasă! Ochii dumneavoastră albaştri şi părul blond vor face ravagii printre prietenii noştri... Cred că sunteţi obosiţi şi înfometaţi după o călătorie atât de lungă. Masa vă aşteaptă. Din păcate, mă văd nevoită să nu vă ţin tovărăşie, căci la vârsta mea trebuie să mă culc devreme. Se spune că persoanele vârstnice n-au nevoie decât de câteva ore de somn. În ceea ce mă priveşte, aş fi fericită să dorm toată ziua, iar în stare de veghe să visez cu ochii deschişi, ca acel animal care îşi petrece tot timpul cu capul în jos agăţat de ramura unui arbore... Cum se numeşte oare?... Memoria îmi cam joacă feste...

Membrii familiei Dolgoruki, destul de puţin la curent cu mersul ştiinţelor naturale, schimbară nişte priviri jenate. Ei nu cu memoria aveau probleme.

- Mâine voi oferi un „ricevimento“ în onoarea dumneavoastră, mai spuse ducesa. Doresc astfel ca societatea napoletană să cunoască noua familie a dragei mele Luiza.

Bătrâna trosni din dinţi ca din nişte castaniete.

Alte reverenţe, apoi un majordom grav, cu maniere onctuoase, de preot, îi conduse pe oaspeţi de-a lungul altor saloane aproape goale, îi coborî alte scări, adevărate cascade de marmură roşie sau verde, apoi le-o luă înainte într-o sală de masă, atât de spaţioasă că plafonul se pierdea în întuneric. La mijloc se afla o lungă masă din Renaştere, care ar fi putut găzdui cel puţin o sută de persoane. Trei scaune bogat sculptate erau puse în capătul mesei. Aliniate la perete, alte scaune pline de praf păreau să nu mai fi fost folosite de mulţi ani.

Masa era aşezată. Farfuriile şi vesela obişnuită îi surprinseră pe ruşi. Luiza le explică faptul că argintăria nu era folosită decât în timpul marilor petreceri.

Nouă lachei - trei pentru fiecare conviv - serviră felurile de mâncare: macaroane presărate cu parmezan, salată de andive, cafea şi o sticlă de Lacrima Christi.

„Mai curând meschină cina“, se gândi Katia.

Luiza făcea eforturi ca să dezmorţească atmosfera foarte puţin stimulatoare. Katia înghiţi macaroanele, căci îi era foame, dar nu îndrăzni să mai ceară încă o porţie.

După masă, oaspeţii fură conduşi cu acelaşi ceremonial în camerele lor. Fetei i se dădu o cameră gigantică. Un pat enorm, o minusculă noptieră şi o masă de toaletă pe care stătea o oglindă în cadru baroc era tot mobilierul. Perdeaua de brocart, cu broderie de aur, înnegrită de trecerea timpului, atârna în faţa unor ferestre de o înălţime ameţitoare. Acelaşi frig umed şi ostil o întâmpină. Cuverturile şi pernele strălucitor de albe miroseau a mucegai. Patru cameriste o dezbrăcară. Cea mai vârstnică, posomorâtă ca o călugăriţă şi care vorbea puţin franceza, îi explică faptul că veşmintele se găseau în garderobă. Aţi dori să faceţi baie?... Katia acceptă cu bucurie.

Patru lachei - fără să privească la nuditatea micuţei prinţese - aduseră un mare bazin din lemn şi găleţi cu apă caldă.

Cele trei tinere subrete, amabile şi surâzătoare, o ajutară pe Katia să intre în bazin. Ea se cufundă în apa parfumată şi se lăsă în seama tinerelor, care o săpuniră, o spălară şi o ferchezuiră minuţios. Apoi se culcă...

*

* *

A doua zi dimineaţa, ceremonia de trezire se derulă după moda Curţii de la Versailles sau de la Escurial. Zece subrete îşi făcură apariţia în cameră, ridicară draperiile şi deschiseră ferestrele. Soarele, aerul cald şi mirosurile amestecate invadară dintr-odată camera. O bătrână guvernantă intră şi anunţă - într-o franceză desăvârşită - că venea din partea ducesei de Laurenzano, care ar fi dorit să ştie dacă prinţesa dormise bine. După baie, trei lachei serviră micul-dejun. Primul dintre ei aduse solemn un pahar cu lapte, al doilea - doi biscuiţi pe un platou de faianţă, iar al treilea - o măsuţă pe care o aşează alături de pat. În timpul toaletei, administratorul palatului, escortat de patru lachei, prezentă un buchet de flori - mai curând uscate-, ca şi omagiile ducesei.

În sfârşit, Katia se regăsi în faţa oglinzii, îmbrăcată, frumoasă de pica, elegantă şi odihnită. Doar foamea nu şi-o astâmpărase. Ea se gândi la micul-dejun opulent de la Sankt-Petersburg şi, prin simpla asociaţie de idei, îşi aminti de ţar. Vărsă o lacrimă, apoi, mânată de curiozitate, se apropie de fereastră şi aruncă o privire peste strada însufleţită. După ceţurile din Sankt-Petersburg, Katia se minună de cerul senin, albastru topaz de Napoli. Golful cu ape luminoase contrasta cu golfuleţul Kronstadt, cenuşiu şi îngheţat. Printre înălţimile ce dominau oraşul, atât de diferite de stepele ruseşti, fata recunoscu Vezuviul cel atât de des evocat de Luiza. Conul retezat al vulcanului lansa o spirală de fum negricios, care urca lenevos spre zenit.

Această lume o impresionă puternic pe Katia. Atât de tare o marcă, încât se aşeză la masa de toaletă şi scrise o lungă scrisoare ţarului, descriindu-i emoţiile şi tristeţea. Între ei se ridicau tot felul de obstacole. Îi despărţeau, practic, mii de kilometri, care decupau în două universul. Tânjea de dragoste după el şi implora cerul să le scurteze despărţirea. Katia trimise scrisoarea la poştă prin intermediul celei mai

tinere subrete, cea care-i inspirase mai multă încredere. Avea la îndemână bani, căci înainte de plecare ţarul îi oferise o mare sumă în ludovici de aur, de a căror existenţă fratele ei şi Luiza nici nu bănuiau.

Mihail şi soţia îşi făcură apariţia la rându-le.

Luiza radia.

- Trăsura ne aşteaptă jos! O să vă conduc să descoperiţi minunile din Napoli! Am reţinut dinainte bilete pentru câteva spectacole de operă şi balet! O să cunoaşteţi divina muzică a lui Scarlatti, popora şi magnificele librete ale lui Metastasio, cel mai mare poet al nostru!

*
* *

Spectacolul multicolor al străzii îi dezvălui Katiei moravurile, dezmăţurile, veselia şi trândăvia napoletanilor. Nobili şi ţărani, prelaţi şi sărăcani[14], vânzători ambulanţi de zaharicale şi tineri frumoşi şi zâmbitori ce-şi vindeau propriul trup în văzul tuturor, mari doamne şi fete de consum - uneori era imposibil să faci diferenţa între ele -, soldaţi şi orăşeni, copii energici şi adulţi încă şi mai focoşi, dresori de fiare domesticite şi cântăreţi la flaut, dansatori şi cerşetori, călugăriţe şi cumetre cu glas ascuţit, poliţişti şi preoţi, cavaleri dichisiţi şi ciocli, totul părea să debordeze de viaţă pe stradă.

Napoli! Oraş de vis, care nu doarme niciodată! Oraş trepidant, de dimineaţa până seara şi de seara până dimineaţa! Oraş pitoresc, al cărui farmec subjugă, oraş magic, care justifică fără-ndoială dictonul *Vedi Napoli poi mori!*

Şi-apoi mirosurile! Flagranţe de flori, parfumuri de fructe şi miasme de excremente, exhalări ale noroiului infect şi ale uleiurilor odorizante, pale de vânt cu miros de alge şi peşte, aromă de friptură pregătită în aer liber, miasme putride, miros de transpiraţie, arome de băuturi proaspete, efluvii de tămâie...

*
* *

Un spectacol cu totul şi cu totul nemaipomenit fu faimosul „ricevimento“ oferit în onoarea oaspeţilor ruşi de ducesa de Laurenzano.

Un lung şir de magnifice căleşti îi lăsa în faţa palatului pe invitaţii în ţinută de seară. Spre deosebire de Sankt-Petersburg, unde uniformele brodate cu aur şi constelaţiile de decoraţii erau obligatorii la marile petreceri, la Napoli costumul negru cu coadă domina. Toaletele şi bijuteriile doamnelor respectau legile modei pariziene.

Se dansa în mai multe saloane, căci invitaţii erau numeroşi, iar îndrăgostiţii de cadriluri, polci, mazurci erau şi ei nenumăraţi. Orchestrele interferau din pricina ecourilor retransmise de bolţi. O armată de lachei galonaţi, cu gesturi largi, eleganţi şi paji graţioşi serveau pe platouri de argint... biscuiţi. Nimeni nu ar fi comis însă impoliteţea de a lua doi biscuiţi. Bufetele expuneau îngheţate şi zaharicale... Iar asta era tot...

Katia făcu o comparaţie între festinurile care se întâmplau în Sankt-Petersburg, unde şampania curgea în valuri, iar invitaţii se ghiftuiau cu caviar, şi luxul mizerabil de la Napoli...

*
* *

[14] sărăcani, Lazzaronis, în text, cuvânt preluat în fr. din dialectul napoletan, lazzarone, provenit din spaniolul lazzaro şi care înseamnă populaţia cea mai de jos din Napoli (n.t).

„Ricevimenti“ fură organizate în cinstea familiei Dolgoruki în toate palatele din Napoli care puteau suporta sacrificiile materiale impuse de biscuiţi şi răcoritoare. În realitate, aristocraţia napoletană, cu mai multe generaţii de nobleţe autentică, era într-adevăr ruinată. Prinţii, ducii, marchizii şi conţii - erau câteva sute - vindeau tot ce mai era de vânzare. Până şi pe fiicele, băieţii sau, la nevoie, propria lor persoană. O nouă clasă de parveniţi se ridica. Negustorii, armatorii, buticarii şi speculanţii luau în stăpânire, încetişor dar definitiv, palatele şi domeniile care le aduceau deopotrivă şi titlurile de nobleţe legate de pământurile vechilor stăpâni aristocraţi.

Katia primi cereri în căsătorie. Marele-duce şi prinţii ruşi ce risipeau zeci de milioane de ruble în cazinouri se bucurau de o aură de bogăţie tot aşa cum sfinţii purtau deasupra capului aura lor de sfinţenie.

Luiza dorea să-şi convingă cumnata să aleagă un soţ convenabil din rândul pretendenţilor locali. Mai erau încă unii nobili napoletani ce-şi păstraseră averea intactă. Katia se îndoia, dar presată şi de fratele ei, şi de ducesa de Laurenzano - care avea la rându-i un nepot de oferit - promise să se mai gândească. Docilitatea ei ar fi trebuit să dea de bănuit. Dar nimeni nu-şi imagina că tânăra pregătea o lovitură ce avea să dea oraşului Napoli multe emoţii.

Corespondenţa dintre Katia şi ţar continua în secret.

Petronella, subreta generos recompensată, trimitea scrisorile Katiei la poştă şi-i aducea mesajele imperiale primite la post- restant.

*

* *

Numai că-ntr-o bună zi Katia dispăru. Pur şi simplu, parcă se volatilizase în atmosferă. Fum împrăştiat de vânt.

Seara, ea se culcase destul de târziu după un „ricevimenti“. Dimineaţa, cameristele găsiră patul folosit, însă gol. Scotociră degeaba. Făcură supoziţii din cele mai extravagante. Poate că a fost răpită de un admirator prea nerăbdător... Poate că fugise în compania unui ofiţer frumos, dar sărac... Mii de variante fură supuse analizei. Un cântăreţ castrat o răpise pentru vocea ei de aur... Un acrobat de circ fusese fericitul său ales... Apoi fu avansată ipoteza unui asasinat... În ciuda fricii de scandalul care ar fi avut loc, şi cei din familia Laurenzano, şi cei din familia Dolgoruki anunţară în cele din urmă poliţia. Această instituţie are propriile ei mijloace de investigaţie, care adeseori chiar dau rezultate concrete. Poliţia află aşadar că domnişoara Katia Dolgoruki părăsise discret oraşul Napoli luând trenul.

Întovărăşită de o tânără, ea cumpărase două bilete pentru Paris.

Provocat de soţia lui, care îşi vedea planurile date peste cap, Mihail îşi propuse să plece în urmărirea sorei sale. Dar şansele de a o aduce înapoi erau minime. Pierduseră prea mult timp construind cele mai aberante ipoteze.

Jurnalele semnalară vizita la Paris a ţarului Alexandru II, ca urmare a invitaţiei făcute de împăratul Napoleon III. Prinţul ajunse la o concluzie ce se va dovedi corectă. Katia plecase ca să-şi întâlnească amantul. Fireşte, Luiza făcu o criză de nervi, dar bărbatul ei clătină resemnat din cap. Până la urmă, aprecia acesta, era mai bine pentru Katia, deci şi pentru el, ca tânăra să fie iubita împăratului Rusiei şi nu soţia unui scăpătat nobil napoletan. Groteştile „ricevimenti“ ale acestei societăţi aduse la sapă de lemn, care abia de mai străluceau înaintea apusului, îl vindecaseră de iluziile nutrite de Luiza.

Katia îi încredinţă într-o zi, în mare taină, angajamentul ţarului de a se căsători cu ea. Pe Mihail îl pufnise râsul. Ştia prea bine valoarea jurămintelor făcute de oamenii care deveniseră sclavii simţurilor... Şi totuşi... Boala împărătesei îşi vedea de drum... O evoluţie înceată, dar sigură spre moarte... Maria Alexandrovna arăta ca un cadavru ambulant... Ea simţea deja putreziciunea cărnii, ţărâna în care toţi muritorii îşi sfârşesc călătoria pământească... Dacă ea se stingea, dacă ţarul devenit văduv se căsătorea cu Katia... Asta era marea miză!... Katia Dolgoruki redusă la rolul unei soţii morganatice...

Nehotărâtul prinţ Mihail lăsă să-i scape o înjurătură. În armată se obişnuise cu un

limbaj diferit de cel vorbit la Curte.

La Sankt-Petersburg îl vor trata din nou drept codoş al sorei lui... Iar Luiza îşi va relua scenele... În schimb, va fi rapid avansat... Va primi eventual o înaltă dregătorie la Curte, un salariu ridicat... Avea deja o casă pe Cheiul Englezilor, de ce să nu beneficieze şi de alte avantaje?...

Schimbător, el surâse sedus de aceste perspective... Să profite de ocazie... Chiar, de ce nu?...

*

* *

Katia coborî la Paris şi constată cu plăcere că se descurca bine şi în absenţa rudelor sale. Doar Petronella o urma, ca o căţeluşă zburdalnică şi devotată. Tânăra prinţesă plăti doi hamali ca să ducă bagajele. Fireşte, lăsase la Napoli cea mai mare parte a garderobei. Va găsi însă la Paris tot ceea ce era necesar pentru a o înlocui.

Când ieşi din Gare de Lyon tocmai căzuse noaptea şi ploua. Parisul, acest oraş minunat, care-i mângâiase visurile de adolescentă, nu o primea chiar cu cea mai bună înfăţişare a lui. Întâmpinarea era mai curând rece. Dar n-avea de ales. Doar aşa îl putea regăsi pe ţar. Ce-ar putea să-şi dorească mai mult?

Katia luă o trăsură şi dădu vizitiului adresa hotelului unde i se rezervaseră două camere.

Parisul, noaptea, sub ploaie...

Parisul, împodobit ca de o mare sărbătoare...

Ea se-ndrăgosti de această metropolă, care transmitea un farmec special. Drapelele ruseşti şi franceze omau marile bulevarde strălucitor luminate. Vitrinele orbitoare de lumină, trăsurile elegante, birjele, pietonii bine îmbrăcaţi ce mergeau cu pas vioi şi se ascundeau sub umbrele, toate acestea îi amintiră de Nevski Prospekt, însă cu un plus deloc neglijabil de cochetărie...

Dintr-odată, de pe o stradă laterală îşi făcură apariţia o grămadă de băieţi încărcaţi cu jurnale, care strigau să-ţi asurzească urechile:

- Ediţie specială!... Ediţie specială!... Atentat împotriva ţarului!... Un refugiat polonez a tras asupra ţarului!... Ediţie specială!...

Agitaţia se transmise mulţimii. Trecătorii îşi smulgeau unii altora jurnalele, iar băieţii strigau:

- Ediţie specială!... Atentat!... Specială!... Atentat!... Ediţie specială!... Atentat!... Atentat!...

Panica o cuprinse pe Katia. O panică absolut nebună. Dacă ţarul murise, atunci şi viaţa ei se va opri, la fel ca un orologiu spart cu o lovitură de ciocan. Fata aproape că vizualiză scena atentatului... lovitura mortală... Ţarul prăbuşindu-se sub gloanţele asasinului... Apoi, după ce primul val de groază trecu, ea se gândi la propria-i situaţie. Să se trezească singură la Paris... Să-nfrunte tragedia...

Katia strigă vizitiului să oprească trăsura, sări din ea şi-şi făcu drum prin mulţime pentru a găsi un vânzător de jurnale. Luă un exemplar, îl plăti, apoi, tremurând de frică, se apropie de o vitrină luminoasă ca. să citească informaţia din gazetă.

Ochii ei se umplură de lacrimi. Lacrimi de bucurie, de recunoştinţă faţă de Dumnezeu şi Sfânta Fecioară. Ţarul era sănătos şi dincolo de orice pericol. Gloanţele nu-şi atinseseră ţinta. Inima încă îi bătea puternic, dar temerile îi dispăruseră. Era pur şi simplu fericită... Strada îi apăru deodată învăluită într-o lumină feerică, iar francezii care o înconjurau, frumoşi şi radiind de fericire... ca şi ea... Trecătorii vibrau lăuntric - asta nu se vedea, dar Katia le simţea emoţia.

Un tânăr strigă exaltat:

- Trăiască Polonia!... Trăiască Polonia! Trăiască Polonia eliberată de opresorii săi!

Strigătele acestuia treziră o anumită curiozitate. Pietonii îşi continuară drumul, alţii se-nghesuiră lângă vitrine şi sub streşini ca să citească ediţia specială. Trăsurile de domni şi birjele se opriră. Ocupanţii lor cumpărau foile pe care băieţii le fluturau pe

deasupra mulţimii.

Fericită, debordând de frumuseţe, Katia urcă la loc în trăsura ce-şi reluă cursa.

Ţarul trăia!... Graţia divină îl apăra pe ţar!...

Ea îi explică Petronellei ceea ce se petrecuse, care dădea din cap fără să înţeleagă mare lucru, căci stăpâna ei vorbea prea repede. Fata pricepu însă că vestea era una bună, mai ales după expresia radioasă a prinţesei. Katia plângea şi râdea. Primul şoc o dată trecut, acum urma relaxarea.

Trăsura se opri în faţa unui hotel micuţ, dar şic, de pe strada Basse-du-Rempart. Adresa indicată în ultima scrisoare a lui Alexandru i se-ntipărise în memorie prinţesei. Pentru ea, această vizuină pariziană - modestă prin proporţiile ei, în comparaţie cu mastodonţii Sankt-Petersburgului - părea mai minunată decât un castel încântător.

În holul împodobit cu plante exotice o aştepta prinţul Alexei Vladimirovici Kozlovski, cea mai tânără ordonanţă a ţarului. Ofiţerul, de astă-dată îmbrăcat civil, se apropie de Katia şi-i sărută cu respect mâna.

- Katerina Mihailovna, eram foarte neliniştit. De două zile tot fac naveta între Gare de Lyon şi Gara de l’Est. Am pândit toate trenurile care veneau din Italia...

Katia îl întrerupse nerăbdătoare:

- Vorbiţi-mi despre ţar! Ce s-a întâmplat, până la urmă? Cum a izbutit să scape?
- O minune, prinţesă! O adevărată minune!

Ordonanţa schiţă semnul crucii.

- Majestatea Sa, întovărăşită de împăratul Napoleon, se întorcea cu trăsura la Paris după o trecere în revistă militară desfăşurată la Longchamp. Brusc, un nebun a tras două focuri de revolver asupra ţarului, din fericire fără să-l atingă. Tentativa de asasinat a fost precedată de o manifestaţie ostilă, organizată de un grup de fanatici francezi - am înţeles mai târziu că era vorba de intelectuali de stânga -, care au strigat Majestăţii Sale, în cursul unei vizite oficiale la Sainte Chapelle: „Trăiască Polonia, domnule!" Un afront inadmisibil, pe care întreg anturajul Majestăţii Sale l-a primit cu indignare.

Katia suspină uşurată.

- Majestatea Sa se află aşadar dincolo de orice primejdie! Asta contează!

Fruntea ofiţerului se-ntunecă.

- Demnitarii din suita Majestăţii Sale l-au conjurat să întrerupă această vizită plină de capcane. La Paris, Majestatea Sa nu se află-n siguranţă. Vă rugăm să faceţi uz de influenţa dumneavoastră pe lângă împărat ca să-l convingeţi să părăsească fără întârziere Franţa.
- O să fac tot ce-mi stă-n putinţă, Alexei Vladimirovici! Puteţi să contaţi pe mine.

Katia plutea în cea mai deplină mirare. Nu pricepea cum se poate atenta la viaţa unui om atât de bun, de sensibil, care-şi iubea supuşii de parcă ar fi fost copiii săi proprii, care dorea să-i elibereze pe servi şi să ofere o constituţie supuşilor lui. Cu un an înainte, Alexandru mai suportase tentativa de asasinat a unui anume Karakasov, un anarhist dement. Nici în Rusia, nici în străinătate ţarul nu părea să fie la adăpost.

Ordonanţa abia mai putea să-şi stăpânească bucuria. Ţarul, stăpânul său, era în viaţă. Katia îl privea cu multă plăcere. Tinereţea acestuia şi fericirea lui erau cu-adevărat impresionante.

Ofiţerul îl întovărăşise deseori pe ţar în vizitele făcute de acesta la Smolnîi. Fetele îl admiraseră cucerite, îndrăgostite.

„E mai tânăr şi mai atrăgător decât ţarul tău!", exclamau ele.

Noaptea, retrase în dormitor, fetele îşi dădeau frâu liber entuziasmului fără să se teamă că pot fi auzite de supraveghetoare.

„Să mă culc cu el este dorinţa mea cea mai arzătoare", declară micuţa contesă Sonia Sergheievna Kutaisova, care avea trăsăturile picante ale unei odalisce de Constantinopole. Nu se mira însă nimeni. Tatăl ei, fost prizonier turc, îi fusese dăruit de Caterina II fiului său, Pavel I, care-l alesese ca valet personal, ridicându-1 la rangul de Mare Scutier, iar mai apoi înnobilându-1 cu titlul de conte.

Sonia Sergheievna, contesa parvenită, le privea de sus pe fiicele familiilor Şuiski şi Morozov, ai căror strămoşi iluştri căzuseră în dizgraţie, pierzându-şi titlul de prinţi.

Sub Romanovi, oameni proveniţi din pleavă atinseseră cele mai înalte demnităţi.

Ordonanţa reîncepu cu vioiciune.

- Majestatea Sa va lua parte în această seară la un banchet oferit în cinstea sa la Palatul Tuilleries. La miezul nopţii se va întoarce la Elysée, reşedinţa sa pe durata sejurului parizian. Majestatea Sa arde de nerăbdare să vă revadă. E ora nouă. Aveţi la dispoziţie trei ore ca să vă schimbaţi şi să vă odihniţi puţin. Vă voi însoţi în trăsură până la Elysée - fireşte, dacă nu sunteţi prea obosită după această lungă călătorie.

- Dorinţa mea de a o vedea pe Majestatea Sa e la fel de mare ca şi a sa. La miezul nopţii o să vă urmez, prinţe.

Directorul hotelului o conduse în cameră. După enormele saloane ale palatului Laurenzano, Katia se regăsi acum în această chiţimie mobilată modest, dar inundată de flori la fel ca loja unei mari actriţe.

*

* *

În drum spre Elysee, într-un cupeu fără blazoane, Katia - care petrecuse două ore spre a-şi reface frumuseţea - nu mai era în stare să-şi stăpânească nerăbdarea. Să-l revadă pe împărat, să se lipească de pieptul acestuia, să fie posedată de acesta. Tinereţea şi farmecul ordonanţei nu o atrăgeau deloc. În ciuda vârstei, Alexandru era cel care o fascina. Anii care apăsau pe umerii acestuia şlefuiseră diamantul brut, făcându-l să strălucească în ale sale mii de feţe. Aerul său serios, autoritatea, măreţia sa, care contrastau cu privirea lui blândă, plină de tandreţe atunci când o privea pătruns de iubire, îl făceau mult mai seducător decât cei mai splendizi ofiţeri tineri de la Curte.

Trăsura se opri pe strada Marigny. Ordonanţa o rugă să coboare, oferindu-i totodată mâna. Parcurseră pe jos distanţa care îi despărţea de zăbrelele străzii Gabriel. Numeroşi poliţişti francezi - în civil - patrulau în tot locul. Avertizaţi de comandantul lor, se făceau că nu observă tânărul cuplu. Katia şi ofiţerul intrară pe o mică poartă ce da în grădina palatului Elysée. Traversară pe furiş peluzele verzi, merseră de-a lungul unei alei şi ajunseră în faţa treptelor de marmură ce duceau la uşile-ferestre ale parterului, acum deschise. Terenul era liber. Tot personalul fusese îndepărtat.

Alexandru îşi aştepta amanta într-un salon cu lumini disipate, care lăsau în umbră mobilele stil Louis XV, cu ornamente metalice aurite ce străluceau discret. La vederea Katiei, ţarul se grăbi să-i iasă în întâmpinare, o cuprinse în braţe şi-i acoperi gura de sărutări.

- Mi-ai lipsit atâta, iubita mea Katia!... Mi-ai lipsit atât de mult!...

Ordonanţa se retrase cu discreţie.

Alexandru o ţinu la distanţă de un braţ pe Katia şi o contemplă ca vrăjit.

- Napoli ţi-a sporit şi mai mult frumuseţea!... Dar în absenţa ta am suferit ca un martir, căci mi-am ascuns sentimentele faţă de anturajul meu... După atentatul de astăzi, gândurile mele tot spre tine au zburat. Mă gândeam la ce s-ar fi întâmplat cu tine dacă aş fi fost ucis. Căci dragostea mea ţi-a provocat multe neplăceri. Apoi, mi-am spus că n-aş fi putut să-mi respect angajamentul de a mă căsători cu tine şi de a te onora aşa precum meriţi...

O trase în camera lui şi o dezbrăcă plin de patimă. Gustară împreună din extazul dragostei fizice, împărţind plăcerea cu egal elan.

Primul val de frenezie fiind consumat, Alexandru îi spuse solemn Katiei:

- De-acum înainte, nimic nu ne va mai despărţi, în afară de moarte! De când te-am cunoscut trupeşte, nici o femeie nu m-a mai interesat! Te confunzi cu mine aşa cum eu mă identific cu tine! Împreună nu suntem un cuplu, ci o singură făptură. E greu să-ţi explic ce anume simt. Inima ta bate în pieptul meu aşa cum inima mea bate în al tău...

Se dăruiră din nou unul altuia.

- Acum suntem legaţi prin lanţurile cărnii şi ale sufletului, ale plăcerii şi ale

voluptăţii!

*

* *

O oră înaintea zorilor, Katia părăsi Palatul Elysée escortată de Kozlovski. Urmă acelaşi drum, ca să mai petreacă după miezul nopţii alte câteva ore alături de ţar, pe întreaga durată a şederii sale la Paris, sejur scurtat spre satisfacţia ambelor părţi, rusă şi franceză.

VIII

Alexandru şi Katia se-ntoarseră la Sankt-Petersburg.

Alexandru cu un tren special, precedat de două locomotive care trebuiau să înfrunte riscul unei explozii dacă drumul de fier ar fi fost minat, Katia cu un tren de călători, în vagonul de dormit. Ordonanţa princiară Kozlovski îi asigura paza. La Varşovia o aştepta domnişoara Şebeco. Ea fusese prevenită să o primească şi să o întovărăşească până la Sankt-Petersburg.

Katia înţelese - dovedind un cert sentiment de cochetărie - că inima împăratului era muşcată de gelozie. Prezenţa frumosului Kozlovski în proximitatea amantei sale îi inspira împăratului temeri, în ciuda dragostei sincere şi exclusive pe care Katia o nutrea faţă de el.

Domnişoara Şebeco o înveselea, ca de obicei, cu glumele ei, prin spiritul viu şi hazliu, prin simpatia ce i-o arăta. Katia se obişnuise să fie acompaniată de Varvara Şebeco, să-i suporte prezenţa, rolul de mesager între ea şi ţar, ca şi atitudinea amicală şi totodată respectuoasă a acesteia. Sigur că ar fi vrut să ştie mai multe lucruri despre trecutul domnişoarei Şebeco, dar pentru moment încrederea pe care împăratul i-o acorda era suficientă.

La Sankt-Petersburg, Katia şi Alexandru îşi reluară genul de viaţă abia întrerupt de episodul napoletan, acum lăsat în urmă şi uitat cu totul. Mihail Dolgoruki se resemnase să poarte „blazonul" de codoş, poziţie deloc de invidiat, foarte criticată de cercurile de la Curte, de nobilimea suspicioasă şi de propriii lui camarazi, invidioşi pe frecventele sale promovări. Când ajunse colonel al regimentului, aceştia începură să-şi manifeste în surdină nemulţumirile, căci un spirit de frondă prea afişat le-ar fi putut atrage pedepse: mutarea într-o garnizoană de provincie sau întârzierea avansării. Exista chiar bănuiala că prinţul va primi în curând o înaltă demnitate la Curte.

*

* *

Alexandru hotărî să o scoată pe Katia din anonimatul în care se plictisea şi să o numească domnişoară de onoare a împărătesei, în scopul de a obţine intrarea oficială la Curte a tinerei lui iubite. Deopotrivă, ţarul o impuse membrilor Curţii, care fură obligaţi să se supună, în ciuda mârâielilor lor. împăratul ştia că vor exista plângeri şi scrâşnete din dinţi. Însă puţin îi păsa. Într-un final, îşi impuse fără preget voinţa. Ceremonia de prezentare fu pregătită îndelung, întregul Sankt-Petersburg fremăta. Ţarul îşi arăta amanta la lumina zilei. Doamnele pudibonde şi ipocritele condamnau dragostea murdară, adulterul ţarului. Bărbaţii, ceva mai prudenţi, se abţineau să dea glas criticilor, căci omniprezenţa celei de-a Treia Secţii le inspira o teamă îngrozitoare.

În sfârşit, ziua cea mare sosi.

Pentru prima oară, Katia fu primită la Palatul de Iarnă pe uşa principală, în vreme ce cavaleriştii de gardă, în mare ţinută, îi prezentau armele. Pentru prima oară, ea urcă monumentala scară de onoare cu dublă întorcere rezervată doar oamenilor „acceptaţi" la Curte. Pentru prima oară, ea străbătu anticamera împodobită cu candelabre gigantice de argint, toate având lumânările aprinse, deşi faptul se consuma în plină zi, iar spectacolul era completat de imensele candelabre de aur şi

cristal, la fel ca la Teatrul Bolşoi. Pentru prima oară, ea pătrunse în salonul de malahit, splendidă combinaţie decorativă de coloane de malahit verde smarald, de doruri scânteietoare şi de alb ce scotea în relief ornamentele lucrate de artişti veniţi din Italia şi Franţa.

Şi - culmea ironiei! - Katia era încadrată de prinţesa Volkonski, doamna de onoare a împărătesei şi de contele Voronţov-Daşkov, ministru al Curţii, care trebuiau să o prezinte ţarinei. Iată o dublă palmă aplicată pe obrajii acestora.

Demnitarii Curţii, doamnele de onoare şi un număr restrâns de curteni, a căror participare era obligatorie, aşteptau cu curiozitate şi ostilitate, ascunse cu grijă în spatele faţadei de impasibilitate glacială, intrarea „favoritei", a „prostituatei imperiale", după cum o numeau duşmanii.

Katia îi surprinse pe aceşti oameni auriţi până şi-n cerul gurii prin stăpânirea de fier, prin calmul ei. Şi totuşi, inima îi bătea să se spargă. Sufocată de emoţie, şi-ar fi dorit să plângă, dar se stăpâni. Nu era o Dolgoruki?... Katia îşi amintea că tatăl ei îi vorbea cu orgoliu despre nobleţea familiei, cea mai veche din Rusia, şi despre prinţii domnitori, din care ei coborau în linie directă: „Romanovii nu erau decât servitori atunci când strămoşii tăi purtau coroana regală". Această frază, repetată le nesfârşit, ca un laitmotiv, îi revenea în memorie. Nu ţarul fusese cel care, coborându-se, şi-o făcuse amantă, ci ea binevoise să răspundă iubirii acestuia. Fata era încredinţată că făcea mai mulţi bani decât o prinţesă germană.

Katia îşi ţinea fruntea sus, cu seninătate, afişând ţinuta unei femei conştiente de ceea ce reprezintă. Toate aceste aristocrate cu titluri pompoase adunate în încăpere nu erau decât parvenite, ale căror dregătorii - nu foarte îndepărtate de cele ale slujitorilor ţarului - le aduseseră şi înnobilarea... O nobleţe din care se simţea izul de servitori.

Fără să fie arogantă, făptura prinţesei respira o măreţie ce impresiona şi-i intimida pe curteni - pupători în fund, după cum îi numea domnişoara Şebeco.

Apoi, maestrul de ceremonii izbi cu bastonul aurit în duşumeaua de marmură în diferite culori. Împărăteasa îşi făcu apariţia urmată de două doamne de onoare, de marele mareşal al Curţii şi de marele şambelan. Lividă, veştejită, avea o înfăţişare jalnică. Rochia sa, încărcată de broderii din aur, ca şi bijuteriile sale scânteietoare nu făceau decât să adâncească contrastul dintre somptuozitatea îmbrăcămintei şi decăderea făpturii ce-o purta.

Maria Alexandrovna păşea cu greutate. Încetineala gesturilor sale sublinia o imensă oboseală şi o dezamăgire pe care nu izbutea să le ascundă. Împărăteasa se-aşeză pe un fotoliu înălţat ca un tron.

Ceremonia de prezentare începu prin formula sacramentală, rostită de prinţul Volkonski cu o neplăcere abia mascată. Ministrul Curţii îşi jucă rolul cu o desăvârşire de automat.

Toate personajele care asistau la această tragicomedie nu erau decât marionete jucate de firele mânuite de împărat. Iar ele ştiau acest lucru. Până şi ţarina era conştientă de supunerea ei în faţa voinţei soţului său, stăpânul absolut, autocratul bizantin al celui mai mare imperiu din lume.

După formulele uzuale, ţarina îi întinse mâna Katiei, care i-o sărută cu demnitate. Maria Alexandrovna îşi deghiză repulsia faţă de această fată sub un zâmbet de circumstanţă. Katia simţi instinctiv aversiunea ţarinei.

Ca şi noua ei domnişoară de onoare, împărăteasa abia de-şi ţinea lacrimile. Lacrimi de oroare, de mânie neputincioasă, de disperare. În faţa ei se-nchina acum sfidător tânăra femeie care-i vrăjise soţul. Ţarina realizase că acesta se-ndepărtase de ea cu mult înainte ca această odioasă Katia Dolgoruki să intre în viaţa împăratului. Fusese vorba de o îndepărtare graduală şi ireversibilă. Ea le acceptase pe fostele amante cu o indulgenţă tristă. Nu erau decât simple aventuri, ceva trecător, fără consecinţe. Dar această fată era mult mai periculoasă decât curtezanele ce o precedaseră. Ţarina simţea intuitiv că noua ei domnişoară de onoare îi va lua locul într-o bună zi. Micul complot pus la cale cu ajutorul prinţesei Volkonski şi al Luizei Dolgoruki dăduse greş. Ultima ei şansă de a o izola de ţar a coincis aşadar cu

renunţarea la orice încercare de a mai recâştiga inima soţului. Maria Alexandrovna ştia acum că pentru ea totul era pierdut.

Ţarina deplângea schimbarea intervenită în comportamentul soţului ei. Atunci când îl cunoscuse la tatăl său, ducele de Bade, se-ndrăgostise de ea cu o asemenea patimă, că ameninţase că va renunţa la drepturile sale de moştenitor al tronului dacă i se refuza mâna tinerei prinţese. Împăratul Nikolai I, viitorul ei socru, se-mpotrivise la început, căci fata aleasă de ţarevici era o bastardă născută dintr-o aventură extraconjugală a mamei ei, prinţesa Wilhelmina de Bade, cu un personaj de joasă extracţie. Marele-duce, dornic să stingă scandalul, preferase să-şi asume paternitatea copilului. Dar secretul lui Polichinelle era comentat cu maliţie de toată lumea. În dispreţ faţă de originea tulbure a tinerei prinţese, încăpăţânarea ţareviciului înfrânse toate obstacolele. Căsătoria se petrecu cu toată pompa presupusă de un eveniment atât de important. Tânăra germană, care-şi luase numele rusesc de Maria Alexandrovna, cunoscu fericirea lângă un soţ nebun de iubire pentru dânsa.

Însă după aceea totul se schimbă. Nestatornic, Alexandru, devenit ţar, uită de vechea lui pasiune pentru soţie, pe care o neglijă fără regrete şi remuşcări. Intervenţia medicilor, care recomandară încetarea relaţiilor conjugale ale cuplului imperial, oferi ţarului pretextul de a rupe şi ultimele legături intime cu împărăteasa. În schimb, el îi acordă acesteia toate onorurile datorate rangului. Ea lua parte la ceremonii, la dineurile de gală, la recepţiile suveranilor străini. Însă era evident că rolul său devenise pur şi simplu decorativ. Retrasă în singurătatea apartamentului său, părăsită până şi de propriii ei copii, care-şi luaseră zborul în viaţă, femeia căută alinarea în rugăciune. Moartea ţareviciului Nikolai, fiul ei preferat, secerat de ftizie la Nisa, îi dădu ţarinei lovitura de graţie. De-atunci nu făcea decât să vegeteze. Din când în când, un surplus de energie o mai smulgea din letargia în care se-adâncise. Dar încercările ei ezitante de a recâştiga poziţiile pierdute nu au condus la nimic. În mijlocul fastului de la Curte, împărăteasa nu era decât o femeie nefericită, bântuită de gândul sinuciderii. Dar o suverană se cuvenea să moară la datorie, la fel ca o santinelă. Punându-şi capăt vieţii, scandalul ar fi mânjit întreaga familie imperială. Aşadar, o soluţie ce nu putea fi nici măcar luată în calcul...

*

* *

Învestită cu noua sa demnitate, Katia avea obligaţia să asiste la petrecerile, la ceremoniile, la balurile oficiale. Ea se temea să-nfrunte ostilitatea Curţii. Pe de altă parte, Alexandru o încuraja:

- Nu-ţi fie frică! Ai făcut deja pasul cel mai greu! Nimeni nu va îndrăzni să te jignească! Şi asta, de la ministrul Curţii şi până la cel din urmă lacheu!... Ai nevoie să te bucuri de tinereţea ta la fel cum un copil are nevoie de aer curat şi de soare!

Ţarul privi în jur.

- În cuşca asta te-ai ofili!

- Dar plimbările împreună îmi sunt de-ajuns...

Bărbatul o îmbrăţişă emoţionat.

- E prea generos din partea ta! Dar lasă-mă pe mine să decid ce este bine pentru tine! Interesul pentru tine îmi ţine loc de suflet!

Raţionamentul împăratului se dovedi corect.

Primul bal la Curte fu anunţat. Katia fu cuprinsă de o emoţie care o paralizează. Primul ei bal!... Deşi fetele aristocrate erau prezentate cuplului imperial încă de la vârsta de paisprezece ani, Katia nu beneficiase de acest privilegiu. Iată de ce echivocul acestei situaţii o înspăimânta.

Cel mai căutat croitor din Sankt-Petersburg, care confecţiona rochiile aproape tuturor doamnelor din nobilime, crease special pentru Katia o toaletă de o bogăţie greu de imaginat. Cu toate că tăietura trebuia să respecte vechea modă rusească - veşmintele folclorice ar fi fost o expresie mult mai potrivită - inclusiv *cokoşnika*, adică acea înaltă coafură triunghiulară, peste care erau împrăştiate diamante, rubine şi

perle fine, croitorul reuşise să-i confere o notă particulară de eleganţă rafinată. O dată terminată rochia, Katia o încercă fermecată. Plângea şi râdea în acelaşi timp. Era recunoscătoare ţarului că-i oferise pietrele scumpe ce-i înveseleau ansamblul vestimentar.

În seara balului, tânăra se hotărî brusc să nu se mai ducă la palat.

- Eşti nebună!, exclamă prinţul Mihail, care trebuia să o conducă întovărăşit de Luiza. Acum îndeplineşti o funcţie oficială. În calitatea ta de domnişoară de onoare faci parte din suita ţarinei!

Katia se lamentă glumind:

- Domnişoară!... Când toată lumea ştie că de ani buni mă culc cu ţarul!... Domnişoară!... Să mori de râs, nu alta!

- Nu vei fi nici prima, nici ultima domnişoară de onoare care să fi cunoscut deja plăcerea Cytherei! Asta-i viaţa!, spuse Mihail.

- Ar fi trebuit să ai mai multe scrupule înainte să accepţi rolul de amantă a împăratului, interveni la rându-i Luiza, depăşită de capriciile cumnatei sale. Ajunge cu mutrele! Îmbracă-te cât mai repede! Altfel, rişti să întârzii! Asta ar fi foarte neplăcut!

- Taci!, strigă soţul ei mânios. Taci! Se va îmbrăca! Dacă mai persistă să facă figuri, o s-o îmbrac eu, cu forţa!

Katia cedă, fără să ştie prea bine ce voia. Dorinţa să asiste şi să danseze la primul său bal se lovea de frica de a se-arăta în faţa oamenilor ironici şi răuvoitori, în faţa doamnelor ipocrite, care poate că o vor privi cu dispreţ.

În cele din urmă, Katia era gata. Toate cameristele - chiar şi cele ale Luizei - îşi făcuseră de lucru în preajma prinţesei.

Mihail constată uşurat că nu se aflau în întârziere.

Când se urcară în trăsură, Katia dârdâia de frig, în ciuda hainei de zibelină şi tremura de emoţie la ideea că va revedea ochii plini de reproş mut ai ţarinei. Ea începuse să cunoască Palatul de Iarnă - scurtăturile ascunse - atunci când se-ntâlnea cu amantul său în fostul apartament intim al lui Nikolai I. Prinţesa cunoştea de asemenea şi latura impozantă a edificiului, căci audienţa la ţarină îi îngăduise să admire - măcar în parte - încăperile de protocol.

La Smolnîi, Katia auzise descrieri ditirambice ale balurilor de la Curte. Toate fetele erau pregătite dinainte să suporte corvezile oficiale şi să guste plăcerile pe care această lume strălucitoare le oferea aleşilor ei.

Când coborâră în Piaţa Palatului de Iarnă, întreg spaţiul gemea de trăsuri de gală ce se-ndreptau către reşedinţa imperială. La baza marii scări, un paj o întâmpină pe Katia ca să o conducă printr-o sumedenie de coridoare şi saloane spre apartamentul ţarinei. Pentru ea, clipa crucială se-apropia. Oare cum va fi primită de doamnele şi domnişoarele de la curte? Dacă recepţia sa oficială se petrecuse cu o precizie de ceasornic - potrivit protocolului - Katia era îndoită cât priveşte întâlnirea din această seară. Într-un salon, o parte a suitei imperiale aştepta cu răbdare ca ţarina să-şi sfârşească toaleta. Katia schimbă salutări cu doamnele tinere şi făcu reverenţe în faţa doamnelor în vârstă, care îi răspunseră cu un aer afectat. Toate aceste femei care tăcură la apariţia Katiei îşi reluară imediat trăncăneala, observând pe furiş rochia şi bijuteriile Katiei. Constatară că bijuteriile cu pietre preţioase, departe de a evoca splendorile reginei Semiramida - după cum se spunea - păreau mai curând modeste. Ţarul nu-i dăruise bijuterii extravagante, nici bijuteriile coroanei, aşa cum gurile rele pretindeau că s-ar fi întâmplat.

Katia, la început izolată, pusă la index, regăsi printre tinere câteva foste colege de la Smolnîi. Una singură dintre acestea, poznaşa prinţesă Ana Ivanovna Şekovski, veni în întâmpinarea ei şi începu să converseze cu ea, spunând glume şi evocând amintiri din şcoală. Doamnele în vârstă îi aruncară priviri fulgerătoare Anei, care încălcase acordul tacit de a ridica un cordon sanitar în jurul intrusei.

Uşile camerei imperiale se deschiseră şi ţarina apăru îmbrăcată cu o rochie brodată cu aur, purtând o tiară şi un torent de pietre care erau atât de grele, încât abia de se ţinea pe picioare. Împărăteasa amintea de o mumie despachetată, care dezvăluia o figură emaciată, pe care machiajul nu izbutea să o înfrumuseţeze. În

spatele plăpândei sale făpturi se ţineau doamnele de onoare apropiate, singurele autorizate să asiste la toaleta imperială. Maria Alexandrovna răspunse reverenţelor înclinând uşor din cap, apoi se-ndreptă spre ieşire. O ignorase pe Katia.

Cortegiul se formă automat în spatele acesteia. Într-un salon alăturat, ţarul Alexandru, acoperit de decoraţii, îşi aştepta soţia, având în spatele său o mulţime de generali, de demnitari şi de ordonanţe. El o căută rapid din ochi pe Katia printre domnişoarele de onoare. La vederea fetei, fruntea i se descreţi şi, cu un gest aproape galant, oferi mâna împărătesei, care se sprijini cu recunoştinţa unui căţeluş ce-şi adoră stăpânul.

Marele maestru de ceremonii îşi privi ceasul de aur... Era zece fix...

Lacheii deschiseră uşile duble de bronz. Marele maestru înaintă în sala de concert, rezervată pentru această ocazie dansatorilor, şi anunţă cu o voce solemnă:

- Domnilor, Majestatea Sa împăratul!

Muzica intonă imnul imperial. Nouă sute de spete se-ndoiră, eliberând la mijloc un spaţiu suficient pentru a permite ţarului, ţarinei şi cortegiului lor să treacă fără dificultăţi. Apoi spinările reveniră la poziţia iniţială. Ţarul se-ntreţinu pe scurt cu ambasadorii, înalţii oaspeţi şi câţiva favoriţi.

Katia era tulburată, orbită de splendoarea adunării, de dorurile ornamentelor arhitecturale, de candelabrele strălucitoare, de lampadarele cu mii de lumânări, ce-şi reflectau lumina în mătăsurile cu ape lucitoare, în crucile încrustate cu diamante ale ordinelor militare şi civile cele mai importante, în bijuteriile doamnelor şi în uniformele magnifice ale demnitarilor, lacheilor şi cavalerilor-gardă - purtând caschete strălucitoare pe cap - ce încadrau uşa.

Pentru prima oară, Katia vedea marile săli de gală - atât de lăudate care depăşeau ceea ce până şi cea mai debordantă imaginaţie ar fi putut să conceapă. Un parfum îmbătător de crin plutea în aer.

Ţarul deschise balul. Dansă cu prinţesa Volkonski, onorând-o astfel pe ţarina care nu mai dansa de multă vreme. Alte cupluri îl urmară pe împărat şi pe vârstnica sa parteneră. Orchestra interpreta un vals.

Un general cu imenşi favoriţi şi cu priviri inteligente, plin de bunăvoinţă, se-nclină în faţa Katiei.

— Caterina Mihailovna, îngăduiţi-mi să mă prezint, sunt generalul Loris Melikov. L-am admirat mult pe prinţ, tatăl dumneavoastră, care mi-a arătat întotdeauna o vie prietenie. Regret că nu mai este printre noi, ca şi mama dumneavoastră. Aţi fi atât de bună să-mi acordaţi onoarea acestui dans? Ştiu că tinerii ofiţeri urăsc privilegiul gradului meu. Însă sunt sigur că vor avea ocazia să recupereze timpul pierdut.

Bătrânele doamne de onoare, pudibondele încărcate de ani şi nobilele impregnate cu venin priveau cu ostilitate la generalul care sfida izolarea amantei imperiale. Dar primul pas fusese deja făcut. Katia dansa minunat şi frumuseţea ei eclipsa frumuseţea rivalelor sale. Candidaţii la dans se-ngrămădiră în jurul ei, rugând-o să-i înscrie în carnetul său de bal. Curteni care voiau să se facă agreabili ţarului o copleşiră cu complimente. Marele-duce Serghei — capra râioasă a familiei imperiale - o invită pe Katia la o polkă.

Înfrângerea duşmanilor tinerei prinţese Dolgoruki fu însoţită de o cruntă derută.

Lumea elegantă şi politicoasă se împrăştie în salonul de malahit, în rotonda cu coloane de marmură, decorată cu o friză inspirată din arta greacă antică şi acoperită cu o cupolă ce imita Panteonul roman, în galeria militară care adăpostea trofee de război şi arme preţioase. Bogate bufete ofereau amatorilor băuturi răcoritoare, zaharicale, drajeuri şi fructe confiate. În salonul arab, jucătorii de cărţi găsiră tot echipamentul pentru a-şi desfăşura pasiunea.

În timp ce dansa ca un fluture şi se lăsa stăpânită de vertijul valsului, Katia simţea privirea ţarinei aţintită asupră-i. Curtenii o fixau plini de curiozitate. O studiau pe-ndelete pe fata care-l subjugase pe împărat. O comparau cu doamna de Pompadour, cu Diana din Poitiers, cu doamna Du Barry, cu Lola Montès şi cu mai toate curtezanele imperiale şi regale cu care cultura occidentală le fascinase mintea.

Katia avea impresia că este un fel de animal exotic expus indiscreţiei vânătorilor

de zvonuri.

La miezul nopţii se servi supeul în vasta sală Nikolai I. Mese rotunde, de zece persoane fiecare, fură dispuse în grădina de iarnă. Fiecare masă avea în mijloc un palmier. Pe trunchiul acestuia erau înfăşurate ghirlande de orhidee şi trandafiri. Ţarul şi ţarina, ca şi oaspeţii de onoare - prinţi domnitori şi înalţi demnitari străini, în vizită la Sankt-Petersburg — împărţeau o masă supraînălţată, care le îngăduia să îmbrăţişeze cu privirea întreaga sală.

Întâmplarea - discret înscenată - o aşeză pe Katia între convivii care-i arătară cea mai mare simpatie. Generalul Loris Melikov dădu tonul, acordându-i tinerei consideraţia cuvenită unui personaj de rang înalt. Ordonanţa princiară Kozlovski, tânăra prinţesă Ana Ivanovna, două doamne şi doi ofiţeri din regimentul Preobrajenski, aleşi pe sprânceană, o copleşiră cu atenţia lor.

Katia înţelese că ţarul prevăzuse absolut totul ca să-i creeze o ambianţă plăcută, înconjurând-o cu oameni devotaţi lui. Prezenţa lui Loris Melikov la masa ei era considerată ca o trădare de acei curteni care o urau pe curva împăratului. Toată lumea simţea că influenţa tinerei Dolgoruki depăşea limitele unui simplu capriciu. Mihail şi Luiza, aşezaţi la o masă alăturată, urmăreau cu nelinişte comportamentul Katiei şi reacţia nobilimii ruse.

*

* *

Katia medită pe-ndelete după sfârşitul balului - primul din viaţa ei -, care ar fi trebuit să o poarte pe aripile exaltării şi purei bucurii. Or, sentimentele ei rămâneau împărţite. Această stare sufletească apropiată nemulţumirii se-accentuă în zilele ce urmară. Cu toate că evita mulţimile, Katia hotărî să asiste la spectacolul de operă prezentat de o trupă franceză la Teatrul Bolşoi. Încă de la intrarea ei în lojă, huiduielile care izbucniră din mai multe părţi ale sălii în acelaşi timp o făcură să se-ntoarcă pe călcâie şi să plece. Umilită profund, prinţesa luă hotărârea ca de-acum înainte să nu mai participe decât la ceremoniile oficiale, potrivit obligaţiilor cei reveneau. De când îşi dăruise inima ţarului, parcă păşea pe spini. Drum fără întoarcere, plin de capcane mai primejdioase pe zi ce trece.

Fără doar şi poate că exista o distanţă între importanţa pe care ţarul o acorda iubirii sale pentru Katia şi mediocritatea locurilor în care se-ntâlneau pe furiş. Justificările unei asemenea stări de lucruri nu lipseau. Atentatele împotriva vieţii împăratului se-nmulţiră. Vizitele la vila de pe Cheiul Englezilor deveniseră prea riscante. Fostul apartament privat al lui Nikolai I le sluji de adăpost, dar pe timpul verii fură obligaţi să se mulţumească doar cu o mică încăpere de la Ţarskoe Selo, sumar mobilată cu un pat, două scaune şi o masă de toaletă, decor jalnic, care ar fi fost suficient pentru amorul pe fugă al unui ofiţer incapabil să plătească un interior mai adecvat spre a-şi primi iubita. Dar se spune că dragostea n-are nevoie de un decor somptuos ca să înflorească. Alexandru şi Katia ar fi preferat o insulă pierdută în imensitatea oceanului, unde ar fi putut să retrăiască aventura naivă şi impresionantă a celebrilor Paul şi Virginia. Numai că realitatea îşi impune legile.

Că împăratul dorea să păstreze discreţia asupra relaţiei sale cu Katia era ceva de la sine înţeles. Decorul sordid al efuziunilor pe care le trăiau la Ţarskoe Selo, departe de a fi o ascunzătoare, lua însă aspectul unui paravan translucid. Curtea aflase secretul şi făcea haz pe seama lui. Ardoarea ţarului flata amorul propriu al Katiei, dar orgoliul său rămânea teribil de nesatisfăcut.

O dezamăgire sporită îi sleia inima. Adesea, fata plângea aparent fără pricină, apoi se tot întreba de ce se lasă cotropită de tristeţe. În fond, se bucura de adoraţia ce i-o închinase suveranul Rusiei, ar fi trebuit deci să dea în clocot de fericire... Şi totuşi... Stările ei de spirit, veselia şi disperarea se-nlănţuiau, dezvăluind un fel de incoerenţă, de contradicţii pe care ţarul nu avea cum să nu le observe. Recepţiile de la Curte, la început suportabile, încetul cu încetul începură să o dezguste, căci adevărata atitudine a unei mari părţi a curtenilor, domolită pentru ceva vreme, îşi scoase capul şi se

manifestă printr-o rezervă mai jignitoare chiar decât dispreţul afişat. Îi zâmbeau cu o falsă bunăvoinţă şi o evitau cu o stângăcie premeditată.

Katia începu să slăbească. Alexandru înţelese cauza schimbării ei şi pricepu că tovărăşia lui nu îi era suficientă unei adolescente ce avea nevoie de mişcare, de o ambianţă veselă, de o atmosferă destinsă. Katiei i-ar fi plăcut să aibă prietene, ca să-şi umple astfel singurătatea. Doar domnişoara Şebeco îi ţinea plăcută companie.

Era perfect adevărat. Katia se plictisea. Luiza o ţinea la distanţă, pentru că insuccesul de la Napoli îi rănise încrederea. Temperamentala italiancă răbda cu greu ostracizarea cu care ea şi soţul ei erau trataţi. Şi asta deoarece oamenii care-i condamnau pentru rolul echivoc ce-l jucau nu renunţau deloc la această poziţie moralizatoare.

Mihail îşi vizita adesea sora ca să se intereseze de nevoile şi bunăstarea fetei. Se arăta amabil şi înţelegător, mai puţin din solidaritate şi mai mult de teamă să nu-şi atragă mânia ţarului. Un autentic cerc vicios, care jena relaţiile dintre membrii întregii familii. Fireşte că recompensa pentru cooperarea de care dăduse dovadă prinţul nu întârzie să se manifeste din nou. Acesta primi o înaltă dregătorie la Curte, fapt care închise gura tuturor detractorilor săi. Îşi sacrifică orgoliul şi onoarea, dar primi în schimb avantaje şi privilegii ce-i flatau vanitatea.

Dornic să o facă pe Katia să iasă din starea depresivă în care se-adâncise, Alexandru hotărî să o ia cu sine în străinătate. Bineînţeles că ţarul călători într-un tren special. Katia, însoţită de indispensabila domnişoară Şebeco, îl urma într-un vagon de dormit, la fel ca oricare burgheză cu o anumită dare de mână.

Împăratul luase obiceiul să meargă an de an la Ems, unde făcea cură de ape. Era constrâns la acest tratament mai puţin din pricina sănătăţii, care-i era excelentă, cât mai ales pentru Katia, pe care spera să o elibereze astfel de atmosfera apăsătoare din Sankt-Petersburg. Ţarul locuia la Hotelul celor Patru Turnuri, rezervat în exclusivitate pentru sine şi numeroasa-i suită, în timp ce Katia era cazată într-o vilă din apropiere, având un nume evocator, *Micul Elysée*.

Alexandru mergea acolo şi când suveranii străini îl invitau să negocieze cu privire la conciliabule destinate să schimbe harta Europei. Unchiul său, regele Prusiei, îl invită la Berlin. Primi invitaţia şi se instală la Ambasada rusă de pe bulevardul Unter den Linden. Spre surprinderea diplomaţilor săi, el refuză apartamentul imperial, luxos şi confortabil, ca să se instaleze în două camere mici şi strâmte, ale căror ferestre dădeau spre grădină. Ţarul prefera această locaţie modestă, care îi oferea însă avantajul de a avea o intrare separată. Katia ocupa vila închiriată din imediata vecinătate. După căderea nopţii, ea intra în grădina ambasadei pe o uşă amenajată în incinta din cărămizi şi se strecura în camera amantului său. Toată lumea ştia despre ce este vorba, dar nimeni nu îndrăzni să comită nici cea mai mică indiscreţie.

Împăratul găsi în Katia o ascultătoare docilă, capabilă să-i păstreze secretele. În faţa fetei, el comenta discuţiile politice avute, îşi expunea planurile, îşi dezvolta gândurile. Simţea nevoia să se confeseze cuiva, să se desfăşoare în lungi monologuri. Katia interpreta rolul unui spectator pasiv, care urmărea cu interes tiradele unui singur actor: ţarul. Ea fu pusă la curent cu dedesubturile întrevederilor ce se desfăşurau între Alexandru şi Wilhelm în prezenţa lui Gorceakov şi a lui Bismark, dar şi cu pregătirile de război ale Germaniei împotriva Franţei. Ea îl urmă pe ţar la Reichstadt, acolo unde aceleaşi personaje aveau de discutat despre preliminariile campaniei militare pe care Rusia o proiecta contra Turciei. Katia îl întovărăşi şi la Viena, unde, sub pretextul de a vizita o expoziţie, ţarul purta tratative politice pe tema Alianţei celor Trei Împăraţi. Condamnarea la moarte a Franţei imperiale tocmai avea să se decidă. Astfel, părăsindu-1 pe Napoleon III şi imperiul acestuia în faţa *furor teutonica*[15], Alexandru se răzbuna de fapt pentru campania din Crimeea.

Katia ar fi trebuit să se simtă fericită alături de bărbatul pe care-l iubea. Dar existenţa ei marginalizată începea să o obosească. Fata trăia în afara evenimentelor ce-i tulburau pe suverani şi pe oamenii de stat, provocând în presa politică articole fulminante şi polemici frenetice, care puneau pe jar opinia publică. Ea trăia - şi asta

[15] Furor teutonica, mânie germanică, în lat. în text (n.t).

datorită ţarului - într-un turn de fildeş.

Impresiile sale despre Parisul celui de-al Doilea Imperiu se reduceau la secrete intrări nocturne la Elysee, la coridoare goale şi la camera de noapte a ţarului, pe care o părăsea dis-de-dimineaţă. Amanţii au întotdeauna ceva să-şi spună în momentele de răgaz ale întâlnirilor lor de dragoste. Însă zilele Katiei rămâneau goale, sterile. Să viziteze Parisul, să se plimbe pe Champs Elysee, să plutească pe cheiurile Senei, să facă mărunte cumpărături în marile magazine şi să intre într-un salon de ceai ca să se odihnească, să ia masa în marile restaurante alături de domnişoara Şebeco - alergată prin Paris de-i ieşea sufletul -, ca şi de prinţul Kozlovski, nu avea cum să compenseze viaţa fericită de care lumea bună se bucura şi ale cărei ecouri ajungeau la ea. Până şi prezenţa lui Kozlovski devenea jenantă. Tânăr, seducător, spiritual, cu maniere de mare senior, acesta îndura chinuri tantalice alături de Katia, care-l atrăgea cu feminitatea ei fascinantă. Nu-şi îngăduia faţă de ea decât galanteria oficială, căci umbra ameninţătoare a ţarului plana în permanenţă deasupra capului său. El trebuia să o escorteze pe Katia, căci nu era de conceput ca ea să intre singură într-un mare restaurant. Desemnat de împărat, tânărul Kozlovski juca rolul de curtezan al Katiei nu numai la Paris, ci pretutindeni în lume. Alexandru îi acordase încrederea lui cu-atât mai mult cu cât prezenţa Varvarei Şebeco ar fi împiedicat o eventuală idilă între ordonanţă şi Katia. Aceasta nu ar fi cedat în faţa farmecului dovedit de prinţ, chiar dacă angajamentul său de a o cere în căsătorie i-ar fi gâdilat mândria.

Katiei nu-i lipsea orgoliul. Ca să-şi păstreze influenţa asupra lui Alexandru, ea avea datoria să-şi menţină virtutea neatinsă. Să-şi caute un amant? Dacă în stare de reverie poate că gândul ar fi flatat-o, în stare de veghe luciditatea ei rămânea cel mai bun paznic al fidelităţii.

Înalta societate franceză ar fi primit-o cu braţele deschise pe prinţesa Dolgoruki, dar contactul cu aceasta nu era posibil. Se vorbea doar despre superba amantă actuală a ţarului. În rest, totul se reducea la simple speculaţii, la bârfe şi râsete deocheate în spatele evantaielor.

Amestecată în mijlocul marelui public, Katia privea cu mândrie trecerea ţarului alături de Napoleon III într-o desfăşurare de atelaje şi de gărzi de corp în uniforme strălucitoare.

La Maison Dorée, la Chez Philippe, la Café Anglais, la Château-des-Fleurs oamenii o recunoşteau pe Katia - zărită şi la balurile oficiale de la Sankt-Petersburg -, o salutau, apoi vestea prezenţei ei zbura din gură în gură şi toată lumea ajungea să o privească: bărbaţii cu admiraţie, femeile cu un aer critic. La Berlin, la Viena, la Ems, circumstanţele se repetau cu mici variante, potrivit specificului oraşelor respective.

Uneori, ţarul, cuprins de o criză de gelozie - desigur, nejustificată - îl înlocuia pe Kozlovski cu o altă ordonanţă. După ce se consulta cu domnişoara Şebeco, el îi poruncea lui Kozlovski, uluit de schimbările înregistrate de starea de spirit a împăratului, să-şi reia atribuţiile de escortare a prinţesei Dolgoruki.

La Berlin, Katia se plimbă cu trăsura la Tiergarten şi Charlottenburg. Fata iubea natura, pădurile şi câmpiile, care-i aminteau de domeniul de la Tieplovka. Era însă mai puţin impresionată de bulevardul Unter den Linden, cu patru rînduri de arbori, dar plin de urme ale trăsurilor, peste care servitoarele vărsau resturile domestice. Katia remarcă absenţa echipajelor de lux, care forfoteau pe largile bulevarde la Paris, Napoli, Roma, Viena şi Sankt-Petersburg. Aici, echipajele erau hărtănite şi pline de praf, de parcă ar fi stat la îndemâna capriciilor vremii şi intemperiilor. Nobilii şi bogătanii berlinezi erau mai zgârciţi decât corespondenţii lor din lumea occidentală ori din Rusia. Restaurantele şi cafenelele păstrau un aer mic-burghez cu totul dezamăgitor. În schimb, oraşul era plin de muzee, pe care însă Katia le ignoră cu bună ştiinţă. „Muzeele - spunea ea cu indiferenţă - nu sunt decât cimitire ale obiectelor moarte". Asistă la un spectacol de operă, unde deveni rapid punctul de atracţie al întregii săli. Însă fu scutită de glume deocheate. Spree, râul infect, plin de gunoaie şi împrăştiind miasme pestilenţiale, cu poduri de lemn solide, însă lipsite de frumuseţe, nu suporta nici o comparaţie cu splendoarea Senei şi a podurilor sale sau cu măreţia Dunării albastre ce scălda Viena. Străzile drepte şi monotone, mărginite de case fără

stil, displăcură prinţesei. Magazinele de pe Leipzigerstrasse, de pe Friederichstrasse sau cele aliniate pe calea ce se deschidea în Unter den Linden nu expuneau decât imitaţii ale mărfurilor de calitate. Ce diferenţă între aceste dughene nenorocite şi luxoasele magazine pariziene de pe rue de Rivoli, rue de Castiglione, din Place Vendôme sau din Faubourg Saint-Honoré! În aceste temple ale eleganţei, Katia pur şi simplu uitase de sine tot încercând mătăsuri, rochii în model unic, bijuterii de o frumuseţe delicată. Însă ce o miră cu-adevărat la Berlin fu militarismul care dădea tonul pretutindeni. Ofiţerii şi soldaţii în uniformă îi eclipsau pe civili, care se fereau cu umilinţă din faţa lor, ca şi cum le-ar fi fost teamă să se înfrunte cu zeul Marte multiplicat la nesfârşit.

În schimb, Katia admiră Viena, monumentele sale magnifice, edificiile ei impozante, oamenii metropolei, care păreau să înoate în fericire, Praterul şi restaurantele sale pitoreşti, în care toţi clienţii dansau în sunetul unei muzici ce cânta de dimineaţă până seara şi din noapte până în zori. Capacitatea vienezilor de a râde şi de a se distra chiar şi când munceau era cu-adevărat minunată.

Dar pe Katia cel mai mult o impresionă Baden-Baden, acest orăşel celebru pentru apele sale termale, dar mai ales pentru cazinoul lui, renumit în lumea întreagă. În fiecare zi, prinţesa urmărea fascinată vârtejul ruletei şi partidele de *chemin de fer*. Tânăra dispunea de sume de bani importante, căci ţarul voia ca ea să se poată bucura de călătorii fără să facă economie la cheltuieli. Plictiseala care o apăsa în timpul zilei, în aşteptarea nopţii şi a întâlnirilor secrete cu Alexandru, era în sfârşit învinsă de excitaţia pe care o resimţea când miza jetoanele multicolore pe combinaţiile pe care ruleta le-mpărţea amatorilor de senzaţii tari.

Domnişoara Şebeco, mai puţin avută decât prinţesa, se mulţumea să privească la jucători, să le urmărească reacţiile şi să studieze în general natura umană, pornind de la această experienţă unică. În schimb, Kozlovski se bucura imens. Spre deosebire de marea majoritate a ofiţerilor, lipsiţi de bani şi plini de datorii, el se bucura de o apreciabilă avere personală.

O dată sfârşită cura de ape termale, Alexandru se-ntoarse în capitala Imperiului. Katia regretă sincer despărţirea de ruletă, care devenise noua ei jucărie. Fata îşi regăsi întristată singurătatea apartamentului său de pe Cheiul Englezilor. Făcea mutre cumnatei şi abia de-i răspundea lui Mihail.

Contrariată de capriciile tinerei, Luiza se revoltă:

- Katia a devenit imposibil de suportat! Ne tratează de parcă am fi propriii ei servitori! De-acum încolo refuz să mai fac concesii toanelor cu care ne asasinează! Prefer chiar să rup orice relaţie cu ea!

Mihail se strădui să împace cele două tabere. Înţelegea prea bine atât exasperarea nevestei sale, cât şi crizele trăite de soră-sa, claustrofobia acesteia.

- Este egoistă, arogantă, nestatornică, rea şi tiranică!, insista Luiza.

- Ar trebui să-i arăţi ceva mai multă înţelegere! Trăieşte singură, fără prieteni, izolată de lume. Noi suntem singurele ei rude mai apropiate...

- Cu-atât mai rău! Ar fi fost cazul să pricepi mai de mult că acest gen de viaţă o va împinge până la urmă în prăpastia nebuniei... Ca să-i placă amantului ei, care e mai curând un temnicer decât un iubit sadea, fata a acceptat un fel de carantină, de izolare sanitară faţă de lume. Nici o diferenţă între Katia şi un câine pus în lanţ şi gata să muşte orice persoană ce se apropie de el.

Dar tocmai în acea epocă marcată de o mare tensiune se-ntâmplă că Maria îşi termină studiile la Institutul Smolnîi şi se mută să locuiască la fratele ei mai mare. Luiza o tratată cu o răceală ce o intimidă şi chiar o sperie pe tânără. În schimb, Katia o întâmpină cu multă căldură. Sora ei mai mică îi amintea de Tieplovka şi de copilăria lor fericită şi lipsită de griji. Graţie acestei sosiri neaşteptate, Katia avea asigurată o tovărăşie agreabilă, în afara domnişoarei Şebeco, devenită mai degrabă un fel de umăr pe care se putea plângea decât prietena ei ca atare.

Mihail se arătă foarte prevenitor. El o iubea mult pe Maria. Din păcate, Luiza se-ncăpăţâna să-şi afişeze aversiunea.

- Nu avem suficienţi bani ca s-o întreţinem şi pe sora ta mai mică. Apoi,

prezenţa ei ne incomodează. Suntem obligaţi să ne abţinem de la unele manifestări ale anumitor relaţii private, care i-ar întuneca virtutea de fecioară - dacă o mai fi şi ea virgină!... Mă întreb dacă nu cumva este o Sfântă Nitouche... Ştiu şi eu ce se petrece la Smolnîi...

Prinţul îi răspunse cu moderaţie:

- Chiar dacă prezenţa ei ne incomodează puţin obiceiurile, este totuşi sora mea. Nu pot să o alung. Ar fi de-a dreptul inuman.

- Dar de ce nu se instalează la Katia?

- Îl uiţi pe ţar. Împăratul o vizitează pe Katia când nu poate să o cheme la el.

- Ştiu! Căminul prinţului Mihail Dolgoruki s-a transformat într-o casă de rendez-vous. Nu ne mai lipseşte decât un felinar roşu la uşa de la intrare!

- Luiza, vezi că depăşeşti măsura!

- Dar nu există decât o soluţie convenabilă!, ripostă femeia. Caută-i un soţ! Sigur vei găsi un idiot gata să o ia, cu toate că n-are o leţcaie. Un parvenit dornic să fie primit în înalta societate.

- Când m-am căsătorit cu tine, nici tu nu prea te scăldai în aur...

Luiza se prefăcu a nu fi auzit ultima remarcă, altfel foarte jignitoare.

- Trimite-o pe Maria la fratele tău, Vasili!

- Dar acesta nu dispune decât de solda lui de ofiţer şi locuieşte într-un apartament cu doar două camere. O mizerie.

- Acordându-i ospitalitate Mariei nu faci decât să-ţi complici existenţa... Şi nu doar pe-a ta...

Luiza vorbea de parcă ar fi fost o adevărată clarvăzătoare. Complicaţiile nu vor întârzia să apară...

Mihail avea senzaţia că e prins între două pietre ce se lovesc una de alta. Încasa lovituri din ambele părţi.

Maria — sensibilă, politicoasă, vulnerabilă - suportă fără să se plângă jignirile cumnatei şi capriciile Katiei, care îi dovedea o afecţiune pătimaşă, pentru ca a doua zi să-i arate o rezervă de neînţeles. Perplexă, dezamăgită, abătută, Maria se retrăgea în camera ei şi plângea de una singură, udând perna cu lacrimile.

*

* *

Neînţelegerile din ce în ce mai ascuţite dintre Imperiul Francez şi Regatul Prusiei prevesteau un conflict încă estompat pentru opinia publică, puţin informată despre jocul strâns şi primejdios ce se desfăşura în culise. Ţarul ştia că pacea era ameninţată, căci conciliabulele de la Viena şi Berlin nu lăsau să plutească nici măcar o umbră de îndoială asupra viitorului încărcat de nori negri.

Conflagraţia izbucni în conformitate cu planurile lui Bismark. Armata prusacă, pregătită în secret, deveni cel mai puternic instrument de război din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Fulgerătoarea campanie din 1870 mătură Imperiul lui Napoleon III ca un vârtej ce spulberă o căpiţă de fân. O victorie atât de completă şi de rapidă încât Europa rămase zăpăcită şi îngrozită. Irezistibilul val teutonic se revărsase asupra Franţei, transformând-o într-un adevărat terci.

Odată proclamat Imperiul German la Versailles - încă o palmă dată pe obrazul învinşilor - Bismarck, în sfârşit stăpân pe mozaicul de regate, principate, ducate, episcopate şi oraşe libere căzute sub biciul său, luă o serie de măsuri care aveau ca scop să cimenteze unificarea colosului militarist ridicat chiar în inima Europei.

Dintre toate dispoziţiile lui imperative, care alimentau presa internaţională rămasă fără suflu şi îngrozită de ascensiunea fulgerătoare a minusculei Prusii la rangul de mare putere, Katia reţinu o singură decizie a cancelarului de fier: închiderea cazinourilor de la Homburg, Wiesbaden, Aix-en-Chapelle şi mai ales a celui de la Baden-Baden, care o şi impresionase în decursul ultimei sale călătorii în Europa Centrală. Indignată, ea îl judecă pe Bismarck drept alienat mintal şi tiran.

Reacţia prinţesei îl amuză pe ţar. Naivitatea copilărească, indiferenţa faţă de

marea politică şi candoarea ei îl relaxau, după vicleniile, falsitatea şi ipocrizia demnitarilor săi. De aceea, ţarul nu acorda încredere decât unui număr foarte restrâns de fideli executanţi ai ordinelor sale. În apartamentul Katiei, pe care-l vizita din când în când, uitând de ameninţările anarhiştilor, împăratul se simţea eliberat de toţi milogii, de la marii-duci şi până la ultimii dintre aristocraţi, cu toţii având a-i cere vreun favor. La amanta sa, el se lăsa pradă visării. Se imagina în pielea unui tânăr ofiţer ce locuia împreună cu soţia sa pe Cheiul Englezilor. O viaţă fără complicaţii, un vis ce lua pentru câteva ceasuri conturul realităţii. Când trebuia să o părăsească pe Katia şi casa ei odihnitoare şi prietenoasă, ţarul suspina cotropit de tristeţe. însă dregătoria pe care o deţinea îi cerea sacrificii pe care trebuia să le facă fără să ţină seama de durerea din suflet.

*

* *

După plecarea ţarului, Maria cobora la soră-sa. Deşi ardea de curiozitate, ea nu o întreba niciodată nimic. Secretele de alcov o înveleau pe Katia într-un halou misterios şi minunat. Doar că aceste momente romantice durau prea puţin. În casa fratelui ei, Maria trăia din ce în ce mai intens sentimentul că este o străină. Mihail îşi pierduse identitatea ca urmare a influenţei pe care Luiza o exercita asupra sa. Chipul şi trupul erau identice, dar nu şi ideile şi spiritul ce-l animau pe când trăia la Tieplovka, în mijlocul familiei sale. înţelegerea şi dragostea întăreau legăturile între el şi cei cinci fraţi şi surori. Pe-atunci, Mihail inspira cea mai mare încredere Mariei.

Astăzi însă, relaţiile lor se degradau. Fata nu-l mai recunoştea pe fratele ei de altădată. Prin gura lui vorbea Luiza, mintea sa filtra concepţiile Luizei, voinţa îi era dominată de cea a Luizei. Ca urmare, bărbatul îi acorda găzduire sorei mai mici cam cu inima îndoită. Fata simţea ostilitatea Luizei, care-l contaminase pe Mihail într-o formă - ce-i drept - mai puţin virulentă.

Katia îşi pierduse veselia; expansivitatea şi vitalitatea de odinioară. Irascibilă, mohorâtă, încetul cu încetul ea se retrăgea în cochilia ei. Maria coborî la sora ei, depăşită de răutatea şi meschinăria Luizei, care îi amintea fără încetare că Mihail făcea imense sacrificii ca s-o întreţină şi pe ea. Amărâtă, căuta o vorbă de consolare, de îmbărbătare. Maria era cu totul conştientă de precaritatea situaţiei în care se găsea. Nu avea nimic al ei în afara numelui. Şi deşi răbda cu resemnare vexaţiunile la care era constrânsă, până şi răbdarea ei avea limite.

Fata se plânse Katiei:

- Prefer să părăsesc această casă decât să-ndur în fiecare zi tirania Luizei. Mă gândesc să cer ospitalitate mătuşii noastre, Alexandra Sergheievna Dolgoruki. Presupun că noul ei soţ, generalul Albedinski, nu se va-mpotrivi.

Sângele Katiei fierbea. Să-şi lase sora să ceară ajutorul fostei amante a ţarului ar fi fost umilitor pentru Maria şi de neconceput pentru ea, Katia, care îi urmase Alexandrei Sergheievna în inima ţarului.

Katia cuprinse cu braţele talia Mariei.

- Să urcăm la Luiza! E timpul să avem o explicaţie o dată pentru totdeauna!

După fuga sa de la Napoli, Katia încetase practic orice relaţie cu cumnata ei. Împărţeau aceeaşi casă fără să se întâlnească în nici un fel.

Apariţia ca o furie a Katiei în salonul în care Luiza dădea instrucţiuni bucătăresei avu efectul unei explozii. Katia, de obicei ponderată, distantă, mai curând din orgoliu decât din dorinţa de a nu displăcea Luizei, o alungă pe servitoare:

- Ieşi! Am de vorbit cu stăpâna ta! Hai, repede!

Bucătăreasa o privi pe Luiza, care păli de mânie. Şi cum aceasta nu părea să se opună intervenţiei prinţesei Caterina, femeia se retrase.

Luiza izbucni:

- Ce înseamnă această ingerinţă în treburile propriei mele case?

Katia o privi cu superioritate.

- Propria ta casă? Uiţi probabil că o ai graţie generozităţii ţarului! Şi uiţi că aş

putea să te fac să zbori din ea în douăzeci şi patru de ore, pe tine şi pe idiotul tău de soţ, pe care-l manipulezi de parcă ar fi handicapat mintal de-a binelea!

Luiza vru să riposteze, însă mânia aproape că o sufocă. Ea, marchiza Volcano de Cercemagio, nu fusese nicicând tratată în această manieră grăjdărească.

Katia continua să se aprindă:

- Aminteşte-ţi, micuţă insolentă! Maria are exact aceleaşi drepturi în această casă ca tine şi ca Mihail!

- Casa este proprietatea soţului meu!, strigă italianca, părând să-şi regăsească aplombul.

- Da? Şi de unde a avut banii cu care a cumpărat-o?

Un surâs dispreţuitor se-ntipări pe figura Luizei.

- Iartă-mă! Ai dreptate! Mihail şi-a primit răsplata pentru slăbiciunea lui! Că doar îţi acoperă adulterul cu ţarul!

- Iar tu profiţi din plin de ruşinea soţului tău! O să te fac să-ţi înghiţi vorbele, *Luiza mia*, scrâşni printre dinţi Katia. Tu, care voiai să mă vinzi compatrioţilor tăi bogaţi în titluri de nobleţe, dar mai săraci decât cerşetorii!... Del Volcano! Cred că strămoşii tăi făceau pe ghizii pentru turiştii englezi care doreau să vadă de aproape Vezuviul!

Maria privea îngrozită la tinerele ce se-nfruntau ca nişte caţe din piaţă.

Ochii Katiei aruncau flăcări.

- Până când ne vom regla conturile, *Luiza mia*, sora mea va locui la mine!... Maria, adu-ţi bagajele la parter!... O să trimit o cameristă să te ajute!

- Garderoba îmi încape într-o singură valiză!

- Atunci, ia-o te rog şi urmează-mă!

Luiza realiză că acest conflict luase deja proporţii tare neplăcute. De aceea, încercă să dea înapoi.

- Dar Maria stă foarte bine la noi...

Tonul ei suna a conciliere.

- Hotărârea luată este definitivă!, spuse Katia. Maria, te-aştept jos!

Se răsuci pe călcâie şi îi întoarse spatele Luizei, ce rămăsese împietrită...

*

* *

Katia îi repartiză surorii sale două camere ale căror ferestre dădeau spre grădinile pline de ciuboţica-cucului, violete, azalee şi brumărele, care pictau tot locul în culorile lor cele mai vii. Maria îi mulţumi din inimă. Aici chiar că se simţea fericită. La Luiza, ambianţa era mai rea chiar decât cea de la Smolnîi.

În aceeaşi după-amiază, Mihail, întors de la regiment, se-nfăţişă plouat în faţa Katiei.

- N-am ce face cu scuzele ei! Această femeie nu mai există pentru mine! Voi avea grijă de cariera ta pentru că-mi eşti frate! Cred că-ţi ajunge, nu-i aşa?

Mândrul Mihail Dolgoruki îşi înclină capul cu umilinţă. Dintr-un singur bobârnac, Katia îl putea arunca în mizerie. Cum să-i explice că Luiza nu avusese decât intenţia să păstreze nepătată onoarea familiei Dolgoruki?

- Las-o pe Maria să-şi reia camera de la etajul nostru! O să am personal grijă de ea!... La tine... ea ar putea provoca...

Katia îl întrerupse:

- Nu mai vreau să ofer soţiei tale prilejul să o înjosească... De altfel, discutăm despre o afacere rezolvată! Maria va fi găzduită la mine! Nu te mai obosi pentru ea! La revedere!

Mihail constată că autoritatea sa de frate mai mare dispăruse cu totul. Katia îl concedia ca pe un servitor. Nervozitatea ei îl mira. Nu-i mai făcuse niciodată o scenă de acest fel. Maria, se gândi el, îi oferea surorii sale pretextul să cedeze în faţa unor porniri de obicei ţinute sub control...

IX

Instinctul îl avertiză pe Mihail Dolgoruki că nişte împrejurări stranii se pregăteau să-i bulverseze familia. La fel ca animalele care se agită înaintea marilor convulsii ale naturii - cutremure, cicloane, eclipse - el aştepta cu angoasă surprizele pe care un viitor incontrolabil i le rezerva. Temerile sale îşi aflară un deznodământ care îi dădu de gândit. Căci evenimentul care se anunţa era susceptibil să deschidă Katiei - şi indirect chiar lui însuşi - perspective extraordinare, dar şi să genereze complicaţii extrem de grave.

În cursul uneia dintre vizitele sale pe Cheiul Englezilor, ţarul pricepu că amanta lui era însărcinată. Katia radia de bucurie şi mândrie. Vestea îl tulbură pe împărat. Fericirea de a fi tatăl unui copil conceput cu femeia pe care o adora se grefa pe o prejudecată întemeiată. Sentimente contradictorii se luptau aprig. Emoţiile tatălui şi neliniştea amantului. Oare maternitatea nu va schimba acest corp cu linie minunată? Maternitatea repetată o transformase pe ţarină într-o ruină omenească. Maternitatea le făcea pe unele femei incapabile de actul iubirii fizice. Doar bărbaţii lipsiţi de experienţă acceptă îmbrăţişarea soţiei ce şi-a pierdut orice atractivitate. Acest inconvenient îi împinge pe bărbaţi să caute partenere tinere şi frumoase, care pot dărui bucurii trupeşti desăvârşite. Iar ţarul, în calitate de cunoscător, se temea să nu fie dezamăgit de Katia.

În acelaşi timp, el se temea de urmările neplăcute ale dezvăluirii publice a unei naşteri ce ar fi ruinat pe vecie reputaţia deja hărtănită a Katiei. O iubea prea mult ca să o mărite în pripă cu un nobil care i-ar fi legitimat bastardul. Orgoliul Katiei nu ar fi admis un asemenea compromis.

Sarcina se anunţa dificilă. Cel mai competent şi discret medic din Sankt-Petersburg fu chemat să o supravegheze pe tânăra Dolgoruki. Acesta rezolvase numeroase situaţii de asemenea gen, fără să i se poată imputa nici cea mai măruntă indiscreţie. După ce o examină cu atenţie pe noua sa pacientă, medicul clătină din cap îngrijorat. Organismul plăpând şi delicat al tinerei prinţese suporta cu greu dificultăţile pe care sarcina le ridica chiar şi în cazul femeilor robuste. Împăratul se temea de febra puerperală. Medicul recomandă Katiei să nu iasă din casă înainte de naştere. Ea avea obligaţia să se odihnească, urmând să fie înconjurată de atenţie şi menajamente.

Cea de-a Treia Secţie veghea ca reputaţia ţarului să nu fie murdărită de critici veninoase. Cei care se făceau vinovaţi de astfel de opinii se expuneau riscului de a călători pe nepusă-masă în Siberia.

În schimb, Alexandru ajunse să înţeleagă amărăciunea care otrăvea sufletul soţiei sale legale. Ea se obişnuise să accepte cu înţelepciune amantele imperialului său soţ. Ţareviciul, care se dezumfla în prezenţa tatălui ca un balon obosit, abia îl privea pe furiş pe acesta. Dar în particular se simţea solidar cu mama lui. Marii-duci nu-ndrăzniră să-l condamne explicit, în ciuda faptului că un copil adus pe lume în afara patului conjugal ar fi primejduit ordinea succesiunii la tron. Bastarzii imperiali erau prost văzuţi de toată lumea.

*

* *

Alexandru o vizita zilnic pe Katia, care, în ciuda jenei fizice pe care o simţea, îl primea mereu cu zâmbetul pe buze. Ţarul o acoperea cu cadouri costisitoare: bijuterii, mătăsuri, rochii, flori, parfumuri, blănuri.

Pântecul Katiei sporea, obrajii ei îşi pierdeau din culoare, mişcările i se-ncetineau, graţia i se diminua.

Ţarul o văzu în mai multe rînduri pe Maria, care se ocupa de sora ei mai mare. Tinereţea, prospeţimea, frumuseţea ei ieşeau cu strălucire în evidenţă. Fata îi amintea ţarului de epoca în care Katia tocmai părăsise Institutul Smolnîi. Obrajii rozalii şi tenul catifelat nu aveau pete ca faţa sorei mai mari.

Întinsă pe un pat de odihnă, Katia se găsea pe o terasă apărată de lumina soarelui, sub o pergolă acoperită de plante agăţătoare. Intuitiv, prinţesa desluşi gândurile amantului său. Exact în aceeaşi clipă, acesta o luă pe Maria de mână.

- Hai să mergem în grădină, să culegem un buchet de trandafiri pentru Katia! I-ar face bine să se-odihnească în mijlocul unor flori superbe ca şi ea!

Maria aruncă o privire rapidă soră-sii, întrebându-se dacă se cuvenea să o părăsească, chiar şi pentru câteva minute, în compania lui Alexandru Nikolaievici. Şi tot instinctiv ea ghici tulburarea ce-l cuprinsese pe bărbat. Cu regret, Maria îl întovărăşi pe împărat. Cei doi se-adânciră printre boscheţii de rododendroni şi azalee roşii ca sângele.

Posomorâtă, Katia îi urmări cu privirea. Gelozia creştea în sufletul ei. Acceptase riscurile maternităţii tocmai pentru a consolida ataşamentul ţarului, ca să-l facă să-şi asume responsabilităţile paternităţii, ca să-l vadă mai mult timp lângă ea şi să-i inducă un sentiment al datoriei. În acest fel, angajamentul său că o va lua în căsătorie primea mai multă greutate... Şi Maria, inconştient, ameninţa să distrugă edificiul construit de ea cu-atâta perseverenţă. Katia îl cunoştea pe Alexandru şi, în ciuda tinereţii sale şi a lipsei de experienţă, îi pătrunsese sufletul. Intuiţia şi un anumit egoism o făceau să înţeleagă mai mult decât sfaturile cele mai înţelepte. Alexandru era un fustangiu. Simţea nevoia să-şi schimbe amantele. Doar Katia izbutise să-l reţină, să-l farmece în aşa măsură încât el nu s-a mai gândit la alte femei...

Brusc, o cuprinse o ură năprasnică împotriva sorei sale. Caracterul ei impulsiv, gata să treacă de la o extremă la alta, i-o lua înainte... Maria devenise periculoasă... Trebuia să fie îndepărtată... Naivitatea ei mişcătoare, inocenţa de căprioară speriată ar fi putut să-l seducă pe ţar... Şi dacă aşa stăteau lucrurile, nu ar fi fost provocat să impună un menaj în trei?...

Cele două prinţese Dolgoruki şi Alexandru II... Ce bogăţie pentru purtătorii de bârfe decoltate!... Doar ea, Katia, câştigase dreptul să ocupe singură partea din faţă a scenei... Chiar figurantă, Maria s-ar fi făcut remarcată... Cu cât o îndepărta mai curând de ţar, cu-atât situaţia ei s-ar fi limpezit...

Însă nici remuşcările nu-i dădeau pace... Conştiinţa o chinuia... Apoi, Katia se revoltă contra acestor scrupule... Indulgenţa nu-şi avea locul aici... Ea avea datoria să apere drepturile fiului său... Sfânta Varvara îi apăru în vis şi îi dezvălui că va avea un băiat... Fiul ei nu va fi niciodată un simplu bastard...

Purtată de elanul acesta, ea se ridică brusc din pat, dar o durere o înjunghie în pântec şi o făcu să se aşeze cu atenţie... Katia surâse... Fiul ei îşi va face o intrare răsunătoare în această lume... Chiar şi în pântecul mamei se simţea înghesuit... Avea nevoie de spaţiu, ca să se dezvolte, ca să-şi arate capacităţile, să-şi etaleze forţele, să-şi dezvăluie inteligenţa... Cu siguranţă că va moşteni frumuseţea mamei şi profunda înţelepciune a tatălui... Gurile rele pretindeau însă că lucrurile stăteau exact pe dos: năbădăios ca mama şi un oarecare în frumuseţe ca tatăl...

Katia nu-şi făcea iluzii... Încă de la naştere, băiatul va avea duşmani... Mai întâi, familia imperială, care îl va respinge pe intrus... Fiii legitimi ai ţarului se născuseră în purpură, formulă prin care erau desemnaţi moştenitorii împăraţilor bizantini... Şi fiul ei se va naşte în purpură, căci ţarul, deşi doar un simplu Romanov, stăpânea tronul Rusiei... Iar mama lui număra printre strămoşi prinţi, domnitori şi regi... Născut în purpură...

*

* *

Ţarul şi Maria se-ntoarseră din grădină râzând în hohote, cu braţele încărcate de trandafiri pe care îi împrăştiară peste corpul diform al Katiei. Sprâncenele acesteia se-ncruntară. De ce îi aruncă flori?... Era cumva pe moarte?... Fiul ei se născuse cumva mort?... Gestul i se părea de rău augur... Un semn rău, foarte rău... Iar Maria participase activ la această ofrandă... Ofrandă pentru morţi...

Katia, paradoxal, le zâmbi ţarului şi apoi Măriei. Ea le mulţumi cu un râs vesel şi,

cu o plăcere afişată, mirosi parfumul florilor primite.

*
* *

A doua zi dimineaţă, când Alexandru îi făcu vizita cotidiană, Katia trase sforile astfel încât Maria să nu fie acasă. Prinţesa îi oferise sorei mai mici o mare sumă de bani ca să-şi completeze garderoba. Domnişoara Şebeco o întovărăşi ca s-o ajute să facă cele mai bune alegeri. Înainte să plece, Maria îşi îmbrăţişă sora, plângând de bucurie. Katia avu o strângere de inimă: trăia, practic, senzaţia că a întins o capcană unei păsărele încrezătoare şi pline de viaţă.

Un canar care cânta minunat luase obiceiul să pigulească seminţe din palma Katiei. O pisică siameză, marea favorită a stăpânei casei, stătea la pândă şi fixa cu ochii ei rotunzi şi cruzi micuţa pasăre. Deodată, se năpusti ca o săgeată aruncată de arc şi, sărind pe deasupra mâinii Katiei, smulse canarul cu colţii şi fugi, afundându-se în grădină. Imaginea canarului nevinovat îi reveni prinţesei în memorie.

Plin de solicitudine, Alexandru se-ngrijoră de evoluţia sarcinii.

Prinţesa îi surâse, mândră şi fericită:

- Copilul nostru dă din picioruşe. Este nerăbdător să iasă, să vadă lumea care-l aşteaptă cu braţele deschise.

Ţarul nu era chiar atât de convins că mititelul va fi întâmpinat cu dragoste de contemporani. Poate doar Serghei, nonconformistul, să privească cu o anumită simpatie întreaga afacere.

Katia trecu imediat la un alt subiect ce-i trezea îngrijorare. Maria ducea o viaţă prea puţin potrivită cu vârsta ei. În vila de pe Cheiul Englezilor ambianţa nu era tocmai propice unei adolescente.

Împăratul nu pricepea unde voia iubita lui să ajungă. Aparent jenată, ea continuă să aducă precizări acestui punct de vedere. Luiza o detesta pe fetiţă şi nici măcar nu făcea efortul să-şi ascundă sentimentele în faţa micuţei. Mihail oscila între dragostea conjugală şi datoria lui de frate.

Apoi, Katia îşi plecă pudică ochii. Găzduirea Mariei nu era cea mai potrivită şcoală morală. Ea, o femeie întreţinută, însărcinată cu copilul amantului ei, nu avea cum să ofere un exemplu de urmat pentru sora sa mai mică. Maria ar fi trebuit să trăiască într-un mediu sănătos, moral. Ea, Katia, se gândise la Vasili, fratele mai mare, căpitan într-un regiment de cazaci aflat cu garnizoana la Kiev.

- Păi, hai să ne gândim, Katia! Tu crezi că locuinţa unui tânăr ofiţer celibatar, care nu duce tocmai o viaţă de pustnic, s-ar potrivi mai bine Mariei?

- Dar mai avem şi un unchi la Kiev. Prinţul Konstantin Konstantinovici Dolgoruki, căsătorit cu o femeie de o moralitate ireproşabilă, de moravuri foarte austere.

- Eşti sigură că o vor primi cu plăcere pe sora ta?

- Casa lor de la ţară are cam trei sute de camere. Să o cazeze pe Maria chiar că n-ar fi o problemă...

Katia adăugă, după o scurtă ezitare:

- Dacă le-ai scrie o scrisoare, cerându-le ospitalitatea pentru Maria, nu cred că ar îndrăzni să te refuze.

- Crezi că, după Smolnîi, Maria ar fi încântată să intre într-o altfel de mănăstire? Portretul cuplului pe care mi l-ai descris pare destul de puţin atrăgător pentru o fetiţă care se află pe pragul intrării în lumea bună. Nici măcar n-a apucat să fie prezentată la Curte.

Katia începu să se-ngrijoreze.

- Crezi că e de preferat ca apropiata mea naştere să o găsească aici?

Ţarul nu era nici prost, nici uşor de păcălit. Bărbatul înţelesese că gelozia era cea care inspira obiecţiile aberante ale Katiei. Era clar că prinţesa dorea să aşeze între ea şi sora sa câteva mii de verste, să ridice obstacole, pe cât se poate de netrecut. Era flatant pentru un bărbat ce depăşise cincizeci de ani să facă geloasă o tânără de douăzeci şi trei de ani. Practic, Katia îşi trimitea sora în exil. În mod deliberat. Cu

sânge rece. Şi ar fi avut de luptat cu mustrările de conştiinţă.

Ţarul nu o mai văzu pe Maria înainte de plecarea ei la Kiev. Nu-i era însă greu să-şi imagineze disperarea fetei. Luase o măsură justificată exclusiv prin voinţa Katiei. Dar dacă aceasta, preocupată de naşterea iminentă, aproape că uitase de Maria, ţarul îşi amintea adeseori de fata cu ochii veseli.

După moartea prinţului şi a prinţesei, Mihail Dolgoruki îşi asumase tutela şi era responsabil cu educaţia copiilor rămaşi orfani. Prin urmare, era responsabil cu protejarea Mariei. El nu-ndrăznise să o contrazică pe Katia, femeie însărcinată, dar hotărî să găsească un soţ pentru sora lor mai mică, singura modalitate de a evita surghiunirea acesteia la Kiev. Tinereţea, frumuseţea, originea, ca şi protecţia imperială erau atuuri importante ca să facă din ea o partidă interesantă.

Ţarul aflase ulterior despre refuzul Mariei de a se instala în casa de la ţară a unchiului ei, un moşneag care nu iubea decât vânătoarea, chefurile şi beţiile, care ţineau douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. În ceea ce o privea pe prinţesă, soţia acestuia, o credincioasă care trăia printre călugăriţele unei mănăstiri aflate în apropierea domeniului Dolgoruki, ea îşi petrecea timpul rugându-se îngenuncheată în faţa icoanelor.

Maria ar fi preferat să-mpartă micul apartament cu fratele ei, care ar fi deranjat-o într-o manieră neglijabilă. Acesta îşi petrecea toată ziua la regiment, iar seara trăgea constant la clubul său preferat. Se-ntorcea acasă abia după miezul nopţii. Ţarul ar fi putut să-i cumpere o vilă şi să-i ofere un venit decent, la fel cum procedase şi cu Mihail Dolgoruki. Însă cu siguranţă că prinţesa Katia ar fi dat o interpretare falsă unui asemenea gest dezinteresat.

Alexandru nu avu însă răgazul să caute o soluţie mai bună acestei chestiuni, căci semnele vestind naşterea Katiei se făceau tot mai evidente. Tânăra se contorsiona în dureri groaznice, care o făceau să strige. Panicat, ţarul se hotărî să o instaleze la Palatul de Iarnă, în fostul cabinet de lucru al lui Nikolai I, aflat chiar în apropierea apartamentului său. Mutarea se făcu în mare secret, la miezul nopţii. Suferinţele Katiei se calmară temporar. Împăratul, extenuat de angoasele trăite în timpul când veghease, se retrase ca să se odihnească puţin. Lăsă la uşa apartamentului său un bătrân cavalerist din gardă, care trebuia să-l anunţe dacă era nevoie de ceva.

Spre orele trei ale dimineţii, soldatul îl trezi şi îl anunţă că prinţesa, doborâtă de durere, îşi muşca mâinile ca să nu urle şi să alarmeze tot palatul. Alexandru se-mbrăcă şi alergă într-un suflet la căpătâiul iubitei sale. Îl chemase deja pe doctorul Krasovski, care sosi întovărăşit de o moaşă. Ţarul strângea mâinile Katiei şi-i spunea vorbe de îmbărbătare. Naşterea fu lungă şi dificilă. La orele nouă ale dimineţii, după un travaliu complicat, tânăra aduse pe lume un băiat. Ţarul îl ridică în braţe şi-l privi cu admiraţie şi tandreţe.

- Această mică făptură îmi este cu-atât mai dragă cu cât nici o picătură de sânge străin nu-i curge prin vene! Este un rus! Un adevărat rus!

Îşi coborî privirea spre Katia, care îl privea radiind de bucurie. Uitase de suferinţe, ca şi cum un înger i le-ar fi luat cu o singură bătaie de aripi. Odată calmate primele emoţii, ţarul luă măsuri ca să şteargă urmele fericitului eveniment, care însă, cel puţin pentru moment, fusese tare tensionat. Această naştere tocmai intra într-o nouă fază: contactul cu realitatea şi cu toate implicaţiile acesteia.

Alexandru - împăratul atotputernic - avu brusc senzaţia că se afla pe marginea unei prăpăstii. Se gândise la numeroase ipoteze legate de promisiunea de a o lua în căsătorie pe Katia. Dar apariţia micului bastard, deşi prevăzută, avusese loc cam prea curând.

Ţarinei îi dăduse lovitura de graţie. Nu mai simţea deloc iubire pentru soţia sa. Chiar şi afecţiunea, ce menţinea echilibrul precar al căsătoriilor care atingeau vârsta senectuţii, îi pălise. Maria Alexandrovna se bucura de toate prerogativele oferite de înalta ei poziţie de împărătească a Rusiei, dar femeia Maria Alexandrovna trăia o adâncă dezamăgire.

Ţareviciul şi soţia lui îi creau şi ei probleme suveranului. Ambiţia nelimitată a Mariei Feodorovna, care vedea cum îi scapă tronul de sub nas, o împinse de-a dreptul

într-un război de uzură. Alexandru îşi amintea de oportunismul şi determinarea ei după moartea logodnicului, ţareviciul Nikolai, doborât de ftizie după ultima călătorie la Nisa. Titlul îl preluase fratele acestuia, Alexandru Alexandrovici, un necioplit care n-avea nimic din calităţile fratelui său mai mare. Prinţesa Dagmar a Danemarcei - care avea să primească mai târziu numele rusesc de Maria Feodorovna - fusese rugată să-şi aleagă viitorul soţ dintre fraţii ţareviciului dispărut, Alexandru Alexandrovici - care avea înfăţişarea unui ţăran grosolan - şi Vladimir Alexandrovici, un băiat frumos şi seducător, după care suspinau toate femeile din Sankt-Petersburg. Curtea presupunea că prinţesa îl va alege pe Vladimir. Ţarul, care cunoştea mai bine femeile, presimţise că-l va alege pe necioplit, pentru că daneza va prefera mai degrabă coroana imperială decât splendoarea masculină a unui simplu mare-duce. Prinţesa Dagmar optă pentru ţareviciul Alexandru Alexandrovici, căci în ciuda asprimii şi necioplirii acestuia, el avea să fie moştenitor al tronului.

Fiul Katiei, prin naşterea sa, ameninţa să gripeze motorul maşinăriei imperiale. El avea să aducă sămânţa discordiei nu numai în sânul familiei ţarului, dar şi în întreaga Rusie. Ca urmare, ţarul era obligat să se gândească foarte bine înainte să ia o hotărîre. Katia, plină de fericire, nu avea ochi pentru ezitările şi scrupulele tardive ale amantului. În dimineaţa care urmă naşterii, ţarul trebuia să asiste la slujbă împreună cu împărăteasa. Înaintea ceremoniei, el îl convocă pe generalul Rîleiev, comandantul securităţii personale şi mâna lui dreaptă în chestiunile foarte delicate. Sub protecţia secretului, i-l încredinţă pe fiul său, care urla, manifestându-şi prezenţa, şi îi porunci să-l găzduiască în propria lui casă, păzită zi şi noapte de soldaţi din regimentul Preobrajenski, şi care era relativ izolată în împrejurimile canalului Moika. O bonă rusoaică şi o guvernantă franţuzoaică aveau datoria să se ocupe de îngrijirea micului bastard. Ţarul se temea ca acesta să nu fie otrăvit de oameni interesaţi să-l facă să dispară.

Katia ar fi urmat să se-ntoarcă la ea acasă, pe Cheiul Englezilor.

*

* *

Veştile senzaţionale zburau la fel de rapid ca scânteile unei explozii de gaz. Spionii - cei ai ţarinei, ai ţareviciului, ai marilor duci, ai miniştrilor, ai demnitarilor Curţii, ai ambasadorilor - recrutaţi în parte din rândul servitorimii, fără a-i excepta pe unii curteni avizi de bani, viermuiau în Palatul de Iarnă.

Când Alexandru îi oferi braţul soţiei sale, urmând să conducă suita imperială în capelă, înţelese că secretul venirii pe lume a bastardului se-mprăştiase deja. Impresionantul cortegiu se formă, apoi înaintă cu pas solemn printre cele două şiruri ale cavaleriştilor de gardă în uniformă de gală. Cortegiul era deschis de funcţionarii Curţii, mergând doi câte doi, în ordine crescătoare, până la primii demnitari. Îi precedau pe împărat şi împărăteasă, urmaţi de marii-duci şi familiile acestora, generali-ordonanţe şi doamne de onoare favorite.

La trecerea cuplului imperial, miniştrii, generalii, nobilii care nu se bucurau de oarece dregătorii la Curte îşi încovoiară spatele, apoi îşi luară locurile în cortegiu. În ciuda vastelor sale proporţii, capela palatului nu putea să cuprindă mulţimea de curteni care se-ngrămădea să facă act de prezenţă. Ţarina, tăcută, rece, demnă, nu schimbase nici măcar un singur cuvânt cu soţul ei de-a lungul acestui marş solemn. Ţarul simţea că toate privirile erau aţintite asupra lui şi era sigur că aceste priviri nu erau animate doar de evlavia religioasă ce-i era datorată în calitate de şef al Bisercii Ortodoxe, ci şi de scânteile unor reproşuri mute, rapid estompate, căci nobilii lui supuşi îşi plecau fruntea la trecerea sa ca şi cum măreţia imperială i-ar fi orbit. O ostilitate surdă îl înconjura aidoma vaporilor infecţi ce izbucnesc dintr-un vulcan. Condamnarea afişată avu un efect contrar celui scontat, pentru că-l determină pe ţar să reziste în atitudinea lui, să-i înfrunte, să-şi asume responsabilităţile. După slujba religioasă, Alexandru se-ntoarse furios în cabinetul său, cu toate că pe chip nu i se putea citi decât seninătate.

În zilele următoare, raporturile contelui Şuvalov, şeful celei de-a Treia Secţii, veniră în valuri. Marii-duci Konstantin şi Nikolai, fraţii împăratului, verişoara sa Elena Pavlovna, ca şi fiii lui nu se jenau să critice neaşteptata intrare în scenă a micului Dolgoruki. Prinţesa Paskievici, născută Voronţov, îl compara cu un câine corcit introdus prin contrabandă într-o canisă de rasă pură. Contele Orlov, căsătorit cu prinţesa Bariatinski, îl numea pe copil mlădiţa adulterină a unei cocote de lux. Prinţesa Kurakina, doamnă de onoare a ţarinei - faimoasa prinţesă Dagmar - se indignă că un bărbat de cincizeci de ani se-nţelegea perfect în dragoste cu o tânără care ar fi putut să-i fie şi nepoată. Împăratul pricepu că prinţesa Kurakina nu făcea decât să repete părerea prinţului moştenitor şi a soţiei acestuia.

Judecăţile răuvoitoare abundau. Doar ţarina nu ieşea din rezerva ei, plină de mândrie. Ar fi putut să ceară demisia Katiei din funcţia de domnişoară de onoare, dar se temea de furia soţului ei. Apogeul acestei atmosfere tensionate fu atins când generalul Rîleiev raportă împăratului că şi contele Şuvalov, şeful celei de-a Treia Secţii, ar fi declarat că stăpânul său imperial ar fi intrat sub dominaţia unei aventuriere.

La o recepţie oferită de contele Voronţov-Daşkov, partizan declarat al ţareviciului, acesta ar fi afirmat:

- Într-o zi o voi zdrobi pe puştoaica asta, care tinde prea departe!

Ţarul rămase consternat. Cancerul îi atinsese până şi pe oamenii care se bucurau de încrederea sa şi primeau drept recompensă avantaje financiare enorme. Dar îşi stăpâni mânia, deşi această pasivitate nu-nsemna deloc că avea de gând să ierte trădarea lui Şuvalov.

La puţin timp după aceea, la Wiesbaden, contele se-nfăţişă să-i prezinte raportul cotidian. Împăratul îl ascultă cu răbdare până la capăt, apoi zâmbi.

- Te felicit, Pierre Andreievici, pentru promovarea ta! Tocmai ţi-am semnat numirea în calitate de ambasador la Londra.

Şuvalov roşi, nemaiştiind cum să mulţumească. Înţelesese rapid că această avansare nu era decât începutul dizgraţiei în care tocmai căzuse.

Katia Dolgoruki fusese mai puternică decât el.

*

* *

Ţarul oscila între dorinţa de a-i acorda fiului său adulterin titlul care ar fi trebuit să-i revină şi teama de a nu scandaliza opinia publică. Aceasta tolera amantele, dar îi respingea pe bastarzi. Copilul mai trebuia şi botezat. Ţarul îi dădu numele de Gheorghi, în onoarea Sfântului Gheorghe, învingătorul dragonului. Viaţa acestui copil, se gândea el, nu va fi decât o lungă luptă împotriva reversului ce i-l va rezerva destinul.

Generalul Rîleiev - naşul băiatului - îl încredinţă preotului, care-l scufundă de trei ori în apa sfinţită a cazanului, potrivit tradiţiei ritului ortodox. Ceremonia religioasă se consumă în mare secret, la reşedinţa generalului. La botez au luat parte doar ţarul, Katia, naşul şi preotul. Dacă nou-născutul ar fi putut să se bucure de statutul acordat unui fiul al ţarului - se gândea tânăra mamă cu amărăciune -, sărbători şi recepţii oficiale şi publice ar fi avut negreşit loc în onoarea sa. Ruşinea îl făcu pe Alexandru să fiarbă de mânie. Katia, femeia vieţii lui, era privată până şi de bucuria de a putea să-şi păstreze fiul alături de ea, să-l răsfeţe, să-l îmbrăţişeze, să-l admire ca pe o minune a vieţii. Ea nu protesta, deşi inima îi era îndureratã. După botezul micuţului, tânăra se-ntoarse la ea acasă, unde ţarul o vizita de fiecare dată când, însetat de dragoste, simţea nevoia să şi-o potolească.

Katia părea să-şi fi pierdut plăcerea de a trăi. Era decepţionată. Profund decepţionată...

*

* *

Împăratul se hotărî să-şi repare greşelile. Fetele prinţului Mihail Dolgoruki erau aproape muritoare de foame. Amanta imperială ducea în propria ei casă o existenţă de prizonieră. Maria, exilată la Kiev, în micul apartament al fratelui său, suferea în tăcere. Prinţul Mihail şi soţia sa nu mai îndrăzneau să iasă în lumea bună. La şcoala de cadeţi, Anatoli şi Serghei Dolgoruki îndurau jignirile profesorilor şi ale instructurilor, dar şi renghiurile jucate de camarazii lor. Generalul Potapov, noul şef al celei de-a Treia Secţii, îl ţinea pe împărat la curent cu neplăcerile trăite de membrii familiei Dolgoruki, care erau trataţi ca nişte leproşi. Alexandru se stăpânea, fără să îndrăznească să acţioneze.

Totuşi, ţarul făcu un prim pas descoperind un soţ pentru Maria. Prinţul Mescerski, descendent al prinţului Şirinski de Mongolia, al cărui fiu, Bakmak, cucerise în veacul al XIII-lea oraşul Mescera şi domnise acolo. Printr-un ciudat concurs de împrejurări, logodnicul Mariei era vărul prinţesei Mescerski, fostă amantă a ţarului Alexandru. Era vorba aşadar de o încrengătură galantă, care-i antrenă pe toţi actorii acestei sordide piese de teatru. Maria putea în sfârşit să-şi facă intrarea cu fruntea sus în lumea care o primi fără cea mai mică bunăvoinţă.

Ca urmare a acestui mariaj, Katia se găsea în raport de inferioritate în comparaţie cu sora ei. Relaţiile dintre surori se-mbunătăţiră, căci Katia nu mai vedea în mezină o rivală. Ţarul dotă noul cuplu cu un palat pe Cheiul Englezilor - în aproprierea reşedinţei unde stătea Katia dar şi cu un milion de ruble.

Însă fiecare medalie îşi are reversul. Mescerski era dependent de un drog de care nimeni nu scăpase vreodată: patima jocurilor de noroc. În câteva luni, îşi lichidă milionul de ruble la ruleta de la Iaht Club şi la puţin după aceea, în cursul unei partide de *chemin de fer*, care avea să rămână înscrisă în analele clubului, pierdu şase sute de mii de ruble şi palatul de pe Cheiul Englezilor.

Katia află de această nenorocire prin intermediul domnişoarei Şebeco. Ea îi aduse la cunoştinţă ţarului vestea, care se făcu roşu de mânie. Atunci când şeful poliţiei îi prezentă raportul zilnic despre evenimentele din oraş, împăratul îl apostrofă:

- De ce nu eşti la curent cu un lucru grav, care s-a produs în această noapte?

Tonul inchizitorial al ţarului îl făcu pe şeful poliţiei să transpire. Acesta răspunse că semnalase în raport toate faptele ce meritau augusta atenţie.

- Şi n-ai considerat că şase sute de mii de ruble şi palatul pe care prinţul Mescerski le-a pierdut la joc în această noapte constituie o afacere suficient de gravă ca să fiu informat?

Şeful poliţiei găsi totuşi un mijloc ingenios ca să pareze lovitura ce-l ameninţa.

- Nu dispun, Maiestate, de cifra exactă a sumei pierdute de prinţ. Nu mi-aş fi permis să vă ofer o informaţie incompletă.

Evident, această replică îl salvă. Împăratul hotărî doar să-l mustre pe prinţ şi să-i aplice o pedeapsă severă. Vinovatul avu inspiraţia să părăsească scena, căzând de pe cal, accident care-l trimise *prestissimo* în lumea de dincolo.

Ţarul descoperi un nou soţ pentru Maria. Un anumit conte de Berg, de origine baltică, personaj şters, slab de minte, care nu se remarcase decât prin consumul moderat de bere.

*

* *

Întreg Sankt-Petersburgul, încurajat de atitudinea puţin combativă a ţarului, care părea să se complacă în acest *statu quo*, se dezlănţui împotriva Katiei, intrată - se credea - în eclipsa favorurilor imperiale. Începură să circule scrisori purtate sub pelerină. Autorii se rugau la Dumnezeu să elibereze Rusia de târfa imperială. Fiecare destinatar avea obligaţia să scrie două scrisori asemănătoare şi să le trimită prietenilor. Se crease astfel un fel de lanţ inspirat de corespondenţa ţesută în jurul

Sfântului Antonie de oamenii credincioşi. Graţie celei de-a Treia Secţii, ţarul află că această campanie îşi avea izvorul în mediile apropiate de familia imperială.

Katia dădea dovadă de răbdare. Ea acceptă cu resemnare torentul de insulte şi ură, conştientă că reţinerea, modestia, vulnerabilitatea nu vor întârzia să acţioneze asupra spiritului cavaleresc al ţarului.

Ca să demonstreze că nu juca nici un rol în frenezia exagerată de duşmanii Katiei, împărăteasa părăsise Sankt-Petersburgul în favoarea unei cure de odihnă pe Coasta de Azur. Cu toate acestea, corul furiilor era foarte bine dirijat. Fiecare zi îi sporea amploarea, fiecare zi îi creştea intensitatea. Se sconta pe iminenta cădere a Katiei. Detractorii ei - cu ţareviciul şi soţia acestuia în frunte - îşi frecau deja mâinile, extrem de nerăbdători.

La un an după naşterea micului Gheorghi, Katia mai născu o fetiţă, pe nume Olga. Acest eveniment şi excesele adversarilor săi îl determinară pe împărat să iasă din letargie, în forul său interior, împăratul se acuza de laşitate. Să fie oare de acceptat faptul că el, stăpânul absolut al Rusiei, o părăsea în ghearele sălbaticilor pe femeia pe care o iubea mai mult decât propria lui viaţă? Legea organică a imperiului îi dădea dreptul să instituie un statut legal oricărei persoane care nu poseda o stare civilă clară. Nu era oare cazul ca de această lege să beneficieze propriii lui copiii, chiar dacă erau născuţi în afara căsătoriei? Articolul de început preciza: „Împăratul întregii Rusii este un monarh autocrat, cu o putere nelimitată. Dumnezeu însuşi a poruncit poporului să se supună puterii sale supreme nu doar prin teamă, ci şi prin act de conştiinţă". Articolul 70 dezvolta aceste dispoziţii: „Un ordin imperial referitor la o situaţie particulară abrogă orice prescripţie a legilor generale în toate cazurile cu putinţă". Deci, era foarte clar: „Porunca scrisă a ţarului care poartă semnătura sa dispune de o forţă executorie care îi acordă un caracter legal. împăratul nu are de dat seamă nimănui de actele sale". Alexandru, reprezentantul puterii divine pe pământ, era îndreptăţit să-şi impună ukazurile ignorând Senatul, care, în principiu, avea dreptul să primească notificările poruncilor imperiale.

Aşadar, Alexandru stabili pentru Copiii lui adulterini, născuţi sau care urmau să vadă ulterior lumina zilei, legitimarea ce le îngăduia să pretindă drepturi imprescriptibile şi onoruri datorate înaltului lor rang, de descendenţi direct din împărat. Ei urmau să poarte ilustrul nume al mamei lor şi titlul său princiar, ca şi un nume ce-i lega de tatăl lor şi de casa imperială a Romanovilor. Şi, pentru că prinţesa Katia Dolgoruki cobora din dinastia lui Rurik şi a prinţului Iuri, întemeietorul Moscovei în 1147, copiii ar fi avut dreptul să-şi atribuie numele de Iurievski, demnitatea princiară şi titlul de Alteţă.

Ţarul redactă, deci, un document care punea capăt tuturor bârfelor şi opoziţiilor, indiferent de originea lor şi îl încredinţă generalului Rîleiev.

„Ukaz către Senatul conducător

Minorilor Gheorghi Alexandrovici şi Olga Alexandrovna Iurievski le acordăm drepturile ce aparţin nobleţei şi îi ridicăm la demnitatea de prinţi cu titlul de Alteţă".

„Alexandru".

„Ţarskoe Selo, 11 iulie 1874".

Numele patronimic de Alexandrovici determina ca recunoaşterea paternităţii ţarului să le fie garantată.

X

Vârstnica aristocrată privea prin ferestrele vagonului special peisajele germane cu relief de o varietate pitorească. În gări, pe peroanele care gemeau de lume, soldaţii, singuri sau în formaţie, se făceau remarcaţi prin numărul lor în continuă creştere.

Îi plăceau uniformele, care îi aminteau de ţarul Alexandru încins în tunica de colonel de artilerie, arătându-şi marea ţinută de cavalerist de gardă sau purtând pe umărul stâng dolmanul de husar.

Un valet aduse un platou încărcat cu bucăţele de friptură savant asezonate, care

miroseau bine, şi îl puse pe masă, aproape de prinţesă. Atraşi de miros, câinii ieşiră din torpoare şi, schelălăind, se-nghesuiră în preajma stăpânei. Aceasta alese cea mai bună bucată şi o aruncă lui Gordon, buldogul favorit, care o hăpăi dintr-una. Ceilalţi câini - douăzeci în total - îşi primiră şi ei fiecare porţia. Gordon avu dreptul la un supliment. Înduioşată ca o mamă de drăgălăşenia copiilor ei, aristocrata mângâie patrupedele ghiftuite.

Trenul se opri în gara din München, animată ca un bâlci. Dintr-odată, chipul prinţesei îngheţă şi deveni cenuşiu. Uită de câinii care se agăţau de genunchii ei şi-i murdăreau cu balele lor unsuroase rochia de mătase. Indispoziţia ce-o cuprinsese avea o pricină pe care domnişoara Şebeco o înţelese numaidecât.

Din sens invers, un tren tocmai intra în gară. Şase vagoane strălucitoare, împodobite cu acvila bicefală rusească, din bronz.

- Iat-o pe ţarina importată din Danemarca!, exclamă prinţesa indignată. Rusoaicele - cere tradiţia Romanovilor - sunt nedemne să poarte coroana imperială.

Şi, după o scurtă tăcere încărcată de dispreţ, adăugă:

- Curţile princiare germane - herghelii de iepe încoronate - s-au pricopsit, după supremaţia dobândită în Rusia de această pretenţioasă Alix, atât de dreaptă, atât de afectată, de parcă ar fi înghiţit o coadă de mătură. Sărmanul Nikolai! A devenit umbra nevesti-sii!

În vagonul salon oprit paralel cu al său, prinţesa şi domnişoara Şebeco zăriră silueta slabă a împărătesei Maria Feodorovna, care era aşezată într-un fotoliu şi care le vorbea însufleţită doamnelor ei de onoare, care înclinau din cap în semn de asentiment.

Strigătele Olgăi şi ale Caterinei, care se jucau cu mingea la celălalt capăt al vagonului, o făcură pe aristocrată să-şi iasă din ţâţâni.

- Încetaţi acest joc stupid!

Apoi se-ntoarse spre domnişoara Şebeco şi continuă cu aceeaşi violenţă:

-Fetele mele se joacă cu mingea ca să-şi alunge plictisul şi să-şi liniştească simţurile încălzite! Ar trebui să le caut soţi - şi încă repede! Altfel, risc să mă trezesc cu nepoţei bastarzi în braţe!

Trenul Mariei Feodorovna porni primul spre Rusia, de unde prinţesa Dolgoruki abia plecase. Trenul ţarinei beneficia de prioritate, privilegiu acordat convoaielor imperiale.

O mişcare bruscă a vagonului îl făcu pe Gordon să-şi piardă echilibrul, cum stătea urcat pe genunchii stăpânei sale. Căzu pe duşumea cu toate cele patru labe în aer. Prinţesa uită de neplăcerile ei ca să se concentreze asupra buldogului supraponderal. Îl ridică opintindu-se şi-l aşeză pe genunchi, căci Gordon era foarte greu, apoi îl mângâie cu tandreţe.

- Micul meu Gordon!... Căţeluşul meu drăguţ!... îngeraşul meu!...

- Cred că vor să ataşeze vagoane la trenul nostru, îşi dădu cu părerea domnişoara Şebeco.

- Ar trebui să procedeze cu mai multă grijă, ca să nu-l indispună pe Gordon!... Îţi aminteşti, Varvara, când am intrat pentru prima oară într-un cazinou? Erai lângă mine!... Era la Spa sau la Baden-Baden?

Ca de obicei, prinţesa trecea fără să anunţe de la o idee la alta.

- Eram uluită de toţi acei oameni care se îmbrânceau în jurul mesei verzi, unicul ţel al vieţii lor!... Privirile le erau aţintite pătimaş asupra ruletei!... Chiar şi eu am jucat atunci câţiva ludovici pe roşu şi negru!

Domnişoara Şebeco surâse.

- Îmi amintesc amuzanta butadă a prinţului de Wales: „Dacă se joacă roşu sau negru, întotdeauna albul câştigă!".

Prinţesa suspină. Câte milioane nu pierduse la Monte-Carlo! Milioane care umpleau buzunarele domnului François Blanc!

- Jucătorii au fost decavaţi de alţi jucători, aparent mai norocoşi, decavaţi la rându-le de alţi jucători, iar aceştia de alţii... şi de alţii... Un cerc infernal! Dar ce iad delicios!

Trenul se puse-n mişcare.

Olga şi Caterina, necăjite de severitatea mamei lor, priveau pe fereastră împrejurimile Münchenului, pe care trenul le traversa cu viteză accelerată.

Sub supravegherea ospătarului-şef, servitorii puseră masa pentru dejun. Câinii, care simţeau apropierea unui nou festin, adulmecau frigăruile ce erau aduse de la bucătărie şi se amestecau printre servitorii care se-mpiedicau enervaţi, ascunzându-şi totuşi revolta, căci exprimarea mâniei contra patrupedelor ar fi echivalat cu o crimă sancţionată prin concedierea imediată.

- Alteţa Serenissimă este servită!

Prinţesa, domnişoara Şebeco şi cele două fete se pregăteau să se-aşeze în jurul mesei când uşa se deschise şi marele-duce Serghei intră fără să fie anunţat. Acesta nu dădea doi bani pe ceremonial. „Un mare-duce îşi poate îngădui luxul să ignore eticheta", obişnuia să le spună, râzând, curtenilor scandalizaţi de lipsa lui de jenă. Dar trebuia să te aştepţi la tot ce e mai rău când era vorba de oaia neagră a familiei.

Serghei o îmbrăţişă pe prinţesă - soacra lui —, pe cele două fete şi strânse mâna domnişoarei Şebeco.

- Vagonul meu a fost ataşat trenului vostru. Când am aflat de prezenţa ta, Caterina Mihailovna, m-am grăbit să te vizitez.

Aristocrata îl invită să ia masa împreună cu ele. Serghei privi cu un aer gânditor la câinii al căror miros împuţea atmosfera, dar până la urmă primi. În schimb, constată că felurile servite erau la înălţimea gustului său rafinat.

Prinţesa ardea de nerăbdare să-i pună întrebări despre ţarină, dar demnitatea o împiedica să facă primul pas în acest sens. Prinţesa aşteptă ca bărbatul să-i ofere primele cancanuri, ceea ce nu întârzie să se întâmple.

- La München am schimbat câteva cuvinte cu cumnata mea. Era destul de sănătoasă. Se pare că Alexandru e mai bolnav decât ea. Maria e îngrozită la gândul că poate va fi obligată să treacă de la rangul de împărătească pur şi simplu la cel de împărătească-văduvă, cedându-şi astfel locul lui Alix, care îl manipulează pe nepotul meu ca pe-o marionetă. Sărmanul Nikolai! Întotdeauna i-am privit cu milă pe soţii care sunt conduşi cu lesa de soţiile lor.

Consecvent acestui principiu, Serghei era foarte rar văzut în compania nepotului său.

Prinţesa trăi o satisfacţie secretă. Rivala ei va trece în planul doi.

Apoi îi ceru veşti despre fiul ei, care nu-i mai scrisese nici măcar o scrisoare, de mai multe luni.

Serghei izbucni în râs.

- Gheorghi este un om de lume cu dor de viaţă, care duce o existenţă dedicată plăcerii! Îl invidiez pentru că nu e obligat să primească sarcinile pe care ni le desemnează ţarul, fie el tatăl meu, fratele meu sau nepotul meu. Crede-mă, Caterina Mihailovna, fiul tău este cel mai fericit dintre oameni. Deşi este fiul unui ţar, el este liber să zboare cu propriile lui aripi unde vrea, când vrea... şi cu cine vrea.

Prinţesa se simţi vexată de opiniile afirmate de marele-duce cu privire la Gheorghi.

- Aş dori să-i scriu, Serghei. Ceea ce-mi spui despre băiatul meu nu-mi place deloc. Gândul că nu e bun de nimic, că-şi plimbă persoana nevolnică peste tot prin lume nu-mi place deloc. Spune-mi numele vasului pe care e îmbarcat, ca să-l mustruluiesc cum se cuvine. Tatăl lui ar fi fost consternat. Gheorghi are datoria să se facă util ţării sale.

- Eşti prea severă! Priveşte în jurul tău! Lumea aleargă în căutarea plăcerilor... Ei, da! Viaţa este scurtă... prea scurtă...

- Adresa lui, te rog!

Perplex, marele-duce îşi scărpină ţeasta.

- Nu prea pot să-ţi îndeplinesc dorinţa, căci în acest moment nu ştiu unde se află flota noastră de război. Ceea ce ştiu e că băiatul a cerut un concediu pe care comandantul nu a îndrăznit să i-l refuze. Cred că nimeni, în afara lui Gheorghi însuşi, n-ar putea să-ţi spună în ce loc de pe glob se află. Presupun că s-a contaminat de

pasiunea pentru explorări a unchiului său Konstantin.

*
* *

Marele duce nu era prea departe de adevăr atunci când vorbea de gustul prinţului Gheorghi pentru explorări. Ce-i drept, era vorba despre explorări în stabilimentele de noapte din Place Pigalle, la hipodromul de la Vincennes sau Longchamps ori Champ de Mars, în tripourile de la Maison d'Or, de pe rue Royale sau de la Mirlitons. Mizele sale erau modeste, pe potriva veniturilor de care dispunea.

Într-o bună zi, acesta îşi făcea plimbarea pe Champs Elysees, atunci când se ciocni de fratele său pe linie paternă, marele-duce Alexei Alexandrovici, cel care-l angajase în marină. Tânărul locotenent şi marele-amiral, amândoi în civil, cu trandafir la butonieră şi baston cu măciulie de aur în mână, aveau mai curând aerul unor dandy porniţi la aventuri galante decât pe cel al unor marinari în căutarea unor iepe de port.

- Ce faci aici?, îl întrebă stupefiat marele-amiral.
- Dar tu?, replică Gheorghi râzând.
- Potrivit ultimelor mele informaţii, vasul tău navighează către Extremul Orient.
- Am obţinut un concediu mai lung. Sănătate!, adăugă tânărul.

Marele-duce izbucni în hohote de râs.

- Bună glumă, Gheorghi!
- Foarte sincer, Alexei, viaţa la bordul vasului de război mă plictisea la culme.
- Bine, şi-acum ce-ai de gând să faci?
- Păi, mi-am cam încheiat cariera de marinar.
- Nu prea îmi amintesc să-ţi fi aprobat demisia... Este adevărat că nu mă uit chiar pe toate prostiile care mi se trimit la semnat.
- În prezent, sunt căpitan în regimentul de husari al Gărzii Imperiale, graţie unei înţelegeri cu Vladimir. M-a numit ataşat pe lângă el în calitate de ofiţer-ordonanţă şi mi-a acordat concomitent un concediu pe termen nelimitat. Vladimir este foarte înţelegător. Pe urmă, mi-am sărbătorit împreună cu el libertatea regăsită la Talon. Un adevărat festin neronian.

Marele-duce Alexandru Alexandrovici era un amator rafinat de carne bună şi proaspătă, după cum se spunea despre el la Sankt-Petersburg. Nenumăratele lui aventuri extraconjugale umpleau cronica galantă nescrisă. Dar năzbâtiile sale sexuale nu-l împiedicau să fie un ofiţer foarte capabil, spre deosebire de fratele lui, marele-amiral.

*
* *

Prima întâlnire dintre prinţesă şi Gheorghi - după schimbarea ce-o suferise cariera sa - a fost una deosebit de furtunoasă. Ea îi reproşă slăbiciunea de caracter, mediocritatea şi incoerenţa.

- Te pui în poziţia de a le cerşi fraţilor tăi pe linie paternă situaţii subalterne, umilitoare! Aşa, deci! Să ştii că nu eşti demn de tatăl tău! Doar neşansa te-a împiedicat să-i urmezi la tron! Sunt convinsă că împărăteasa se amuză copios atunci când i se aduce la cunoştinţă comportamentul tău lamentabil!
- Mă-ndoiesc că o interesează. Acum este mai preocupată de sănătatea proastă a soţului ei decât de slăbiciunile mele.

Prinţesa măsura înfuriată salonul, urmată de haita de căţei, care chelălăiau şi mişcau vesel din cozi, imaginându-şi că e vorba de un joc al stăpânei lor.

Gheorghi rămăsese în picioare, afişând un respect temător. Şi asta pentru că mama îi alimenta contul bancar, finanţele sale depinzând de stările ei de spirit.

Domnişoara Şebeco intră într-o stare de excitaţie febrilă, căci era impresionată de noua veste ce-o aflase.

- Ce s-a întâmplat?, întrebă prinţesa pe un ton posac. A luat foc casa?

Gâfâind, vârstnica domnişoară se lăsă alunecând într-un fotoliu.

- Ţarul... ţarul... a murit!, articulă ea după ce-şi regăsi suflarea.

Prinţesa dădu glas unui epitaf sever:

- Un idiot mai puţin pe sfântul pământ al Rusiei!

Vreme de câteva clipe rămase pe gânduri, apoi reluă cu o voce de gheaţă:

- Mă bucur! Maria Feodorovna învaţă acum să plângă dispariţia unui soţ... Ba nu, mă-nşel! Nu-şi plânge bărbatul, pentru că de fapt nu l-a iubit niciodată. Îl plânge în realitate pe ţar... Îşi plânge coroana ce-i va fi luată... Coroană care ar fi trebuit să fie a mea... Ultima frază exprima o amărăciune infinită. Lacrimi îi împânziră pleoapele. Gheorghi o văzuse extrem de rar plângând. De obicei prinţesa îşi disimula durerea, ascunzând-o înlăuntru, şi nu o lăsa să iasă la lumină decât dacă paharul cu fiere dădea peste margini.

Domnişoara Şebeco se ridică, se apropie de ea, îi luă mâna şi o mângâie.

Prinţesa adăugă pe un ton tremurător:

- Nu am decât patruzeci şi cinci de ani şi deja mi se spune *bătrâna aristocrată*... Dar au dreptate... Am îmbătrânit... Şi chiar simt asta... Aveam treizeci şi doi de ani când a pierit... Când am părăsit Napoli ca să-l întâlnesc în secret la Paris mi-a spus: „De când te iubesc, nici o altă femeie n-a mai existat pentru mine“... Aş putea să parafrazez această formulă: „De când s-a stins, bărbaţii au încetat să mai existe pentru mine“...

Jenat, Gheorghi privea florile stilizate din covor. Nu prea era momentul potrivit ca să-i ceară bani, aşa cum avusese de gând înainte.

Îi spuse cu un glas ce se voia compătimitor, dar care ascundea cu greu răceala.

- Mamă, de ce îţi faci griji? Trecutul n-o să se întoarcă niciodată. Fiecare clipă care trece a murit deja şi o parte infimă din noi moare o dată cu ea.

Tânărul fu chiar tentat să-i atingă încetişor părul deja argintat, dar se abţinu, căci nu voia să fie apoi acuzat de ipocrizie. Cât priveşte coroana imperială, chiar că puţin îi păsa de dânsa. Fiul suspină şi părăsi salonul.

*

* *

Ocupa de unul singur un compartiment de clasa întâi al trenului care mergea la Paris. Nu înţelegea admiraţia exagerată a mamei şi a numeroasei colonii ruseşti pentru Coasta de Azur. Singura explicaţie putea fi oferită de atracţia exercitată de cazinourile de la Nisa şi Monte-Carlo. Însă el nu fusese contaminat de pasiunea lor morbidă pentru joc, care rămânea, din punctul său de vedere, un simplu amuzament şi câtuşi de puţin un sentiment asemănător iubirii devastatoare pentru femei, patimă ce ardea sufletul bărbaţilor din lumea sa, fie ei mai tineri ori mai puţin tineri. Nu-i făcea plăcere nici să citească, nici să asculte muzică clasică, foarte agreată de snobi. Caii? Îi admira atunci când galopau pe pistele de concurs, la curse. Frumuseţea siluetei lor în plin avânt pe peluzele verzi ca smaraldul îi produceau o adevărată plăcere estetică. Tablourile semnate de marii maeştri, sculptura grecească după care se pasionau rafinaţii îl lăsau cu totul rece. Eleganţa unui Beau Brummel[16] nu avea să găsească niciodată în el un imitator. Se-mbrăca oarecum căutat, dar asta pentru că dorea să parvină decent din punct de vedere vestimentar în mediul său de aristocraţi, aproape cu toţii amatori ai unui lux ostentativ şi pasionaţi ai perfecţiunii. De aceea, lăsa în seama croitorilor marilor case de modă grija de a-l îmbrăca. Bijuteriile? Purtase - ce-i drept, cu o oarecare plăcere - un inel cu sigiliu ce avea încrustat un safir cu blazonul casei sale gravat, un ceas Bréguet şi o perlă neagră la cravată. Dar cum alocaţia lunară din partea mamei nu era deloc mare, renunţase la bijuterii fără urmă de regret. Călătoriile? Simţea o strângere de inimă când îşi amintea de periplul său

[16] Beau Brummel (1778-1840), aristocrat britanic, supranumit „regele eleganţei" şi „cel mai faimos dintre dandy” al epocii sale (n.t.).

neîncheiat la bordul vasului de război în decursul scurtei lui cariere de marinar. Să doarmă, să viseze reprezenta o modalitate extrem de plăcută pentru petrecerea timpului - după gustul lui. Nu dormea ca să-şi odihnească trupul obosit, căci nu făcea niciodată risipă de energie. Să cadă în reverie la măsuţa unuia dintre bistrourile care se-nlănţuiau pe marile bulevarde ale Parisului, să se plimbe pe cheiurile Senei sau să angajeze o scurtă promenadă în Bois de Boulogne - cam aşa îşi umplea timpul tânărul prinţ. Locuia la un mic hotel, pe malul stâng al fluviului ce taie capitala Franţei, şi asta deoarece mijloacele financiare nu-i îngăduiau frecventarea unor stabilimente mai de lux. Nu înţelegea setea compatrioţilor lui de a epata lumea prin cheltuieli extravagante, de a afişa o excentricitate de parveniţi. Uneori, aducea la el în cameră o fată acostată pe stradă, seara, după închiderea magazinelor. Le prefera pe micuţele vânzătoare, care se dezbrăcau roşind şi care se lăsau posedate fără să participe activ la actul amorului. Le detesta pe prostituate şi pe femeile de lume care se-agăţau de bărbaţi, pe primele din cauza lăcomiei lor, pe cele din urmă pentru dezmăţ. Lubricitatea era singurul aspect care lega cele două tipologii feminine. Nu dispreţuia să deguste băuturi tari, cu atât mai mult cu cât acestea îl ajutau să fantasmeze, deschizându-i porţile Nirvanei şi, spre deosebire de beţivi, care se prăbuşeau toropiţi de alcoolul ingurgitat, el se simţea uşor ca o pasăre.

Nu avea prieteni. Îi dispreţuia pe tinerii aristocraţi care aruncau cu banii pe geam şi evita compania indivizilor ce nu făceau parte din casta sa deoarece avea oroare de pleavă. Uneori, atunci când melancolia îl apăsa şi nevoia unei prezenţe umane se făcea simţită, făcea cinste cu un pahar unuia dintre acei pictori famelici ce-şi expuneau pânzele pe colina Montmartre. Îi accepta pe artiştii săraci, căci aceştia visau cu ochii deschişi, la fel ca şi el. Ce-i drept, ei visau la glorie, în timp ce visurile sale nu reflectau decât neantul.

În ciuda modestiei cheltuielilor făcute, prăpădul se abătea asupră-i atunci când îndrăznea să mai ceară mamei sale să adauge un supliment celor patruzeci de mii de ruble fixate de ţar. Ea începea să ţipe că urmăreşte să o ruineze şi să-şi lase surorile pe drumuri. Sărmanele Olga şi Caterina! Nici nu încăpea comparaţie între simplitatea rochiţelor lor cumpărate de la solduri şi luxul subretelor mamei lor, îmbrăcate ca nişte adevărate doamne. Festinurile zilnice ale câinilor costau mai mult decât întreţinerea lui Gheorghi şi a surorilor lui.

Cu câţiva ani mai înainte, generalul Rîleiev îi mărturisise că ţarul, tatăl său, depusese la o bancă englezească două milioane de ruble, bani ce aveau să devină ai lui la majorat. Olga şi Caterina aveau de primit şi ele aceeaşi sumă. Atunci când Gheorghi - odată vârsta majoratului fiind împlinită - ceru mamei cele două milioane, aceasta făcu o adevărată criză de isterie.

- Dispoziţiile testamentare ale tatălui vostru prevăd că eu trebuie să veghez la administrarea banilor voştri, asta ca să nu cheltuiţi peste măsură. După ce eu nu voi mai fi, veţi fi liberi - tu şi surorile tale - să prăpădiţi fondurile care vă revin. Dar încă sunt în viaţă şi nu voi îngădui pentru nimic în lume să vă risipiţi averea.

Gheorghi era un tip slab. Ce să facă, să se opună exploziilor de furie ale mamei? Ea îi inspira o teamă ce-l paraliza. Surorile lui se-ascundeau în camerele cele mai îndepărtate ale vilei atunci când Katia dădea frâu liber furiei. I se întâmpla să ordone ca servitorii şi chiar propriile-i fete să fie bătute. Doar patrupedele canine erau ferite de asemenea clipe de teroare.

Gheorghi nu protesta niciodată, deşi se indigna pe bună dreptate. Maică-sa îi refuza câteva mii de ruble, în vreme ce ea pierdea la Monte-Carlo sume enorme. Nu-i dorea moartea, dar înţelegea că ea era singura soluţie pentru a ieşi din această situaţie absurdă.

*

* *

Trist şi lunatic, prinţul se plimba pe Avenue de l’Opéra când auzi o voce ce-l striga pe un ton vesel:

- Gheorghi, ce surpriză plăcută!

Întoarse capul şi-şi văzu vărul mai tânăr, prinţul Mihail Mihailovici Dolgoruki - fiul fratelui mai mic al mamei sale - care se apropie de el şi-l îmbrăţişă cu căldură.

- Tocmai vorbeam despre tine cu Sofia. Am venit la Paris ca să ne petrecem luna de miere, aşa cum obişnuim în fiecare an! Pe Champs Elysees e aproape imposibil să nu întâlneşti prieteni şi rude care, în frumoasa noastră capitală, sunt de-a dreptul invizibili.

Se felicitară reciproc, îşi urară de bine şi-şi împărtăşiră ultimele noutăţi de la Sankt-Petersburg. Mihail, ofiţer de marină, îşi iubea nespus meseria. Băiat frumos, îşi cucerise soţia prin gentileţe, veselie şi prestigiul uniformei. Sofia, încă tânără, fermecătoare, suficient de frumoasă, era îndrăgostită până peste cap de soţul ei. Gheorghi bănuia că văru-său fusese captivat mai degrabă de averea Sofiei decât de fizicul ei. Ea era fiica unui baron german, bancher ultrabogat stabilit la Sankt-Petersburg. Mihail păstrase relaţii bune cu Gheorghi, spre deosebire de tatăl lui, prinţul Mihail care, la instigarea soţiei sale, voluntara Luiza del Volcano, rupsese orice legătură cu soră-sa. Aceasta nu suferise deloc în urma unei astfel de rupturi. Fabulos de bogată în epoca instalării ei definitive pe Coasta de Azur, ea se temea că rudele apropiate ce-i rămăseseră şi care duceau o existenţă modestă să nu o inoportuneze cu cereri de ajutor bănesc.

Sora ei, Maria, contesă de Berg, deşi era stabilită la Nisa, nu trecea niciodată pe la vila Georges. Numai prinţul Anatoli Mihailovici şi soţia lui Stefania, foarte plăcuţi şi care-i acordau onorurile datorate unei împărătese, erau primiţi în intimitatea prinţesei.

- În această seară, Gheorghi, vom merge pe urmele marilor duci!

Înainte de căsătorie, Mihail, constrâns de meschina lui soldă de ofiţer, nu prea avea cum să se bucure de viaţă. În foame de bani, el îi cerea lui Gheorghi, ori de câte ori îl vedea, mici împrumuturi, niciodată returnate. Ajuns bogat, putea acum să-şi acorde luxul de a frecventa restaurantele şi localurile cele mai scumpe.

Aşa că tinerii luară prânzul la Maison d'Or, desertul îl serviră la Chez Foyot, îşi continuară apoi seara la Folies-Bergères, acolo unde avea loc spectacolul de french-cancan, ce amintea de fastul celui de-al Doilea Imperiu, şi supară la Samarkand, restaurant de noapte în aer liber, care oferea o atracţie de calibru: trupa de ţigani ruşi „Şişikin", aflată în turneu la Paris şi care susţinea cu strălucire întreg spectacolul. Programul cuprindea coruri şi dansuri folclorice ruseşti şi scene de dresaj - doi urşi costumaţi ca un cuplu de mujici gătiţi în straie de sărbătoare.

Gheorghi şi Mihail goleau cupele cu şampanie, admirându-i pe tinerii ţigani aleşi pentru frumuseţea şi graţia lor şi care cântau de-a dreptul minunat. Trupa condusă de Şişikin, un bătrânel îmbrăcat în culori vii şi care-şi crease o reputaţie nu doar de artist desăvârşit, ci şi de excelent organizator, obţinuse mari succese la Sankt-Petersburg, Moscova, Kiev şi Odesa, iar acum întreprindea un turneu în capitalele europene. După ce-i cucerise pe vienezi şi pe romani, pe berlinezi şi pe londonezi, trupa îi cucerea acum pe parizieni.

La Samarkand, ruşii şi francezii umpleau în fiecare noapte sala ca să asculte vrăjiţi cântecele ţigăneşti atât de vesele şi de melancolice, ce evocau nesfârşitele câmpii ruseşti şi misteriosul suflet slav.

Fu anunţat marele cor dirijat de Şişikin însuşi, care avea de interpretat un cântec care smulgea lacrimi ruşilor şi suspine de plăcere francezilor şi altor străini: *Oci ciornîie - Ochi negri*. Cântăreţii mai vârstnici ocupau primul rând pe scenă, tinerii rămâneau cu modestie în rândul al doilea, iar bărbaţii stăteau la urmă de tot. Costumele lor de mătase în culori strălucitoare erau împănate cu o ploaie de paiete sclipitoare. Coliere din piese de aur împodobeau pieptul femeilor cu păr ca de smoală.

Şişikin şi artiştii zâmbeau în trecere prinţului Mihail, un vechi şi constant admirator al trupei. Înainte să se căsătorească, el îşi petrecea aproape fiecare noapte la Taurida, unul dintre cele mai cu moţ restaurante de noapte din Sankt-Petersburg, acolo unde trupa lui Şişikin atrăgea o clientelă numeroasă şi selectă, căci preţurile piperate nu erau chiar la îndemâna oricui. Oare câţi bani nu cheltuise prinţul pentru frumoşii ochi ai vreuneia din aceste dansatoare, puţin îmblânzite, dar care-şi vindeau

favorurile pentru preţuri de-a dreptul inabordabile. Se-ndatorase până-n gât şi, când ameninţarea sinuciderii îl apăsa, îşi vându libertatea Sofiei, care-l adora, dar îl şi teroriza cu gelozia ei. Şi cum femeia îşi depăşise prima tinereţe - se apropia de patruzeci de ani -, se-agăţase cu disperare de el. Teama de moarte a femeii mature şi bucuria de a fi măritată o costau în schimb foarte scump, căci Mihail era cheltuitor, iubea jocul de noroc şi cursele de cai. Un soţ sărac, dar frumos, cere sacrificii. Sofia era pregătită să le îndure. Ea plătea, plătea, plătea fără răgaz toate datoriile, capriciile şi extravaganţele soţului şi, fără să o ştie, chiar şi amantele acestuia. Mihail, cu cincisprezece ani mai tânăr decât nevastă-sa, nu se mulţumea cu farmecele ei niţeluş trecute, dar ştia să-şi ascundă foarte bine legăturile extraconjugale astfel încât toată lumea să fie mulţumită.

La Samarkand, Sofia stătea îmbufnată. Abia dacă-şi atingea paharul şi-şi privea cu resentiment soţul, care-i evoca Vărului său momente agreabile ale trecutului comun, uitând aproape cu totul de consoarta-i. El depăşea măsura, schimbând priviri furişe cu fetele din trupă.

O foarte tânără ţigancă, deosebit de frumoasă, care dansa cu lascivitate şerpuindu-şi trupul în curbe perfecte şi care mulţumea cu priviri susţinute aplauzelor prinţului Mihail, trezi mânia Sofiei, care se abţinu cu greutate să nu explodeze. Mihail simţi instinctiv primejdia.

- Goga, am impresia că această ţigăncuşă îţi lansează ocheade...

Gheorghi roşi până în vârful urechilor. Naiv, căzu imediat în plasă.

- Crezi că de mine se interesează ea?
- Fireşte! Sofia, o bună observatoare, ar putea să-ţi confirme spusele mele.
- Presupun că tu o atragi, Goga, zise femeia.

Încă bănuitoare, Sofia mai slăbi puţin vigilenţa de până atunci. O căldură stranie invadă trupul lui Gheorghi. Tânăra ţigancă trezise în el un vârtej de senzaţii, pulsaţii care îl atrăgeau spre teritorii paradisiace. Tânărul avu impresia că străbătuse până în acea clipă un deşert fierbinte şi duşmănos.

A doua zi, Gheorghi se-ntoarse singur la Samarkand. Ochii săi febrili nu o slăbeau pe fata cu zâmbet atrăgător şi corp graţios. Trupa observă amuzată fascinaţia pe care tovarăşa lor o exercita asupra acestui client novice.

Zilele următoare, Gheorghi reveni în vizită la restaurant. Sosea la deschiderea programului şi rămânea stană de piatră la masa lui, cu ochii lipiţi de ţigăncuşa care-l fermecase. Timid, bea pahar după pahar ca să-şi susţină măruntul său curaj. Perseverenţa lui Gheorghi fu observată chiar şi de Şişikin, care află că admiratorul micuţei Ana era prinţul Iurievski, fiul recunoscut al ţarului Alexandru II. Şişikin era obişnuit să-i vadă pe membrii înaltei nobilimi ruse asaltând în păr femeile trupei. Marele-duce Serghei nu sedusese oare un tânăr dansator ţigan, oferindu-i cadouri fabuloase? Bătrânul Şişikin închidea ochii plin de înţelegere, căci, în ciuda principiilor sale, era foarte sensibil la sumele mari rezultate în urma unor astfel de pasiuni, din care şi lui îi revenea o cotă-parte.

Vizita lui Gheorghi în cabinele trupei deschise un capitol al unei iubiri ce nu se putea lăsa fără consecinţe. Stăpânit de dorinţe nesatisfăcute, prinţul hotărî să facă marele pas şi să-i propună Anei să-i devină amantă. Ştia cum se procedează în astfel de cazuri. Avea de oferit bani şi bijuterii, a căror valoare creştea în funcţie de celebritatea artistei alese.

În cabina în care Gheorghi o găsi pe fata ce-l vrăjise, două ţigănci mai în vârstă îl măsurară cu privirile din creştet până-n tălpi. Ana zâmbea, cu fruntea plecată, fără să-l respingă. Gheorghi crezu că i se dădea de înţeles că fata îi accepta propunerea, dar că, lipsită de îndrăzneala colegelor mai mari, nu ştia cum să reacţioneze. În cele din urmă, Ana murmură cu voce dulce, abia de se-auzea:

- Mă simt onorată de frumoasele dumneavoastră cuvinte! Dar trebuie să mă gândesc...

Debusolat de atitudinea plină de respect dar fermă a tinerei, prinţul îi apucă mâinile şi i le sărută.

- O să vin mâine, când sper că-mi veţi da răspunsul care mă va face fericit! Ar

trebui să pricepeţi că nu simt pentru dumneavoastră o simplă înclinaţie care se naşte brusc şi durează abia o clipă. Chiar m-am îndrăgostit de dumneavoastră!

Pe cele două ţigănci care asistau la scenă le pufni râsul, dar o făcură cu discreţie, în timp ce în aparenţă rămaseră foarte serioase.

Gheorghi simţea parfumul fetei. Nu era flagranţa rafinată de la Origan, ci mirosul proaspăt al unei flori de câmp. Îşi ieşise din minţi. Oare era cazul să supraliciteze? Să-i promită bani? Mulţi bani? Aşa cum marii-duci şi prinţii cumpărau totul cu preţuri incredibile?

Şi totuşi tânăra îl înţelesese. Tinerii n-au nevoie de tirade poetice şi nesfârşite de dragoste ca să se facă înţeleşi. Declaraţiile inflamate ale lui Romeo pentru Julieta îmbogăţesc literatura şi incită admiraţia spectatorilor sau cititorilor în vârstă, care au uitat adevărata şi puternica semnificaţie a unei priviri, a unui cuvânt naiv, aspecte care pentru cei tineri au mai multă greutate şi valoare decât rugile sofisticate. Eşti iubit sau nu eşti iubit. Acestea sunt înţelesurile, exprimate fără ajutorul vocii şi care au mai multă importanţă decât orice altceva In ochii adolescenţilor care vor doar să primească şi să se dăruiască.

Gheorghi nu ştia să şlefuiască declaraţii alambicate pentru că nu fusese niciodată îndrăgostit. Dar Ana deşteptase în el sentimente, senzaţii pe care n-ar fi ştiut să le exteriorizeze decât într-un fel imperfect. Nu auzise şi nici nu citise sublimele versuri ale lui Shakespeare, nici poeziile de dragoste ale trubadurilor, nici tratatul cinicului Ovidiu. Privirile lui traduceau doar patima care se născuse şi-l ardea. Casanova, la începutul carierei sale, când vârsta nu începuse să-i şteargă trăsăturile feţei, transformând simpla şi sănătoasa dorinţă într-o excitaţie ce avea nevoie de înlocuitori ca să se inflameze, nu s-ar fi cheltuit în delirante implorări amoroase, care mai târziu ar fi devenit necesare. Cu cât timpul sporeşte numărul anilor, cu-atât mijloacele artificiale îşi impun dominaţia.

Gheorghi se simţea jenat de prezenţa celor două ţigănci bătrâne. Abia depăşiseră vârsta de treizeci şi cinci de ani, dar pentru prinţ, un tânăr adult, păreau deja la fel de vechi ca şi timpul.

Ochii catifelaţi ai Anei se ridicară spre chipul împurpurat al aristocratului.

- Mai daţi-mi un răgaz!... Vă rog să veniţi mâine!, adăugă ea.

Bărbatul plecă ţinându-şi capul în mâini. Bucuria şi disperarea îşi urmau una alteia. „Reveniţi mâine!". Aceste cuvinte îi lăsau totuşi uşa deschisă. Dar ce răspuns o să primească? Unul care-l va face fericit?... Sau unul care-l va prăbuşi în durere?...

Întreaga noapte, prinţul rătăci pe străzile Parisului. Imaginaţia, mai puternică decât realitatea, reconstituia silueta frumoasei ţigănci, care se suprapunea peste peisajele banale ale oraşului. Îndrăgostitul blestema timpul, care se scurgea infernal de încet. Zorii îl aflară pe cheiul Senei. Într-un bistrou bău o cafea şi se privi în oglinda din spatele barmanului. Se îngrozi de expresia rătăcită a chipului său, întărită de barba ce-i umbrea deja obrajii.

Se-ntoarse la hotel, făcu o baie, apoi încercă să doarmă, însă nu reuşi să aţipească. Era cu nervii la pământ, se-ntorcea şi se răsucea peste cuvertura şifonată. Se sculă, îşi făcu toaleta şi ieşi. Sfârşitul zilei, aşteptat cu atâta nerăbdare, veni în cele din urmă.

Gheorghi fu primul client care intră la Samarkand. Şeful de sală îl primi cu un zâmbet complice şi-l conduse la o masă în apropierea scenei. Gheorghi comandă o sticlă de Veuve Cliquot. Sala se umplu în curând de lume. Prinţul se-ntreba dacă să aştepte sfârşitul programului sau să ia taurul de coarne, intrând de-a dreptul în cabina artiştilor. Ar fi făcut-o, dacă nu l-ar fi paralizat teama de refuz.

Când gândea în această manieră, bătrânul Şişikin se-apropie de masa lui şi-i ceru politicos permisiunea să se-aşeze. În ciuda vârstei, avea umerii pătraţi, spatele drept, pieptul bombat. Chipul său ridat şi ochii pătrunzători nu lăsau să se ghicească la ce se gândeşte.

Gheorghi îl privi surprins. Oare cum să interpreteze prezenţa acestui personaj insolit alături de el? Dorea să-l avertizeze că fetele din trupă sunt de neabordat? Gheorghi simţi cum îngrijorarea îl cuprinde ca un imens val.

- Alteţă Serenissimă, voi intra direct în subiect. Se pare că Ana Masalskaia v-a inspirat sentimente pe care eu nu le dezaprob deloc.

Inima lui Gheorghi tresăltă de fericire.

Bătrânul continuă:

- Dar trebuie să vă spun că fata face parte din tribul meu şi am obligaţia să o apăr. Tradiţiile oamenilor din rasa noastră sunt clare. Bărbatul care iubeşte o tânără ţigancă fecioară, fie el prinţ sau mare-duce, trebuie să se supună legilor noastre. Adică să trăiască şi să se căsătorească cu fata inimii lui.

Expresia de pe chipul lui Gheorghi exprima mirarea şi chiar consternarea.

- Vă rog să nu vă alarmaţi, Alteţă! Ceremonia este simplă şi va fi oficiată chiar de mine, în calitate de şef al tribului. Preoţii nu ne binecuvântează căsătoriile şi nici autorităţile nu ni le legalizează. Nu avem nevoie de naţionalitatea rusă. Noi suntem cetăţeni ai lumii întregi. Am ales Rusia ca azil temporar pentru că tribul nostru trăieşte de mai multă vreme în această parte a Europei; apoi, talentele noastre de artişti sunt foarte apreciate la Sankt-Petersburg. Măritată cu un rus, ea n-ar mai face parte din tribul nostru. În viitor, sarcina de a o întreţine o să vă revină dumneavoastră. Şi, pentru că am pierdut un membru important al trupei, fireşte că trebuie să ne recompensaţi.

Gheorghi plutea pe deasupra norilor unei beţii extatice. Ana va fi a lui. Natural că o să aibă grijă de ea. Cât priveşte căsătoria potrivit obiceiului ţigănesc, formula nu-l speria peste măsură, îşi amintea de acele faimoase căsătorii japoneze contractate de ofiţerii ruşi în porturile nipone. N-aveau nici o valoare legală.

- De acord!, spuse prinţul. Şi care ar fi suma la care v-aţi gândit?
- Douăzeci de mii de ruble!, răspunse Şişikin fără să clipească.

Bătrânul se resemnase de la început în ceea ce-l priveşte pe acest personaj îndrăgostit lulea de Ana. Fiu al ţarului, ar fi trebuit să dispună de o avere enormă. Douăzeci de mii de ruble ar fi însemnat o adevărată bogăţie pentru tribul său. Şişikin primise nenumărate informaţii, căci femeile din tribul lui ştiau să le obţină de la admiratorii lor. Aflase astfel că tânărul prinţ îndrăgostit de Ana avea de primit două milioane de ruble la majorat. Dar starostele Şişikin nu ştia că milioanele erau administrate de prinţesa-mamă. Fără să se gândească prea mult la obligaţiile la care se-nhăma, Gheorghi primi fără să clipească toate condiţiile puse de bătrân. Era clar că nu ajunsese la capătul încercărilor din viaţă. Starostele îi ceru să o instaleze pe Ana la Sankt-Petersburg, unde ar fi fost aproape de familia sa.

- Nu trebuie să vă faceţi iluzii. Ana nu va fi primită niciodată în lumea dumneavoastră. Aici, la Paris, singură doar cu dumneavoastră, ea ar fi la fel ca o păsărică închisă în cuşcă. Atunci când nu veţi fi acasă, nu va fi nimeni care să aibă grijă de fată.

Gheorghi îi explică faptul că era ofiţer într-un regiment de gardă şi că, o dată concediul sfârşit, va fi obligat să se întoarcă la Sankt-Petersburg. Fericit că o poate avea pe Ana, tânărul ar fi fost în stare să semneze orice fel de angajament.

- Până la cumpărarea viitoarei dumneavoastră soţii, nu vă veţi bucura de permisiunea să o vizitaţi în particular.

Şişikin strânse mâna prinţului ca să pecetluiască pactul, salută şi se retrase demn ca un rege.

Gheorghi dispunea cam de cinci mii de ruble. Restul trebuia să-l procure rapid, foarte rapid, căci nerăbdarea îl tortura. Era cu totul exclus să ceară aceşti bani de la mama lui. Soluţia îl privea exclusiv. Cămătarii şi bancherii de ce fuseseră inventaţi? Prinţul Iurievski, care va moşteni imensa avere a mamei sale şi milioanele pe care ţarul i le lăsase, s-ar fi bucurat de un mare credit. Ar fi putut obţine mai mulţi bani decât îi trebuiau. Prin urmare, demersurile întreprinse fură încununate de succes. În curând, tânărul intră în posesia a două sute de mii de ruble. Crezându-se omul cel mai bogat de pe lume, plăti suma cerută de Şişikin. Câteva ore mai târziu, acesta oficie - în prezenţa artiştilor săi - căsătoria Alteţei sale Serenissime prinţul Gheorghi Alexandrovici Iurievski cu Ana Masalskaia. În aceeaşi seară, după închiderea restaurantului Samarkand, personalul de serviciu, închiriat de euforicul însurăţel, servi

oamenilor din trib - singurii invitaţi - un festin de nuntă stropit cu şampanie. În timp ce petrecerea îşi trăia apogeul, Gheorghi se gândi, într-un moment de luciditate, că Ana, ţigăncuşa, devenise cumnata ţarului Alexandru II. Oare ce-ar fi spus tatăl său dacă ar fi aflat de această enormitate? Din fericire, era vorba doar de un mariaj fără consecinţe. După acest scurt moment de reflecţie, se lăsă antrenat în beţivăneala generală şi uită rapid de toate îndoielile.

În zori, beat de fericire, îşi conduse soţia la Hotelul Ritz, unde rezervase un apartament de lux. În sfârşit, pentru prima oară în viaţă trăia fericirea. Ana era cea mai blândă şi mai îndrăgostită dintre neveste. Tandreţea, afecţiunea sa pentru prinţul ieşit parcă din visele ei nu cunoşteau limite. Fata se credea în paradis.

După o săptămână petrecută la Paris spre a face cumpărături şi pentru ca Ana să-şi completeze garderoba, cei doi plecară la Sankt-Petersburg. Tribul şi starostele acestuia îi conduseră la gară. Mulţimea care se găsea pe peron îi privea cu mirare pe ţiganii care, în costumele lor ţipătoare, împodobite cu brizbizuri de nuntaşi, salutau tânărul cuplu.

Gheorghi era atât de fericit, încât nu-şi puse nici o clipă problema scandalului care cu siguranţă s-ar fi declanşat dacă s-ar fi aflat de acest mariaj.

*
* *

De-atunci se scurseră doi ani. Prinţesa primi foarte puţine veşti de la fiul ei. Totuşi, nu era îngrijorată. Pentru că nu cerea bani, absenţa acestuia trecea nebăgată în seamă. Domnişoara Şebeco se-ntreba totuşi uneori, plină de curiozitate, cum se descurcă de unul singur „micul ei Gheorghi" la Sankt-Petersburg. Se părea că băiatul îşi reluase serviciul la regiment. Prinţesa avea probleme mai importante de rezolvat. Masa verde - dragon nesăţios - înghiţea sume fabuloase. În ciuda vânzării apartamentului de la Paris şi împrăştierii câtorva tablouri valoroase la galeria Druot, situaţia ei financiară nu luă deloc o întorsătură fericită. Ba chiar situaţia se complică, deoarece una dintre fete, cea mare, ajunsese la o vârstă când ar fi trebuit să se mărite. Dota ce i se cuvenea şi care se ridica la cifra de două milioane de ruble, conform dorinţei ţarului, tatăl ei, fusese de mult timp diminuată.

Parcele, care joacă farse muritorilor, aşezaseră faţă în faţă la jocul *chemin de fer* pe prinţesa Dolgoruki şi pe prinţesa Suvorova, fosta amantă a ţarului Alexandru II. Între cele două femei - care se bucuraseră de favorurile aceluiaşi bărbat, deşi în perioade diferite - relaţiile, la început reci, se degradaseră fără nici o explicaţie logică. Ele însufleţeau astfel un trecut mort şi îngropat de multă vreme. Şi pentru că excitaţia pricinuită de joc le sporea aversiunea reciprocă, rivalitatea lor luă în curând proporţiile unui duel în care miza era de câteva milioane de ruble. Trăgeau la cărţi de parcă ar fi comandat un bombardament violent, în care obuzele erau înlocuite cu jetoanele. Victoriile şi înfrângerile se succedau fără ca vreuna dintre duşmance să se fi gândit măcar o clipă la absurditatea acestui război penibil. Atunci când Suvorova înregistră pierderi care-i goliră conturile bancare, ea făcu o pauză forţată, scriind la Sankt-Petersburg oamenilor ei de afaceri ca să-i vândă un domeniu sau două, păduri, exploatări miniere care să-i reîmprospăteze muniţiile de jetoane, apoi porni din nou la luptă.

Prinţesa Dolgoruki nu dispunea de domenii în Rusia. Nu mai avea decât ceea ce-i rămăsese din cele patruzeci de milioane de ruble ce constituiseră patrimoniul ei şi al copiilor. Cu toate acestea, ea se simţea obligată să-şi menţină stilul de viaţă la acelaşi nivel ca al marilor-duci, al aristocraţilor străini şi al îmbogăţiţilor de peste Atlantic, care invadaseră şi ei Coasta de Azur şi se făceau remarcaţi prin luxul şi extravaganţele lor.

În plină vară, prinţul român Cantacuzino porunci să fie acoperit drumul întortocheat de pe Mont Borron cu tone de zahăr - zăpadă artificială -, care îi îngăduiau să-l parcurgă într-o sanie trasă de patru cai albi cu harnaşament aurit. Marele duce Serghei organiza petreceri monstruoase şi închiria pentru acestea trupa de la Folie Bergères în toată componenţa ei. Ducele de Sunderland-Beauclair oferea în

somptuoasa lui vilă romană de la Cap Ferrat baluri mascate unde invitaţii arborau costume purtate de patricienii din epoca lui Caligula, Caracala sau Heliogabal. Ca să varieze decorul, el reconstitui Olimpul zeilor. Totul fu pigmentat cu jocuri de artificii care îmbrăţişau cerul. Aristocraţii britanici şi prinţii germani aruncau cu banii pe fereastră şi le umpleau de bijuterii extravagante pe marile curtezane: frumoasa Otero, Liana de Pougy, Emilienne d'Alençon, Cléo de Mérode şi alte cocote de acelaşi gen. Şi, ca să demonstreze că aristocraţia franceză nu era deloc în pierdere de viteză, Boni de Castellane, soţul bogătanei Anne Gold, îşi făcu apariţia la bordul unui iaht enorm, Valhala, deservit de un echipaj de optzeci de marinari şi opt ofiţeri. Pentru această navă de lux, Anne plătise douăsprezece milioane de dolari. James Gordon Bennett cheltuia 150.000 de dolari pe an ca să-şi întreţină magnificul iaht Namouna. North Star al lui Commodore Vanderbilt depăşea însă orice concurenţă posibilă. Atât de imensă era averea lui Commodore că marele duce Konstantin îl invită la Sankt-Petersburg, unde americanul fusese primit cu onorurile datorate capetelor încoronate. Pe Coasta de Azur, regii şi reginele, ţarii şi ţarinele începeau să fie eclipsaţi de „regii" americani ai petrolului sau ai căii ferate, ai industriei grele sau ai marii finanţe. Un alt român Ştefan Pavlidi, veni la cazinoul de la Monte-Carlo însoţit de doi valeţi care duceau un cufăr plin de dolari şi monede de aur. Pierdea şi câştiga sume impresionante, afişând o morgă britanică. Dar şansa, care se pare că-l îndrăgise - căci era tânăr şi seducător - -, îl lăsă din braţe când vârsta îi spori şi ridurile îi cotropiră chipul. Într-o seară, la ruletă, o întâlni pe Cléo de Mérode, pe-atunci în toată splendoarea frumuseţii sale. Fermecat, cucerit, românul aruncă pentru curtezană milioane. Şi poate că ar fi făcut faţă acestor enorme cheltuieli dacă ar fi renunţat la joc ca s-o întreţină pe frumoasa Cléo. Dar nu putea să facă faţă celor două pasiuni în acelaşi timp. Ruinat, a dispărut de la Monte-Carlo. Lumea bună l-a plâns, căci era un excelent causeur[17] şi un tip darnic în bacşişuri. Mai târziu, s-a aflat despre el că murise într-o dependinţă a unei frumoase proprietăţi pe care-o dăruise uneia dintre amantele sale. Văduva lui a refuzat să participe la funeralii. Inspirat de gustul lui Sunderland-Beauclair, baronul rus Von Dervies, care se bucura de o rentă zilnică de şaizeci şi patru de mii de franci-aur, construise un castel, Valorese, o minune în stil roman vechi. Două sute de servitori, o sută de grădinari şi şaptezeci de muzicieni participau la întreţinerea unei atmosfere care să-l facă fericit. Prinţesa Suvorova, după ce o uşurase pe prinţesa Dolgoruki de o sută cincizeci de mii de franci-aur, închirie pentru o noapte o magnifică vilă, doar ca să-şi sărbătorească victoria şi să o facă pe rivala sa să moară de ciudă. Înalta societate multinaţională se grăbi să ia parte la ceremonie. Şi cum banchetul se prelungi până dincolo de miezul nopţii, răgaz pentru care prinţesa plătise chiria de cinci mii de franci, notarul se-nfăţişă ca să ceară evacuarea petrecăreţilor. Ca să nu fie deranjată, prinţesa cumpără vila şi dădu pe ea o sută douăzeci de mii de franci. Îi mai rămâneau încă douăzeci de mii de franci. Ea îşi cumpără un colier din perle negre, pe care-l purtă în văzul întregii lumi a doua zi la cazinoul din Monte-Carlo.

- Un cadou de la prinţesa Dolgoruki!, spunea ea cu ironie.

*

* *

Aristocrata fu zdrobită două săptămâni la rând, când o subită revenire a norocului o puse pe picioare. După o partidă de *chemin de fer* care dură patruzeci de ore la rând, ea epuiză în sfârşit fondurile prinţesei. Îşi recâştigă cele o sută cincizeci de mii de franci pierduţi înainte şi adăugă un supliment de cinci sute de mii de franci.

Puţin după acea lovitură care îi readuse voioşia, ea primi prin intermediul marelui-duce Serghei o invitaţie care o bucură. Ţarul Nikolai II dorea să o primească la Curte şi să discute cu dânsa.

- Dragă Caterina, din fericire, zilele triste ale exilului deghizat pe care l-ai îndurat sub domnia fratelui meu au luat sfârşit. Nepotul meu Nikolai îl iubea nespus pe

[17] Causeur, maestru al conversaţiei mondene (n.t.).

bunicul său şi ar dori să audă din gura ta amintiri despre viaţa lui intimă. Cum sezonul pe Coasta de Azur se apropie de sfârşit, ai putea să te întorci la Sankt-Petersburg.

Interesul pe care i-l arăta nepotul soţului său o flata. Prinţesa surâse cochetă.

- Mă gândeam să-mi petrec vara la Deauville, răspunse ea.

- Poţi să te-abaţi la Deauville după întoarcerea din Rusia. Urmează-mi sfatul şi mergi să-l vezi pe Nicky. Te-aşteaptă surprize frumoase.

Prinţesa primi această sugestie. Domnişoara Şebeco şi personalul de serviciu ce o întovărăşea în călătoriile ei făcură bagajele. Zece cufere adăpostiră toaletele prinţesei şi un singur cufăr rochiile celor două fete şi ale domnişoarei Şebeco. Vagonul ei special fu activat. Îl lustruiră şi-l făcură să strălucească precum un ban nou.

XI

Era ora prânzului atunci când trenul prinţesei se opri în gara de la Berlin. O gară mare şi banală, ca toate gările din metropolele europene. Agitaţie, trenuri care veneau, trenuri care plecau. Zgomotul familiar de ciocane care loveau osiile alternau cu strigătele guturale ale germanilor. Limbă dură, stâncoasă, atât de diferită de maniera dulce de a vorbi ruseşte. Caterina Mihailovna nu fusese niciodată în stare să înveţe această limbă, în ciuda obligaţiei pe care o aveau elevele de la Institutul Smolnîi de a vorbi nemţeşte cu ţarinele şi soţiile marilor-duci, aproape toate de origine germană.

Gara şi numărul impunător de uniforme militare îi amintiră de vizita oficială a ţarului Alexandru la Berlin, ca urmare a invitaţiei făcute de unchiul său, împăratul Wilhelm, ca şi de cancelarul Bismarck, o măgăoaie în ţinută de general al gărzilor de corp. Alexandru II, întovărăşit de bătrânul prinţ Gorceakov, ministrul afacerilor străine, sosi cu un tren special. Vârstnica prinţesă de azi, în acea epocă o tânără de douăzeci şi şase de ani, călătorise incognito, în vagon de dormit, în compania domnişoarei Şebeco, şi coborâse la Berlin la douăsprezece ore după ţar...

*
* *

Katia Dolgoruki era fericită. Alexandru o luase în Germania, preferând-o împărătesei, care fusese reţinută de veşnica ei boală la Sankt-Petersburg. Neputinţa Mariei Alexandrovna de a-şi urma soţul în cursul vizitelor acestuia în străinătate o servise de minune. Din nefericire pentru ea, numeroasele discuţii politice purtate cu Wilhelm şi cancelarul său îl obligară pe ţar să-şi limiteze la maximum timpul liber. Noaptea, când se-ntâlneau în patul din apartamentul de la Ambasada rusă la Berlin, în loc să facă amor, Alexandru îi vorbea despre problemele şi grijile lui. Ţarul voia să pună capăt ameninţărilor războinice formulate de Bismarck, care pregătea un război preventiv contra Franţei, îngenuncheată de armatele germane cu cinci ani în urmă.

„Franţa pune la cale o revanşă răsunătoare împotriva imperiului nostru - pretindea cancelarul. Este imperativ pentru noi să o ocupăm din nou, căci lecţia drastică din 1870 nu i-a fost de-ajuns acestei ţări“, izbucnea Bismarck, afişând aerul morocănos al unui neînţeles.

Alexandru vorbise Katiei de eforturile lui de a-i convinge pe împăratul senil şi pe cancelarul încăpăţânat şi insensibil la opinia altuia de a nu trece la acţiune.

- Rusia, le-am spus nemţilor, nu va îngădui niciodată ca Germania să invadeze din nou teritoriul francez. Cu chipul stacojiu, Bismarck mă privea cu un aer profund dezamăgit. El mi-a înţeles avertismentul. La marele bal de la Curte l-am asigurat pe Gontaut-Biron, ambasadorul francez, că ţara lui nu va mai fi victima nebunescului imperialism german. Am adăugat apoi: nu voi tolera ca echilibrul european să fie compromis!

Primăvara acoperea stepa cu un nesfârşit covor verde când ţarul şi amanta lui reveniră la Sankt-Petersburg. Alexandru era extrem de mulţumit, căci repurtase o victorie diplomatică strălucitoare, ce demonstra că umilirea suferită de Rusia în

vremea războiului din Crimeea fusese definitiv uitată şi că puterea ei militară şi politică se afirma din nou. Ţarul nu avea cum să bănuiască faptul că-ntr-un viitor apropiat Bismarck cel morocănos îl va face să plătească foarte scump sucesul diplomatic obţinut la Berlin.

Alexandru şi Katia îşi ţeseau fericirea la Ţarskoe Selo atunci când Peninsula Balcanică sări în aer. Sârbii, bosniacii, muntenegrenii şi bulgarii se răzvrătiră contra jugului turcesc. În Rusia, panslaviştii Aksakov, Samarin şi Katkov, ca şi discipolii acestora, vărsau foc şi pară împotriva tiraniei perimate a osmanlâilor, care nu voiau să admită că o lume nouă se născuse, că zborul naţionalismului va răsturna toate obstacolele şi că pilda Italiei, care-şi câştigase independenţa, va trezi setea de libertate a popoarelor încă strivite sub cizma ocupanţilor islamici. Panslaviştii cereau intrarea popoarelor slave frăţeşti din Europa de Est în sânul patriei-mamă, Sfânta Rusie ortodoxă, care avea datoria să-i alunge pe turci din Constantinopole şi să aşeze crucea creştină pe cupolele Sfintei Sofia, simbol al civilizaţiei şi culturii bizantine.

Katia înţelegea că nori negri se ridicau la orizontul politic al Balcanilor, subiect pe care ţarul îl aborda adeseori în prezenţa ei. Monologurile acestuia indicau nevoia sa de a se defula în prezenţa unei persoane de încredere, chiar dacă aceasta nu putea să urmeze firul complicat al raţionamentelor pe care le făcea şi nici să-i ofere sfaturi. Se-ntâmpla uneori ca Alexandru să-i ceară părerea, dar o făcea automat, fără să aştepte un răspuns raţional. Din când în când, Katia, edificată prin lecţiile de înaltă politică pe care i le preda iubitul ei, intervenea, aproape fără să-şi dea seama, iar observaţiile sale pertinente îl uimeau pe ţar. Acesta constată că tânăra nu era deloc o proastă, după cum pretindeau duşmanii ei, ci pur şi simplu leneşă. Îşi îndrăgea prea mult comodităţile ca să-şi obosească mintea cu întrebări situate peste nivelul ei de competenţă.

Alexandru încerca să vegheze asupra politicii externe astfel încât toate tensiunile internaţionale să aducă foloase Rusiei. Seara, după obositoare întrevederi şi conferinţe cu miniştrii şi generalii săi, ţarul se-ntorcea la Katia îngrijorat, sumbru, extenuat. Dorea războiul împotriva turcilor, aşa cum cerea şi opinia publică întărâtată de panslavişti. Cât priveşte rezultatele unui asemenea război, aici multe îndoieli îi cotropeau spiritul. Nu putea să uite reversul situaţiei din războiul Crimeei, care umilise Rusia.

- Se repetă adeseori că imperiul nostru este un colos cu picioare de lut. Un dicton care, să o recunoaştem, nu e foarte departe de adevăr. Rusia încă nu este un stat consolidat. De un veac, ea tot înghite fără a putea însă să digere bine. Cucerirea jumătăţii septentrionale a Asiei, realizată pe-ndelete şi fără mult zgomot, n-a costat un efort foarte mare. Adeseori am riscat conflicte armate cu Anglia, care considera că frontierele Indiei sunt ameninţate de expansiunea noastră. Polonia, mereu turbulentă, ne imobilizează o bună parte din trupe. Dacă intrăm în război cu turcii, riscăm să asmuţim Europa împotrivă-ne, poate cu excepţia Franţei, dar care este încă prea slabă să ne vină în ajutor. Asta ca să nu mai vorbesc de numeroşii francezi care trag sforile în favoarea Poloniei. Anglia ne spionează, gata să treacă la atac. Păşim pe o coardă subţire, Katia. Pe urmă, mai sunt şi românii, poporul acesta latin care stă între noi şi slavii balcanici. Trebuie să le traversăm teritoriul ca să putem ajunge la Constantinopol. Eventual, pentru a-i anexa pe români. Deja, Ecaterina cea Mare preconiza reconstruirea Imperiului Bizantin şi se gândea să ofere tronul nepotului său, marele-duce Constantin, ce ar fi trebuit să primească titlul de împărat al Daciei şi Bizanţului. S-a renunţat la această formulă deoarece acorda o importanţă exagerată românilor. În 1806, sub ţarul Alexandru I, generalul Prozorovski propunea ocuparea Valahiei şi a Moldovei, care ar fi trebuit împărţite în patru gubernii - Basarabskaia, Moldovskaia, Oltenskaia şi Valahskaia. Ideea nu era prea rea. Din păcate, românii sunt europeni. În prezent, privirile marilor puteri sunt aţintite asupra noastră. Faimosul echilibru european ar fi ameninţat dacă am ocupa Balcanii. Ah, scrupule ridicole! Dar trebuie să găsesc o soluţie ca să-i alung pe turci din Europa fără să declanşez un război generalizat...

Iartă-mă, Katia! Ştiu, chestiunile politice sunt plictisitoare. Îmi pare rău...

Ultimele fraze ale ţarului erau revelatoare pentru Katia. Asta însemna că războiul bătea la uşă.

*
* *

Într-o seară, Alexandru veni la Katia extrem de agitat, cu ochii strălucitori, cu fruntea sus şi pieptul bombat.

— Katia, zarurile au fost aruncate. Mă tem că evenimentele, care au început să se precipite, ne vor despărţi o perioadă nedeterminată. Trupele ruseşti sunt deja comasate la frontiera cu România şi la graniţele meridionale din Caucaz. Mă văd obligat să părăsesc Sankt-Petersburgul ca să inspectez aceste armate. Declaraţia de război poate apărea dintr-un moment într-altul. Negocierile angajate cu turcii nu sunt altceva decât praf în ochii Europei. Sperăm că o campanie fulgerătoare ne va conduce la porţile Constantinopolelui înainte ca duşmanii noştri, cu Anglia în frunte, să se unească spre a ne încurca planurile... Îţi voi scrie des, poate chiar în fiecare zi. Totul depinde de împrejurări şi de evoluţia situaţiei.

Împăratul o îmbrăţişă cu o tandreţe ce o făcu să plângă. Apoi se duse.

Declaraţia de război, remisă marelui vizir de către Nelidov, însărcinatul cu afaceri al Rusiei la Constantinopol, sună pentru Katia ca un glas al morţii. Incapabilă să suporte despărţirea de ţar, ea îl vizită la cartierul general de la Chişinău, unde petrecu două-trei zile împreună cu imperialul său amant. După dureroase lacrimi de despărţire, tânăra se-ntoarse la Sankt-Petersburg.

Ţarina urmărise de la distanţă călătoria rivalei sale. Inima îi tresălta. Alexandru îi trimitea din când în când scurte mesaje, mai degrabă comunicate militare, reci, de-a dreptul impersonale.

În schimb, bărbatul îi trimitea lungi epistole Katiei. O asigura de dragostea lui, se interesa de fiul lor, regretând că vârsta sa fragedă nu-i îngăduie să-şi întâlnească pe front tatăl. Alexandru o anunţă pe Katia că trupele vor traversa în curând România şi vor atinge Dunărea. Armata rusă afectată acestei operaţiuni dispunea de 233.000 de soldaţi bine antrenaţi şi de generali experimentaţi, care-şi dovediseră curajul pe câmpul de bătălie. Îi mai scria că refuzase ajutorul militar pe care prinţul Carol de România i-l propusese. Trupele ruseşti, îi răspunsese acestuia, îşi vor îndeplini misiunea fără sprijinul armatei române.

Katia, de obicei indiferentă la evenimentele exterioare vieţii lor intime, urmărea acum cu însufleţire operaţiunile ofensivei ruseşti. Soldaţii ţarului trecuseră Dunărea cu preţul unor serioase dificultăţi şi înaintau spre inima Imperiului Marelui Turc. Un marş triumfal, pe care nimic nu-l putea opri.

Dintr-odată, un obstacol neprevăzut se înălţă în faţa armatelor ruseşti, care fură obligate să se oprească. Totul se petrecu la fel ca în cazul unui motor gripat, frânat. Plevna, o localitate necunoscută, fortificată, apărată de forţele turceşti comandate de Osman Paşa, se dovedi un zid de netrecut. Ruşii lansară mai multe asalturi, care, în ciuda eroismului soldaţilor, eşuară lamentabil. Pierderile omeneşti erau îngrozitor de mari. Putoarea cadavrelor intrate în putrefacţie devenise de nesuportat. Turcii trăgeau asupra infirmierilor ruşi care încercau să-i recupereze pe răniţi şi să-i îngroape pe cei morţi. Miasma scârboasă ajunsese să impregneze uniformele murdare de sânge şi transpiraţie ale luptătorilor extenuaţi.

Atunci când intra în cartierul general ca să prezideze consiliile de război sau ca să se odihnească, ţarul păstra în nări miasmele fetide ce-i împuţeau până şi lui uniforma. Mirosurile putride i se lipeau de piele şi, în ciuda băilor frecvente, nu izbutea să se elibereze de acea miasmă a morţii.

În faţa subordonaţilor, ţarul afişa aerul hotărât al suveranului care urmăreşte fără preget un ţel unic: anihilarea duşmanului. Dar când se-nchidea singur în cameră, Alexandru îi plângea pe sodaţii mutilaţi, pe morţi, pe toţi cei care urmau să cadă în cursul luptelor următoare. Această slăbiciune pasageră era compensată de pericolul ce-l înfrunta când inspecta poziţiile avansate, fără să clipească atunci când obuzele

explodau în apropiere. Tulburat de teama că ar putea să asiste la înfrângerea trupelor sale, ţarul ar fi dorit mai curând să moară decât să fie martorul unei retrageri ruşinoase, care ar fi terfelit onoarea şi ar fi ruinat prestigiul deja scăzut al armatei.

În ciuda eforturilor depuse, atacatorii eşuau atac după atac. Dezastru neprevăzut, care-l forţă pe împărat să solicite concursul armatei române. Prinţul Carol de România, tratat cu aroganţă cu puţin înainte, se dovedi generos şi trimise patruzeci de mii de soldaţi, ce făcură minuni de bravură. Dar rezistenţa turcilor la Plevna continua neabătută, umilind amorul propriu al ruşilor.

Marele-duce Mihail, retras la Kars, fusese nevoit să evacueze Armenia.

Ţarul îşi regreta lipsa de prevedere. Ar fi putut să mobilizeze un milion de oameni. Imensul său imperiu constituia o pepinieră inepuizabilă de soldaţi. Chiar şi mobilizând o parte din trupele postate în Polonia şi Asia, spre a menţine ordinea printre popoarele cucerite, şi tot ar fi constituit o armată de şoc, aproape nenumărată. Dar comoditatea şi delăsarea subordonaţilor lui îi făceau de multe ori inutile comenzile. Tatăl său pierduse războiul din Crimeea pentru că nu izbutise să folosească imensele resurse umane ale ţării. Faimosul testament al lui Petru cel Mare cerea urmaşilor săi să extindă graniţele Imperiului rus în vest, până la ţărmul Atlanticului, iar în est până la Mediterană. Din nefericire, moştenitorii săi, cu excepţia lui Alexandru I, învingătorul lui Napoleon, erau, prin comparaţie, doar nişte pigmei. Ei cuceriseră nordul Asiei ocupând puţin câte puţin teritoriile guvernate de barbarii asiatici, ce se apărau cu arme rudimentare. Nici măcar nu erau popoare în sens strict, ci triburi, măturate unul după altul. Un travaliu de lungă respiraţie, care nu ceruse mari eforturi. Moştenitorii lui Petru cel Mare anexaseră Siberia ca să-şi atragă bogăţiile şi să o transforme într-o enormă închisoare pentru propriii lor deţinuţi politici.

Campania contra turcilor arătă slăbiciunile înaltului Comandament, ale Statului Major, ale Comitetului de Miniştri, ale Consiliului Imperial, toate instituţii care nu fuseseră în stare să pregătească războiul într-o manieră satisfăcătoare. Se ştia de multă vreme că acest conflict era inevitabil. Ruşii erau încredinţaţi că sarcina lor sfântă este să elibereze Constantinopolul. Ei mai ştiau că Marea Neagră şi Marea Egee trebuiau să devină lacuri ruseşti. Această politică era impusă de legile imuabile ale expansiunii slave. China şi India rămâneau şi ele ţinte preferate.

Pe Alexandru îl încercă un râs amar. Să cucereşti lumea, să ataci inamicul sprijinindu-te pe armate derizorii, ştiind totodată că englezii şi germanii, adversari ireductibili ai Imperiului rus, abia aşteptau prilejul să se arunce asupra forţelor tale militare în retragere. Asta însemna reeditarea dezastrului din Crimea!...

Ca să-şi împlinească ţelurile, Rusia era evident că avea nevoie de un instrument de război invincibil. De milioane, de zeci de milioane de soldaţi. Orice preţ era prea mic, chiar transformarea lumii într-un carnagiu universal, cu condiţia ca drapelul rusesc să fluture deasupra.

Împăratul îşi acoperi faţa cu mâinile. Purta numele de Alexandru cel Mare, însă nu era în stare să-i calce pe urme marelui său înaintaş şi general...

Toamna sosi curând, apoi începu să ningă, din ce în ce mai abundent. Turcii şi frigul făceau ravagii în rândul trupelor ruseşti şi româneşti. în cursul unui consiliu de război prezidat de ţar, câţiva generali făcură aluzie la o retragere, înainte ca dezastrul să-i mănânce cu totul pe asediatori. Ei mai sugerau mutarea taberei de iarnă în România şi revenirea în forţă anul viitor, pe timp mai bun. Nu era o soluţie pe care ţarul să o agreeze. Pierduse deja 60.000 de soldaţi, fără să-i mai socotească pe nenumăraţii români căzuţi pe câmpul de luptă. Nu se putea ca aceste grele sacrificii să rămână chiar inutile.

Chinuit de durere, ţarul trimise Katiei lungi epistole. Îi descrise împrejurimile Plevnei, acoperite de morţi şi muribunzi, spitalele militare lipsite de medicamente, pe medicii extenuaţi, care nu mai pridideau cu intervenţiile chirurgicale, paturile insuficiente pentru răniţii şi estropiaţii ce zăceau la pământ. Abia de-şi reţinea lacrimile scriind toate acestea. Vechea lui sensibilitate lăcrămoasă părea să-i revină. Doar Katia ar fi ştiut să-l consoleze. În scrisorile sale, tânăra prinţesă găsea cele mai potrivite cuvinte, astfel încât să-i întărească moralul şi să-i ascută curajul. Alexandru

aştepta cu nerăbdare curierul de la Sankt-Petersburg, căci mesajele pline de căldură şi înţelegere ale Katiei erau un adevărat balsam pentru rănile deschise ale sufletului său...

*
* *

Katia citi şi reciti misivele imperiale. Apoi, cu inima strânsă, ieşi din casă, o luă pe cheiurile Nevei şi se-ndreptă cu pas hotărât spre biserica Sfântului Isac, ca să-l implore pe Dumnezeu să-l apere pe ţar şi armata acestuia.

Era îmbrăcată în negru şi purta o voaletă ca să-şi camufleze trăsăturile, trecând nerecunoscută de lume. Trotuarul era alunecos, deoarece frigul intens întindea peste străzi şi grădini, peste casele umile şi peste palate o pătură de gheaţă. Piramidele de zăpadă, pe care muncitorii comunali le ridicau ca să elibereze arterele oraşului, se acopereau cu o calotă translucidă de gheaţă. Sănii trase de doi sau trei cai treceau în viteză, fără să facă zgomot, căci covorul de zăpadă atenua orice sonoritate.

Cerul de un azur limpid dădea de-nţeles cunoscătorilor că frigul înregistra mai puţin de treizeci de grade sub zero. Soarele îşi reflecta razele pe acoperişuri, pe clopotniţele şi turlele bisericilor, pe vastele suprafeţe albe ce străluceau orbindu-i pe oameni. Neva arăta ca o imensă platformă de gheaţă, parcursă în toate direcţiile de troici, pietoni, călăreţi, care încărcate cu oameni, copii care se jucau şi alunecau pe strâmtele şi lungile piste şlefuite de tălpile încălţărilor. Războiul alungase cursele de atelaje. Tribunele construite pentru publicul înfofolit până la urechi erau goale acum. Gheaţa care acoperea Neva era atât de groasă că putea să susţină greutăţi enorme. Ici şi colo, fuseseră date găuri ca apa să poată fi scoasă cu găleţile, iar pescarii nesimţitori la frig să tragă la copcă.

Katia nu avea răgaz să contemple peisajele oraşului dovedit de iarnă. Ea intră în biserica Sfântului Isac, cea cu sute de coloane monolite, cea mai fastuoasă şi frecventată din tot Sankt-Petersburgul. Îngenunche sub cupola aproape la fel de vastă ca a Panteonului şi, în mijlocul făcliilor, dorurilor şi frescelor sfinte se rugă cu fervoare şi-şi lipi umilă buzele de icoanele împodobite cu pietre scumpe. Sute de femei tinere sau vârstnice se prosternau în faţa măreţiei divine, implorând mila lui Dumnezeu pentru soţii, fiii şi părinţii lor, care luptau la Plevna. Soarele arunca fascicule de raze - curcubeu multiplicat la nesfârşit - prin vitraliile policrome ale edificiului.

Katia părăsi biserica ducând în inimă speranţa unui final glorios al războiului şi al unei întoarceri fericite a ţarului în capitala împodobită de sărbătoare...

*
* *

Domnişoara Şebeco îi aducea Katiei ştiri neliniştitoare cu privire la starea de spirit a populaţiei ruse. La Sankt-Petersburg, toate păturile sociale se revoltau împotriva incapacităţii generalilor şi marilor-duci Nikolai, Mihail, Vladimir şi Alexandru. Toţi condamnau pasivitatea ţarului, care asista „în particular" la carnagiul de la Plevna, fără să ia vreo iniţiativă.

Aksakov, prin discursurile lui, mărea tensiunea politică a momentului. El cerea convocarea urgentă a unei adunări naţionale care să fie învestită cu autoritatea supremă. Toată această lume îndepărtată de linia frontului nu avea cum să conceapă cum o mână de turci, baricadaţi într-o fortăreaţă improvizată, ţineau în şah trei corpuri de armată rusă, garda imperială cu efectiv complet, dar şi patruzeci de mii de soldaţi români.

Franz Iosif, care se purtase cu ingratitudine faţă de ruşi în vremea războiului din Crimeea - aceiaşi ruşi care-l ajutaseră să înăbuşe rebeliunea ungară - pretindea acum, în schimbul neutralităţii sale, Bosnia şi Herţegovina.

Moralul ţarului căzu şi mai mult când românii, ca urmare a unui atac viguros,

reuşiră să spargă barajul turcilor şi să pătrundă la Plevna. Ruşii îi urmară în masă. Otomanii, înfometaţi - nu primeau ca raţie cotidiană decât cincizeci de grame de pâine, un pumn de orez şi trei ştiuleţi de porumb -, epuizaţi, reduşi numeric la doar câteva mii de soldaţi răniţi, predară armele. Osman Paşa îşi predă sabia colonelului român Cerchez, care - plin de bun-simţ - o refuză şi-l sfătui să o prezinte ţarului în persoană.

În Caucaz, generalul Loris Melikov - care-l înlocuise pe marele duce Mihail - luă Karsul. Două succese militare de mare anvergură. În Balcani, armata rusă îşi reluă înaintarea spre Constantinopol. Turcii nu mai dispuneau de trupe ca să opună o rezistenţă serioasă. Lupta eroică a lui Osman Paşa fusese cântecul de lebădă al străvechii măreţii otomane.

Acum, Alexandru II se putea întoarce la Sankt-Petersburg încununat cu lauri. I se făcu o primire triumfală. Toţii ruşii care înainte îl blestemaseră, acum îl ridicau în slăvi. Pe parcursul marşului festiv al cortegiului imperial, ovaţiile îl salutau pe „salvatorul Sfintei Rusii". Era apoteoza.

După ceremoniile oficiale şi mărturisirile de respect şi admiraţie faţă de familia imperială, Alexandru se grăbi să o reîntâlnească pe Katia. Ea îl primi şi lacrimile celor doi iubiţi se amestecară. Dar bucuria nu o împiedică pe tânăra prinţesă să observe schimbările în înfăţişarea ţarului. Trăsăturile acestuia se înăspriseră. Chipul supt trezea mila. Pielea obrajilor devenise flască. Mărul lui Adam i se accentuase. Ochii îşi pierduseră strălucirea. Când îl văzu gol, groaza o împietri. Trupul îi slăbise, iar muşchii lăsaţi erau cei ai unui bătrân. Cu toate acestea, ţarul făcu dragoste cu o vigoare tinerească. Numai Katia poseda ştiinţa magică de a-i trezi virilitatea aflată la apus.

*

* *

În zilele următoare, prinţesa îl văzu pe ţar radiind de bucurie. Marele-duce Nikolai tocmai impusese turcilor tratatul de la San Stefano, care stabilea hegemonia rusă asupra Balcanilor. Apoi Katia, mirată, descifră pe chipul împăratului umbrele amărăciunii şi dezolării.

- Anglia şi complicii ei vor să mă văduvească de fructele victoriei mele. Disraeli, acest evreu răzbunător, ca şi guvernul reginei Victoria au hotărât mobilizarea generală a forţelor militare de care dispun, terestre şi maritime. O escadră britanică a traversat strâmtoarea Dardanele şi în prezent staţionează în rada portului Constantinopole. Englezii îndrăznesc să mă ameninţe făţiş. Cred că un nou război este iminent. Armatele mele vor face faţă acestor noi duşmani.

Ţarul se stăpânea cu greu. Poporul rus refuza să se încline în faţa cererilor „perfidului Albion“. Măcar pentru o singură dată, ţarul se simţea susţinut de opinia publică. La rândul său, Bismarck îi plătea cu vârf şi îndesat intervenţia lui amicală în favoarea Franţei.

Katia fu martorul mut al acceselor de mânie ale împăratului, obligat să accepte sfaturile de moderaţie ale contelui Şuvalov şi ale marelui-duce Nikolai. Armatele ruseşti, spuneau aceştia, nu erau pregătite pentru un război generalizat.

Congresul de la Berlin, prezidat de cancelarul de fier, reduse avantajele teritoriale obţinute de Rusia la San Stefano la nişte dimensiuni extrem de mici. Şuvalov izbuti doar să smulgă Basarabia românilor, foştii lor aliaţi. Stranie recunoştinţă faţă de soldaţii români care s-au sacrificat la Plevna ca să salveze armata rusă aflată în mare dificultate. Războiul se terminase, practic, printr-un fiasco.

Informaţiile furnizate zilnic Katiei de domnişoara Şebeco reflectau nemulţumirea panslaviştilor, nihiliştilor şi revoluţionarilor care se organizau în penumbră şi care-l făceau pe ţar răspunzător de acest din urmă eşec. După marele entuziasm, o flacără de mânie populară izbucni în Rusia. O nouă tentativă de asasinat, comisă de un oarecare Soloviev contra împăratului, o umplu de angoasă pe Katia. Oare şansa va continua să-l apere la nesfârşit pe ţar împotriva tuturor încercărilor de regicid? Moartea acestuia ar fi distrus edificiul speranţelor ce-o animau pe Katia. Căsătoria

promisă nu va mai avea loc. Copiii ei, deşi legitimi, n-ar fi avut decât un statut nesigur, o poziţie precară. Ea, o Dolgoruki, ar fi fost marginalizată, ridiculizată şi umilită de nobilime şi de Curte. Ba chiar o vor face să plătească pentru favorurile ce i le acordase Alexandru...

Atentatele se-nmulţiră. Generali şi guvernatori cădeau sub gloanţe sau erau ciopârţiţi de bombele anarhiştilor. Frica o măcina pe Katia. Vizitele ţarului pe Cheiul Englezilor puteau trezi duşmanilor săi ideea de a-l atrage într-o ambuscadă spre a-l ucide. Represaliile - execuţii capitale, condamnări la închisoare grea, exilul în Siberia - întârâtau îndârjirea revoluţionarilor de toate culorile. Chiar şi printre membrii familiei imperiale începuseră să se manifeste curente ostile ţarului.

Taman în acea epocă marcată de ameninţări Alexandru se hotărî să o instaleze pe Katia la Palatul de Iarnă. Acolo îi amenajă trei încăperi cu vedere la Neva chiar deasupra propriului lui apartament. Această dispoziţie declanşă un val de indignare. Bătrânele doamne pudibonde reproşau în tăcere ţarului că-şi adăposteşte amanta sub acelaşi acoperiş cu soţia sa legitimă. Să afişezi adulterul chiar la Curte nu numai că dezonora, dar şi murdărea întreaga familie imperială. Scandalul nu mai putea fi tolerat.

Hohotind, Maria Alexandrovna se plânse confidentelor sale, prinţesa Voronţova şi contesa Tolstoi, că nu va ierta niciodată tortura morală pe care ţarul o practica la adresa suveranei şi soţiei lui. Unchii împăratului încercară să-i demonstreze că gestul său îl va coborî şi mai mult în ochii opiniei publice. Alexandru le închise gura, poruncindu-le să se limiteze la a se ocupa de propriile lor afaceri.

Katia trăia închisă. Ar fi vrut să devină invizibilă. Dar copiii ei trebuiau să iasă, să ia aer, să fie supravegheaţi de guvernante. Personalul palatului, majordomii, valeţii, cameristele, bucătăresele aveau sarcina să o servească şi să-i arate acelaşi respect ca şi împărătesei.

Doar domnişoara Şebeco o frecventa şi-i ţinea companie în vremea când ţarul se ocupa de treburile de stat, inspecta unităţile militare, îi primea pe ambasadori şi pe oaspeţii de vază. Îmbătrânirea lui fizică, atât de vizibilă după războiul din Balcani, dădu prilej unor nesfârşite comentarii. Pretenţiile foarte tinerei lui amante îl transformaseră într-o ruină umană, susţinea contesa Tolstoi: „Dacă nihiliştii nu vor reuşi să-l termine, Katia Dolgoruki îl va lichida cu siguranţă, cât de curând posibil".

*

* *

Ţarul nu dădea prea multă atenţie răutăţilor şi cancanurilor pe care cea de-a Treia Secţie i le raporta în totalitate. Anarhiştii îl vânau ca pe o sălbăticiune şi nobilii îl denigrau fără să-şi dea seama că, atacându-1, îşi slăbeau chiar propriile lor poziţii. Monarhia constituia singura forţă în stare să le apere privilegiile, domeniile şi bogăţia.

Ideea de a acorda o constituţie popoarelor ruseşti, idee care germina de multă vreme în mintea ţarului, începea să prindă consistenţă. El redusese puterea şi avantajele acordate aristocraţiei turbulente şi revoltate, artificial creată de foştii ţari tocmai pentru a-i ţine în lesă pe adevăraţii nobili.

Împăratul îi dezvălui Katiei intenţiile.

- Voi acorda drepturi burgheziei şi intelectualilor, care suportă cu greu afronturile şi dispreţul privilegiaţilor care se-mbuibă şi trăiesc în opulenţă. Voi distribui pământurile mujicilor eliberaţi din jugul marilor proprietari funciari. Dar ca să realizez asta trebuie să calmez spiritele extrem de agitate. Ca să restabilesc ordinea pe întreaga întindere a imperiului voi institui starea de asediu prelungită şi voi reorganiza forţele de securitate. Voi numi şase guvernatori, învestiţi cu puteri extraordinare. Le voi fixa sediile la Sankt-Petersburg, Moscova, Kiev, Varşovia, Odesa şi Harkov. Sunt presat de timp, Katia.

Ţarul îşi realiză prima parte a programului politic, apoi hotărî să se odihnească puţin în Crimeea.

O luă cu sine pe împărătească, lividă, aproape fară sânge în obraji şi se instalară

în palatul de la Livadia. Ca să o păstreze pe Katia lângă el, o cază în frumoasa vilă Buiuk Serai, în apropierea reşedinţei imperiale.

Relaţiile sale cu Maria Alexandrovna nu presupuneau decât o participare comună la ceremonii, la mesele de prânz şi dineurile oficiale. Aproape că nu-şi vorbeau. După aceste întâlniri de circumstanţă, suverana se-nchidea în camera ei şi plângea de una singură, blestemând-o pe Katia şi propriu-i destin. Puterile ţarinei slăbeau văzând cu ochii. Îşi simţea sfârşitul aproape. Scârbită de pasiunea „senilă" ce-l lega pe ţar de tânăra lui metresă, ea îşi imagina, distrusă de gelozie, scenele acestora de amor. Incapabilă să-şi suporte propriile fantasme, dar şi prezenţa Katiei în palat, în palatul ei, împărăteasa luă hotărârea să se ducă pe Coasta de Azur, sperând că generosul climat de-acolo îi va îmbunătăţi starea de sănătate şi-l va face pe ţar să se gândească la o împăcare. Obţinu cu uşurinţă îngăduinţa să plece. Cu acest prilej, Alexandru îi arătă o răceală tăioasă. Nici nu observă ravagiile făcute de boală pe chipul soţiei sale.

Vrăjit de Katia, ţarul nu avea ochi decât pentru chipul angelic al acesteia înconjurat de o aură. Atunci când prezida Comitetele de Miniştri, i se-ntâmpla să viseze la ea, în vreme ce demnitarii îi prezentau rapoartele fară ca el să-i asculte.

Împărăteasa se-aşează la Cannes, căci nu putea să suporte Nisa, care-i amintea de fiul ei mort, ţareviciul Nikolai.

Alexandru îşi reluă cu entuziasm vizitele la Buiuk Serai. Nu mai era obligat să îndure prezenţa jenantă a ţarinei, spin înfipt în carnea lui. Plecarea acesteia îl umpluse de bucurie. În sfârşit, se putea bucura de tovărăşia Katiei fără ca vreun obstacol să se mai opună romanţei unui amor infinit. Noaptea se plimbau de-a lungul plajei, sub supravegherea invizibilă a poliţiei secrete. Adeseori, făceau lungi promenade cu trăsura. Dar acest vis trăit trebuia să fie urmat de o trezire mai puţin plăcută. Problemele de stat, încă încurcate, cereau prezenţa lui Alexandru în capitală.

Părăsi Livadia odihnit, plin de energie. Se simţea gata să-i înfrunte din nou pe nihilişti, opozanţi, intrigile de la palat şi pe duşmanii Katiei. Prinţesa luă trenul următor, ca să asigure respectarea convenienţelor.

La Moscova, un atentat cu bombă aruncă în aer trenul cu bagajele ţarului şi ale personalului de la curtea imperială. O întâmplare fericită - inversarea ordinii trenurilor - îi păcălise pe nihilişti. Explozia se soldă cu numeroase victime. Informată despre atentat, ţarina trimise o telegramă de felicitare soţului său, care se grăbi să-i mulţumească şi să-i ceară veşti referitoare la sănătatea ei.

La Sankt-Petersburg domnea consternarea. Întreaga lume simţea primejdia ce-l ameninţa nu numai pe ţar, dar şi instituţiile politice existente. Câţiva nobili, intelectuali şi ofiţeri constituiră un grup reacţionar în fruntea căruia îl puseră pe ţareviciul Alexandru. Acesta, contrariat de tatăl său, ura profund orice reformă democratică.

*

* *

În fundaţiile Palatului de Iarnă se executau lucrări de reparaţii. Era necesar să fie înlocuite grinzile putrezite din cauza umidităţii solului, una foarte ridicată, din pricina vecinătăţii Nevei. Fusese angajată pentru aceste reparaţii o întreprindere de construcţii cunoscută pentru calitatea lucrărilor ei, ca şi pentru capacitatea inginerilor ce-i avea. Şeful întreprinderii trimise la palat cea mai bună echipă de tâmplari, foarte bine verificaţi, care erau supuşi unor percheziţii corporale în fiecare dimineaţă, dintr-un logic surplus de prevedere. Câteva luni de lucrări fuseseră prevăzute ca muncitorii să ducă la bun sfârşit consolidarea.

Pe plafonul salonului din apartamentul Katiei apărură pete de umezeală. Inginerii constatară că apa care pătrunsese prin interstiţiile acoperişului stricat în vremea iernii se scursese pe preaplin, provocând pagube. Trebuiau înlocuite grinzile salonului şi refăcut plafonul. O echipă de muncitori aleşi dintre cei mai buni primi această sarcină. Un tânăr simpatic, vesel, mereu gata să râdă şi să povestească bancuri se făcuse remarcat prin gentileţea lui. Fluiera întreaga zi de parcă ar fi fost un canar. Se numea Kulturin. Talentele sale plăcură micului prinţ Gheorghi, care venea în fiecare zi să-l

asculte râzând şi cântând în timp ce muncea. Se ataşă atât de mult de el încât ceru mamei să-l angajeze în serviciul său.

Ea râse amuzată de capriciul acestuia.

- Ce să fac cu un tâmplar?

- O să-mi facă săniuţe, se va juca cu mine, o să am şi eu în sfârşit un prieten. Domnul La Tour este plictisitor, surorile mele îşi au păpuşile şi jocurile lor de copii mai mici, iar eu sunt mare acum, nu mă mai pot juca cu ele, spuse plin de importanţă băiatul.

Deşi nu avea decât opt ani, el vorbea despre Olga - de şapte ani - ca despre o fetiţă răsfăţată ce-l enerva cu prostiile ei. Cât o priveşte pe Caterina, cea mai mică - de patru ani -, o ignora cu totul.

Şi pentru că Gheorghi insista, Katia îl chemă pe tânărul tâmplar şi, plină de bunăvoinţă, îl chestionă despre viaţa lui, despre trecut şi intenţiile sale de viitor.

Bărbatul îi răspunse cu sinceritate că părinţii lui erau săraci, că ar fi dorit să urmeze studii superioare, dar că lipsa mijloacelor îl obligase să îmbrăţişeze o meserie manuală, respectiv cea de tâmplar. Ar fi dorit să-şi întemeieze o familie şi se logodise cu fata unui jandarm ce-i supraveghea pe muncitori.

Katia îi vorbi despre simpatia micului prinţ pentru el şi îi oferi un loc de muncă.

- O să vă ocupaţi de micul Gheorghi. Aş putea să o angajez şi pe logodnica dumneavoastră în rândul cameristelor mele personale. Veţi fi plătit mai bine decât câştigaţi în prezent ca tâmplar.

Kulturin primi cu entuziasm această propunere.

- Mai întâi trebuie să sfârşesc această lucrare. În curând, plafonul dumneavoastră va fi gata. Va veni rândul ghipsarilor şi al decoratorilor să-şi facă treaba. Eu îmi voi continua lucrul la subsol, căci nu doresc să-mi părăsesc echipa până la sfârşitul lucrărilor. După aceea, voi fi al dumneavoastră - sau, mai degrabă, al micului prinţ, la care ţin mult.

Katia vorbi despre tânărul Kulturin ţarului, care-i aprobă alegerea.

- Cum aş putea să-l refuz pe Goga? Acest micuţ nepreţuit m-a transformat într-una dintre marionetele lui, spuse împăratul.

Apoi adăugă cu veselie:

- Mâine ofer un prânz în onoarea prinţului Battenberg, ales prinţ al Bulgariei. Măcar pe tronul acestei ţări va fi instalat un membru al familiei noastre. E deja un punct câştigat... Iar acum mă văd obligat să te las. Trebuie să conduc o reuniune a Consiliului de Stat. Dar o să ne revedem diseară.

O îmbrăţişă cu tandreţe şi ieşi...

*

* *

Dineul de gală trebuia să aibă loc în marea sală de oaspeţi, în prezenţa ţarului, a invitatului său şi a prinţului Alexandru de Battenberg, a demnitarilor ruşi şi bulgari şi a câtorva generali.

Înainte de banchet, care ar fi trebuit să sărbătorească alianţa între cele două ţări, împăratul avu o lungă întrevedere cu prinţul în cabinetul lui de lucru. Dintr-odată, zgomotul asurzitor al unei explozii făcu să se cutremure zidurile palatului. Invitaţii care aşteptau în anticameră apariţia ţarului şi a oaspetelui său se priviră cuprinşi de panică.

Explicaţia, repede obţinută, semănă consternare. Planşeul marii săli de oaspeţi se prăbuşise peste sala cavaleriştilor din gardă de la parter şi strivise câteva zeci de ofiţeri şi soldaţi.

Discuţia dintre ţar şi Alexandru de Battenberg întârziase derularea programului, împrejurare ce salvă viaţa celor doi suverani şi a suitelor acestora. Impresionat, Alexandru coborî în sala sărmanilor cavalerişti din gardă. Spectacolul soldaţilor sfârtecaţi de explozie sau striviţi sub resturile sălii de recepţie îl umplu de groază.

- Doar la Plevna am mai văzut un asemenea carnagiu.

Înspăimântată de bubuitul deflagraţiei, Katia ieşi din apartamentul ei împreună

cu copiii. O ordonanţă a împăratului îi aduse la cunoştinţă deznodământul acestui nou atentat. Katia îşi făcu semnul crucii.

- Fie ca Dumnezeu să-l apere pe Majestatea Sa!

*
* *

Ancheta ajunse la concluzia că un nihilist numit Kulturin, deghizat în tâmplar, lucra de zece luni în subsolurile palatului. Profitând de vigilenţa adormită a jandarmilor, care slăbiseră perchiziţiile corporale, Kulturin introdusese pe furiş batoane de dinamită în subsol, ascunzându-le sub moloz. După ce ascunsese cincizeci de kilograme de explozibil într-o gaură pe care o acoperise, acesta aprinsese focul. După aceea părăsise locul fără să se grăbească, căci operaţia fusese calculată la secundă. Deflagraţia se consumase după ce Kulturin părăsise palatul.

*
* *

De această dată, o luptă pe viaţă şi pe moarte începu între ţar şi nihilişti. Alexandru acordă generalului Loris Melikov puteri dictatoriale. Un val de arestări şi execuţii se dezlănţui pe întreg teritoriul Rusiei. Loris Melikov primi însărcinarea dificilă şi periculoasă, implorându-1 totodată pe ţar să se grăbească în a promulga constituţia, singura în stare să calmeze spiritele, să-i apropie pe intelectuali, burghezi şi mujici de puterea imperială, iar pe de altă parte având drept consecinţă izolarea anarhiştilor.

Pe acest fundal, ţarina se-ntoarse la Moscova ca să împartă primejdia cu soţul ei.

*
* *

După atentatul ratat de la Palatul de Iarnă, primul gând al împăratului fu acela de a alerga la Katia ca să-i liniştească temerile.

- Îmi reînnoiesc jurământul! Nu voi muri înainte să te conduc în faţa altarului! Dumnezeu mă va ajuta să depăşesc toate obstacolele ca să mă pot căsători cu tine! Vreau să-ţi dăruiesc rangul pe care-l meriţi şi care este de fapt al tău!

Unul dintre aceste obstacole era însă împărăteasa, încă în viaţă...

*
* *

Katia Dolgoruki se afla în salonul din apartamentul Palatului de Iarnă şi privea gânditoare prin fereastra deschisă grădinarii care tundeau merişorii supli, bine puşi în valoare de pământul presărat cu pietriş roşu. Mirosuri înnebunitoare, în care se-amestecau lămâiul, trandafirul, levănţica şi liliacul, pătrundeau în încăperi, aduse de suflarea dulce a unui vânt ce-i mângâia obrajii. Dincolo de grădină curgeau încetişor apele învolburate ale Nevei.

Prinţesa se gândea la Kulturin, care o dezamăgise cumplit. Intuiţia ei nu-i servise la nimic. Dacă toana lui Gheorghi pentru tânărul nihilist nu avea cum să-i fie pusă în seamă, pentru restul nu avea în schimb nici o scuză.

Dintr-odată, fără să bată la uşă, domnişoara Şebeco intră excitată, nerăbdătoare să-i aducă vestea cea mare.

- Caterina Mihailovna, să ştiţi că ţarina agonizează! Curtenii, care simt deja mirosul de stârv - vă rog să mă scuzaţi pentru această comparaţie - o părăsesc în tăcere. Chiar şi doamnele de onoare intime, atât de devotate în trecut, au şters-o fără zgomot. Acum ea zace, aşteptându-şi obştescul sfârşit... Ştiu toate aceste detalii de la

una dintre cameriste, indignată de indiferenţa curtenilor.

Entuziasmată, o îmbrăţişă pe prinţesă.

— Acum drumul vă este liber, Caterina Mihailovna. Înţelegeţi?

Katia o înţelegea prea bine. Nefericirea unora face fericirea altora. Nu-şi dorea moartea ţarinei, cu toate că interesele îi erau perfect slujite prin acest deces. Se temea de mânia divină, care nu iartă nici păcatul comis, nici păcatul gândit. Dar în adâncul inimii Katia se bucura. Jurământul ţarului că o va lua în căsătorie începea să prindă contur. O dată liber, nimic nu se va mai opune ca promisiunea lui să prindă viaţă.

Prinţesa îl privi prin fereastră pe grădinarul care lucra sub soarele arzător şi mirosi cu voluptate parfumul florilor, ce i se urca la cap ca un vin îmbătător.

*

* *

Ţarina murea. O lungă agonie, care se tot prelungea, sporindu-i suferinţele, chinurile, umilinţele şi deziluziile. Naşterea Caterinei, a doua fată a ţarului şi a amantei sale, îi dăduse lovitura de graţie. Alexandru nu numai că încălcase principiile moralei creştine, dar, încă şi mai grav, grefase pe arborele dinastiei Romanovilor trei copii intruşi, aparţinând unei femei lipsite de scrupule. Cu siguranţă că aceasta visa la tron. Atâta vreme cât ea, Maria Alexandrovna, purta coroana, această Dolgoruki va fi împiedicată să-şi atingă ţelul. Ţarina ezita între dorinţa năprasnică de a trăi ca să apere drepturile fiilor ei şi slăbiciunea care o cuprindea, golindu-i trupul de vlagă. Pierderile de cunoştinţă şi momentele de luciditate alternau. Atunci când ieşea din letargie, ochii ei fixau plafonul baldachinului cu franjuri din aur ale patului şi medita, medita până când mintea îi era cuprinsă de confuzie, iar toropeala o cuprindea. Amintiri, majoritatea triste, se detaşau din ceaţa trecutului. Frumoasele amintiri legate de epoca fericită a iubirii ei pentru ţar, care pe-atunci o adora, îi apăreau paradoxal ca dureroase, căci ele nu reprezentau decât începutul unei drame care avea să se sfârşească în tragedie.

Medicii veneau la căpătâiul ei de câteva ori pe zi. Când era capabilă să-i înţeleagă, o încurajau, întovărăşindu-şi cuvintele fals liniştitoare cu surâsuri profesionale. În afara slujitorilor lui Esculap şi a cameristelor, nimeni nu-i tulbura singurătatea. Prima ei doamnă de onoare, prinţesa Voronţova, nu era de găsit, invocând o boală de circumstanţă. Copiii ei, marii-duci, foarte ocupaţi cu propriile lor treburi, nu păşiră niciodată peste pragul camerei imperiale. Îi născuse fără să aştepte de la ei nici cea mai mică recunoştinţă. Cel mai sigur mod de a-şi pierde iluziile era să se hrănească cu mirajul lor.

Ţarul dovedea eleganţa să o viziteze din când în când. Când ţarinei îi revenea luciditatea, acesta îi expunea cât de solicitante sunt treburile de stat şi cum îl acaparează. Dar împărăteasa nu cerea niciodată o asemenea justificare, căci ştia care este de fapt adevărul, într-o seară, ţarina se simţi atât de slăbită, încât fu incapabilă să mai întindă mâna ca să apese pe butonul soneriei, aflat pe noptieră. Avea senzaţia că este înghiţită de pat, transformat dintr-odată în mormânt. „Sunt oare condamnată să mor de una singură?", se gândea ea îngrozită. Respiraţia şuierătoare, membrele paralizate, imposibilitatea de a striga o aruncau în cea mai neagră panică. Nu mai izbutea să-şi umple plămânii cu aer. Ţarina înţelese că ultima miluire îi fusese refuzată.

Dimineaţa următoare, o surprinzătoare impresie de bine o trezi. Medicii veniţi la control constatară cu satisfacţie ameliorarea stării bolnavei. Apoi plecară. Ţarina rămase singură. Le auzea pe cameriste, care îşi făceau de treabă în anticameră.

Maria Alexandrovna deschise gura, dar nici un sunet nu-i ieşi pe buze. Sughiţă, apoi chipul îi rămase ca împietrit. Ochii deschişi fixau un punct în vid.

Împărăteasa întregii Rusii se stinsese în singurătate. O cameristă o găsi moartă. Toate demnitarele curţii intrară agitate. Ţarul, care asista la o paradă, întrerupse trecerea la revistă, intră în palat şi se-nclină în faţa trupului neînsufleţit al soţiei lui. Un

preot al capelei imperiale puse un crucifix între mâinile îngheţate...

*
* *

Ultimul obstacol ce se opunea voinţei împăratului de a se căsători cu Katia tocmai dispăruse. Ţarul se grăbea să realizeze înainte să moară - căci îşi simţea şi el sfârşitul aproape - ceea ce considera ca pe o datorie sfântă.

Spre sfârşitul unei zile frumoase de vară, îşi făcu intrarea în apartamentul Katiei. O îmbrăţişă fericit, cu ochii plini de lacrimi. Sentimentalismul său lăcrămos era greu de ţinut în frâu.

- A venit clipa! În duminica asta o să mă căsătoresc cu tine în faţa lui Dumnezeu!

O emoţie puternică o cuprinse pe Katia.

- Eşti sigur că această hotărîre nu o să-ţi aducă şi alţi duşmani?, îl întrebă ea temătoare.

— Nici o putere de pe lume nu mă va împiedica să-mi îndeplinesc angajamentul pe care mi l-am luat!

Chiar în dimineaţa aceea, Alexandru îşi anunţase decizia generalului Rîleiev şi ministrului Curţii, contele Adlerberg.

Generalul îl felicitase.

- Mă simt onorat că mă aflu printre primii aleşi autorizaţi să vă prezinte felicitările cele mai călduroase pentru acest fericit eveniment.

- Eşti chiar primul, Rîleiev! Arhiepiscopul Palatului de Iarnă nu va fi anunţat decât în ultima clipă.

Contele Adlerberg se arătă ezitant.

- De-abia o lună s-a scurs de la moartea augustei voastre soţii, Majestate... Mi-aş permite să vă întreb dacă l-aţi prevenit pe Alteţa Sa Imperială ţareviciul?

Ţarul îl strivi cu măreţia lui.

- Crezi că sunt obligat să-i cer învoirea? De altfel, nici nu este la Sankt-Petersburg. La întoarcere va avea tot timpul ca să primească această veste.

Contele îndrăzni să invoce obiecţiile pe care ţareviciul ar fi putut să le ridice.

- Adlerberg, nu-ţi uita lungul nasului! Trebuie oare să-ţi amintesc că sunt stăpânul propriilor mele decizii? Îmi vei executa poruncile întocmai! Păstrează-ţi sfaturile pentru tine!

*
* *

Căldura de iulie stimula florile care, mângâiate de soarele estival, îşi revărsau parfumurile peste grădinile de la Ţarskoe Selo.

Într-un salon de ceremonii, arhiepiscopul oficie căsătoria împăratului cu Katia Dolgoruki, ameţită de fericire. Pentru orice tânăr, căsătoria reprezintă un sfârşit şi un început. Sfârşitul unei vieţi pline de visuri, speranţe şi perspective luminoase, dar şi începutul unei existenţe în doi care debutează sub cele mai fericite auspicii şi care aduce surprize uneori vesele, alteori triste. Cuplul sfârşeşte aproape întotdeauna printr-o scufundare în cenuşiul cotidianului, în monotonie şi plictiseală. Soţii se obişnuiesc cu căsătoria aşa cum se obişnuiesc cu o boală cronică, destul de puţin gravă, dar care nu e lipsită de neplăcere.

Katia nu era o tânără romantică, în stare doar să vadă în măritiş realizarea unui ideal mult dorit, nici o femeie matură care să alerge disperată după un soţ, căci ea ştia că o să rămână singură până la sfârşitul vieţii dacă nu o să găsească un naiv uşor de îmbrobodit, nici o femeie de moravuri îndoielnice, care încearcă să agaţe un soţ apt să-i asigure un viitor şi să-i construiască o faţadă de onorabilitate. Katia reprezenta un caz special. La început o fată inocentă şi încrezătoare, care a trăit un vis feeric: să fie

iubită de un personaj de proporţii mitice, de un Zeus cu chip omenesc îndrăgostit nebuneşte de Semele, pe care Hera, geloasă, dorea să o distrugă. Contactul ei cu zeii - căci Alexandru era un zeu - o familiarizase cu această lume, care plutea pe culmi. Katia - Semele modernă - cedase lui Zeus, care se identifica cu ţarul. Ca şi Semele, îi făcuse un băiat. Dar în loc să dispară în foc, în capcana întinsă de Hera, soţia zeului suprem - adică ţarina - era cea care părăsise scena. Legenda mitologică modificată de ursitoare îi acordase tinerei Semele satisfacţia de a deveni soţia lui Zeus. Katia îşi făcea intrarea în Olimp, dar pe uşa de serviciu. Căsătorită morganatic, ea păstra o poziţie inferioară, la fel ca Leda, Danae, Alcione, Euridice, cu toate fiice de muritori cărora li se îngăduise să pătrundă în legenda zeilor. Katia se căţăra pe stâncile muntelui şi se pregătea să-i atingă vârful... Să devină zeiţă...

Gândurile îi zburau la zeii păgâni atunci când arhiepiscopul oficia căsătoria ei cu ţarul întregii Rusii!

Frisoanele îi făcură pielea de găină. Îmbrăcată cu o rochie simplă, de culoare bej, pentru după-amiază, ea se simţea mică şi neimportantă pe lângă ţar, care purta cu mândrie ţinuta albastră a husarilor de gardă. În calitate de martori, doar Rîleiev şi Adlerberg, în uniformă de galâ, luau parte la eveniment.

Arhiepiscopul pronunţă în cele din urmă formula sacramentală:

- Majestatea Sa, împăratul Alexandru Nikolaievici, prea umil slujitor al lui Dumnezeu, o ia în căsătorie pe Caterina Mihailovna, roabă a Domnului.

La sfârşitul serviciului religios, soţii nu se sărutară, ca să nu îşi compromită onorabilitatea. Ţarul o invită pe Katia la o plimbare cu trăsura. Dorea să o arate supuşilor pe tânăra pe care o alesese, să o impună şi să spele ruşinea legată de fosta ei poziţie de amantă imperială.

Echipajul de tip Daumont era escortat de cavalerişti din gardă pe frumoşi cai ce tropăiau. Alexandru şi Katia ocupau bancheta din spate, având-o vizavi pe domnişoara Şebeco, încadrată de Gheorghi şi de Olga, foarte emoţionaţi să se găsească în trăsură alături de ţar. În ciuda vârstei lor fragede - opt şi şapte ani -, copiii se simţeau extrem de mândri de tatăl lor, atât de bun şi de majestuos, pe care-l priveau cu dragoste.

Alexandru luă mâna Katiei şi o sărută, cu ochii umezi de fericire.

- De paisprezece ani aşteptam această clipă. Nu pot să-ţi descriu sentimentul de vinovăţie pe care-l trăiam când te vedeam închisă în acel micuţ apartament de pe Cheiul Englezilor. Sufeream nişte chinuri infernale, căci nu puteam să dărâm acele odioase ziduri de ură şi dispreţ care te izolau. Te-am mutat la Palatul de Iarnă deoarece am intenţionat să le arăt acestor oameni de nimic ce însemnai tu pentru mine. Nu puteam să fac mai mult, căci Maria Alexandrovna trăia încă. Dispariţia ei a sfărâmat ultimele lanţuri ce mă-mpiedicau să acţionez după pofta inimii mele, ca să-mi pot îndeplini angajamentul pe care mi l-am luat faţă de tine.

Ea îi strânse mâna cu vene vizibile.

- Eram atât de fericită să fiu iubită de tine, că neplăcerile despre care îmi vorbeşti aproape că nici nu existau pentru mine. Iar efectele lor, dacă le simţeam uneori, aveam puterea să le ignor.

- Obstacolele pe care dragostea noastră le-a întâlnit cu siguranţă că erau înscrise în cartea destinului nostru. Însă ele n-au făcut decât să-mi întărească iubirea... Celor tineri li se iartă frecvent iubirea, căci natura îi obligă la aşa ceva. Dar dragostea celor vârstnici devine iute obiect de batjocură, deşi ei arată sentimente atât de bogate, atât de magice, încât fără îndoială că dragostea lor n-are nimic ruşinos. Explicaţia este una simplă, Katia. După limita vârstei de patruzeci de ani, aşa-zisa iubire nu este decât o mască a interesului. Nu e de conceput că o tânără care beneficiază de toate darurile naturii ar putea să iubească sincer un bărbat care şi-a lăsat de mult tinereţea în urmă. Invidia tuturor acestor maimuţoi bătrânicioşi, femei sau bărbaţi, este atât de rea, încât ei resping până şi ideea existenţei sale. Şi dacă dispreţuind ticăloasele lor convingeri această dragoste chiar trăieşte, ei vor face tot ce le stă în putinţă ca s-o distrugă...

Echipajul imperial întâlnea pe aleile pădurii Pavlovsk membri ai înaltei societăţi, în trăsuri sau călare, care-i priveau cu ochii holbaţi pe ţar lângă amanta lui. Toţi

aceştia salutau plini de respect, însă apoi începeau să comenteze veninos atitudinea împăratului care, fără să respecte doliul datorat soţiei, se afişa alături de „curvă”.

Soarele încălzea verdeaţa, care emitea un miros delicat. Cerul senin strălucea plin de această lumină dulce, sidefie, ce însenineaza zilele verii septentrionale.

- Sunt atât de fericit, Katia, încât mi se face teamă de viitor... Oamenii care se bucură de prea multă fericire îi irită pe zei...

După această afirmaţie, ţarul îi privi cu admiraţie pe copii.

- Cât sunt de frumoşi!

Se aplecă spre ei.

- Goga, Olga, să nu mă uitaţi vreodată!... Vă iubesc mai mult decât pe lumina ochilor!... Cât te priveşte pe tine, Goga, să ştii că am planuri foarte-foarte mari legate de viitorul tău...

*

* *

În vreme ce trenul înainta prin stepa pustie şi deprimantă, prinţesa îşi resuscita amintirile. Nikolai II, nepotul ei, dorea să o întâlnească pentru a afla direct din gura ei dedesubturile vieţii pe care o avusese bunicul lui. Cine ar fi putut să ridice voalul de pe aspectele mai puţin cunoscute sau secrete ale existenţei acestuia dacă nu chiar femeia cu care împărţise ultimii săi cincisprezece ani de viaţă?! Prinţesa trăia o ciudată contradicţie. Ea, care ar fi vrut să-şi şteargă din memorie cel mai mare eşec, simţea acum nevoia de a-şi descărca sufletul. Şi asta pentru că, în afară de domnişoara Şebeco, care avea gura legată, nimeni nu ştia ceva despre zonele ascunse în umbră ale relaţiilor ei cu Alexandru II, ca şi reacţiile ţarului trăite în intimitate în faţa evenimentelor politice care-i marcaseră ultimele etape din viaţa de suveran.

XII

Sosită la Sankt-Peteresburg, aristocrata primi o scrisoare anonimă care o bulversă cu totul. Cel care îi scrisese îi dădea o veste care nu era deloc de natură să se încadreze în rândul surprizelor fericite promise de marele-duce Serghei. Chiar departe de asta. Ea descoperi consternată că fiul său trăia o situaţie de menaj marital cu o ţigancă, Ana Ivanovna Masalskaia, fostă cântăreaţă într-un restaurant de noapte. În plus, ca tacâmul să fie complet, aceasta îi mai şi turnase doi plozi, un băieţel, Gheorghi, şi o fetiţă, Olga.

Caterina Iurievski-Dolgoruki trecu ca prin urechile acului pe lângă o congestie cerebrală. Sângele ei, prinţul Iurievski, ruşinea familiei, o făcuse bunica unor ţigănuşi.

Ce să-i mai povestească lui Nikolai? Epopeea unei ratări... A unui lamentabil dublu fiasco. Al ei propriu, dar şi al fiului său, Gheorghi...

Cum ar fi reacţionat tatăl lui dacă i s-ar fi adus la cunoştinţă că fiul său, mult-iubitul Gheorghi, se degradase într-un asemenea hal încât se băgase într-o aventură deplorabilă, de mezalianţă. Cuvintele ţarului îi reveniră în minte: „Cât te priveşte pe tine, Goga, să ştii că am planuri foarte-foarte mari legate de viitorul tău“... Iar apoi, această frază revelatoare: „Nici o picătură de sânge străin nu curge în venele lui Gheorghi". Se gândea să-l ridice la rangul de moştenitor, îndepărtându-1 de la tron pe necioplitul ţarevici Alexandru, ceea ce explica ura pe care o nutrea acesta contra mamei şi a fiului morganatici. Gheorghi se arătase nedemn de destinul pe care tatăl lui ar fi dorit să-l orchestreze pentru el.

Orbită de mânie, prinţesa măsura cu pasul salonul chinezesc al palatului de marmură roz şi înălţa braţele către cer, întovărăşindu-şi gesturile cu imprecaţii neobişnuite naturii ei reci. Scrisoarea, deschisă, zăcea pe o masă lăcuită, împodobită cu încrustaţii de sidef şi argint. În acel moment, ea îşi explică jena ciudată a lui Gheorghi care, avertizat telegrafic de sosirea mamei, o întâmpinase la gară tulburat, ba chiar contrariat de prezenţa ei neaşteptată la Sankt-Petersburg. Pe drumul către

palatul de marmură roz, el îi tot vorbise fără noimă, de parcă şi-ar fi pierdut minţile. Ce-i drept, prinţesa nu apreciase niciodată inteligenţa şi potenţa intelectuală a băiatului. Ea îi iertase lenevia, lipsa de interes pentru activităţile constructive. Tânărul ducea viaţa leneşă a marilor seniori, care considerau că munca ar fi o ruşine jignitoare. Gheorghi dispreţuia până şi sinecurile Curţii. „Nu mă voi coborî ca să fiu încadrat între slugile ţarului", spunea junele prinţ Bariatinski. Da, dar aceşti Bariatinski se numărau printre cei mai bogaţi proprietari funciari din Rusia. Mai bogaţi chiar decât Demidovii. În timp ce Gheorghi nu dispunea decât de renta sa de patruzeci de mii de ruble de an, venit important pentru un tânăr care ştie să-şi gestioneze cheltuielile, fără ca prin aceasta să se coboare la nivelul de viaţă al unui sărăntoc. Gheorghi, care ştiuse să-şi administreze într-o manieră satisfăcătoare banii, înainte să o întâlnească pe Ana, după aceea îşi compromisese cu totul echilibrul financiar.

Aşezată pe un scaun, prinţesa stătea dreaptă, nemişcată, privindu-şi critic fiul, pe care tocmai îl chemase.

În chip vizibil, Gheorghi se simţea stingherit în faţa mamei. Purta straie civile, ceea ce putea să însemne că nu-şi reluase serviciul militar. Trăsăturile îi trădau moleşeala, chiar apatia unui adult lipsit de energie. Acesta lăsase în urmă adolescenţa, ce-i conferise o anumită graţie şi-i accentuase asemănarea cu taică-său - încă ţarevici—înfăţişat în dagherotipurile din epocă. În ciuda impreciziei lor, acestea arătau un băiat aureolat de o frumuseţe virilă. Doar că fiului său îi lipseau forţa morală şi vigoarea. Vârsta adultă era clar că nu-l avantaja deloc. Figura îi era buhăită, ochii obosiţi, fruntea posomorâtă. Aşezat de-a dreapta mamei, Gheorghi tăcea cu încăpăţânare. Atitudinea fiului o irita la culme pe maică-sa.

- Ce s-a întâmplat de când nu ne-am mai văzut?, îl întrebă prinţesa, rupând tăcerea deja încărcată de tensiune.

- Nimic special, mamă.

- Scrisorile pe care le-am primit de la tine îmi comunicau doar că ai nevoie de bani. Nici un cuvânt despre tine, despre preocupările, despre problemele tale.

- Am dus o existenţă monotonă, experienţă despre care nici nu merită să vorbim. Ce-aş putea să-ţi spun interesant? Doar că-mi petrec timpul între Iaht Club, vânătoare şi petrecerile din Sankt-Petersburg.

- În cursul acestor mondenităţi oare nu ai găsit o tânără de rangul tău, frumoasă, bogată, de viţă veche, demnă să te căsătoreşti cu ea?

Întrebările prinţesei începeau să devină de-a dreptul inchizitoriale. Ea dorea să-i pătrundă viaţa intimă cu o insistenţă care-l enerva.

- Nu m-am gândit niciodată la căsătorie.

- Şi totuşi ai nişte datorii de îndeplinit faţă de familie, faţă de numele pe care-l porţi. Trebuie să ai moştenitori care să poată continua tradiţia Iurievski, reînviată pentru tine graţie voinţei tatălui tău.

Replicile morocănoase ale prinţului ascundeau destul de prost plictisul acestuia. Brusc, el trecu la contraofensivă. Una neîndemânatică, de parcă s-ar fi aruncat într-un râu adânc, în ciuda fricii pe care i-o inspira curentul violent.

- Mamă, îmi reproşezi mereu că îţi cer prea mulţi bani. La Sankt-Petersburg viaţa este scumpă. Ca să-mi susţin rangul, ar trebui să am cheltuieli foarte mari.

- Anul trecut, ţi-am trimis mai mult de cincizeci de mii de ruble. În cursul primului trimestru al acestui an ţi-am expediat douăzeci de mii de ruble. Să nu exagerăm. Nu am cuferele pline cu aur.

Prinţesa voia să-l forţeze să-şi mărturisească legătura cu Ana Masalskaia, dar junele nu se lăsa atras în capcană. Mama nu aborda frontal acest subiect de teama unui conflict deschis.

Căci, până la urmă, o scrisoare anonimă nu reprezintă tocmai o probă.

De la sosirea mamei sale, Gheorghi locuia la palatul de marmură roz ca să-i adoarmă acesteia bănuielile, dacă, din întâmplare, ea ar fi aflat de relaţia sa cu Ana.

Prinţesa şi fiul ei se supravegheau ca doi duşmani.

- Dacă doreşti să-ţi echilibrezi finanţele, Gheorghi, vino cu mine la Nisa. Acolo îţi voi suporta eu cheltuielile.

- Nici nu se pune problema, mamă! Nu pot să părăsesc capitala. Trebuie să mă gândesc la viitorul meu. Nu pot concepe să trăiesc viaţa unui pensionar pe Coasta de Azur. Pe urmă, nu mă simt bine în Franţa.

- Ia auzi! Dar îndrăgeai Nisa şi promenadele ei! Îmi amintesc de îndelungile tale cavalcade...

- Gusturile se mai schimbă, mamă.

Gheorghi vorbea cu o anumită dezinvoltură. Făcuse eforturi ca să-şi învingă timiditatea şi să îndrăznească să se exprime pe un astfel de ton.

Ţiganca l-a educat foarte bine, se gândi prinţesa.

- Mamă, te rog să-mi îngădui să mă retrag. Am o întâlnire importantă.

- Nu e tocmai o manieră cavalerească de a mă părăsi. Sper că în seara asta vom cina împreună.

- Îmi pare rău, dar sunt deja invitat la prinţul Iusupov.

O salută distant şi rece, apoi ieşi cu un pas ferm.

*

* *

Gheorghi nu mai călcă pe la palatul de marmură roz. Prinţesa abia de-şi stăpânea indignarea. După o atât de lungă despărţire, cea mai elementară politeţe l-ar fi obligat să petreacă o parte din timp cu familia.

Domnişoara Şebeco, plină de tact şi bunăvoinţă, vorbi cu majordomul casei din Sankt-Petersburg, căruia îi ceru informaţii despre tânărul prinţ. La început reticent, bătrânul servitor îşi dezlegă în cele din urmă gura. O informă pe femeie că prinţul nu mai locuia în palat, că-şi închiriase un apartament într-un imobil de serviciu, acolo unde locuia cu noua lui parteneră. Domnişoara Şebeco îşi imagină că era vorba despre o aventură fără consecinţe. Pe urmă, majordomul, conştient că prinţesa avea nu numai autoritatea, ci şi controlul asupra finanţelor, îşi trădă tânărul stăpân şi dezvălui tot ceea ce ştia despre nebuneştile cheltuieli şi despre tragica situaţie financiară a prinţului. Căzută din nori, Varvara Şebeco dădu de ştire stăpânei sale, care făcu o criză de nervi. Realitatea era mai rea decât tot ceea ce aflase de la anonimul ei corespondent.

Aristocrata se agita. Fu cuprinsă de leşin şi de frisoane când contele Miloradovici, ordonanţă a ţarului, fu anunţat. Prinţesa îşi stăpâni mânia şi adoptă rapid o atitudine demnă şi calmă. Contele, în mare ţinută, o salută cu cel mai profund respect.

După complimentele de uzanţă, acesta îi raportă pe un ton solemn.

- Majestatea Sa împăratul a primit cu bucurie vestea reîntoarcerii voastre la Sankt-Petersburg şi doreşte să vă viziteze însoţit de Majestatea Sa împărăteasa. La sfârşitul acestei săptămâni i-ar conveni Alteţei voastre Serenissime? Sâmbătă după-amiază?

Prinţesa îşi aminti de cuvintele marelui-duce Serghei, care-i promisese nişte frumoase surprize. Profeţia sa în ceea ce priveşte familia imperială era pe cale să se împlinească.

- Aş fi foarte fericită să primesc pe Majestăţile Lor. Sper că acestea îmi vor acorda onoarea să cineze sub umilul meu acoperiş.

- Voi transmite dorinţa Alteţei voastre Serenissime Majestăţilor Lor şi sunt convins că o vor agrea.

Odată sfârşite aceste ritualuri de curtoazie, colonelul se retrase. Veştile bune şi rele se ţineau lanţ. Iată un duş scoţian foarte puţin recomandat nervilor prea întinşi ai prinţesei.

*

* *

Prinţul Gheorghi trăia nişte sentimente amestecate, asociate cu o teamă ce-l

furnica până în stomac. Îşi adora „soţia" şi adeseori se-ntâmpla să folosească acest termen ca să-şi afişeze respectul pentru tradiţiile ţigăneşti, dar şi pentru căsătoria ce-l lega de Ana. Ea îşi exprima jena când bărbatul îi propunea să iasă împreună în trăsură sau la spectacole. Modestia şi bunul-simţ îi dictau Anei o reţinere pe care Gheorghi nu prea o agrea. Obiecţiilor ridicate de soţie şi formulate cu blândeţe el le răspundea râzând:

- De ce ţi-e ruşine? Te numeşti Ana Ivanovna Masalskaia. Cei din familia Masalski reprezintă o veche familie princiară.

- De ce te joci cu vorbele? Nu e decât o coincidenţă de nume, îngerul meu. Părinţii mei, bunicii mei, singurii pe care-i cunosc, sunt ţigani sută la sută.

- Dar poate că unul dintre strămoşii tăi pe linie feminină a trezit dragostea unui prinţ Masalski, iar din această aventură s-a născut un bastard princiar. Poate că a fost legitimat şi documentele care îi stabileau starea civilă au fost distruse.

Femeiea zâmbea cu dulceaţă.

- Nu! Sunt o ţigancă adevărată şi nu mi-e ruşine cu rasa mea. Singurele complicaţii care mă întristează sunt cauzate de convenienţele sociale care nu tolerează deloc unirea noastră.

Ana îşi şlefuise limbajul ca să-i facă pe plac lui Gheorghi, fără însă a reuşi să-l stăpânească, în ciuda contactelor cu nobilii admiratori din timpul scurtei ei cariere de artistă. Dar făcea eforturi ca să se adapteze la manierele şi obiceiurile proprii soţului şi lumii acestuia.

Gheorghi o îmbrăţişă.

- Urăsc convenienţele sociale şi pe oamenii care sunt sclavii lor. Noi suntem deasupra acestor consideraţii minore.

Ana îi mulţumea pentru încurajările sale şi îl asigura că în viitor va fi mai optimistă. În realitate, ostracizarea pe care-o suferea soţul ei îi producea mari chinuri morale. Aristocraţii îl evitau pe faţă. Aproape că nu mai trecea pe la Iaht Club de când membrii acestuia nu-i mai adresau cuvântul. Îl evitau de parcă ar fi suferit de o boală contagioasă. Gheorghi îşi iubea soţia şi-şi adora copiii. În mijlocul acestui microcosmos, prinţul se bucura de o viaţă fericită, deşi era o existenţă izolată. Nu mai simţea nevoia să-şi întâlnească prietenii şi se lipsea bucuros de petrecerile acestora. Doar că această rutină zilnică, deşi foarte puţin extravagantă, îl costa scump. Mobilase şi decorase cu gust apartamentul închiriat ca să facă plăcere Anei. Întreţinea un echipaj splendid doar ca să-şi sfideze detractorii. Bijuteriile pe care le dăruia soţiei îi făceau găuri mari în buget. Era însă foarte fericit când ea îşi manifesta bucuria copilărească de fiecare dată când îi aducea un inel de aur împănat cu diamante, un colier de perle fine sau vreo parură împodobită cu pietre scumpe. Prinţul ştia de pasiunea ţiganilor pentru zdrăngănele. Generos, el înlocuia prostioarele copilăreşti cu bijuterii costisitoare. Personalul domestic costa şi el destul de mult. Prinţul ducea viaţa unui mare senior fără să aibă însă şi mijloacele pentru aşa ceva. Creditorii erau furioşi, căci nu primeau dobânzile marilor împrumuturi acordate aristocratului. Ei îl hărţuiau pretinzându-i reglarea datoriilor. Ca să le închidă gura, Gheorghi căutase salvarea în nişte expediente, dar nu reuşise să iasă din încurcătură. Disperat, începuse să joace, dar pierderile lui pe covorul verde n-au făcut decât să-i agraveze dezastrul financiar.

De aceea, îl vizitase pe generalul Rîleiev, care îi reconfirmase că avea dreptul să-şi primească cele două milioane de ruble lăsate de tatăl lui, dar că nu se putea folosi de justiţie ca să obţină aceşti bani.

- Familia imperială se bucură de un statut propriu. Prinţesa, mama dumneavoastră, este autorizată de ţar, soţul ei, şi dispune de toate fondurile până la moartea ei. Ea este învestită cu capacitatea de a reţine banii care vă revin dacă este de părere că nu sunteţi în stare să-i administraţi. Un apel adresat vărului dumneavoastră, ţarul Nikolai, ar putea să rezolve această problemă, căci el este singurul care e în măsură să nesocotească autoritatea prinţesei. Însă mă îndoiesc că o va face. Mai întâi, o respectă prea mult ca să se opună voinţei sale. Apoi, dumneavoastră aţi comis un act de neiertat în ochii Majestăţii Sale.

- Ce vreţi să spuneţi?

- Vă cer iertare, Alteţă, dar relaţiile dumneavoastră cu o anumită persoană au făcut cam mult zgomot. Marii-duci au fost exilaţi pentru lucruri chiar mai mărunte decât acesta.

- Eu nu sunt un mare-duce.

- Sunteţi fiul legitim al ţarului Alexandru, al doilea cu acest nume. Beneficiaţi de importante privilegii şi trebuie să vă supuneţi aceloraşi obligaţii pe care le are şi un mare-duce.

Gheorghi făcu o grimasă amară.

- Privilegii? Care privilegii? Privilegiul de a fi deposedat de mijloacele necesare să-mi întreţin decent copiii!

- Asta e o problemă ce vă priveşte personal. Din punct de vedere legal, aceşti copii sunt bastarzi.

- La dracu! Văd că v-aţi coalizat cu toţii contra mea!

- N-am fost niciodată duşmanul dumneavoastră, Alteţă! Ţarul, tatăl dumneavoastră, m-a însărcinat să vă apăr, să mă ocup de dumneavoastră. Din păcate, îmi faceţi sarcina foarte grea. Dacă nu chiar imposibilă.

Gheorghi voi să-i răspundă grosolan, dar se abţinu. Rîleiev avea în mare parte dreptate. El, prinţul Iurievski, fiu al ţarului, nu era decât un ratat. Slab ofiţer, soţ rău, tată fără vocaţie. Ar fi trebuit să se căsătorească cu Ana potrivit legilor ruseşti şi să-şi legitimeze copiii. Dar, îndrăgostit de viaţa lui comodă, el preferase să se retragă în spatele apărării furnizate de falsa sa poziţie de aşa-zis soţ al Anei. Ca să repare în parte aceste greşeli, nu-i rămânea decât să se apropie de mama lui. Perspectiva îl încânta destul de puţin. Şi cum curajul îi lipsea, trupul încă îi tremura de teamă şi angoasă. O bancă începuse deja procedurile judiciare contra sa. Înţelegea mânia mamei sale ce va izbucni atunci când ea va afla adevărul. Să-i cerşească bani, să se umilească, să-şi plece capul sub jug.

Cea mai bună soluţie îi păru până la urmă să se adreseze domnişoarei Şebeco, care exercita o mare influenţă asupra princiarei ei stăpâne şi prietene.

Încălzit de caniculă şi emoţie, prinţul se duse la palatul de marmură roz şi-i ceru majordomului să-i anunţe vizita domnişoarei Şebeco, dar fără să o avertizeze pe prinţesa Iurievski.

Bătrâna doamnă de companie ghici rapid pricina acestei vizite neobişnuite. Ea se pretă jocului, căci trebuia totuşi găsită o soluţie aptă să salveze atât onoarea mamei, cât şi a fiului. Bancruta lui Gheorghi ar fi trezit un scandal care ar fi murdărit reputaţia întregii familii.

Domnişoara Şebeco îl primi într-un salon de la parter. Misiunea - îşi dădu seama de asta - va fi foarte dificilă, dar talentul ei diplomatic, care o slujise bine în trecut, o va ajuta să calmeze mânia prinţesei. Varvara avea senzaţia că asistă la naufragiul celor din familia Iurievski. Argumentele ei de bun-simţ nu izbutiseră să înfrâneze pasiunea bolnăvicioasă a prinţesei pentru joc. Mai devreme sau mai târziu, rezultatul va fi ruina. Dragostea lui Gheorghi pentru ţigancă va produce serioase complicaţii. Prevestind un dezastru al familiei princiare, domnişoara Şebeco pusese deoparte suficienţi bani ca să se poată bucura de o oarecare siguranţă în caz că stăpâna ei s-ar fi prăbuşit financiar.

Gheorghi încercă să-i câştige simpatia şi înţelegerea, descriindu-i numeroasele calităţi ale Anei. El insistă îndeosebi asupra devotamentului şi grijii nesfârşite pe care femeia le consacra copiilor.

Varvara ştia să asculte. Ea clătina din cap în semn de asentiment, încurajând astfel tumultuosul debit verbal al prinţului. Stimulat de privirea femeii, care exprima compasiune, acesta sublinie sacrificiile Anei, care renunţase la cariera ei strălucitoare ca să se dedice noii familii. Nimic pe lume nu l-ar fi putut îndepărta de ea.

Domnişoara Şebeco tăcea, ceea ce-l deruta puţin pe tânăr. Îmbătat de propria-i pledoarie, el uitase că venise ca să ceară ajutorul financiar al mamei. După o scurtă pauză, care-i îngădui să-şi revină, el atacă şi acest subiect umilitor, conştient că interlocutoarea lui nu-l va privi cu aceeaşi înţelegere de până atunci. Relaţiile sale cu domnişoara Şebeco nu făcuseră niciodată dovada unei cordialităţi excesive. Rezervat,

extrem de timid, prinţul o considerase adeseori drept o făptură inferioară, puţin deasupra personalului de serviciu. Cerându-i sprijinul, el îi oferea în schimb onoarea de a o pune pe acelaşi plan cu membrii familiei Iurievski.

Varvara nu putea fi păcălită. Şi totuşi ar fi dorit să-l ajute, încât să-şi merite dreptul la recunoştinţă, subliniindu-şi astfel utilitatea. Dar în ochii Caterinei Mihailovna fiul său era descalificat. Nu!, Caterina Mihailovna nu era proastă!, constatase în nenumărate cazuri domnişoara Şebeco. Ea ştia că Gheorghi o să vină să-i implore ajutorul. Aşteptându-1, ea nu făcuse decât să-l lase să se-ncurce în propriile lui minciuni, astfel încât să facă el primul pas. Şi-atunci îi va impune propriile ei condiţii.

Atunci când prinţul îşi epuiză argumentele, Varvara îi zâmbi cu bunăvoinţă şi-l asigură de susţinerea ei. Ca să obţină ajutorul mamei, el ar trebui totuşi să accepte unele concesii. Fără să-i ceară să o rupă cu Ana Ivanovna, ea îi propuse să renunţe să o mai trateze, măcar în faţa unor terţe persoane, ca pe o soţie legitimă şi să o reducă la rolul de femeie întreţinută, ceea ce corespundea de fapt cu realitatea.

- Recâştigaţi-vă libertatea, prinţe! Instalaţi-vă la palat, reluaţi-vă locul în sânul familiei şi purtaţi-vă ca un bărbat eliberat de orice legătură conjugală. Nimic nu vă împiedică să o întreţineţi pe Ana Ivanovna în calitate de amantă.

Prinţul se ridică de parcă ar fi avut foc sub pantaloni şi începu să strige:

- Refuz! Refuz categoric!
- Şi datoriile? Cum o să le onoraţi?

Tânărul îşi strânse degetele, reprimându-şi riposta violentă. Domnişoara Şebeco părea să fie mai bine informată cu privire la dificultăţile sale decât crezuse iniţial. Avu senzaţia dureroasă că este strâns cu uşa. Renunţă la combativitatea de până atunci. Trebuia să treacă pe sub furcile caudine. înclină din cap şi întrebă cu voce scăzută:

- Aţi binevoi să vorbiţi pentru mine mamei mele?
- Voi fi ambasadoarea dumneavoastră, prinţe! Voi încerca să vă aranjez o întrevedere cu Caterina Mihailovna!
- Încercaţi să o convingeţi că nu resping autoritatea cu care e învestită...
- Prinţesa-mamă o să vă primească. Vă garantez. Aveţi răbdare doar câteva zile ca să pot pregăti acest dialog.

Gheorghi îşi aminti cu oroase că a doua zi portăreii îi vor ridica mobilele din apartament, care erau deja inventariate.

- Dar mama n-ar putea să mă primească chiar astăzi? E urgent!
- Fireşte! Însă nu o să am răgazul ca să intervin în favoarea dumneavoastră. Caterina Mihailovna nu va fi uşor de înduplecat.

Când Gheorghi traversă holul întovărăşit de domnişoara Şebeco, slujitorii care curăţau banchetele în stil Empire, frecau dalele de marmură, ştergeau lustrele şi lustruiau piesele de bronz îi făcură loc să ajungă până la uşă. Se gândi cu amărăciune că mama sa găsea bani ca să întreţină armata de valeţi, dar strâmba din nas când era vorba să-l ajute financiar.

- Pentru ce această tevatură de curăţenie?, se-ntrebă cu mirare.

Domnişoara Şebeco îi explică plină de mândrie:

- Poimâine împăratul şi împărăteasa o vor vizita pe prinţesă. Casa trebuie să strălucească.

- Ah, da?, zise prinţul pe un ton amar, după care salută şi ieşi.

*

* *

Gheorghi reveni după-amiaza. Era surexcitat, căci eforturile sale de ultimă oră ca să facă rost de bani eşuaseră. Domnişoara Şebeco îl primi jenată.

- Îmi pare rău, Gheorghi Alexandrovici, prinţesa nu poate să vă primească. Marele-duce Serghei şi ministrul Curţii se află în vizită la dânsa. Au fost reţinuţi la prânz.

Tânărul o privi disperat.

- O să aştept! Trebuie să-i vorbesc! Măcar după masă!

- După prânz este invitată la contesa Novosilţov. După cum vedeţi, are un program extrem de încărcat. După ce a reintrat în graţiile...

Dezarmat, prinţul îşi lăsă braţele să cadă pe lângă trup.

- Ce să fac atunci?
- Habar n-am. Încercaţi mâine dimineaţă. Dar vă previn că se trezeşte târziu.
- Înţeleg, spuse el abătut.

Plecă târându-şi picioarele.

Petrecu o noapte albă, convins că maică-sa îl părăsise. Îl pedepsea pentru că îndrăznise să profite de libertate, fiind fericit iubind-o pe Ana.

A doua zi apartamentul îi fu golit. O haită de indivizi conduşi de un portărel cu ochi de carnasier înfometat ridicară mobilele, tablourile, lămpile şi icoanele. Lăsară doar un pat pentru el şi Ana, un pat pentru cei doi copii, o masă, un şifonier şi două scaune. Cu obrajii arzând de ruşine şi furie, Gheorghi privea încăperile pustii. Neghiobii de la Iaht Club desigur că aveau să râdă în hohote de nefericirea lui. Încălcase tabuurile lumii sale şi acum plătea preţul. Apartamentul gol oferea o imagine dezolantă, pe care Ana o îndura cu un stoicism surâzător. Ea găsi puterea să rostească vorbe de încurajare pentru bărbatul ei.

- Noi, ţiganii, suntem obişnuiţi cu suişurile şi coborâşurile sorţii. Asta-i viaţa! Trupa noastră a cunoscut şi ea epoci în care a tras mîţa de coadă. Dar am depăşit perioadele negre fară să ne facem prea mult sânge rău, şi asta pentru că luxul nu era ceva vital pentru noi. Fericirea şi nefericirea îşi urmează la fel ca anotimpurile. Schimbarea este normală. Fixitatea este nelalocul ei.

Gheorghi arătă cu un gest plin de disperare pereţii, ferestrele, tavanele dezgolite.

- Nu e decât începutul dezastrului, hohoti el.

- Aş putea să-mi caut trupa, se oferi femeia cu mult curaj. Voi câştiga suficienţi bani ca să-mi întreţin decent familia şi casa.

Ea vorbea, pe un ton calm ca şi cum era vorba de un fapt divers, de un incident lipsit de importanţă.

Prinţul protestă.

- Nu o să accept niciodată ca soţia mea să se producă în faţa unui parter plin de beţivani excitaţi. Nu voi accepta ideea de a fi întreţinut de soţia mea. Nimic nu este mai ruşinos, mai dezgustător!

-Soţii trebuie să se ajute, Gheorghi. Orgoliul prost înţeles...

- Destul, Ana! Am în bancă un depozit de două milioane de ruble. O să mă bat pentru drepturile mele!

- Vei avea de umplut un ocean de hârţoage, obstacole dificile de depăşit... Uşile nu se deschid de la sine. Toate astea cer timp...

- Gata, nu mai discutăm! O să mă descurc! Mama îmi ţine banii! O să mi-i dea! O să mi-i dea!

Ana suspină şi îi mângâie părul.

- Bravul meu soţ! Sunt sigură că te vei lupta cu balaurul ca să asiguri existenţa alor tăi! Dar până când vei învinge, dă-mi voie...

- Gata, destul, destul, destul!, urlă Gheorghi.

Acela fu şi ultimul lui strop de energie. Capul i se lăsă, coborî umerii, spatele i se-ndoi şi fu cotropit de lacrimi.

*

* *

Prinţul Gheorghi Iurievski reveni la palatul de marmură roz umilit, distrus, ca împăratul Henric IV la Canossa. Majordomul îl anunţă că Alteţa Sa ieşise, întovărăşită de domnişoara Şebeco, să facă nişte cumpărături. Bătrânul servitor îl privea cu o milă abia reţinută. Năucit, disperat, Gheorghi părea să nu fi înţeles ce-i spusese servitorul.

Întreg Sankt-Petersburgul comenta cu răutate suita de nenorociri care se abătuseră asupră-i.

- Se bălăceşte în tină ca porcul în cocină!, exclamă bătrânul prinţ Galiţîn, cel mai

feroce denigrator al său. Fiul lui Alexandru II a adoptat felul de viaţă al unui golan. Era normal. S-a încârdăşit cu o golancă. A preluat obiceiurile golanilor, manierele, felul de a fi, lipsa lor de corectitudine.

Prinţul nu rostea şi nu scria niciodată cuvintele „ţigan" sau „ţigancă", „gitan" sau „rom", ca şi cum i-ar fi fost teamă că s-ar murdări.

- Ar trebui exclus de la Iaht Club. Persoana lui nu mai este demnă să se afle printre oamenii onorabili. S-a autodegradat şi şi-a bătut joc de nobleţea lui. Sunt revoltat. Gheorghi Iurievski întruchipează pentru mine ruşinea.

Părerea bătrânului aristocrat era împărtăşită de majoritatea nobililor. Defăimătorii prinţului Iurievski plesneau de plăcere când îl vedeau înfundându-se şi mai mult în cloaca propriei decăderi. Alexandru II dorise să-l desemneze drept moştenitor al tronului. Mai bine l-ar fi desemnat pentru rolul de dresor de urşi sau pentru acela de clovn.

Creditorii îl acostau în plină stradă şi-i cereau cu voce tare să-şi achite datoriile.

Gheorghi bătea zilnic la uşa palatului de marmură roz şi de fiecare dată era informat că prinţesa nu se găsea acolo. El bănuia că maică-sa era în camera ei, dar că nu voia să-l vadă.

Bârfitorii care făceau ferfeniţă reputaţia lui Gheorghi o invidiau pe prinţesa Iurievski, care, după o îndelungată eclipsă, se bucura acum de prietenia ţarului Nikolai. Oportunişti, ei îi descopereau în prezent calităţi pe care le contestaseră până când prinţesa reintrase în graţia împăratului. Nimeni nu mai îndrăznea să-i spună curvă imperială. Se şoptea chiar că Nikolai avusese bunătatea să-i acorde o suplimentare a rentei de patru sute de mii de ruble.

Gheorghi cedase nervos în faţa disperării. Nefericirile se abăteau asupra sa precum vulturii asupra cadavrelor. Adeseori, plângea pe-ascuns, exteriorizând sentimentalismul de care suferise şi taică-său.

Prinţesa nu l-a primit decât după zece zile de aşteptare, zece zile mai lungi decât un secol de muncă silnică. Majordomul îl conduse în bibliotecă, unde aristocrata, aşezată într-un fotoliu - şi asistată de domnişoara Şebeco, stând în picioare alături de ea -, răspunse la salutul tânărului înclinând uşurel din cap. Impresionat de privirea ei rece, implacabilă, acesta îşi reprimă primul impuls de a i se arunca la picioare ca un copil, implorându-i iertarea şi ajutorul. Apoi încercă să-şi recite lista de suferinţe, dar prinţesa îl opri cu un singur gest.

Câinii alergau, ţopăiau şi lătrau în jurul stăpânei, fară ca zgomotul să o deranjeze.

- Nu te obosi să-ţi reverşi voma, căci nu mă interesează deloc. Varvara mi-a povestit tot. Dar se pare că a aşezat vorbe frumoase pe un pământ neprimitor. Ştiu că ai reuşit să-ţi baţi joc de numele tău şi că ai întinat onoarea familiei.
- Mamă, dă-mi voie...

Prinţesa ridică mâna.

- Nu am sfârşit. Ai nevoie de banii mei. Sunt pregătită să-ţi sting datoriile.

Un gâlgâit de recunoştinţă umplu pieptul tânărului.

- Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, mamă...
- Nu-mi mulţumi! Îţi dau această sumă cu o singură condiţie! O primeşti sau nu!

Gheorghi o privi îngrozit. Bănuia unde voia mama sa să ajungă.

- Te ascult...
- Trebuie să te căsătoreşti, să-ţi întemeiezi o familie!

Glasul lui Gheorghi tremură.

- Dar sunt deja căsătorit, mamă... Am copii...

-Nu, ai o amantă şi doi bastarzi. Sunt foarte bine informată.

- Dar e soţia mea... O respect... Şi îmi iubesc copiii...
- Atunci întrevederea noastră nu are obiect. Poţi să pleci.
- Mamă!

Prinţesa se ridică agilă ca o femeie tânără.

- Când te vei supune condiţiilor mele, te rog să mă anunţi. Până atunci, nu mai avem ce să ne spunem.
- Tata mi-a lăsat un cec de două milioane de ruble...

- Nu eşti în stare să-ţi administrezi patrimoniul. Trebuie să dovedeşti că poţi să o faci. De altfel, este o afacere rezolvată. Nu mai e cazul să revenim asupra ei.

Gheorghi aruncă o privire, cerşind sprijin, către domnişoara Şebeco, cerându-i în tăcere intervenţia. Aceasta se mărgini să ridice din umeri şi să schiţeze o grimasă de neputinţă. Prinţesa se îndreptă spre uşă, dar Gheorghi, exasperat, se repezi după ea.

- Mamă, încearcă să mă înţelegi!, spuse el vrednic de milă.

Ea îl împinse dispreţuitoare şi replică, scandând fiecare cuvânt ca şi cum ar fi dorit să şi le graveze în minte.

- Ţiganca şi bastarzii tăi vor primi o pensie care le va asigura o existenţă decentă, la adăpost de nevoi. Dar în viitor vei rupe orice relaţie cu această femeie.

- Mamă, Ana este o tovarăşă de viaţă blândă, afectuoasă şi atentă. M-a făcut fericit.

Gheorghi simţea că vorbele i se duc în vânt. Nu avea nici o şansă să trezească mamei sale sentimente mai bune. Rea, crudă, ea îl trata ca pe un puşti sau, mai rău, ca pe un servitor.

- Am spus ce-am avut de spus!

- Mamă, insistă băiatul. Ascultă-mă!...

Bătrâna ripostă pe un ton îngheţat.

- Am impresia că îndrăzneşti să mă împiedici să părăsesc această încăpere... îţi uiţi...

Privirile ei arzătoare exprimau o voinţă de neînfrânt.

Învins, Gheorghi se dădu la o parte.

Înainte să iasă, mama mai adăugă:

- Ţi-am găsit deja o pretendentă demnă de rangul tău. Frumoasă, bogată, de viţă nobilă. Alexandra, fata contesei Zarnekau şi a ducelui Konstantin de Oldenburg, rudă prin alianţă cu familia imperială. O cunoşti?

- Nu-mi amintesc dacă am întâlnit-o.

- Cu-atât mai bine! Vei avea o surpriză agreabilă atunci când îţi va fi prezentată.

- Prezentată?

-Acesta-i termenul. Fata asta, în ciuda ilustrei ei ascendenţe, este sub poziţia ta socială. Aş fi putut să te căsătoresc cu o mare-ducesă sau cu fata unui prinţ domnitor. Din nefericire, escapada ta cu golanca te-a discreditat în ochii familiilor regale şi princiare. Alexandra va fi purgatoriul tău. Ea va şterge petele ce-ţi murdăresc reputaţia. Mai târziu, nimic nu te va împiedica să divorţezi ca să te căsătoreşti cu o prinţesă de sânge regal.

- Te-ai gândit la toate, mamă, spuse prinţul pe un ton slab.

- Exact! M-am gândit mult la viitorul tău!

Apoi ieşi, dreaptă şi mândră ca o ţarină...

O ţarină fară coroană...

Gheorghi rămase interzis. Mama lăsase în urmă efluviile unui parfum franţuzesc.

Înainte să părăsească biblioteca în urma prinţesei, domnişoara Şebeco se adresă lui Gheorghi surâzând.

- Mama dumneavoastră, Gheorghi Alexandrovici, este o femeie de excepţie. Efectiv, s-a gândit la toate. Acest palat va fi la dispoziţia dumneavoastră după căsătoria cu Alexandra Zarnekau. Această tânără este bogată, foarte bogată. Nu o să mai aveţi probleme financiare.

- Opulenţa averii ei nu mă interesează deloc. Mama nu are de ce să-i invidieze pe nababii din Rusia. Averea ei este imensă.

Gheorghi era prea tulburat ca să remarce expresia bizară care pluti o clipă pe chipul domnişoarei Şebeco.

- Da, aveţi dreptate, Gheorghi Alexandrovici. Aveţi dreptate.

Şi ieşi la rândul ei.

*

* *

În zilele ce urmară, Gheorghi îndură cele mai rele chinuri de ordin moral. Pe de o

parte, era supus presiunii creditorilor săi, violenţi şi insolenţi, pe de altă parte îl presa ultimatumul dat de mama sa, care-i respingea până şi cea mai măruntă concesie, iar el nu avea de gând să ajungă la o ruptură cu Ana. Se temea de viitor. Putea oare să se adapteze condiţiilor din ce în ce mai dure de viaţă? Epuizase toate sursele de venit. Toate creditele. Ce-i drept, ofiţerii luaseră obiceiul să cotizeze ca să plătească datoriile camarazilor lor incapabili să le achite. Dar el, prinţul Iurievski, fiul ţarului, putea oare să se coboare până acolo încât să ceară ajutorul tovarăşilor lui de regiment? Majoritatea nu dispuneau decât de solda ce-o primeau. Să-şi recunoască înfrângerea ar fi avut semnificaţia unei ruşini de neşters.

Când se întoarse acasă, anticipând că urma să trăiască o adevărată mortificare găsind-o pe Ana şi pe copii în mijlocul camerelor golite, când deschise uşa, se opri surprins pe pragul acesteia. Curcubeul părea să fi ales drept locaş pământesc locuinţa lor. Pe pereţi, un adevărat dezmăţ de culori vii, strălucitoare, şaluri, basmale, bandane pe care ţiganii le rulează de obicei în jurul capului sau al mijlocului, fuste imense desfăşurate ca nişte evantaie sau coroane. Razele soarelui pătrundeau prin ferestre îmbrăţişând fantastica policromie.

În salon, Ana îl aştepta zâmbitoare, intuind dinainte efectul frumoasei surprize pe care i-o făcuse soţului. Îşi ţinea mâinile încrucişate pe deasupra pieptului. La apariţia lui Gheorghi, îşi întinse braţele spre el, deschise mâinile şi dădu drumul pe podeaua acoperită cu şaluri unei ploi de ruble. Ana profitase de prilejul că Şişikin şi trupa lui se-ntorseseră la Sankt-Petersburg ca să le ceară ajutorul. Dezamăgiţi de nenorocul fetei, aceştia îi dăruiseră diferite obiecte ca să mobileze goliciunea casei şi chiar cotizaseră cu bani ca să refacă oarecum finanţele familiei. Dotată cu un simţ artistic înnăscut, ea înscenase o adevărată feerie, ca să mai destindă puţin mintea chinuită a bărbatului ei. Aurul împrăştiat pe curcubeul de pe podea nu era decât o picătură în oceanul lor de datorii.

Gheorghi fu atât de impresionat de spectacolul înduioşător, încât alergă spre Ana, o îmbrăţişă şi izbucni în plâns. Capul i se zguduia ascuns în cascada de păr negru al femeii, satinat şi plăcut mirositor. Înţelese că Ana nu ar fi ezitat să se supună celor mai dure sacrificii ca să-l încurajeze şi susţină.

Apăsat de mustrări - căci începuse deja să se gândească la ideea unei despărţiri -, prinţul vărsa lacrimi de slăbiciune.

Îşi ridică fruntea şi o privi plin de o iubire nesfârşită.

- Nu găsesc cuvinte ca să exprim ceea ce simt acum! Ai făcut adevărate minuni! Dintr-o mişcare a baghetei magice ai transformat resturile cuibului nostru într-un paradis... Te iubesc, Ana! Eşti singura femeie pe care am iubit-o vreodată...

Noaptea, făcu dragoste însufleţit de frică. Frica să nu o piardă.

*

* *

Două zile de chinuri morale îi sfâşiară sufletul. Crizele lăcrămoase şi rezolvările eroice se succedau, aruncându-l în abisul mâhnirii. După o ultimă noapte de iubire disperată, îşi părăsi casa fără să o avertizeze pe Ana de trădare. Nu găsi curajul să-şi mărturisească laşitatea.

Reveni la palatul de marmură roz şi anunţă că renunţase. Prinţesa hotărî să-l trimită la Nisa, considerând că o despărţire brutală ar fi de preferat unei lungi crize presărate cu autoacuzaţii, care ar fi implicat în plus şi riscul unei recăderi a fiului ei sub influenţa golancei. Înainte de plecare, vârstnica doamnă îl obligă să-i scrie o epistolă Anei, în care să-i spună că pleacă în Franţa ca să-şi rezolve cât mai repede problemele financiare, fondurile Iurievski fiind depuse la o bancă pariziană. De cum îşi va fi rezolvat treburile, se va întoarce degrabă la Sankt-Petersburg.

Ana acceptă aceste explicaţii aparent plauzibile. Se miră puţin de această călătorie cam în pripă, dar nu se nelinişti prea mult, căci nevoia impune legi atât prinţilor, cât şi celor mai umili dintre muritori. Cum să-şi închipuie că Gheorghi - soţ şi tată model - o părăsise în chip laş.

La Nisa, Gheorghi o întâlni pe Alexandra Zarnekau, o foarte frumoasă tânără, care poate că l-ar fi făcut fericit dacă amintirea Anei nu l-ar fi obsedat. Afacerea căsătoriei fu rapid pusă la punct în toate detaliile. Deja, prinţesa Dolgoruki şi contesa Zarnekau stabiliseră condiţiile financiare ale acestei uniuni.

Pentru Gheorghi, această alianţă matrimonială nu avea absolut nici o atractivitate. Mai întâi, logodnica lui - născută dintr-un mariaj morganatic, deşi legitim - purta numele mamei sale. La fel ca şi Gheorghi, ea era înfierată cu pecetea unei origini îndoielnice.

Absenţa lui Gheorghi de la Sankt-Petersburg se prelungea. Ana intră la idei, cu-atât mai mult cu cât începuse să se facă zarvă în jurul apropiatei căsătorii a prinţului. Pătimaşă, căci sângele ţigănesc ce-i curgea în vene o inflama repede, luă hotărârea să se ducă la Nisa şi, cu prilejul ceremoniei nupţiale, să-şi facă o intrare răsunătoare în biserică, jucând rolul soţiei înşelate şi înfăţişându-şi copiii în faţa altarului. Scandalul nu o speria. În mediul ei de provenienţă scenele violente erau obişnuite. Gelozia determina adeseori uciderea unui partener vinovat.

Un prieten al lui Gheorghi - trimis în secret de prinţesă - o sfătui pe Ana să nu se grăbească şi să ceară explicaţii însuşi ducelui de Oldenburg, care ar fi putut să o lămurească dacă zvonurile privind căsătoria se confirmau sau nu.

Ea se-nfăţişă la duce, care se găsea la Sankt-Petersburg. Binevoitor, acesta o asigură că bârfele nu aveau nici un fel de temei. Ca să calmeze neliniştea Anei, nobilul îşi dădu cuvântul de onoare că aşa stau lucrurile.

Infirmarea din partea ducelui o linişti pe fată, dar pentru că Gheorghi nu-i dădea nici un semn de viaţă, începu din nou să construiască cele mai negre ipoteze.

Întreaga înaltă societate rusă urmărea cu interes peripeţiile acestui caz plin de suspans, care opunea pe de o parte puternicele clanuri Iurievski şi Oldenburg, iar pe de alta o sărmană ţigancă, lipsită de orice fel de mijloace de apărare.

Prinţul Voronţov, care ştia dedesubturile intrigii savant înnodate, îşi întâlni la Iaht Club prietenul, nimeni altul decât ducele de Oldenburg.

- Tocmai ţi-ai angajat cuvântul de onoare, dragă Konstantin, deşi ştiai prea bine că mariajul secret va fi celebrat chiar în aceeaşi zi.

Ducele făcu un gest de lehamite, râzând cu cinism.

- Da, dar mi l-am dat unei golance fară importanţă. De când îşi respectă ţiganii angajamentele? O gaşcă de hoţi!

*

* *

Fără para chioară, debusolată, lovită de disperare, Ana află că Gheorghi se căsătorise la Nisa, fiind chiar îndrăgostit de soţia lui, iar deruta sa financiară devenise doar o amintire.

Bolnavă de durere, ea primi vizita avocatului Golovin care, în numele prinţesei Iurievski-Dolgoruki, îi transmitea un mesaj imperativ: interdicţia expresă de a-l întâlni în viitor pe prinţul Gheorghi Iurievski sau de a-i înfăţişa copiii. În plus, îi era cu totul interzis să mai urce vreodată pe scenă. Dacă accepta aceste condiţii, avea să primească o pensie alimentară de opt mii de ruble pe an. Dacă nu, avea să fie exilată de la Sankt-Petersburg. Fireşte, şi alte măsuri urmau să fie luate dacă refuza să se supună.

Ana cunoştea reputaţia prinţesei Iurievski, care n-ar fi ezitat să-şi pună în aplicare ameninţările. Cu moartea în suflet, ea semnă documentele ce-i fuseseră înfăţişate de avocat. Cel puţin, copiii ei vor avea existenţa asigurată. Ana rămase singură. Vălul de uitare îi acoperi încetişor aventura. Posteritatea îi fu ignorată. La Sankt-Petersburg, bastarzii nobili abundau şi se pierdeau în masa populaţiei anonime.

XIII

Prinţesa era mulţumită pentru că, în cele din urmă, fiul se supusese voinţei sale. Gheorghi căsătorit, mai rămâneau Olga şi Caterina. Trebuia să le caute soţi demni de statutul lor de prinţese legitime. Bogăţia candidaţilor rămânea principalul criteriu al alegerii sale, deoarece dorea să se degreveze de obligaţia de a-şi înzestra fetele cu o dotă. Suplimentul oferit de ţarul Nikolai II îi echilibrase de bine de rău bugetul. Ea plăti în parte datoriile lui Gheorghi. Ducele de Oldenburg acoperi restul.

Potrivit promisiunii ei, prinţesa pusese la dispoziţia tânărului cuplu palatul de marmură roz. În acest fel compensă cele două milioane pe care le datora fiului.

Iar acum, în sfârşit, putea să se aşeze la masa de joc, eliberată de grijile casei.

Înainte să plece cu trăsura la Monte-Carlo, aristocrata zăbovi puţin în faţa oglinzii. După asasinarea lui Alexandru, ea renunţase la orice pretenţie de cochetărie. Imaginea reflectată de suprafaţa şlefuită o îngrozi. Ea văzu doar fantoma Katiei. Mai rău decât atât: mumia Katiei. Svelta, inocenta, minunata Katia devenise un monstru. Îşi neglijase trupul şi chipul. Corpul îi era uscat la fel ca sufletul, chipul ridat devenise de nerecunoscut. O grimasă grotescă săpa brazde în colţurile gurii cu buze mici, violacee, pieptul îi era aplatizat, sânii îi atârnau, pântecul îi era lăsat, obrajii erau veştejiţi - toate acestea o dezgustară şi-i smulseră lacrimi. Bărbia flască îi dădea înfăţişarea unei iguane.

Dar n-avu răgazul să se-nduioşeze de propria ei decădere, căci sunetul clopoţelului din orologiul Ludovic XV îi aminti că trebuia să plece la Monte-Carlo. Amărăciunea i se stinse. Nerăbdătoare să înfrunte hazardul, ea tremura de emoţie. Frisoanele îi făcură pielea de găină, de parcă ar fi fost aşteptată de un amant adorat. O stare de agitaţie care semăna cu frenezia sexuală...

*

* *

Căsătoria nu prea părea să-i convină lui Gheorghi Iurievski.

Uniunile matrimoniale puse la cale de prinţesă eşuară aidoma balenelor bolnave pe nisipul plajelor.

Maria Dolgoruki, care îi trezise gelozia, ducea o viaţă ternă, mizerabilă, alături de soţul ei. Beţiv, prost, încrezut, Berg, acest conte de operetă, era un individ şters şi plictisitor. Prinţesa uitase de plângerile împotriva surorii ei, căci acum aceasta îi inspira mai degrabă milă. Maria se uscase ca o plantă ce nu mai fusese udată de mult.

Căsătoria lui Gheorghi scârţâia. După un început promiţător, lucrurile se stricară. Frumoasă, senzuală, fascinantă, Alexandra ştia să-şi facă fericit soţul şi să-l vindece de patima lui pentru Ana Masalskaia, se gândeau membrii familiei şi prietenii. Sub o aparenţă strălucitoare, tânăra prinţesă Iurievski ascundea o înclinaţie spre desfrâu şi lipsă de pudicitate. Cochetă, suficientă şi peste toate amorală, ea îşi schimba amanţii ca pe batiste. Rănit de infidelităţile ei, Gheorghi suferea în chinurile iadului, cu-atât mai mult cu cât o iubea sincer.

*

* *

Prinţesa aflase în cele din urmă un soţ pentru Olga. Un anumit conte de Meremberg, destul de bogat ca să accepte fata fără dotă. Dar căsătoria avea să fie fericită? Semnul întrebării îşi avea rostul. În vârstă, sobru, serios, prea serios, contele ura petrecerile, spectacolele şi viaţa mondenă. În schimb, studia cu pasiune cerul şi stelele. Noapte de noapte, privea prin instrumente cerul. Îşi instalase observatoare astronomice în reşedinţa de la Sankt-Petersburg şi în casele de la ţară, mereu liniştite, pentru că nu primea niciodată prieteni şi refuza orice invitaţie ca să nu fie obligat să devină la rându-i gazdă. În timpul zilei dormea, ca să poată rezista noaptea, când studia stelele. Olga se odihnea în timpul nopţii. Din pricina acestei discordanţe între programele lor de viaţă, cei doi soţi nu se-ntâlneau aproape niciodată, în ciuda faptului

că împărţeau aceeaşi casă.

Prinţesa se gândea să o mărite şi pe Caterina, fiica mai mică, cu prinţul Alexandru Bariatinski. Bătrânul prinţ Bariatinski era omul cel mai bogat din Rusia. Cei din familia Bariatinski nu pretindeau dotă. Asta conta cel mai mult.

Dar proiectele matrimoniale nu ocupau în exclusivitate mintea prinţesei. Pentru ea, ruleta rămânea mereu pe primul plan.

Umbrele serii alungau ultimele zvâcniri roşietice ale soarelui, aflat la apus, atunci când prinţesa se urcă în trăsura care-o aştepta la scară. Ea îşi vânduse somptuosul echipaj *à la Daumont* şi se mulţumea acum cu unul de tip Victoria. Bătrânul vizitiu îmbrăcat ruseşte pocni caii, care nechezară, iar apoi porniră la trap. Epoca în care erau întreţinuţi numeroşi valeţi trecuse. Dar prinţesa avea încredere în viitor. Subvenţia financiară pe care Nikolai II i-o acordase şi şansa o puteau ajuta să ajungă din nou în vârf. O să arunce în aer banca şi milioanele ei ajunse în buzunarele celorlalţi jucători se vor întoarce la matcă. Câştiguri importante vor urma acestor prime victorii.

Echipajul Victoria înainta pe drumurile în serpentină de la Beaulieu atunci când landoul prinţesei Suvorova o depăşi în mare galop. Cei patru cai Orlov, cu coame bogate şi harnaşamente gri-metalic, înghiţeau spaţiul.

Prinţesa se-nverzi. Suvorova o umilea cu bună ştiinţă. Când se plimba cu trăsura alături de ţarul Alexandru, nimeni n-ar fi îndrăznit să-i dubleze echipajul. Apoi se gândi că trăsurile Victoria erau mai numeroase pe Coasta de Azur şi că Suvorova o depăşise în viteză fără să ştie că ea, prinţesa Iurievski, se afla în acel landou. La Sankt-Petersburg nu ar fi fost posibilă confuzia, pentru că echipajele ţarului erau ştiute de toată lumea. Chiar şi-atunci când circula într-o micuţă *drojki* oamenii îi zăreau de departe uniforma şi încetineau goana cailor.

Prinţesa avu senzaţia subită că braţele împăratului Alexandru, soţul ei, îi atinseră talia...

În acea epocă, ea era atât de tânără, de frumoasă...

*

* *

În vreme ce echipajul cu blazon imperial traversa Piaţa Palatului de Iarnă, insinuându-se sub arcul monumental al clădirii Statului Major şi angajându-se pe Nevski Prospekt, Alexandru II, cu fruntea îngrijorată, vorbea Katiei despre planurile lui de viitor. Generalul Loris Melikov, învestit cu puteri dictatoriale, acceptase dificila responsabilitate de a pune bazele politicii liberale pe care imperialul său stăpân dorea să o impună, în ciuda opoziţiei ultraconservatorilor adunaţi în jurul ţareviciului, un tânăr influenţabil, posac, bănuitor, cu o inteligenţă medie, care confunda energia şi voinţa cu încăpăţânarea. Cei apropiaţi lui îi cultivau defectele ca să-i câştige încrederea şi ca să profite de poziţia acestuia, ca şi de prestigiul său.

Paradoxal, aceeaşi politică era urmată şi de nihilişti, care doreau să fie prelungită starea de asediu, adică opresiunea exercitată de autorităţi, opresiune ce hrănea nemulţumirea sporită a intelectualilor, a burgheziei în plină ascensiune, a masei de muncitori, ce devenea o forţă redutabilă. Doar ţelul îi deosebea de conservatori. Ei se opuneau evoluţiei, unei treceri fără zguduiri de la dictatură la un regim constituţional, ca să favorizeze revoluţia, atentatele, sângele vărsat, tulburările sociale.

Alexandru II înţelesese că politica sa era singura în măsură să asigure supravieţuirea monarhiei şi a instituţiilor încă sănătoase ale Rusiei.

Loris Melikov luase măsuri înţelepte ca să pună în practică principiile preconizate de ţar. El desfiinţase a Treia Secţie a Cancelariei Imperiale, adică poliţia secretă, care spiona poporul rus la toate nivelurile. Generalul propuse ţarului să facă public faptul că se căsătorise cu prinţesa Caterina Dolgoruki şi să-i confere acesteia coroana imperială. Evenimentul ar fi coincis cu proclamarea oficială a intrării în vigoare a Constituţiei. Îi sugeră ţarului să acorde micului prinţ Iurievski titlul şi prerogativele de prinţ moştenitor. Poporul rus avea să vadă cu entuziasm o ţarină şi un ţarevici cu sânge rusesc, după lungi şi adesea odioase domnii ale prinţeselor germane, ca să nu citǎm

decât exemplul Caterinei II, o nemţoaică pursânge devenită împărătească a întregii Rusii. Era o concepţie foarte îndrăzneaţă, care sub predecesorii lui Alexandru II ar fi atras autorului ei exilul pe viaţă în Siberia sau, mai rău, condamnarea la moarte.

Ţarul primi cu interes şi bucurie propunerea generalului, care urmărea exact linia propriilor lui gânduri.

*

* *

La palatul Anicikov, rezidenţa ţareviciului Alexandru, anunţul oficial al căsătoriei morganatice a împăratului avu un efect mai zgomotos decât cel al bombei explodate la Palatul de Iarnă cu câteva luni înainte. Toată gaşca ce-l antura pe moştenitorul tronului intră în panică. Contele Voronţov, contele Dmitri Tolstoi, prinţul Mescerski, panslavistul Katkov, ca şi Pobiedonoştev, apărătorul fanatic al absolutismului, înţeleseră că toate intrigile lor se prăbuşeau, dacă bănuielile pe care le nutreau aveau să se-mplinească. Se puseră de acord să-l prevină pe ţarevici cu privire la primejdiile care-l ameninţau. Îl sfătuiră să adopte o atitudine fermă şi să-l pună în gardă pe tatăl lui că nu numai că nu-i susţine gestul, dar că ar risca să provoace o schismă în sânul familiei imperiale.

Alexandru Alexandrovici, deşi receptiv la sugestiile partizanilor săi, nu avu curajul să-şi mustre tatăl. El primi cu moartea în suflet, dar fără să protesteze, ukazul imperial. În particular, soţia sa, Maria Feodorovna, aţâţată de anturajul ei, îl apostrofase cu violenţă:

- Presupun, Alexandru, că istoria Rusiei ar putea să-ţi ofere soluţii la crize politice aparent fără ieşire.

Alexandru îşi încruntă sprâncenele.

- Ce vrei să spui?
- Îmi amintesc de nebunia care l-a cuprins pe bunicul tău, ţarul Pavel.

Ţareviciul tremura de frică.

- Eşti nebună! Nebună de legat! Mă mir că-ndrăzneşti să propui asemenea infamii.
- Suntem doar noi în această încăpere. Nu ne aude nimeni.
- Zidurile au urechi!
- A Treia Secţie a fost desfiinţată.
- Atribuţiile ei au fost transmise Ministerului de Interne. Aceeaşi Janetă...

Maria Feodorovna îi arătă un dispreţ devastator.

- Femeile sunt mult mai curajoase decât voi, bărbaţii!
- Ce vrei să spui?
- Mă gândeam la Caterina II...
- Care şi-a ucis soţul!
- Mi-a venit în minte şi unchiul tău, Alexandru I...
- Paricidul!
- Raţiunea de stat scuză până şi cele mai abominabile crime.

Livid, ţareviciul şopti:

- Ascultă, Maria! Uită tot ce aveai de gând să-mi spui! Mă sfătuieşti să-mi ucid tatăl? Ce monstruozitate!
- E mai bine decât să-ţi pierzi tronul! Rişti să-ţi cedezi prerogativele fiului curvei imperiale.

-Taci! TACI!

Tremurând, ţareviciul părăsi încăperea trântind uşa.

- Laşul!, murmură Maria Feodorovna. Laşul! Aş fi putut să mă mărit cu frumosul Vladimir. Dar te-am ales pentru că tu erai ţareviciul. Şi pentru că voiam să devin ţarină. Dacă pierzi rangul de ţarevici, te las cu trista ta soartă de imbecil încăpăţânat. Dar n-o să-ţi permit să pierzi coroana. Pentru că această coroană a ta este şi coroana *mea*!

*

* *

La sfârşitul lunii, atunci când zilele se scurtaseră la Sankt-Petersburg, ţarul plecă la Livadia, unde primăvara este veşnică şi palmierii îşi clatină coroanele verzi în aerul călduţ şi parfumat.

Katia urcă pentru prima oară în trenul imperial şi primi onorurile militare, în calitatea ei de soţie a ţarului. Micul Gheorghi, Caterina şi Olga o urmau alături de guvernantele lor.

Pentru prinţesa Katia - remarcată cu mai bine de douăzeci de ani în urmă de ţar în cursul vizitei sale la Tieplovka - această călătorie se confunda cu realizarea unui mare vis. Aşteptările lungi şi penibile la Smolnîi, apoi la ea acasă, pe Cheiul Englezilor şi, în cele din urmă, în micul apartament de sub mansardele Palatului de Iarnă, îşi primeau în sfârşit recompensa. În curând va fi încoronată împărătească. Îşi imagina deja, euforică, somptuoasele ceremonii. Loris Melikov o asigurase de sprijinul şi devotamentul lui.

Contrar aparenţelor şi criticilor înveninate ale duşmanilor săi, generalul nu era un oportunist. Deţinea deja toate puterile unui prim-ministru. Ca şi stăpânul lui, acesta dorea sa creeze condiţiile pentru democraţie. Katia se identifica şi ea cu un pion important pe eşichierul politic. Un pion care trebuia - ca urmare a unui joc strâns - să fie transformat în regină.

Ca să o obişnuiască puţin cu noul rol ce-i fusese destinat, ţarul îi făcu o surpriză. El opri trenul la Moscova şi comunică autorităţilor locale - venite la gară ca să-l salute - voinţa sa de a vizita pe nepregătite Kremlinul. Guvernatorul, şeful poliţiei şi comandantul garnizoanei intrară în vrie. Trebuiau să alerteze într-un timp-record agenţii în civil şi trupe suficiente ca să asigure protecţia împăratului, care - toată lumea ştia - devenise ţinta preferată a anarhiştilor. Acest tur de forţă realizat îngădui ţarului să-şi satisfacă dorinţa. Înconjurată de o escortă putemică, caleaşca sa se angajă pe drumul care lega gara de Kremlin. Katia şi copiii admirau cu încântare soldaţii în frumoase uniforme şi cazacii cu căciuli înalte de astrahan, aliniaţi de-a lungul trotuarelor şi care-şi prezentau armele părintelui lor, împăratul.

Cu ochii albaştri larg deschişi, Katia privea acest oraş pe care-l străbătuse ultima oară alături de tatăl şi mama ei în landoul acestora, tras de cai năbădăioşi. Era crepusculul unei vieţi opulente, care-şi trăia ultimele zile de strălucire. Părinţii ei vânduseră palatul de la Moscova după ce lichidaseră cinci domenii, patruzeci de sate şi cincizeci de mii de suflete, fară a mai socoti femeile şi copiii. Apoi, se retraseseră la Tieplovka, refugiul lor final. Katia, pe-atunci în vârstă de opt ani, privea din când în când, pe furiş, chipul scăldat în lacrimi al mamei. Fruntea tatălui, întunecată, ridată, o impresiona cel mai mult, căci slăbiciunea sa, deşi mută, era mult mai patetică, mai violentă. Această durere interiorizată se traducea prin tresăriri involuntare ale muşchilor feţei sale aristocratice, răvăşită de vârstă şi de boala care avea să-l răpună doi ani mai târziu. Şi totuşi, Katia se bucura de această călătorie, căci adora Tieplovka, ajunsă supremul azil al celor din familia Dolgoruki. Tieplovka şi grădina ei înflorită şi parfumată, eleşteul ei împănat cu irişi de apă, câmpiile ei verzi deschise tuturor vânturilor, unde, în ciuda vârstei ei fragede, călărea în viteză, lipsindu-se de comoditatea unei şei, aşa cum se cade când e vorba de o adevărată Dolgoruki obişnuită încă din prima copilărie să se plimbe printre caii Orlov şi armăsarii pur sânge arabi. Casa de la Tieplovka nu era solemnă, rece, strivitoare prin somptuozitate, la fel ca alte palate smulse de creditorii nesătui aristocraţilor. Ea emana intimitate, o căldură prietenoasă şi o viaţă stranie prin vioiciune. În fiece clipă te puteai aştepta ca zânele şi piticii zâmbitori şi bărboşi să răsară din spatele coloanelor de marmură, din colţurile coridoarelor nesfârşite. Cele trei sute de încăperi ale casei, în bună parte nelocuite, ascundeau colţuri adesea necunoscute, pe care copiii le explorau cu o curiozitate niciodată satisfăcută. Tieplovka, draga ei Tieplovka, unde avea să-l cunoască pe împărat şi cea mai frumoasă poveste din viaţa ei. Nefericirile se pierdeau în ceţurile trecutului. Moscova, văzută cu ochii ei de fetiţă, părea imensă, cu străzile sale nesfârşite, cu casele şi bisericile ei înalte cât munţii. Dar de-atunci se scurseseră

douăzeci şi patru de ani. Douăzeci şi patru de secole, douăzeci şi patru de secunde. Amintirile dilatau sau scurtau timpul în funcţie de factori misterioşi, de neînţeles. Moscova de-acum, care se desfăşura în faţa privirilor ei de femeie matură, îşi recâştigase adevăratele proporţii. Deşi enormă, i se părea mai mică, cu casele şi bisericile mai puţin înalte, mai puţin superbe, mai puţin impresionante. Caleaşca traversa o stradă mai puţin cunoscută decât celelalte, dar care era chiar strada prinţesei. Ea revăzu palatul în care copilărise. Inima îi bătea mai repede. Îl recunoscu şi de fapt nu-l recunoscu, deoarece totul se schimbase, ca şi cum un geniu rău îl transformase. Nu a fost decât o privire rapidă, căci caleaşca imperială avansa în mare viteză. Avu totuşi răgazul să observe că fuseseră tăiaţi arborii ce ascundeau faţada somptuoasă de privirile trecătorilor. În faţa intrării principale, supraînălţată la capătul unei scări monumentale, staţionau numeroase trăsuri. Şi, deasupra înaltei uşi larg deschise, o pancartă cu litere mari, aurite, de un prost- gust ostentativ, striga fără voce:

GRAND HOTEL MOSCOVA
RESTAURANT

Katia simţi nevoia să plângă. Nu îndrăzni să arate copiilor palatul Dolgoruki, prăbuşit în vulgaritatea cea mai dezolantă. Păstră doar pentru ea şocul acestor triste reîntâlniri. Într-o zi va răscumpăra palatul şi-i va reda vechea splendoare patriciană. Împărăteasa Rusiei ar fi avut mijloacele ca să-şi satisfacă dorinţele.

Prin ferestrele caleştii imperiale defilau rapid edificii, biserici cu clopotniţe multicolore, magazine cu vitrine doldora de mărfuri. Circulaţia fusese interzisă pe tot parcursul cortegiului imperial.

Doar Krasnaia - Piaţa Roşie - îi surprinse pe copii prin vastele ei proporţii. Ei admirară biserica Vasili-Blajenîi şi acel *mixtura compositum*[18] de stiluri al său, care-i confereau o frumuseţe extravagantă şi care le aducea aminte de o jucărie fantastică. Ei văzură şi Gostinoi Dvor, acel minunat bazar care - după cum le explică ţarul - conţinea şase mii de magazine. Zidurile Kremlinului îşi înălţau spre cer crenelurile şi turnurile pe deasupra cărora zburau stoluri de corbi şi porumbei.

Atunci când echipajul ajunse în faţa porţii Sposkoi, care se deschidea spre Krasnaia, Katia avu surpriza să-i vadă pe reprezentanţii autorităţilor civile şi militare care aşteptau să-l salute pe ţar, aceiaşi care-l primiseră la gară. Oare când avuseseră timpul să dispună trupe pe traseu, apoi să o ia înaintea împăratului ca să-i prezinte onorurile la Kremlin? Că doar nu aveau aripi ca să zboare precum Dedal şi Icar.

Misterul va rămâne pe veci fără explicaţie.

Ţarul şi suita lui se descoperiră când trecură pe sub bolta Turnului Sfânt, obiect de veneraţie pentru toţi ruşii.

Generalii şi demnitarii acoperiţi cu aur o priveau pe furiş pe Katia, vădind o curiozitate avidă. Ecoul evenimentelor din Sankt-Petersburg ajunsese cu oarece întârziere la Moscova, care-şi păstra astfel o cvasiindependenţă invidioasă faţă de capitală. Romanul de dragoste dintre împărat şi prinţesa Katia Dolgoruki suscita comentarii piperate, dar deopotrivă şi o anumită mândrie. Katia era o moscovită, ca şi tatăl, ca şi toţi strămoşii ei. Nu uitau că un Dolgoruki pusese temeliile Moscovei. O Dolgoruki cucerise inima ţarului Alexandru II. La Sankt-Petersburg, care răpise primatul Moscovei, ea va primi coroana imperială. Şi, cine ştie?, poate că viitoarea ţarină va contribui la întoarcerea capitalei la Moscova, cel mai mare oraş din toată Rusia. Nobilii moscoviţi îi iertau relaţiile, nu foarte ortodoxe, cu ţarul, căci şi ei duceau o viaţă destrămată, având amante, numeroase aventuri extraconjugale, bastarzi şi legături extrem de echivoce. Loris Melikov vedea clar lucrurile. Rusia, cu excepţia capitalei, Sankt-Petersburg, urmărea cu o anumită simpatie şi cu admiraţie ascunsă ascensiunea Katiei, rusoaica.

Tânăra prinţesă privea cu emoţie interiorul Kremlinului, orăşel construit în mijlocul unui mare oraş. Orăşel care dăduse naştere oraşului mare.

Edificiile oficiale şi bisericile în stil bizantin distonau cu o construcţie în linii neoclasice, numită Palatul Nou, unde ţarul îşi conduse familia. Uţcară pe o scară şi

[18] Mixtum compositum, în latină în text, amestec (n.t).

pătrunseră într-o rotondă acoperită de o cupolă înaltă. Două galerii ce se ramificau conţineau Tezaurul Coroanei. Katia fu impresionată de strălucirea diamantelor, rubinelor, smaraldelor şi safirelor care irizau minuscule curcubee. Pietrele preţioase erau constelate în coroane, sceptre şi medalii ale imperiului. Splendori pe care mintea omenească abia de putea să şi le imagineze. Comoara reginei din Saba, a regelui David, a sultanului Saladin, a emirului Harun-al-Raşid păreau să se fi concentrat în această peşteră a minunilor.

Katia adora bijuteriile. În trecut, ea admirase bijuteriile pe care mama ei le purta cu mândrie înainte ca familia Dolgoruki să cadă pradă ruinei. Fata le pipăia, le mângâia, le lipea de piele, îşi apăsa buzele de feţele lor luminiscente. Aici, în galeriile Palatului Nou, pietrele preţioase se găseau într-o atât de mare cantitate, că provocau o senzaţie de saţietate, aproape de dezgust. Un fel de indigestie vizuală. Excesul, sub toate formele - de iubire, de bogăţie sau de sărăcie -, trezeşte mereu greaţa.

Ţarul îl luă pe micul Gheorghi de mână şi îi arătă o coroană compusă dintr-un mic dom de aur, peste care stătea un dom minuscul dominat de o cruce. Rubine, smaralde şi perle încrustau calota acoperită cu filigran şi mărginită la bază cu zibelină.

- Priveşte, fiule, una dintre cele mai vechi coroane purtate de strămoşul tău matern, Vladimir Monomahul. Ea i-a fost oferită de Alexandru Comnen, împăratul Bizanţului. Trebuie să te arăţi demn de Vladimir Monomahul. Uite şi sceptrul său.

Contele Tatişev, marele păzitor al tezaurului imperial, se apropie de ţar.

- Dacă Majestatea Voastră îmi îngăduie, aş putea să adaug, ca să îmbogăţesc cunoştinţele Alteţei sale Serenissime, prinţul Gheorghi, că acest sceptru este ornat cu trei sute şaizeci de diamante, trei sute şaizeci de rubine şi cincisprezece smaralde.

Demnitarii de faţă schimbară o privire complice. Ţarul îi amintea fiului său legitim înalta lui origine, deoarece îl pregătea, cel mai probabil, pentru un rol ce abia de se-ntrezărea.

Scena îi inspiră Katiei un sentiment de mândrie şi orgoliu. Fiul ei va fi viitorul ţar...

*

* *

La Livadia, anturajul împăratului fu stupefiat când i se dădu Katiei un mare apartament în palatul imperial. Epoca sejurului în vila Buiuk Serai intrase în istorie. Ascensiunea meteorică a tinerei prinţese îi dezorienta pe şambelani, maeştri de ceremonie şi secretari. Cuplu de nedespărţit, ţarul şi Katia se plimbau în trăsură, admirau marea, luau masa în doi, se bucurau de iubirea împărtăşită.

*

* *

Poliţia tocmai descoperise o tipografie clandestină şi mii de afişe purtând semnătura Comitetului Executiv al unui partid revoluţionar. Manifeste deja distribuite printre studenţi, muncitori şi intelectuali îi ridicau în slăvi pe martirii revoluţiei, asasinaţi de autorităţile ţariste şi cereau moartea ţarului şi a complicilor săi. O psihoză de violenţă, teamă şi moarte apăsa toate păturile sociale ale societăţii ruse.

Împăratul, hăituit de anarhişti şi conştient de primejdia ce-l ameninţa, redactă un testament în favoarea prinţesei Caterina Mihailovna Iurievski, potrivit căruia ea trebuia să primească un prim vărsământ de trei milioane de ruble. Şi alte vărsăminte urmau să fie făcute până la limita a treizeci de milioane. Asta ca o măsură de precauţie, deoarece soţia sa nu poseda nici un fel de avere personală. Ţarul nu-şi făcea în schimb nici un fel de iluzii în ceea ce privea comportamentul ţareviciului faţă de Katia, în caz că el ar fi fost asasinat. Chinuit de un rău presentiment, el decise să-şi pună fiul mai mare la curent cu treburile imperiului. Acesta fu convocat la Livadia. Încă de la sosirea sa acolo, Alexandru II avu o întrevedere cu generalul Loris Melikov.

- Sper că voi avea răgaz să-mi realizez planurile referitoare la prinţesa Iurievski

şi la copiii mei legitimi.

- Nu depinde decât de Majestatea Voastră ca această criză să fie rezolvată. În loc să amânaţi şase ani intrarea în vigoare a Constituţiei, ordonaţi publicarea ei imediată. Timpul lucrează în favoarea anarhiştilor. Răul este prea înrădăcinat ca să poată fi rezolvat ca urmare a câtorva represiuni poliţieneşti. Ne găsim în decembrie. De ce nu proclamaţi Constituţia la începutul anului viitor? Majestatea Voastră o să taie în acest fel aripile revoluţionarilor, care nu vor mai avea motive de revoltă.

Ţarul meditä îndelung.

- Argumentele tale sunt convingătoare. Vom reduce cei şase ani la trei luni. Ai timpul necesar ca să rezolvi toate problemele legate de această urgenţă?

- Bineînţeles, Majestate!

Katia trăia nopţi albe. Culcată alături de Alexandru, îl privea dormind pe ţar. Agitat de coşmaruri, acesta se întorcea şi se răsucea în pat gemând. Uneori, se trezea buimac, cu fruntea şi cu părul ude de sudoare. Katia îi mângâia chipul şi încerca să-l calmeze. Umbra morţii i se arăta deja. În vis...

*

* *

Ţareviciul şi soţia sa sosiră la Livadia. Alexandru Nikolaievici îşi primi fiul, fără martori, în cabinetul său de lucru.

- Ştiu că pot să contez pe loialitatea ta. Fac apel la conştiinţa şi la respectul tău pentru ultimele mele dorinţe.

Alexandru Alexandrovici îl asculta înţepenit, fără să ridice privirea.

- Îţi recomand solemn pe prinţesa Iurievski, soţia mea, pe Gheorghi, Olga şi Caterina, copiii mei născuţi din a doua căsătorie. O moarte violentă mă ameninţă din toate colţurile. Dacă o să dispar prematur, ţi-i încredinţez ţie. Generalul Rîleiev va fi tutorele copiilor mei. Caterina Mihailovna va avea ultimul cuvânt în ceea ce priveşte educaţia şi administrarea bunurilor acestora.

Ţareviciul se întrebă neliniştit dacă nu i se întindea o capcană. În puţine vorbe, promise - cu o căldură suspectă, ce se dorea convingătoare - că îi va proteja pe membrii noii familii imperiale.

Sosise la Livadia tremurând de frică. Crezuse că tatăl lui îl convoacă pentru a-l anunţa de pierderea drepturilor de moştenitor al tronului. După întrevedere, ieşi în grădină şi, cu faţa spre mare, inspiră uşurat o gură de aer proaspăt ca să-şi calmeze nervii. Temerile sale se dovediseră vane. Şi-ar fi luat orice fel de angajament ca să-şi salveze poziţia şi drepturile. În străfundul sufletului, îi ura pe Katia şi pe bastarzi, fructe ale unui adulter murdar. Tatăl lui se temea, asemenea şi el. Era o revelaţie pentru ţarevici, căci în ochii săi ţarul rămânea un zeu care putea să-l trăsnească doar privindu-l, aidoma lui Jupiter. Ciudat! împăratul se temea ca şi fiul lui, ca ultimul dintre muritori. Constatarea îl înveseli pe imbecil.

Soţia lui îi sugerase să-l asasineze pe ţar. Dar de ce să o facă? Nihiliştii îşi vor aroga astfel meritele.

Ţareviciul se-ntoar se la Sankt-Petersburg, deoarece atmosfera de la Livadia i se părea de nerespirat.

*

* *

Împăratul îşi prelungi sejurul la Livadia până în decembrie, când se hotărî să revină în capitală. Anturajul său îl sfătui să amâne întoarcerea. Poliţia, avertizată de un informator, dezamorsase o mină plasată sub calea ferată în gara din Losovaia. Bomba ar fi trebuit să explodeze la trecerea trenului imperial.

Pentru Alexandru şi tânăra lui soţie o dură trezire urmă fermecatei lor luni de miere. Eliberaţi de obligaţiile protocolului, aceştia profitaseră de ambianţa calmă şi

senină din Crimeea, atât de diferită de agitaţia ce tulbura marile oraşe. Se bucuraseră de prezenţa copiilor. Gheorghi, preferatul ţarului, i se urca pe genunchi şi se juca cu favoriţii săi, ceea ce-l umplea de încântare. Îl reţinea pe puşti chiar şi atunci când generalul Loris Melikov îi expunea rapoarte politice. Înainte să urce în caleaşca ce trebuia să-l ducă - pe el şi noua lui familie - la Sevastopol, acolo unde aştepta trenul, împăratul îşi umplu plămânii cu aerul călduţ încă al Crimeei şi aruncă o ultimă privire spre marea care reflecta razele soarelui apunând.

- Voi mai revedea oare vreodată aceste ţărmuri vrăjite, iubita mea soţie? Iarna care o să ne întâmpine pe când vom traversa cornişa Crimeei îmi inspiră gânduri foarte triste.

Katia îi luă mâna şi i-o strânse cu tandreţe.

- Dumnezeu o să te apere, ca întotdeauna, pentru că eşti un tată bun pentru copiii şi popoarele tale. Eşti sortit să construieşti fericirea Rusiei şi să pregăteşti un viitor luminos pentru dezmoşteniţii acestor pământuri. El o privi cu încântare. Era prima oară când îşi permitea să-i vorbească despre politică. Niciodată Katia nu se amestecase până atunci în afacerile de stat.

- Într-o zi o să am nevoie de sfaturile tale, perla mea! Ai un bun-simţ care adeseori lipseşte miniştrilor mei!

*

* *

Pe măsură ce trenul se-adâncea în profunzimile hibernale ale Rusiei septentrionale, starea de spirit a ţarului devenea din ce în ce mai sumbră. Avea palpitaţii la inimă, iar pulsul i se accelera. Presentimentele obscure care îl urmăreau de ceva timp se accentuau. Faţă de Katia afişa o falsă dezinvoltură, o siguranţă care de fapt îi lipsea, o veselie bine jucată, de paradă. De ce să o alarmeze, să o determine să trăiască şi ea spaimele ce-l terorizau pe el?

Cu o jumătate de oră înainte de sosirea la Moscova, trenul se opri la Colpino, unde era aşteptat de întreaga familie imperială. Alexandru Alexandrovici le dăduse ordin să se reunească pentru a le-o prezenta oficial pe Katia, în calitate de soţie morganatică. Era doar primul pas al unei ascensiuni care trebuia să o conducă spre tron. Iar ziua în care Constituţia va fi promulgată îi va aşeza coroana pe creştet Katiei. Acest dublu eveniment trebuia să facă obiectul unei sărbători naţionale.

Ţareviciul, în ciuda resentimentului său, îi întâmpină cu voie bună. Maria Feodorovna îi adresă felicitări Katiei, dar privirea ei rece îi dezvăluia adevărata opoziţie. Marii-duci şi marile- ducese îşi prezentară omagiile şi făcură gesturi de simpatie respectuoasă.

*

* *

La palatul Anicikov anturajul ţareviciului îşi manifesta mânia. Toţi aceşti partizani ai unui absolutism împins la extrem strigau cu glas indignat şi melodramatic:

- Rusia este pierdută!
- Abisul revoluţiei va înghiţi imperiul!
- Loris Melikov, acest şarlatan îmbrăcat în aur, l-a subjugat pe ţar prin intermediul curvei imperiale!
- Katia Dolgoruki este invenţia sa!
- Şi chiar amanta sa!
- Ticălosul! Pentru aceste infamii, Melikov a primit ca recompensă titlul de conte şi Ordinul Sfântul Andrei!
- Odată promulgată Constituţia, Rusia se va prăbuşi în haosul întreţinut de intelectualii stângişti, mizerabili, muncitori, studenţi anarhişti şi revoluţionari!

— Trebuie să închidem universităţile şi să-i trimitem pe studenţi, la familiile lor!

Pe deasupra acestor lamentaţii arţăgoase se ridica vocea tunătoare a lui Pobiedonosţev:

- Trebuie să mobilizăm armata şi să tragem asupra mulţimii imediat ce primele semne de tulburare populară vor fi semnalate! Să tragem! Să tragem! Să tragem! Să-i masacrăm pe revoluţionarii ce distrug Rusia! Doar ţareviciul ar putea să se opună mareei tot mai puternice a liberalismului mizerabil!

*

* *

La Palatul de lamă, un mare dineu reuni familia imperială. Ţarul o invită pe Katia să se aşeze în faţa lui - adică să ocupe poziţia împărătesei. De-acum înainte, ea nu va mai fi exilată între ducele de Oldenburg şi ducele de Leuchtenburg, loc pe care protocolul îl desemna soţiei morganatice a împăratului.

Deşi ţarul nu dezvăluise nimănui - decât lui Melikov - decizia de a acorda Katiei titlul de împărătească, întreg Sankt-Petersburgul îi ghicise intenţiile. Curtenii pretindeau a şti că, după încoronarea Katiei, ţarul ar abdica şi s-ar retrage în Franţa, pe Coasta de Azur. Se lansau pronosticuri şi pariuri pe seama viitorului prinţ moştenitor.

*

* *

Zvonuri neverificate izbucneau precum artificiile. Constituţia va fi publicată pe 2 martie, ziua aniversară a eliberării robilor, pe care ţarul o proclamase taman cu două decenii în urmă. Dar ziua de 2 martie nu aduse nici o schimbare, spre marea dezamăgire a opiniei publice liberale.

În zilele următoare, poliţia reuşi o lovitură de răsunet. Arestarea lui Jeliabov, în vârstă de douăzeci şi nouă de ani, anarhist înrăit, fanatic teoretician al asasinatului politic şi unul dintre şefii organizaţiei extremiste subversive „Voinţa populară". Complicii lui, Sofia Perovski - nobilă prin naştere-, militantă agresivă, care participase la mai multe atentate, chimistul Kibalcici, inginerul Grinievţki şi studentul Rîsakov, încă în libertate, erau căutaţi de poliţie, căci ei reprezentau nucleul dur al grupului terorist. Aceştia fabricau explozibili, organizau asasinate şi, asistaţi de vreo douăzeci de zelatori, executau persoanele alese să le-ndure răzbunarea. Loris Melikov îl informă pe ţar că anarhiştii pregăteau o serie de crime spectaculoase, destinate să dezorganizeze regimul imperial şi să semene panica în rândul opiniei publice. Generalul îl imploră pe ţar să semneze şi să promulge Constituţia, care ar fi făcut inutile şi odioase în ochii populaţiei de bine, sălbaticele asasinate.

La data de 12 martie, ţarul participă la slujba ce preceda deschiderea postului pascal, apoi - ceremonia sfârşită - se retrase în cabinetul său de lucru şi semnă actul constituţional, care trebuia promulgat lunea următoare. Generalul îşi sfătui stăpânul să nu mai asiste la sărbătorile publice înainte de oficializarea Constituţiei, pentru că nihiliştii anunţaseră o campanie de atentate care îi vizau pe liderii imperiului.

Parada gărzii, care trebuia să aibă loc în ziua de joi, ar fi putut oferi nihiliştilor ocazia să-l ucidă pe ţar pe traseul dintre Palatul de Iarnă şi câmpul de manevre.

- De ce m-aş feri să particip la paradă?, replică împăratul. Să fiu prizonier în propriul meu palat? Datoria de suveran implică riscuri pe care am obligaţia să le înfrunt. Moartea mea nu ar însemna şi dispariţia dinastiei.
- Majestate, nu pot decât să mă înclin în faţa suveranei voastre voinţe.
- Mihail Tanelovici, pregăteşte-te să organizezi sărbătorirea încoronării prinţesei Caterina Mihailovna şi pe cea a proclamării Constituţiei. După cum vezi, am ţinut seama de sugestiile tale.
- Sunt foarte fericit, Majestate! O să execut întocmai ordinele dumneavoastră!

Loris Melikov se retrase euforic.

După plecarea sa, ţarul urcă în apartamentul Katiei şi-i dădu radios noua veste.

- Este hotărât! Poimâine vei purta coroana de împărătească! Visul vieţii mele se va împlini! Îmi voi respecta până la capăt angajamentul!

O îmbrăţişă cu o dragoste nesfârşită.

- Astă-seară voi cina cu tine. Cheam-o pe Varvara Ignatievna! Ea merită să fie prima care va afla de ridicarea ta la rangul de împărătească.

Domnişoara Şebeco sosi în grabă şi-şi manifestă entuziasmul şi bucuria. Apoi, cobori vocea şi-l preveni confidenţial pe ţar:

- Majestatea Voastră, un zvon zboară din gură în gură. Ştiu că nu o să vi se pară potrivit...

Alexandru râse din toată inima.

- Katia, ascultă! Domnişoară „Eu ştiu tot“, te rog să vorbeşti!

- Majestatea Voastră, un fapt tulburător mi-a ajuns la cunoştinţă. Traseul pe care cortegiul imperial îl va urma mâine dimineaţă va fi schimbat ca să-i deruteze pe anarhişti, care pregătesc de multă vreme un nou atentat împotriva vieţii Majestăţii Voastre. Or, se pare că o persoană apropiată de familia imperială, care a aflat de modificarea programului, a avertizat un emisar al grupării „Voinţa populară".

Ţarul zâmbi.

- Doar pălăvrăgeli, Varvara Ignatievna! Ştiu că este acuzat marele-duce Constantin că ar profera idei avansate. Dar asta nu înseamnă că este în vreun fel amestecat. Ce interes ar avea ca să compromită promulgarea Constituţiei?

- Se pare că un personaj familiar palatului Anicikov este amestecat în această afacere.

- Ridicol! Conservatorii radicali de la Anicikov să fi căzut de acord cu anarhiştii? E absurd!

- Extremele se ating, Majestate. Anturajul ţareviciului vrea să împiedice cu orice preţ intrarea în vigoare a Constituţiei. Anarhiştii sunt gata de orice ca să atingă acelaşi obiectiv.

- E ridicol, Varvara Ignatievna! Îţi mulţumesc pentru avertisment. Dar mâine nu aş avea cum să nu fiu prezent. Dmitri, fiul favorit al marii-ducese Alexandra Iosipovna, îmi va fi prezentat în noua lui calitate de ofiţer-ordonanţă. Am promis marii-ducese că voi fi acolo.

O umbră de amărăciune strânse inima Katiei. Alexandra Iosipovna scrisese ţarului o lungă scrisoare plină de critici severe la adresa prinţesei Dolgoruki. Katia era revoltată. Pentru această femeie, care o ura, ţarul punea viaţa în primejdie. Adeseori, nu îşi înţelegea soţul.

Alarmată de informaţiile aduse de domnişoara Şebeco, ea îl imploră pe împărat să nu părăsească a doua zi palatul. Rugăminţile sale nu avură nici un rezultat.

- Să schimbăm subiectul!, spuse Alexandru. Hotărârea mea e definitivă. O partidă de cărţi nu te tentează?

*

* *

A doua zi dimineaţă, împăratul se trezi devreme, lucră împreună cu Loris Melikov, care îi raportă că în ajun dusese personal textul Constituţiei la Imprimeria Naţională. Tipografii vor lucra zi şi noapte pentru ca luni proclamaţia să fie distribuită peste tot în Rusia. Pe urmă, luă în grabă micul-dejun în compania soţiei sale. Deşi avea inima plină de amărăciune, Katia facu efortul ca să-şi mascheze angoasa şi teama. El o informă că după paradă o să ia ceaiul la marea-ducesă Caterina şi că, la trei ceasuri şi un sfert, se va întoarce la Palatul de Iarnă. Ţarul observă tristeţea de pe chipul Katiei.

- Dacă aş lipsi astăzi de la paradă, oamenii m-ar acuza de laşitate. Ţarul Rusiei nu este un laş! Chiar dacă primejdia este reală, trebuie să o înfrunt. După ce mă voi întoarce, ne vom plimba cu trăsura în Grădina de Vară. Să te îmbraci gros. Frigul muşcă vârtos.

Îi îmbrăţişă pe Katia şi pe copii, apoi plecă. Înainte să închidă uşa în urma-i, îi aruncă soţiei o privire încărcată de tandreţe. Katia nu avea să-i uite niciodată ochii,

care-i reflectau întreaga bunătate şi iubire.

Rămasă singură, Katia încercă să facă ceva pentru a-şi elibera mintea de frica ce-o paraliza. Se aşează la pian şi interpretă o polkă de Chopin, dar nu termină...

*

* *

Cupeul ţarului părăsi Palatul de Iarnă escortat de un detaşament de cazaci de gardă. La Şcoala de Echitaţie, Alexandru asistă la un carusel[19], urmat de o paradă militară. Satisfăcut de nivelul armonios de competenţă al trupelor sale, ţarul se-ntreţinu politicos cu ambasadorii şi cu personalităţile străine invitate la această ceremonie. Toată lumea remarcă buna lui stare de spirit, expresia de bucurie calmă ce-i lumina chipul.

În drum spre Palatul de Iarnă, făcu o haltă la marea-ducesă Caterina, unde bău o ceaşcă de ceai, ca să se încălzească după frigul îndurat în timpul paradei. Apoi, cortegiul imperial îşi schimbă drumul şi, în loc să o ia pe Nevski Prospekt şi pe Malaia Sadovaia, urmă Cheiul Caterina. Cu această modificare, hotărâtă în ajun, foarte puţină lume era la curent. Trăsura ţarului înainta cu viteză în timp ce cazacii o întovărăşeau în galop. Pe trotuarul acoperit cu o pătură de zăpadă un băiat ce purta un coş, doi soldaţi şi un tânăr cu un pachet priveau la cortegiul strălucitor. Soldaţii şi puştiul salutară. Tânărul aruncă pachetul spre trăsură. O puternică explozie mătură doi cazaci şi caii acestora şi făcu să zboare în ţăndări geamurile caselor din apropiere. Băiatul zăcea cu pântecul sfârtecat. Mari bălţi de sânge se-ntindeau pe solul îngheţat. Mulţimea atrasă de zgomot fu împrăştiată de poliţişti în civil. Oamenii îi huiduiră. Ţarul coborî din trăsura afectată de explozie şi se-ndreptă-compătimitor spre victime. Şeful gărzii personale se apropie de el şi-l întrebă tulburat:

- Majestatea Voastră este rănit?
- Prin mila Domnului, am scăpat şi de data asta!

Agresorul urla în timp ce poliţiştii îl legau.

- Să nu-i mulţumiţi lui Dumnezeu! Ziua nu s-a încheiat încă!

Un bărbat îmbrăcat cu un palton gri ieşi din mulţime, se îndreptă calm spre ţar şi aruncă o nouă bombă. Deflagraţia îi aruncă în aerul plin de fulgi albi pe cazacii sfârtecaţi şi caii acestora, transformaţi în carne vie. Trupul despicat al ţarului fu proiectat pe pavajul plin de sânge. Cu picioarele sfărâmate, cu uniforma ruptă, cu capul gol, acesta murmura cuvinte ininteligibile. Când cazacii supravieţuitori îl ridicară pe braţe, împăratul îşi pierdu cunoştinţa. Marele-duce Mihail sosi în grabă şi ordonă ca ţarul muribund să fie transportat la Palatul de Iarnă. Corpul şiroind de sânge fu pus pe o sanie. Echipajul, lamentabil încadrat de o escortă derizorie, îşi deschise drum prin mulţimea stupefiată. Oamenii se descopereau şi-şi făceau semnul crucii. Femeile plângeau. La Palatul de Iarnă domnea panica şi dezolarea. Partizanii ţareviciului afişau şi ei disperarea, dar sufletul lor era plin de bucurie.

Trupul ţarului fu adus în camera sa. Ţareviciul, soţia acestuia şi o parte a familiei imperiale, care se găseau la Sankt-Petersburg, se-nghesuiau în jurul patului pe care împăratul abia mai respira. La căpătâiul lui se aflau deja medicii Botkin şi Markus.

- Cât va mai supravieţui?, întrebă ţareviciul.
- Între un minut şi un sfert de oră.

Moştenitorul tronului sughiţă. Fratele lui, Vladimir şi unchiul său, marele-duce Mihail, îl îmbrăţişară. Arhiepiscopul palatului fu chemat ca să administreze ultimele sacramente.

*

[19] Carusel, termen tehnic, militar, prin care este desemnată o paradă de cavalerie (n.t).

* *

Katia tocmai alegea un compleu bej pentru plimbarea de după-amiază propusă de ţar atunci când uşa se deschise şi ordonanţa Vladimir Kozlovski dădu buzna înăuntru fară să se anunţe. Lacrimile îi curgeau pe obraji şi vocea îi vibra de emoţie.

- Alteţă Serenissimă, o mare durere a lovit Rusia! Majestatea Sa împăratul a fost victima unui atentat! Majestatea Sa este pe moarte! În camera sa!

Katia îl privea mută de groază. Cele mai negre presentimente ale ei se împliniseră. Nu va fi niciodată împărătească. Gândurile ei se-ndreptară apoi către ţar.

- Vreau să-l văd!

Urmată de ordonanţă, Katia ieşi şi alergă pe coridorul încă plin de cazacii - cu uniformele pline de sânge - care-l aduseseră pe ţar în apartamentul său. Ea intră în camera unde acesta agoniza, sub privirile ţareviciului şi ale familiei imperiale, sosiţi înaintea ei. Katia îngenunche, cu capul sprijinit de pieptul ţarului, care respira foarte slab. Femeia plângea, strângând mâna inertă a soţului ei.

Alexandru Alexandrovici o studia cu o mină încruntată. Tatăl lui va da ortul popii în câteva minute şi coroana îi va reveni de drept. Intrigile lui Loris Melikov eşuaseră. Gheorghi Iurievski nu va mai fi o ameninţare pentru tronul său.

Doctorul Botkin luă pulsul ţarului, apoi clătină din cap.

- Împăratul a încetat din viaţă!

O scânteie triumfătoare lumină pentru o clipă ochii Mariei Feodorovna. Ea nu se apropie de pat. Noua împărătească lăsă în grija curvei imperiale trista mulţumire de a îmbrăţişa singură trupul neînsufleţit al lui Alexandru II.

Marele-duce Mihail anunţă solemn:

- Împăratul a murit! Trăiască împăratul!

Toate persoanele care se aflau în încăpere repetară:

- Trăiască împăratul!

Noul ţar înclină din cap şi-şi curbă umerii de parcă o sarcină foarte grea ar fi început să-l apese. Apoi ieşi însoţit de toată lumea, cu excepţia Katiei şi a arhiepiscopului Rodestvenski, care rămase în picioare la căpătâiul celui mort.

Katia plângea. îl plângea pe Alexandru, îşi plângea visurile pierdute, viaţa ei ratată, viitorul său zdrobit, plângea coroana imperială care ar fi trebuit să-i aparţină ei...

*

* *

Piaţa Palatului de Iarnă era plină-ochi de lume, căci oamenii veniseră să audă ultimele veşti. Mulţimea fremăta aidoma unui imens organism cu sute de mii de capete. Atunci când pavilionul cu însemnele imperiale, care plutea deasupra enormului edificiu, fu coborât în bernă, oamenii înţeleseră că ţarul Alexandru II îşi trimisese sufletul la Domnul.

„Împăratul a murit! Trăiască împăratul!"

Clopotele bisericilor bătură la unison în toate colţurile imperiului, în semn de cinstire dedicată urcării pe tron a ţarului Alexandru III, fiul împăratului martir...

*

* *

La Palatul de Iarnă, pe un catafalc cu lumânări aprinse, trupul neînsufleţit al lui Alexandru Alexandrovici Romanov, cel care fusese împărat al Rusiei, fu expus spre vedere poporului. Acesta purta uniforma regimentului Preobrajenski, fără coroană pe creştet, fără sceptru între mâinile înţepenite şi fără decoraţii, potrivit dispoziţiilor sale testamentare. Mirosul de tămâie plutea în aerul amestecat cu parfumurile grele ale florilor. Demnitarii Curţii şi generalii făceau de gardă pe rând la căpătâiul celui

dispărut.

Katia fu autorizată să îngenuncheze din nou în faţa trupului fără viaţă al soţului său. Sora ei Maria şi generalul Rîleiev o susţineau, căci abia de putea să meargă. Apoi se retrase în apartamentul ei, acolo unde aşteptă un semn de bunăvoinţă de la Alexandru III. Curtenii care se-ngrămădeau să o acopere cu omagii şi complimente înaintea morţii imperialului său bărbat, acum se-ndepărtau de ea de parcă ar fi suferit de lepră. Alături de Katia nu rămaseră decât Maria - exilată altădată la Kiev - şi domnişoara Şebeco. Chiar şi servitorii dăduseră bir cu fugiţii, ca să nu fie acuzaţi mai târziu că şi-ar fi manifestat devotamentul faţă de văduvă. Maria se ocupa de Gheorghi şi de micuţele lui surori, căci Katia, năucă, rămânea ore întregi ca încremenită, cu privirea pierdută în depărtare. Totul se prăbuşise în jurul ei. Viitorul ei şi al copiilor nu mai era decât un incert semn de întrebare. Domnişoara Şebeco, care îşi avea sursele ei de informaţie, îi aducea veşti din exterior.

Alexandru III declarase miniştrilor lui că va semna Constituţia, dar apoi, sub influenţa ultraconservatorilor şi îndeosebi a lui Pobiedonosţev, îşi schimbă hotărârea. Toate dosarele ce conţineau măsuri de liberalizare a vieţii politice şi sociale fură arse.

Katia asculta indiferentă inepuizabilul debit verbal al doamnei sale de companie. Pentru ea, lumea se sfârşise.

*

* *

După funeraliile lui Alexandru II, Katia primi vizita contelui Adlerberg, menţinut ministru al Curţii de către noul ţar. Acesta îi anunţă rezoluţia hotărâtă de stăpânul lui, care, conform testamentului şi scrisorii tatălui său defunct, promitea să-i asigure o susţinere financiară generoasă. În plus, i se trecea în proprietate palatul de marmură roz. În schimb, în douăzeci şi patru de ore trebuia să-şi strângă bagajele şi să părăsească împreună cu copiii săi Palatul de Iarnă, instalându- se în noua ei reşedinţă. Vizibil jenat de misiunea pe care o îndeplinea, contele adăugă că prezenţa prinţesei în capitală nu era dezirabilă în ochii ţarului. Ea era autorizată să se retragă în străinătate şi să se întoarcă în Rusia atunci când dorea, dar că era obligată să reducă la maximum durata călătoriilor ei la Sankt-Petersburg.

- Conte, răspunse ea cu demnitate, binevoiţi să comunicaţi Majestăţii Sale că mă voi supune voinţei sale şi că voi pleca în Franţa cât mai curând cu putinţă.
- Voi fi mereu în slujba Alteţei voastre Serenissime!
- Am luat act! Vă mulţumesc!, spuse ea sec.

Contele salută şi se retrase mergând cu spatele, onoruri ce i se cuveneau doar împărătesei.

Domnişoara Şebeco a fost tratată cu mai puţină politeţe. Ea primi ordinul de a părăsi teritoriul Rusiei...

*

* *

Toate aceste amintiri deszăgăzuite reînviau trecutul ce tocmai ţâşnise din subconştient. Imaginaţia Katiei construia scene extravagante. Ea se închipuia sub boltele Bisericii Adormirea Maicii Domnului, îngenuncheată la picioarele ţarului, nepotul ei, strălucind de bucurie, care îi aşeza pe cap coroana imperială. Ea se imagina alături de Alexandru în caleaşca aurită care traversa străzile Moscovei împodobite ca pentru o mare sărbătoare. Din mulţimea care se-nghesuia pe trotuare se înălţau tunete de aclamaţii...

Atunci când vehiculul se opri în faţa intrării de la cazinou, luminată a giorno, în urma unei sumedenii de echipaje ce-şi debarcau jucătorii îmbrăcaţi de seară, prinţesa tresări smulsă din visurile ei mincinoase.

Porţile unui nou vis însufleţitor, ale unui paradis terestru, se deschideau în faţa ei.

Prinţesa urcă tremurând scara de marmură tot repetând: „În seara asta voi arunca banca în aer! Voi goli casele şi mă voi întoarce la Nisa cu trăsura încărcată cu douăsprezece milioane de franci aur... Voi arunca în aer banca!... Da, da, aşa o să fac!”...

Ca hipnotizată, aristocrata se îndreptă spre ruletă fără să privească nici la dreapta, nici la stânga. Abia dacă băgă de seamă saluturile, răspunzându-le neglijent, ca şi cum aceste mărci ale respectului, dar şi ale curiozităţii, o lăsau indiferentă. Evita în chip voluntar întâlnirile cu oamenii pe care-i ştia.

Graba celor obişnuiţi să-i deschidă drum ca unui cap încoronat cu prilejul unei petreceri la Palatul de Iarnă i se părea ceva extrem de natural.

I se aşeză un scaun la masa verde, între doi jucători deja instalaţi - un marchiz englez şi o bogătană spaniolă -, care se-ntunecară, dar fără să îndrăznească a-i face mutre prinţesei, care-şi făcuse o reputaţie îngrozitoare. Se şoptea că vecinătatea cu ea aduce ghinion. Că un fel de blestem, asemănător unui nor translucid ca o meduză-lună, zbura împrejurul ei. Superstiţioşii înrăiţi credeau că disting ceva fluid, o formă neclară, cu contururi mişcătoare, ce dansa pe o muzică diabolică de neauzit de ceilalţi muritori, dar care nu scăpa auzului celor iniţiaţi.

Mizele ei - jetoane de culori diferite - păreau să exercite o influenţă ciudată asupra bilei, care făcea salturi nebuneşti în cercul ei imobil.

Bătrâna prinţesă câştiga. Câştiga joc după joc, cu o regularitate dezarmantă. Jucătorii urmau combinaţiile ei câştigătoare şi o imitau fără să ezite.

Excitată, cu ochii strălucind, cu bătrânele ei mâini tremurând, ea aduna jetoanele pe care grebla crupierului le împingea spre maiestuoasa ei persoană. Mormanele se-nmulţeau, urcau în înălţime, asemănătoare unor zgârie-nori în miniatură. Mercur, zeul păgân al tuturor împătimiţilor de risc, o apăra. Mai bine de două milioane de franci-aur se strânseseră în faţa ei, iar jetoanele continuau să aflueze cu un fel de zburdălnicie care friza limitele superstiţiei. Prinţesa câştiga gros. Până şi administratorii cazinoului se bucurau, deoarece perdanţii numeroşi, urmăriţi de un ghinion tenace, compromiteau reputaţia stabilimentului. Loviturile norocoase ale unor jucători, repetate din când în când, puteau să instituie o aură în jurul cazinoului. Jucătorii dezamăgiţi care ar fi fost tentaţi să-l părăsească aveau să revină în mare grabă.

Apoi, capricioasă ca o foarte frumoasă fetiţă care trece de la un curtezan la altul, şansa o părăsi pe prinţesă şi se răsuci spre alţi adulatori.

Milioanele prinţesei se topiră cu rapiditate, căci ea nu ştia să-şi pună frâu patimii, să-şi ridice câştigul şi să plece. Sub mătasea neagră a rochiei, genunchii i se ciocneau uşurel. Unghiile i se-nfigeau nervos în stofa verde, suficient de solidă ca să nu se rupă.

Noii câştigători, loviţi de o isterie veselă, îşi ascundeau mai bine sau mai prost sentimentele.

Aristocrata îşi pierdu câştigul, capitalul şi - ca să desăvârşească dezastrul - cei o sută de mii de franci împrumutaţi de la direcţia cazinoului. Învinsă, dar afişând o demnitate regală, ea părăsi câmpul de bătălie, după un Austerlitz care degenerase în Waterloo. În ciuda calmului său aparent, sufletul îi sângera.

La puţin timp după acest eşec, goli cu repeziciune două cupe de şampanie. Aceasta îi stimula şi mai mult imaginaţia.

XIV

La cazinou, prinţesa se scăldase în fericire. Fericire confundată cu expectativa ce i-ar schimba fundamental viaţa şi i-ar oferi într-un anumit fel satisfacţia de care moartea lui Alexandru o privase. Avusese coroana la îndemână. Prinţesa spera - împotriva oricărei gândiri logice - că linia Romanovilor izvorâtă din prinţese germane se va stinge, ca urmare a unei serii de atentate, boli, accidente de vânătoare, otrăviri şi că Gheorghi, fiul legitim al lui Alexandru II, va fi chemat să urce pe tronul strămoşilor lui.

Din nefericire, Loris Melikov, singurul ei sprijin important, murise după ce suferise

un exil umilitor. Dar mai existau şi alţi liberali care ar fi preferat să aşeze coroana pe capul unui fiu, rus autentic, al ţarului eliberator.

Când câştiga la masa verde, visurile ei îşi luau din nou zborul, ca şi cum porumbei albi ca zăpada s-ar fi ridicat spre înălţimile ameţitoare ale unui cer senin şi însorit. Atunci când pierdea, visurile i se stricau, optimismul o părăsea şi amărăciunea învenina tot ceea ce atingea.

Aristocrata se aşează la ruletă. Dorea să uite trecutul, să trăiască în prezent şi să şteargă viitorul propriilor ei preocupări. La început, ea câştigă destul de frumos, ceea ce-i spori doza de adrenalină de care trupul ei avea nevoie ca să-i crească tensiunea nervoasă, făcând-o să uite de oboseală şi pompându-i sânge în bătrânele ei vene. Pulsul îi bătea cu o forţă nouă. Asemenea mercurului unui termometru încălzit, optimismul ei creştea... creştea... creştea... Abia aştepta şansa ce avea să-i bată la uşă...

Până la urmă, eşecul o dovedi. Din grămada de bani câştigaţi nu mai rămăsese nimic. Până şi capitalul de pornire se stinsese văzând cu ochii. Direcţia cazinoului îi împrumută bani, căci douăzeci şi patru de ore mai târziu avea să-şi restituie datoria - până la ultima leţcaie —, expresie ce-i plăcea pentru că-i amintea de rubinele pe care Alexandru i le oferise la aniversările ei.

Domnişoara Şebeco se ocupa de obicei cu aceste lucruri, şi o făcea fără mare plăcere, căci fiecare mare sumă pe care o aducea la cazinou micşora averea şi aşa subţire a stăpânei sale. Cheltuielile deşănţate ale prinţesei găseau o contrapondere în avariţia crescândă a Varvarei Şebeco. Cu cât aceasta îmbătrânea,dorinţa de a-şi reduce propriile cheltuieli devenea cu-atât mai imperioasă. Ea punea deoparte din leafă, transformând în bani-gheaţă cadourile pe care prinţesa Iurievski i le oferea şi primea cu plăcere vechile rochii pe care aceasta le arunca. Întrucât găzduirea şi hrana îi erau asigurate gratuit, înclinaţia ei spre zgârcenie era uşor de satisfăcut.

Când prinţesa va fi ruinată — ceea ce nu va întârzia să se întâmple ea se va retrage, beneficiind de o mică avere ce-i va îngădui să trăiască decent până la sfârşitul zilelor. O singură idee nu-i dădea pace. Pentru că cheltuielile sale se vor reduce la minimum, cine va pune mâna pe bani după ce ea nu va mai fi? Sora ei, prinţesa, deja trecuse la cele veşnice. Pe măsură ce capitalul ei creştea, ea întrevedea cu plăcere anticipată ziua în care va izbuti să se scuture de jugul de confidentă - sau, mai degrabă, de servitoare de lux - la care stăpâna ei o condamnase. Căsătoriile care durează prea mult aduc uneori o saţietate pe care soţii o resimt cu o iritare crescândă. Frecvent, aceştia deschid ostilităţile sub forma unor hărţuieli cotidiene. După ce fusese prietena devotată a Caterinei Mihailovna în cursul deceniilor, domnişoara Şebeco atinsese acel grad de saturaţie pe care soţii ajung să şi-l arate reciproc.

Încărcată cu o nouă rezervă de bani şi energie, prinţesa se-ntoarse la ruletă. Şansa atâta vreme invocată refuză să-i răspundă la invitaţie. Cu gura uscată, cu respiraţia accelerată, ea privea disperată grebla crupierului care-i culegea mizele.

Atunci când banii îi scăzuseră la doar câteva mii de franci, ea părăsi masa. Era clar că ghinionul o urmărea. Îşi privi ceasul Bréguet montat cu diamante. Era miezul nopţii. În câteva ore, izbutise să piardă douăzeci şi nouă de mii de franci. Prinţesa simţi nevoia să-şi răcorească gâtlejul cu un pahar de şampanie, care i-ar fi reîmprospătat puterile. Căci se simţea obosită, ceea ce i se întâmpla rar la cazinou. Această stare depresivă se datora poate amintirilor triste care o invadaseră în timpul călătoriei de la Nisa la Monte-Carlo. Ea se-aşează la micuţa masă preferată, aproape ascunsă în spatele unui buchet de plante exotice. La cazinou, prinţesa detesta compania, căci aceasta o împiedica să se concentreze asupra jocului.

Directorul cazinoului îl conduse personal pe tânărul şi frumosul servitor, care înfăţişă prinţesei zâmbetul său cuceritor, deschidere senzuală a unui supeu stropit cu o sticlă de Dom Perignon şi compusă dintr-o singură farfurie cu caviar Beluga, care amintea de un talger cu perle negre. Directorul, care avea înfăţişarea şi manierele elegante ale unui lord, dar şi sufletul unui Cupidon care se amuză să lanseze săgeţi otrăvite cu viclenia unui intermediar, această din urmă trăsătură asigurându-i cadouri

substanţiale în bani, observase că bătrânele doamne bogate şi singure adorau apropierea adolescenţilor făcuţi încă şi mai seducători de costumul negru. Această apropiere începea în sala de restaurant şi continua în camerele de lux ale celebrului Hotel de Paris. Distinsul furnizor de carne proaspătă, atât pentru doamne, cât şi pentru domni, constatase cu perplexitate că prinţesa Iurievski făcea excepţie. Închisă ca o stridie, ea nu se gândea decât la proxima bătălie din preajma covorului verde şi, odată expediat supeul, ea se grăbea întotdeauna să se întoarcă în sala de joc. Directorul îşi urmărea cu perseverenţă strategia, gândind că-ntr-o bună zi vârstnica doamnă va deschide în fine ochii asupra lumii ce-o înconjura. Era sigur că în cele din urmă manevrele sale vor da roade. Cu cât doamnele rezistau în faţa acestor asalturi, cu atât căderea în capcană avea să-i aducă recompense sunătoare şi satisfăcătoare. Îndrăgostite la fel ca şi tovarăşele lor, acestea făceau nebunii pentru tinereii ce le inflamau simţurile cu o violenţă sporită de conştiinţa dureroasă că asemenea ultime lumini se vor stinge într-un viitor deloc îndepărtat.

Însetată, prinţesa goli două cupe de şampanie, dar excitaţia pricinuită de joc şi amărăciunea de a fi pierdut îi tăiaseră pofta de a se hrăni. Totuşi, ea se sforţă să înghită puţin caviar, felul său favorit de mâncare, atunci când atenţia îi fu atrasă de o conversaţie purtată în ruseşte la o masă învecinată, despărţită de a sa de peretele din plante exotice.

- Sărmanul Iurievski! În vreme ce el îşi instruieşte la cazarmă husarii, camaradul său Narîşkin face vizite galante la palatul de marmură roz. Alexandra Iurievski îl primeşte în văzul tuturor servitorilor, pe care apoi îi trimite pe la casele lor ca să rămână singură cu amantul ei.

- Iurievski nu-şi dă seama că nevastă-sa îl înşală?

- Nu ştiu dacă nu a aflat deja. Dar - conştient sau nu - îi plăteşte la rândul său infidelităţile. Acesta şi-a reluat, din ce în ce mai frecvent, vizitele clandestine la soţia lui, ţiganca.

- Iurievski este bigam? Iată o poveste grasă!

- Nu! Nu e vorba despre bigamie. Prima lui căsătorie nu a fost făcută decât în glumă, doar după obiceiurile ţigăneşti.

- Şi bătrâna prinţesă Iurievski nu are de gând să reacţioneze?

Prinţesa fu atât de şocată, atât de bulversată de veştile ce-i fură aduse la cunoştinţă în acest fel indirect, că nici nu sesiză termenul insultător de „bătrâna prinţesă".

- Credeam că Alexandra Iurievski îşi iubeşte soţul.

- Îl iubea, dar pe la începuturile căsniciei lor. N-aş putea să precizez dacă intriga amoroasă a Alexandrei şi a amantului ei Narîşkin înseamnă răzbunarea unei femei revoltate de aventurile extraconjugale ale bărbatului sau invers.

- Alexandra i-a dăruit un băiat prinţului.

- Exact! Botezat Alexandru, în onoarea bunicului său.

- Ţarul să fie cu-adevărat bunicul micuţului?

- Se şopteşte că băiatul este fructul iubirii pe care mama sa o poartă lui Narîşkin. Oricum ar fi, Iurievski este cel care iese în pierdere din toată această afacere. Din când în când, el cheltuieşte sume astronomice. Cursele de cai, ultima lui pasiune, îl costă şi ochii din cap.

- Poate că încearcă să uite de aceste nefericiri.

- Cu siguranţă că palatul de marmură roz nu-i poartă noroc. Tristă viaţă trebuie că duce Gheorghi Iurievski!

O a treia voce se-auzi intervenind:

- Se spune că se droghează.

- Asta-i noua modă!

- Hai să nu mai vorbim despre prinţul Gheorghi! Această căzătură umană nu merită decât mila! Hei, vii de la Roma?! Iată un subiect mult mai atrăgător. Ai întâlnit-o pe prinţesa Bichette Radziwill? Recepţiile pe care le organizează sunt magnifice!

- Mai puţin magnifice decât cele ale mamei acesteia, bătrâna contesă Maria Brannicka...

Vârstnica aristocrată nu manifesta nici un interes pentru petrecerile oferite de cele două poloneze. Ea ceru nota şi, extrem de febrilă, părăsi restaurantul. Bănuielile privitoare la paternitatea micului Alexandru îi treziră mânia. Ea o blestemă pe Alexandra Zarnekau, pe maică-sa şi pe bătrânul duce de Oldenburg. Ce nefericită inspiraţie avusese binecuvântând acest mariaj!... Micul Alexandru să fie un bastard, după cum se vorbea? Fiul lui Narîşkin să poarte numele de Iurievski? Să i se atribuie descendenţa neamului Dolgoruki fără să fie un adevărat Dolgoruki? Sau, cine ştie?, poate că s-a lăsat cuprinsă de o mânie nejustificată. Băiatul e cu siguranţă un Iurievski autentic şi nu un micuţ intrus, ieşit dintr-un ou de cuc depus în cuibul celor din familia Iurievski-Dolgoruki! Chiar dacă este un adevărat Iurievski, suspiciunea va pluti mereu asupra originilor sale. Prinţesa refuza şi alţi bastarzi în sânul familiei sale. Copiii ţigăncii îi erau de-ajuns. Gheorghi era obligat să divorţeze de Alexandra Zarnekau. Şi asta cât mai curând posibil.

*

* *

Gheorghi nu se-mpotrivi poruncilor materne şi obţinu rapid divorţul. Scandalul cauzat de această afacere îl obligă pe Narîşkin să demisioneze de la regimentul husarilor de gardă şi să se căsătorească cu Alexandra Zarnekau. Acesta îndrăgea intrigile amoroase, dar răbda cu greu căsătoria forţată cu bastarda legitimă a ducelui de Oldenburg. Cei din neamul Narîşkin erau prea mândri de vechea lor nobleţe, mai veche decât cea a Romanovilor, ca să accepte cu inima deschisă o mezalianţă. Ei adoptaseră deviza ducilor de Rohan: „Ţar nu pot, prinţ nu-ndrăznesc, deci sunt un Narîşkin!". După ce satisfăcuse toate legile onoarei şi îndeplini ceremonia nupţială, Narîşkin o lăsă pe Alexandra în mijlocul bisericii, în prezenţa asistenţei încremenite, ca să nu o mai revadă niciodată.

Bătrâna contesă Zarnekau primi ca pe un scuipat afrontul. Ea ceru ducelui de Oldenburg să pretindă satisfacţie pe calea armelor. Ducele ridică din umeri.

- Dar s-a căsătorit cu Alexandra. Onoarea este salvată. O voi sfătui pe fata ta...
- Care este şi a ta!

Ducele bodogăni posomorât:

- Legitimitatea mamei este întotdeauna dincolo de orice discuţie. În schimb, legitimitatea tatălui poate trezi bănuieli.

Această remarcă închise pliscul contesei, care aproape că se sufocă de furie.

- Voi recomanda fiicei tale - reluă bătrânul - să fie mai puţin aprinsă pe viitor, iar dacă natura ei este mai puternică decât prudenţa, atunci să-şi aleagă amanţii cu mai mult discernământ. Divorţul Alexandrei de Narîşkin fu pronunţat *stante pede*. În sfârşit liber, tânărul aristocrat se căsători cu fiica amiralului Makarov. În schimb, Alexandra nu mai află pretendenţi la mâna ei Trecutul îi era prea pătat ca să mai poată să-şi refacă viaţa. Bătrâna contesă Zarnekau ceru ca micuţul Alexandru să-i fie încredinţat, dar pe urmă renunţă la această pretenţie. Mama refuză să-şi mai revadă copilul, care fu transformat în minge de tenis, lovit când de o rachetă, când de cealaltă. Gheorghi se dezinteresa de el. În cele din urmă, puştiul fu trimis bunicii lui materne, prinţesa Iurievski, care îl păstră o perioadă scurtă lângă fustele ei. Deşi era bine-crescut, inteligent şi frumos, bănuielile o muşcau din nou pe aristocrată. Privirea băieţelului, ca de câine bătut, o impresiona, dar o şi enerva deopotrivă. În locul lui, îşi prefera de mii de ori adevăraţii câini, care îl şi luaseră de câteva ori în colţi pe copil.

Gelozia complica lucrurile. Depăşită de situaţie, prinţesa îl trimise la o şcoală în Anglia, dispreţuind sfaturile domnişoarei Şebeco, îndurerată de destinul lamentabil al micului prinţ, care totuşi purta numele de Iurievski.

*

* *

Anii zburau ca praful purtat de vânt. Maria, nefericita soră a prinţesei, muri după ce dusese o viaţă lipsită de bucurii, la Nisa, acolo unde soţul ei, contele de Berg, iute consolat, o depuse sub o modestă piatră de mormânt, având deasupra o cruce care purta drept singură inscripţie doar numele moartei. Prinţesa nu luă parte la cheltuielile funerare, invocând, ca să se scuze, propriile ei dificultăţi financiare. Pierderile la joc pe care le înregistra atinseseră o valoare colosală. Milioanele pe care le posedase se topeau precum zăpada în razele soarelui.

Maria o susţinuse şi încurajase după asasinarea ţarului Alexandru II, când nefericirea şi umilinţele o depăşiseră. O urmase la Nisa, atunci când văduva blestemată aproape că fusese expulzată de la Sankt-Petersburg. Maria ştiuse să găsească vorbele cele mai bune ca să o consoleze de fiecare dată când Katia îşi plângea măreţia pierdută. Sărmana Maria! Ea trăise într-un apartament micuţ la Nisa, alături de un bărbat avar, scârbos, mereu plângăcios, care îi imputa refuzul de a cere sprijinul sorei sale mai mari.

Prinţesa, care detesta privirile încruntate şi morocănoase ale contelui, putea acum, în sfârşit, să-i închidă uşa în nas fară să se mai teamă de reproşurile Mariei. De altfel, nu se duse niciodată să vadă mormântul mezinei. Sensibilitatea nu-i îngăduia o asemenea experienţă. Şocul emoţiilor prea puternice i-ar fi slăbit şi mai mult inima.

Fără să sufle un cuvânt stăpânei sale, domnişoara Şebeco se duse la cimitirul rusesc, unde fu neplăcut impresionată de starea mormântului, neglijat cu totul, de-a dreptul uitat. Efectele zgârceniei contelui şi ale egoismului prinţesei erau acolo, sub privirile ei dezamăgite. Rosti o scurtă rugăciune în faţa pietrei tombale, apoi părăsi fară zgomot cimitirul.

*

* *

Palatul de marmură roz rămăsese pustiu. După divorţ, Gheorghi îl părăsise fără urmă de regret. Viaţa de ofiţer îi displăcea. Îl legau amintiri mult prea triste de acel trecut. Ca urmare, îşi dădu demisia şi mai făcu o ultimă vizită Anei Masalskaia. O anunţă că avea de gând să părăsească Sankt-Petersburgul, căci atmosfera avidă de scandal a acestui oraş îl dezgustase. Dar mai exista şi o explicaţie de ordin material. Nu mai dispunea de venituri suficiente ca să ducă o viaţă decentă. Şi nu dorea să inspire mila sau dispreţul celorlalţi nobili. În Occident avea să se mulţumească a duce un trai modest, fără să mai trezească interesul bârfitorilor. Ana pricepu că nu putea face nimic care să-l reţină. Vechea dragoste a lui Gheorghi se răcise. În disperare de cauză, femeia îi vorbi despre copiii lor, care aveau nevoie de un tată iubitor, în stare să-i protejeze şi să le ofere o educaţie. Prinţul râse plin de amărăciune. Nu avea curajul să-şi asume obligaţiile care ar fi trebuit să-i revină.

Ana îşi aminti de bucuria pe care o resimţise când Gheorghi divorţase. Sperase că-şi vor relua existenţa în comun. Dar se înşelase amarnic. Nimic nu-l putea face să se răzgândească.

- De îndată ce-mi voi ameliora situaţia financiară, o să vă trimit bani. Eventual, o să vă chem la mine. La Paris nu o să ne ştie nimeni.

Însă Ana nu-şi făcea iluzii. Gheorghi era prea slab, prea copilăros ca să se complice cu întreţinerea unei familii. Trista experienţă a căsătoriei cu Alexandra Zarnekau îi distrusese şi bruma de moralitate pe care-o mai avea.

Părăsi fără umbră de regret Rusia. La fel ca evreul rătăcitor, se lăsă în braţele aventurii şi întâmplării. Vechii prieteni îi pierdură urma. În realitate, nimeni nu-l regreta.

- Nu era bun de nimic!, spuse prinţesa Dolgoruki cu năduf atunci când domnişoara Şebeco îi vorbi despre rătăcirile fiului de-a lungul şi de-a latul Europei. Un ratat! Un iremediabil ratat!

*

* *

Prinţesa Iurievski se hotărî să vândă palatul de marmură roz deoarece întreţinerea lui şi lefurile valeţilor se ridicau peste mijloacele ei financiare de moment. Bonusul pe care ţarul Nikolai i-l dăruise şi pe care-l primea cu regularitate abia de-i ajungea ca să ducă o viaţă demnă de rangul ei şi ca să-şi continue satisfacerea marii ei pasiuni: jocul.

Varvara Şebeco încerca din când în când să o descurajeze în a mai merge pe această cale.

- De ce să rupeţi ultima legătură care vă mai leagă de patrie? Vânzarea ar face o impresie proastă la Sankt-Petersburg. O să-l nemulţumiţi pe ţar. Aveţi copii, nepoţei. Palatul este un punct de legătură al întregii familii.

Prinţesa surâse dispreţuitoare.

- Familia? Care familie? Gheorghi străbate Europa ca un vagabond. Am auzit că e însoţit de o femeie de condiţie proastă. Se pare că bea şi că se droghează! Fetele nu mă iubesc. Olga îşi are propria ei viaţă. Nu o plâng deloc. Caterina cântă la pian, cântă şi dansează cât e ziua de lungă. Face toate astea ca să nu se plictisească. Iar despre nepoţi, să nu mai vorbim!

După o lungă şi grea tăcere, aristocrata îşi reluă cuvântul.

- Varvara, tu eşti mereu bine informată! Ce mai ştii despre Gheorghi?

Domnişoara Şebeco făcu un gest evaziv.

- Ştiu numai că şi-a ratat viaţa. Strivit de datorii, fuge de creditori...

Prinţesa îşi ridică braţele a disperare.

- Ce ruşine! Ar fi putut să se căsătorească cu o prinţesă de sânge regal!

Domnişoara Şebeco explodă.

- Ah, repetaţi până la tocire acelaşi refren! E cazul să uitaţi de visurile dumneavostră, Caterina Mihailovna! Fiţi mai realistă! Acceptaţi viaţa aşa cum este!

Prinţesa holbă ochii plină de revoltă. Era pentru prima oară când Varvara îndrăznea să-i vorbească pe un astfel de ton.

- Varvara Ignatievna, am impresia că vă depăşiţi plapuma! Cum să accept cu seninătate nenorocul care se agaţă de mine, care mă urmăreşte fără încetare! Sunt victima unui nefericit concurs de împrejurări!

Domnişoara Şebeco avu tentaţia să-i replice că împrejurările nu aveau nici o legătură cu patima ce-o lega nebuneşte de jocurile de noroc. Că risipise mai bine de patruzeci de milioane de ruble fără să dea un singur sfanţ copiilor. Varvara îşi dădu seama că sărise peste cal. Un duel verbal cu stăpâna nu ar conduce la nimic. încăpăţânată, aceasta se închise în propria carapace, care o proteja contra agresiunilor din exterior. Varvara dădu înapoi şi încercă o metodă mai dulce, apăsând pe coarda sentimentală.

- Iertaţi-mă, Caterina Mihailovna, n-am vrut să fiu dezagreabilă.

La rândul ei, prinţesa îşi mai potoli iritarea şi replică pe un ton aproape amical:

- Îţi apreciez interesul ce-l porţi copiilor mei. Doar că uneori exagerezi.

Un nou val de mânie o cuprinse pe domnişoara Şebeco, dar se stăpâni. Atacul ei fu mai catifelat - de astă-dată.

- Mă întrebaţi dacă mai ştiu ceva despre Gheorghi Alexandrovici?! Am primit de curând o scrisoare de la femeia care-l întovărăşeşte.

Prinţesa îşi atinse cu un gest mecanic colierul de perle. Îşi păstră calmul, dar nu mai reuşi să-şi stăpânească dispreţul.

- Ah! Femeia aceea!

- Ea îmi scria din partea lui Gheorghi Alexandrovici, care este prea mândru ca să se plângă. Fiul dumneavoastră este bolnav, Caterina Mihailovna. Foarte bolnav.

- Şi femeia asta îţi cerea bani...

- Ca să-l poată îngriji.

- Sau ca să-i bea?

- De ce sunteţi atât de neîncrezătoare?

- Pentru că ştiu ce aşteaptă de la mine! Bani şi iar bani! Dar nu sunt regina din

Saba! Am cheltuielile mele! Mari cheltuieli!

Furia prinţesei începuse să dea frâu liber energiei până atunci stăpânite.

- Şi mai ales încetează să-mi mai vorbeşti despre Gheorghi! Este clar? Ruşinea mă cotropeşte când mă gândesc ce fel de băiat am făcut! Un Dolgoruki! Şi fiul împăratului! A ruinat această frumoasă descendenţă! Un nevolnic care aruncă asupra celorlalţi responsabilitatea actelor sale! Un ratat! Un lamentabil ratat!

*

* *

La antipodul şovăitorului, apaticului şi slabului său frate, Olga ascundea în spatele înfăţişării ei de tânără fragilă o fermitate, o energie şi o voinţă cu totul abundente. În ajunul măritişului, Olga, deşi nu avea cine ştie ce înclinaţie către confidenţe, avu o discuţie mai curând deschisă cu Varvara Şebeco. Îşi încercase pentru ultima oară rochia de mireasă, care trebuia să fie încântătoare. O minune albă de mătase şi dantelă. Piese ale trusoului - de la Worth - zăceau întinse pe pat, pe fotolii, pe masa Louis XV, pe gheridoanele[20] cu partea superioară din marmură aurită, plină de fine vinişoare din purpură. Domnişoara Şebeco admira toate aceste minunăţii învăluită de un val de melancolie.

- Cred că sunteţi fericită, Olga Alexandrovna. Toate tinerele aşteaptă acest moment cu entuziasm. El ar trebui să însemne împlinirea celor mai dragi visuri.

Olga răspunse pe un ton impasibil:

- Cuvintele pe care mi le spuneţi, Varvara Ignatievna, îmi aduc aminte de textele din cărţile poştale de felicitare.

Surpriza şi mirarea îşi făcură apariţia pe chipul domnişoarei Şebeco.

- Nu am vrut să...

- Fericită? Nu sunt deloc! Eliberată? Mă simt eliberată! Sau mă aflu doar pe punctul de deveni liberă?!...

- Ce vreţi să spuneţi?

- Eliberată de atmosfera grea din această casă, care mă apasă ca o placă de plumb.

- Zău că nu vă înţeleg, Olga Alexandrovna!

- Şi totuşi ar trebui să mă înţelegeţi. Trăiţi de mulţi ani alături de mama mea. L-aţi cunoscut şi pe tatăl meu. Era atât de bun, de blând, de afectuos! Mă lua pe genunchi, îmi dezmierda părul şi mă strângea la piept. Pentru mine, era mai mult decât un Dumnezeu!

- Dar era ceva natural! Vă iubea aşa cum un tată îşi iubeşte fiica!

- Da, dar asta se-ntâmpla în vreme ce mama era - şi aşa e şi astăzi - de gheaţă! Aproape că nu existam pentru ea! Când ne aflam împreună cu ea, ne privea pe deasupra capetelor sau chiar de-a dreptul prin noi, de parcă am fi fost transparenţi! Ah, da, guvernantele, preceptorii, profesorii, maeştrii de dans, de muzică, de pictură, toţi aceştia s-au ocupat serios de noi! Hainele frumoase nu ne-au lipsit niciodată! Hrană am avut din belşug, la fel şi jucării! Atunci când ne vorbea - din an în paşte - vocea ei avea o sonoritate dură, mecanică! Atunci când tata a murit, ne-am pierdut şi bucuria de a şti că suntem iubiţi!

Domnişoara Şebeco îşi împreună mâinile ca şi cum ar fi cerut înţelegere.

- După violenta moarte a tatălui vostru, mama şi-a pierdut plăcerea să mai trăiască! S-a simţit pustiită! Nici eu n-am mai recunoscut-o!

- Şi de ce a trebuit să suportăm consecinţele disperării ei?

Domnişoara Şebeco îşi clătină capul.

- Ce-aş putea să vă răspund?

- Atunci când contele de Meremberg mi-a cerut mâna, m-am bucurat imens. Dar nu pentru că urma să mă mărit. De altfel, nu simt nici un fel de iubire pentru acest domn în vârstă, politicos, elegant şi agreabil. Dar datorită lui am şansa să părăsesc un

[20] Gheridon, măsuţă rotundă cu unul sau trei picioare (n.t.).

cămin mai rău decât o închisoare! Ştiu că această alianţă matrimonială îmi va fereca porţile Curţii. Conţii de Meremberg sunt rău văzuţi de către ţar. Sora viitorului meu soţ, contesa de Torby, este soţia morganatică a unui mare-duce obligat să se exileze la Londra. Despre ei se aude că ar fi evrei. Că strămoaşa lor, ducesa de Bade, ar fi avut o aventură cu un bancher israelit, pe nume Haber. Un soţ creştin încrucişat cu un evreu îmi repugnă mai puţin decât prelungirea vieţii mele sub acoperişul vilei Georges. Cei din familia Meremberg m-au primit fară dotă. Un gest pe care-l apreciez.

Olga avea dreptate. Nikolai II îşi exprimă deschis nemulţumirea atunci când află că o verişoară a sa avea să se mărite cu un Meremberg.

Olga îşi petrecea timpul între Londra şi Nisa. Însufleţită de o ranchiună tenace, ea nu mai trecu niciodată pragul casei în care locuia maică-sa.

Anii trecură monoton, se scurseră aidoma, fără suferinţe, dar şi fără acea căldură omenească ce face viaţa frumoasă şi demnă a fi dorită.

Olga de Meremberg dădu naştere unei fetiţe şi unui băieţel. Printr-o ciudată întâmplare, fata, care se numea tot Olga, ca şi mama ei, se-ndrăgosti de contele Loris Melikov, nepotul generalului ce fusese cel mai devotat partizan al Caterinei Iurievski-Dolgoruki şi care îi pregătise cu atâta zel încoronarea ca ţarină.

Cât de mică este uneori lumea...

*

* *

Caterina, sora mai mică, frumoasă, fragilă, vulnerabilă, delicată ca o statuetă de Tanagra, era tulburată de toate patimile, excesele şi contradicţiile sufletului slav. Veselă şi spirituală, ea cânta la pian şi interpreta vocal admirabil. Fără să fi urmat cursurile unei şcoli de balet, dansa ca o zână. Prinţesa asculta cu plăcere cântecele ruseşti şi franţuzeşti interpretate de Caterina. Dar în afara acestor relaţii superficiale, în marginea aptitudinilor artistice ale fetei, prinţesa uita frecvent de ea.

Copilăroasa Caterina căuta ca un căţeluş mângâierile în care tatăl era maestru şi care-i lipseau cumplit după moartea acestuia. Mai inteligentă decât Olga, ea înţelesese felul de a fi şi personalitatea mamei lor. Se resemnase să nu mai caute soarele pe cerul nocturn.

Încă adolescentă, ea se plimba odată singură în *tilbury*[21], pe Promenade des Anglais, atunci când o violentă trombă de vânt, care zburătăcise hârtii sfâşiate, ramuri, crenguţe şi frunze smulse, îi sperie calul, care, îngrozit, o luă la galop răsturnând călăreţi şi cai, semănând panică printre pietonii surprinşi de calea apucată de animalul agresiv. În acea clipă, un călăreţ mai stăpân pe sine decât ceilalţi se-agăţă de hăţurile calului dezlănţuit şi reuşi să-l stăpânească până ce acesta se opri din amocul ce-l cuprinsese. După ce-şi reveni niţeluş, Caterina îl privi cu recunoştinţă pe salvatorul ei. Un bărbat elegant, distins, seducător, în ciuda celor patruzeci de ani împliniţi, care călărea un pursânge englez, o salută surâzând. Frumuseţea şi farmecul tinerei îl izbiră pe erou.

- Sunt prinţul Bariatinski şi am fericirea să vă stau la dispoziţie. Nu sunteţi oare fiica prinţesei Iurievski? V-am zărit într-o zi alături de ea în landou. Pe-atunci eraţi însă doar un copil. Dar cât de fascinant!

Gheaţa fusese spartă.

Câteva zile mai târziu, Alexandru Bariatinski se-nfăţişă la vila Georges şi-i ceru prinţesei mâna fiicei sale. Cucerită de fermecătorul bărbat, care, în plus, purta şi un nume ilustru - cei din neamul Bariatinski erau cei mai bogaţi proprietari funciari din Rusia - prinţesa îşi dădu consimţământul. Avusese în sfârşit norocul să găsească un ginere demn de fiica ei şi de nobilul sânge al acesteia. Bariatinski, deveniţi celebri prin excentricităţile lor, aveau totuşi scuza bogăţiei, care iartă şi încurajează orice extravaganţă.

Căsătoria, oficiată la Roma, depăşi în splendoare cele mai magnifice petreceri ale

[21] Tilbury, din engl., trăsură trasă de cai, cupeu de două locuri uşor de manevrat (n.t.).

Renaşterii italiene. Bătrânul prinţ Bariatinski, reţinut la Sankt-Petersburg de o gută rebelă, trimise tinerei mirese o parură de diamante de o valoare fabuloasă. Soţul îi dărui o casetă plină cu bijuterii ce costaseră mai bine de douăzeci de milioane de ruble.

Caterina plutea pe deasupra norişorilor roz ai unei fericiri rezervate doar zeilor din Olimp. Ea regăsea în Alexandru Bariatinski dragostea unui soţ desăvârşit şi afecţiunea tatălui pe care-l pierduse. Prinţesa avu satisfacţia să nu cheltuiască un sfanţ pentru dota fiicei sale. Ginerele o rugă umil să accepte o diademă şi un colier de rubine ce aparţinuseră reginei Maria Antoaneta.

După acest debut promiţător, nori întunecaţi, încărcaţi de furtună, apărură la orizont. Ca şi prinţesa Iurievski, soacra lui, Alexandru Bariatinski era un jucător pătimaş, un mare băutor şi un desfrânat fără margini. Aristocrata şi prinţul se-ntâlniră adeseori la Monte-Carlo. În vreme ce prinţesa îşi cam economisea fondurile, Bariatinski dispunea de resurse nelimitate. Jocul nu era singura lui pasiune. Îi plăcea arta sub toate aspectele sale, dar îndeosebi baletul şi opera. Adesea, lipsea noaptea şi se-ntorcea acasă abia în zori, zdrobit de oboseală, cu ochii încercănaţi şi epuizat în urma bacanalelor. Organiza pentru prietenii lui - libertini care căutau plăcerea indiferent de avatarurile ei - banchete, baluri, petreceri monstruoase. Atunci când, după miezul nopţii, doamnele de proastă condiţie îşi lepădau voalurile şi fiesta degenera în orgie, Caterina se retrăgea discret în apartamentul ei şi plângea în tăcere. Dar, în ciuda amărăciunii trăite, ea nu-i arătă soţului nici cel mai mărunt semn de nemulţumire.

Gusturile prinţului evoluară. Acesta fu sedus de faimoasa Lina Cavaleri, care strălucea în lumea spectacolului ca o lună printre astre. Atracţia lui pentru Lina deveni atât de intensă, încât aproape că nu se mai putea desprinde de femeie. Şi-atunci, un clasic menaj în trei începu la palatul Bariatinski. În cursul turneelor Linei, prinţul şi soţia sa o urmau pretutindeni, împărţeau chiar acelaşi hotel şi uneori chiar aceeaşi cameră. Caterina era atât de îndrăgostită de prinţul ei fermecător, încât îi tolera toate nebuniile. Ca să-i placă acestuia, ajunsese chiar să se coafeze la fel ca Lina.

Erau văzuţi împreună la Nisa şi Paris, la Londra şi Viena, la Roma şi Sankt-Petersburg. Şi pentru că bătrânii prinţi Bariatinski se retraseseră la unul din imensele lor domenii din apropierea Moscovei, Alexandru transformase reşedinţa Bariatinski de la Sankt-Petersburg într-o casă a plăcerilor.

Informat despre excesele fiului, tatăl, depăşit, îi scrise o epistolă, ameninţându-1 că-i va retrage rentele dacă nu are de gând să se cuminţească. „Comportamentul tău nu este numai o insultă la adresa soţiei tale, ci şi o ruşine pentru familia ta. Fratele tău şi-a pierdut viaţa deoarece abuzurile i-au ruinat prematur sănătatea. Ai de gând să-l urmezi în mormânt?".

Alexandru îi răspunse că se dispensează de sfaturile sale şi-l rugă să nu se mai obosească să-i scrie.

Trioul părăsi Sankt-Petersburgul şi-şi reluă cursa nebună de-a lungul şi de-a latul Europei. Bătrânul prinţ se ţinu de cuvânt şi-l lăsă fără o leţcaie pe fiu, dar acesta afirmă că nu-i pasă de asemenea măsuri. Dar cum cheltuielile nesăbuite îl conduseră la capătul rezervelor, Alexandru Bariatinski făcu apel la bancheri, care se-nghesuiră să-l crediteze. Bătrânul prinţ, a cărui boală se agravase, trecu în lumea drepţilor, iar fiul moşteni enorma avere. Raţionament fără fisură.

La Wiesbaden, Caterina îl întâlni din întâmplare pe fratele ei. Aproape că nu-l recunoscu. Gheorghi devenise fantoma tânărului pe care-l văzuse ultima oară la nunta sa cu Alexandra Zarnekau. Slăbit, cu ochii lipsiţi de strălucire, cu obrajii supţi, cu trupul descărnat, cu mâinile transparente, rău îmbrăcat, acesta îi inspiră milă. O femeie mai în vârstă decât el, ştearsă, îmbrăcată fără gust, îl urma ca un câine. Caterina îi dădu fratelui toţi banii din geantă, dar şi un inel împodobit cu un mare smarald.

- Vinde-l! Face mulţi bani!

Gheorghi îi mulţumi cu umilinţă şi dispăru. Îi era ruşine să fie văzut de cumnatul său.

Caterina ar fi dorit să-i acorde un ajutor mai substanţial, dar Gheorghi refuzase să-i lase adresa. Se pare că nici nu dispunea de un domiciliu fix.

*
* *

Nici Gheorghi Iurievski, nici Alexandru Bariatinski nu bănuiau că moartea le dădea târcoale şi că zilele le erau numărate.

*
* *

Domnişoara „Eu ştiu tot“ îşi ţinea stăpâna la curent cu plimbările oarbe ale Caterinei Bariatinski.

- Încă un fiasco!, judecă plină de tristeţe prinţesa.

În ciuda vagabondajelor sale, Caterina găsise răgazul să nască doi micuţi prinţi Bariatinski. Cel mai mare văzu lumina zilei într-un tren special ce-i aducea pe părinţii lui de la Roma la Paris. Cel mic se născu într-o cameră de hotel.

*
* *

Prinţul Anatoli Dolgoruki şi soţia lui, Stefania, se instalară la Nisa într-un micuţ apartament aproape de piaţa Massena. Anatoli şi Katia erau singurii supravieţuitori ai liotei de copii ai prinţului şi prinţesei Mihail Dolgoruki. Acesta părăsise armata cu o pensie modestă şi cu venitul unui domeniu de proporţii mijlocii, dotă a soţiei sale. Cei doi ar fi realizat o economie importantă dacă ar fi cerut ospitalitate prinţesei Iurievski, care, după plecarea copiilor, trăia practic de una singură în frumoasa ei vilă cu patruzeci de camere. Însă Anatoli nu dorea să-şi jeneze sora, care se complăcea în relativa ei singurătate. Îmbătrânise şi Anatoli, dar soţia lui, cu mult mai tânără, se menţinea în formă.

O vizitară pe prinţesă, care îi primi cu o plăcere temperată. Cuplul remarcă absenţa unor tablouri şi tapiserii, dar nu făcu nici un comentariu. Schimbară îmbrăţişări şi complimente.

- Eşti minunată, Katia! Eşti la fel de frumoasă ca în epoca şederii tale pe Cheiul Englezilor!

- Stefania, tinereţea ta veşnică mă nelinişteşte! Şi tu, dragul meu, ai aerul unui ofiţer care abia a atins pragul celor patruzeci de ani!

Minciuni drăguţe, care nu păcăleau însă pe nimeni.

Aristocrata îi reţinu la prânz, cu toate că era nerăbdătoare să plece la Monte-Carlo.

- Îmi amintesc, Katia, de acea zi însorită când te-am văzut prima oară, la Livadia, zise Stefania. Farmecul tău strălucitor m-a impresionat. Venisem cu mama ca să cer o favoare ţarului. Tu mi-ai spus că doar Loris Melikov era în măsură să ne satisfacă cererea. Anatoli stătea lângă tine. Era atât de mândru, atât de seducător în uniforma lui de ofiţer al regimentului Preobrajenski, că m-am îndrăgostit pe loc de el. Nu-mi închipuiam că mai târziu aveam să devin soţia lui.

Prinţesa urmărea cu un aer amuzat, vag distrat, debitul verbal al Stefaniei. „O femeie de vârsta ei să vorbească despre iubire. E ridicol!".

- Avem o surpriză pentru tine, Katia!, spuse Anatoli.

De la moartea lui Alexandru, nimeni nu o mai numise Katia.

- Da? Despre ce este vorba?

Interesul său politicos disimula o indiferenţă totală.

- Am închiriat o lojă la operă. Vom fi foarte fericiţi să mergem împreună, la fel ca în timpurile bune.

Prinţesa se stabilise la Nisa de mai bine de douăzeci de ani, dar cu toate acestea

nu călcase niciodată pragul operei din oraş.

Ştefania reluă pe un ton hazliu:

- Baletul imperial rus în turneu oferă un spectacol de mare excepţie: „Spărgătorul de nuci" de Ceaikovski.

- În seara asta trebuie să mă întâlnesc cu nişte prieteni la Monte-Carlo.

Singurii ei prieteni erau cei de la masa verde.

- După spectacol putem să mergem împreună la Monte- Carlo.

Prinţesa dădu de înţeles că le face o concesie.

- Pentru voi, primesc această schimbare de program.

Echipajul Victoria îi conduse până la teatru. Anatoli îşi aminti de landoul tras de patru cai albi, ce atrăgeau toate privirile. Îl vânduse oare? La fel ca tablourile şi tapiseriile?

Avanscena îngădui prinţesei să-i vadă pe toţi membrii trupei de-aproape. Splendoarea baletului îi aminti câteva spectacole la care asistase împreună cu ţarul. Atunci când orchestra intona imnul imperial, frisoane îi făceau pielea de găină. Adâncită în gândurile ei, ea tresări când cortina coborî şi sala fu luminată pentru primul antract.

Uşa lojii se deschise şi Mihail Alexandrov, în frac şi încă machiat de scenă, intră cu un buchet bogat şi parfumat de trandafiri. Salută cu respect pe cei prezenţi şi oferi florile prinţesei.

- Alteţă Serenissimă, prinţul Anatoli a avut bunătatea să mă anunţe că veţi asista la acest spectacol. Eram nerăbdător să vă revăd, măcar pentru câteva minute.

Caterina Mihailovna îi mulţumi, plăcut surprinsă. Trecerea timpului accentuase asemănarea lui Mihail cu taică-său.

- Doream să vă dau o veste bună, spuse tânărul. Marii-duci Vladimir, Pavel şi Mihail au intervenit pe lângă Majestatea Sa ţarul ca să-l roage să-mi acorde numele şi titlul tatălui meu. Prinţul Anatoli a binevoit să-mi susţină cererea, în calitate de frate al tatălui meu.

Prinţesa se posomori. Avea impresia că i se întinsese o capcană.

Anatoli se-ntoarse spre soră-sa.

- Dragă Katia, contez mult pe influenţa ta asupra ţarului ca să-l convingi să satisfacă dreapta cerere a lui Mişa!

Caterina Mihailovna promise, în cele din urmă, că-i va scrie lui Nikolai în favoarea lui Mihail.

Dar nu făcu nimic în acest sens.

*

* *

Prinţesa îşi făcea baia matinală şi se întindea în apa caldă, mângâietoare ca degetele unui înger. Ea refuzase politicos invitaţia fratelui său de a lua masa împreună. Nu-i iertase faptul că îndrăznise să-i forţeze mâna. Ranchiuna o făcea să fie răutăcioasă. Ieşi din apă şi-şi încredinţă trupul fleşcăit unei maseuze puternice şi masive, cât o vacă de mare, care îi puse în mişcare sângele, malaxându-i muşchii atrofiaţi.

Domnişoara Şebeco, care avea grijă de corespondenţa princiară după plecarea lui Bourgoing, intră hotărâtă în încăpere. Chipul ei pământiu exprima consternare, iar mâna, în care ţinea o scrisoare, îi tremura.

- Ce s-a întâmplat, ai văzut o fantomă?, o întrebă prinţesa.

Domnişoara Şebeco îi răspunde abia înghiţindu-şi plânsul.

- Gheorghi Alexandrovici... micuţul nostru Gheorghi este pe moarte...

Prinţesa făcu semn maseuzei să-şi sfârşească treaba. O cameristă o acoperi cu un kimono de mătase.

- Ce-ai spus?

- Gheorghi Alexandrovici agonizează la spitalul din Vildungen. Iată scrisoarea pe care tocmai am primit-o şi care vă este adresată. Doriţi să vi-o citesc?

- Da, citeşte-o!

Cu o voce întretăiată de emoţie, bătrâna doamnă de companie începu lectura epistolei:

„Doamnă,

Vă scriu de la clinica din Vildungen, acolo unde fiul dumneavoastră este internat ca să urmeze un tratament impus de o gravă boală a ficatului. Aceeaşi afecţiune care l-a ucis şi pe fratele său vitreg, împăratul Alexandru III. În ciuda eforturilor întreprinse de medici, starea lui s-a înrăutăţit considerabil. Doctorul Schwendenman, care se ocupă în mod special de Gheorghi, m-a prevenit astăzi dimineaţă că ar putea să moară din clipă în clipă. Datorită îngrijirilor intensive, bolnavul este încă ţinut în viaţă.

Moralul lui Gheorghi este foarte scăzut. Creditorii au venit chiar şi la spital să-i ceară obiecte personale. Am vândut tot ce aveam - nu prea multe, căci şi eu sunt săracă - numai ca să-i împiedic să-i ia şi ultimul costum, pe care voiam să-l păstrez pentru toaleta mortuară. Puţinii bani pe care îi trimiteţi din când în când nu-i ajung nici pentru întreţinere, nici pentru plata asistenţei medicale. Zi şi noapte am vegheat la căpătâiul său. Vă implor, aveţi grijă de el, cu toate că - mă tem - este prea târziu. Nu semnez această scrisoare pentru că numele meu nu vă va spune nimic. Vă pot spune doar că am făcut totul ca să-l încurajez. Prezenţa dumneavoastră i-ar fi mai necesară decât a mea. V-am scris fără ca el să ştie. Gheorghi voia să rupă orice legătură cu dumneavoastră. Am considerat însă de datoria mea să vă previn, căci îi sunteţi mamă.

O prietenă devotată a fiului dumneavoastră”.

Prinţesa ascultă fără să întrerupă lectura scrisorii, apoi exclamă cu dispreţ şi iritare:

- Această epistolă nu-mi inspiră nici o încredere. O ţesătură de minciuni!

- Iertaţi-mă, Caterina Mihailovna, dar nu sunt de acord cu neîncrederea dumneavoastră. Ştim amândouă de mai multă vreme că fiul dumneavoastră este bolnav. Trebuie să răspundeţi acestei chemări.

- Bine! Trimite-1 pe La Tour! O să vadă el despre ce este vorba!

- Mă îndoiesc că se poate deplasa. După cum ştiţi, suferă de o formă gravă de reumatism şi abia dacă se mai mişcă.

- Şi-atunci îl plătesc degeaba? Ar fi trebuit să-l concediez de mult timp! Mâine dimineaţă va pleca la Vildungen!

*

* *

La Tour se execută. Patruzeci şi opt de ore mai târziu, el trimise o telegramă la Nisa. Anunţa că moartea prinţului Gheorghi se petrecuse chiar în dimineaţa zilei când acesta sosise la Vildungen şi cerea apoi instrucţiuni privind ceremonia funebră. În orele ce urmară, prinţesa îi porunci să îndeplinească formalităţile pentru îngroparea fiului ei în cimitirul local. Prinţesa nu se deplasă ca să asiste la funeralii. Lipsa de bani o împiedică să transporte rămăşiţele fiului ei în Rusia. Recent, pierduse sume mari la Monte-Carlo, iar renta fixată de ţarul Nikolai nu avea să-i parvină decât la sfârşitul lunii în curs.

Prinţul Anatoli, care se afla la Sankt-Petersburg, organiză pentru odihna sufletului celui dispărut, oficierea unui Recviem, chiar în Biserica Învierii, aflată în apropierea locului în care fusese asasinat ţarul Alexandru II. Serviciul religios, anunţat de presă, atrase o mulţime considerabilă şi numeroase personalităţi. Prinţul Gheorghi Alexandrovici Dolgoruki, atât de defăimat în timpul vieţii, primea după moarte toate onorurile datorate fiilor ţarului martir. Marele-duce Pavel asistă oficial la mesa funebră, în calitate de reprezentant personal al ţarului Nikolai. Absenţa contesei Zarnekau, fosta soţie a răposatului, fu aspru comentată.

O femeie şi o fetiţă, amândouă în doliu, îşi făcură drum prin asistenţă până în primul rând. Apariţia lor, deosebită, trezi interesul. Ana Masalskaia şi fiica ei,

îngenuncheate pe dalele de marmură, plângeau în tăcere. La sfârşitul slujbei, ţigăncile, cu capul plecat, cu chipul ascuns grijuliu în spatele voalului negru, părăsiră biserica de parcă ar fi fost nişte umbre.

Volodia Gladkin, gazetar la „Novoie Vremia“, scrise un reportaj despre acel eveniment, fără să uite să menţioneze prezenţa celor două ţigănci. Dar înainte să publice articolul, vru să afle ultimele veşti referitoare la fiul defunctului. Găsi adresa Anei Masalskaia şi descoperi un lucru surprinzător. La Kamena Ostrovski, acolo unde locuia, toată lumea o ştia şi o respecta. „Soţia“ prinţului Gheorghi trăia într-un mic apartament foarte curat, mobilat simplu şi împodobit cu şaluri viu colorate afişate peste tot. Ana Masalskaia păstrase casa în starea în care se găsea atunci când bărbatul ei o părăsise. Jurnalistul îşi imaginase o casă prost întreţinută, murdară şi rău mirositoare. Ana Masalskaia refuzase iniţial să-l primească, apoi, la insistenţele acestuia, acceptase. Ea primi chiar să vorbească despre fiul ei, care tocmai intrase într-o şcoală de contabilitate de la Geneva, şi asta graţie economiilor foarte dure pe care mama le făcuse.

- Sper să găsesc un soţ potrivit pentru fiica prinţului şi să pot asigura o carieră frumoasă băiatului său.
- N-aţi mai cântat în public de la... căsătoria cu Gheorghi Iurievski?
- Am hotărât că nu aveam dreptul să pun în primejdie viitorul copiilor. Aş fi putut câştiga mulţi bani, căci cu siguranţă că aş fi trezit curiozitatea. Însă ţin mai mult la stima oamenilor decât la aplauzele lor.

Ziaristul îi mulţumi, pentru bunătate şi se retrase. Nici el, nici Ana Masalskaia, nici prinţesa Iurievski nu-şi închipuiau că o altă fiică a ţarului Alexandru II avea să urce pe scenă ca să-şi câştige existenţa.

*

* *

Puţin după moartea lui Gheorghi, prinţesa sosi la Sankt-Petersburg ca să semneze contractul de vânzare a palatului de marmură roz şi a mobilierului către doamna Leonardi, o afaceristă vicleană care, în zorii dezvoltării feminismului, demonstră că o urmaşă a Evei putea, la fel de bine ca un bărbat, să strângă o mare avere într-un timp record.

Palatul, monument de artă neoclasică, îşi schimbă stăpânul pentru preţul ridicol de un milion două sute de mii de ruble. Statuile, saloanele cu piese autentice importate din Franţa şi Italia făceau de patru ori mai mult. Dar prinţesa Iurievski era nerăbdătoare să scape de această povară încărcată de amintiri dureroase. Ea păstră doar câteva obiecte de artă moştenite de la soţul său. Nikolai II se oferi să i le păstreze la Ermitaj. Prinţesa respinse oferta ţarului şi le depozită într-o vilă pe care o închirie la Ţarskoe Selo. Suma rezultată din vânzare fu înghiţită în mare parte de creditori.

Jurnalistul de la „Novoie Vremia“, cel care se ocupase de Ana Masalskaia, redactă un lung articol despre palatul de marmură roz şi despre fastul acestuia. El sublinie că această bijuterie de arhitectură purtase ghinion tuturor celor ce-l avuseseră în proprietate. Contele Kuşlev-Besborodko, care cheltuise sume astronomice ca să-l construiască, s-a îmbolnăvit de cancer pulmonar la scurt timp de la instalarea în noua reşedinţă. Prinţesa Suvorova, care îl moştenise, şi-a pierdut întreaga avere la Monte-Carlo. Marele duce Nikolai Konstantinovici, cel de-al treilea proprietar, a murit în exil la Taşkent. Doar ţarul, în a cărui disgraţie căzuse, ştia motivul acestei pedepse. Se vorbea neoficial despre un furt de bijuterii, dar nimic clar nu transpirase în afara cabinetului de lucru al împăratului. Prinţul Gheorghi locuise la palatul de marmură roz în perioada în care soţia sa îl înşela cu frumosul Narîşkin. Prinţesa Iurievski îl vânduse ca să stingă nişte datorii financiare. Doamna Leonardi demolă palatul şi construi pe locul său o casă de producţie de şase etaje. Volodia Sladkin era de părere că blestemul care apăsa asupra palatului de marmură roz va fi ridicat de doamna Leonardi. Însă gazetarul nu avea vocaţia profeţiei. Demolarea avu loc în 1911 şi imobilul de producţie ridicat în 1913...

*
* *

Ţarul Nikolai fu şocat de hotărârea luată de prinţesa Iurievski, cu atât mai mult cu cât el îi acordase acesteia o rentă egală cu cea pe care o primea împărăteasa văduvă Maria Feodorovna.

Ţarina Alexandra Feodorovna, o femeie neînduplecată, care detesta slăbiciunile omeneşti, îşi exprimă mânia:

- Această femeie, care a risipit mai bine de patruzeci de milioane de ruble şi care şi-a lăsat fiul să moară în mizerie, nu merită nici cea mai măruntă consideraţie. Nicky, trebuie să-i retragi renta!

Nikolai îşi ridică braţele către cer.

- Dacă o las fără mijloace de existenţă, o să se stingă în sărăcie. Nu pot să uit că a fost soţia bunicului meu şi că acesta a iubit-o nespus. Aşa că va primi subvenţia atâta vreme cât o să fiu în viaţă!

*
* *

În timpul lichidării bunurilor de care mai dispunea, prinţesa Iurievski primi ospitalitate la palatul Bariatinski, dar în absenţa fiicei sale, care străbătea Italia împreună cu soţul ei şi cu Lina Cavalieri. Prinţesa trebui să se mulţumească astfel cu compania celor doi nepoţei, care crescuseră vegheaţi de un batalion de guvernante, de preceptori, de maeştri de muzică, de dans, de echitaţie, de limbi străine, dar şi de servitori în livrea roşie şi aurie. Din cele câteva sute de încăperi ale palatului, cinci saloane erau pline cu jucării. În grajdurile care adăposteau trei sute de cai, o parte era rezervată celor douăzeci de ponei.

Prinţesa era de acord cu indulgenţa pe care o vădea fiica ei faţă de extravaganţele prinţului Alexandru.

- Soţiile cărora nu le lipseşte nimic trebuie să se arate conciliante, spunea ea cu o morgă sentenţioasă. Soţii cad uşor victime tentaţiilor carnale, cu-atât mai mult cu cât sute de femei se aruncă deasupra lor ca nişte căţele în călduri. Neputincioşi să se descurce, revine atunci nevestelor lor sarcina să menţină armonia conjugală. Amantele dispar, dar nevestele rămân...

- Moarte pe loc!, completă domnişoara Şebeco.

- Varvara Ignatievna, zău că ai priceput taman pe dos!

Cameristele făceau bagajele atunci când Mihail Alexandrov - întors la Sankt-Petersburg cu baletul rusesc - îi făcu o vizită. Prinţesa îl primi fără entuziasm. Băiatul acesta trăia în timp ce Gheorghi putrezea în pământ.

Ca de obicei, îi aduse un buchet de trandafiri. Perseverenţa lui Mişa în a-i câştiga simpatia i se părea cel puţin surprinzătoare prinţesei. Băiatul strălucea. Emoţia îl împiedica să vorbească. Gâfâia zâmbind.

- Caterina Mihailovna, aveţi în faţă un om fericit! În această dimineaţă am telefonat la palatul Ekaterinski să mă interesez a nu ştiu câta oară, dacă cererea mea privind numele are cea mai măruntă şansă să fie aprobată. Domnul Mamontov mi-a răspuns personal. „Alo, aici Mamontov! Cine este la aparat?". M-am bâlbâit cu timiditate: „Scuzaţi-mă, domnule Mamontov! Mihail Alexandrov vă vorbeşte”. A lăsat câteva clipe nesfârşite să se scurgă, apoi mi-a spus cu vocea lui trenantă: „Pardon, Mihail Dolgoruki este cel care îmi vorbeşte. Ieri, Majestatea Sa a semnat decretul ce vă priveşte". Apoi a închis.

- Felicitări, Mişa Dolgoruki!, exclamă prinţesa mirosind parfumul buchetului de flori.

Dar balerinul omisese să adauge şi ultimele cuvinte ale lui Mamontov: „Aţi fi putut să obţineţi titlul de care s-a bucurat tatăl dumneavoastră dacă prinţesa Iurievski

ar fi întreprins fie şi un minor demers în favoarea acestei cereri. E-adevărat, Majestatea Sa n-a acordat nimănui titlul de prinţ. Domnul Witte, care a făcut servicii nepreţuite ţării noastre, nu a fost onorat decât cu titlul de conte. Însă cazul dumneavoastră este diferit. Aveţi dreptul la titlul tatălui dumneavoastră. Cred însă că obţineţi cam prea târziu o astfel de satisfacţie".

*
* *

În ajunul plecării sale din Sankt-Petersburg, aristocrata fu cuprinsă de dureri îngrozitoare, care-i sfâşiau viscerele. După o examinare atentă, medicii se puseră de acord. Prinţesa suferea de o ocluzie intestinală care trebuia operată de urgenţă. Câteva ore mai târziu, ea stătea deja aşezată pe masa de operaţii. Intervenţia o salvă in extremis. Ea rămase o perioadă la clinică şi, la capătul unei scurte convalescenţe, i se dădu voie să se întoarcă acasă, dar cu condiţia să se odihnească şi să nu facă mişcări bruşte, ce ar risca să redeschidă sutura rănii. Femeia respectă toate recomandările. Totodată, primi numeroase vizite.

Demnitari, curteni, diplomaţi care voiau să se facă plăcuţi lui Nikolai II veneau să o vadă. Acest pelerinaj deveni încă şi mai accentuat atunci când marile-ducese Maria Pavlovna şi Anastasia Mihailovna îi aduseră în dar flori.

Gordon fu cât pe ce să strice totul. Într-o zi, stăpâna lui, dominată de un elan de tandreţe, se aplecă exagerat de energic ca să-l îmbrăţişeze. Sutura plăgii se deschise şi prinţesa fu constrânsă să suporte o nouă intervenţie chirurgicală. Scăpă şi de data asta şi, refăcută complet în cele din urmă, îşi anunţă plecarea în Franţa. Ea se-mbarcă în vagonul ei special şi, întovărăşită de domnişoara Şebeco şi de nelipsiţii săi câini, părăsi Sankt-Petersburgul pentru cea din urmă oară. Prinţul Anatoli şi soţia lui se alipiră suitei vârstnicei aristocrate. La Nisa, prinţesa fu primită de marea-ducesă Maria Alexandrovna de Saxa-Coburg-Gotha, cumnata ei, de prefectul regiunii Alpes-Maritimes şi de notabilităţile locale. Prinţesa se afla din nou pe cai mari.

*
* *

Dar în altă parte a Europei tânărul prinţ Bariatinski se stinse subit din viaţă. Caterina rămase văduvă şi Lina Cavalieri trebui să-şi strângă bagajele şi să-şi ia zborul spre alte orizonturi. Bătrânul prinţ Bariatinski a fost aşadar urmat destul de curând de fiul său pe calea ce duce spre malurile râului Styx.

Caterina, datorită celor doi copii, moştenitori direcţi ai bunicului, se văzu - în calitate de tutore - în fruntea celei mai mari averi din Rusia. Pretendenţii la mâna ei începură să aflueze. Însă ea stătea în cumpănă.

Printre aceşti curtezani se remarcă rapid prinţul Obolenski, un tânăr de douăzeci şi şapte de ani, frumos ca un Apollo. În afara soldei sale de ofiţer de gardă, nu avea decât un cal de călărie. Prinţesa Caterina, lipsită de obiectul marii ei iubiri şi, în plus, mai bogată decât Cresus şi Mecena la un loc, reprezenta prada mult visată. Obolenski făcu ce făcu şi îşi atinse ţinta.

Văduva căzu victimă farmecului său viril şi se căsători cu tânărul aristocrat.

Când vestea îi ajunse la urechi, prinţesa Iurievski nu se putu abţine să nu formuleze un comentariu acid.

- În veacul al XVIII-lea nobilii săraci care se căsătoreau cu fete bogate, dar lipsite de nobleţe, spuneau în deriziune că gunoiesc[22] pământul. Astăzi, femeile bogate şi independente care deţin o situaţie de invidiat cumpără tineri săraci şi se lasă gunoite, aidoma fastuoaselor grădini, de cei numiţi de obicei gigolo. La vremuri noi, noi obiceiuri!

[22] A gunoi, a îngrăşa pământul cu excremente (n.t.).

*
* *

Întoarsă la Nisa, prinţesa îşi reluă vechile obişnuinţe. Averea neamului Bariatinski nu avea cum să reziste jocului frenetic pe care-l practica. Pierderile se-acumulau vertiginos. Vila Georges fu scoază la vânzare. Fosta soţie a lui Alexandru II închirie un apartament, restrânse personalul de serviciu, îl concedie pe domnul La Tour, dar păstră haita de câini şi pe domnişoara Şebeco. Renta pe care Nikolai i-o asigura cu regularitate i-ar fi îngăduit să ducă o viaţă demnă de rangul său. Însă ea îşi pierduse simţul măsurii - admiţând că-l stăpânise vreodată, înainta bâjbâind spre prăpastia care se căsca în faţa ei.

*
* *

Soarta, care are grijă de fiecare individ, indiferent de vârstă, sex, avere sau naţionalitate, inspiră puternicilor acestui pământ un fel de nebunie colectivă. Lumea părea să fi obosit să trăiască în pace, să se bucure de toate plăcerile, să cunoască din ce în ce mai puţin sărăcia, tristeţea şi bolile. Ştiinţa şi îndeosebi medicina realizaseră progrese incredibile. Cultura şi civilizaţia se dezvoltau impetuos. Visul lui Icar se îndeplinise. Oamenii zburau aidoma păsărilor. Alţi indivizi plonjeau sub apă şi alunecau în ambianţa marină la fel ca peştii. Industria luase un avânt strălucitor. Ea arunca pe piaţă bogăţii care pregăteau societatea zisă de consum.

Dar ea mai producea şi arme, care aduceau profituri imense investitorilor. Lumea era bolnavă de pace. O afecţiune care îi stârnea o mâncărime şi o agitaţie inexplicabile. Oamenii simţeau vag nevoia de violenţă, dar nu una la scară redusă. Politicienii se lăsau şi ei luaţi de valul de nelinişte, de un tumult irezistibil.

Arhiducele Franz-Ferdinand fu asasinat la Saraievo. Şi până atunci numeroşi suverani, preşedinţi de republică, şefi de guverne căzuseră victimă atentatelor. Jurnalele inundau străzile anunţând teribilul eveniment, cititorii se emoţionau, îşi manifestau mânia -dar apoi totul reintra în normal. Viaţa plăcută şi atrăgătoare îşi relua cursul ei obişnuit.

Sfârşitul violent al arhiducelui aţâţă urile, furiile şi patimile, care sporiră până la explozia finală, un nou război.

Asasinarea arhiducelui austriac constitui pretextul căutat în chip obscur de către oamenii bolnavi de pace. Ei găsiră prilejul să se defuleze după o lungă, foarte lungă perioadă de calm. Filosofi, sociologi, strategi şi politicieni pretindeau că războiul era necesar şi că el făcea parte integrantă din natura omenească. Necesar sau nu, războiul era acolo şi începuse să bată deja la toate uşile. Şi bătu cu o asemenea încăpăţânare, încât se generaliză şi deveni o conflagraţie mondială. Avea rădăcini atât de profunde că mulţimile entuziasmate, pur şi simplu fanatizate, cerură răcnind dreptul la moarte. Câţiva politicieni mai înţelepţi încercară să se opună acestui val de fond, dar fură reduşi la tăcere de milioanele, de zecile de milioane, de sutele de milioane de oameni care voiau să lupte cu armele în mână. Primul război mondial cuprinse întreg pământul.

Europa, leagăn al civilizaţiei şi al culturii, se transformă rapid în marele perdant. Ea îşi pregătise în pripă propria sinucidere.

*
* *

Prinţesa bombănea şi blestema împotriva bătrâneţii ce-o asalta din ce în ce mai agresiv. Ea îşi atribuia pierderile la joc facultăţilor intelectuale ce-i scădeau progresiv.

Ghinionul la masa verde îi producea mai multă suferinţă decât fulgerătoarele dureri reumatice, decât picioarele ologite, cu genunchi noduroşi şi cu articulaţii fragile, decât trupul bolnăvicios, decât slăbiciunile crescânde. Nu renunţase să spere că va face să sară banca, deşi mizele ei erau din ce în ce mai mici, efect al mijloacelor financiare mereu mai plăpânde, care nu-i îngăduiau să mai angajeze artileria grea, ca altădată, ci doar hărţuieli fără anvergură.

I se mai acordau mici împrumuturi, în amintirea marilor ei pierderi de odinioară şi a ilustrului său nume. Devenise un fel de curiozitate locală. Direcţia cazinoului îi oferea cu generozitate - din când în când - un pahar sau două de şampanie, şi asta pentru că-şi cheltuia venitul amărât la joc. În aşteptarea capriciilor ruletei, ea îşi morfolea batista şi privea înfierbântată salturile bilei de fildeş. Când miza câteva jetoane pe roşu şi, contrar dorinţei sale, negrul era cel care ieşea, prinţesa tremura de furie, aidoma unui copil.

Se enerva din nimic şi facea mutre vecinilor de masă, de parcă aceştia ar fi fost vinovaţi de micile ei dezastre zilnice. Când i se părea că o persoană care se găsea din întâmplare în apropierea ei îi purta ghinion, o ruga brusc să-şi schimbe locul. I se iertau însă nebuniile, pentru că era văduva ţarului şi un obiect de curiozitate pentru noii vizitatori ai cazinoului. În faţa ei, mic-burghezii se holbau, uimiţi de această apariţie care le evoca un animal exotic, puţin primejdios, închis într-o cuşcă la grădina zoologică. Aceştia se simţeau foarte excitaţi de ideea că stăteau lângă o femeie care se culcase cu Alexandru II.

La fel ca mai toată lumea, şi prinţesa Iurievski credea la începutul ostilităţilor că această criză va dura puţin. Dar se-nşela la fel ca şi mulţimile ce urmaseră acelaşi sistem de raţionament, în aparenţă logic. „Războiul este departe, spunea prinţesa, iar Coasta de Azur, intangibilă”. Renta îi sosea fară întârziere, în ciuda războiului. Cu aceşti bani, aşteptaţi cu nerăbdare, ea izbutea să plătească unele datorii, apoi alerga - cu restul banilor - la cazinou, unde argintii i se topeau rapid.

Dar, dintr-odată, în Rusia se produse prăpădul. Vulcanul revoluţiei importate de Lenin făcu erupţie şi mătură cu valurile lui de lavă regimul imperial, care se prăbuşi ca un castel din cărţi de joc. Renta anuală care o menţinea pe prinţesa Iurievski pe linia de plutire secă, după ce ţarul abdică. De pe o zi pe alta, ea se văzu lipsită de orice resursă financiară. Începu să-şi vândă ceea ce-i mai rămăsese din bijuterii. Blănuri, rochii de curte, obiecte personale ajunseră în mâinile telalilor. Apartamentul se goli încetul cu încetul de mobile. Caii şi trăsura Victoria apucară acelaşi drum. Servitorii fură concediaţi. Doar o bătrână cameristă rămase lângă aristocrată. Nu din devotament, ci pentru că nu ar mai fi găsit un alt loc de muncă.

Domnişoara Şebeco, deşi privată de darurile pe care le primea constant, continuă să vegheze asupra prinţesei în mizerie, care acum îi trezea un pronunţat sentiment de milă. Ea îşi amintea de clipele sale de glorie, dar şi de nefericirile pe care le îndurase. Varvara avea impresia că se ocupă de un copil neputincios şi debusolat, cu obrajii fleşcăiţi şi cu privirile stinse.

Din Rusia veneau veşti îngrozitoare. Ţarul - închis laolaltă cu întreaga lui familie, marii-duci - arestaţi şi asasinaţi, nobilii - deposedaţi de toate bunurile lor şi adesea ucişi, intelectualii - hăituiţi precum animalele, ofiţerii - decapitaţi, războiul civil în vâlvătăi. Încremenită, prinţesa asculta această avalanşă de ecouri fără să priceapă chiar tot ceea ce domnişoara „Eu ştiu tot“ îi depăna.

Varvara ajunsese să plătească din propriul ei buzunar hrana şi întreţinerea stăpânei sale, prăbuşită într-o încremenire vecină cu demenţa. Dar prinţesa nu înnebunise. Ea înţelegea că lumea în care trăise tocmai dispărea, că supravieţuise prea mult şi că moartea îi rămăsese unicul refugiu. Se făcea însă că nu bagă de seamă, mimând indiferenţa. În schimb, moartea nu o iertă pe domnişoara Şebeco, care fu lovită de o trăsură.

Moartea nu-i ocoli nici pe câini. Bătrâni, neîngrijiţi şi văduviţi de bogata hrană obişnuită, ei adormiră pentru a nu se mai trezi niciodată. Într-o dimineaţă, au fost găsiţi cu trupurile rigide, reci, cu buza inferioară descoperită, pe pernele lor brodate cu fir de aur, acum şters.

Prinţesa rămase singură.

*
* *

Evenimentele îi loviră din nou în plin pe membrii supravieţuitori ai familiei Iurievski.

Contele de Meremberg, deşi ofiţer rus, refuzase să lupte împotriva Germaniei, patria lui de origine. I se încredinţase comanda unui lagăr de prizonieri. De când primele unităţi militare ruseşti se răzvrătiseră, acesta pricepuse că Rusia imperială se destrăma în chinurile agoniei. Profitând de un prilej favorabil, el părăsi pe furiş lagărul, ajunse la soţia lui şi, deghizaţi ca un cuplu de mujici, se refugiară în Finlanda, de unde trecură în Norvegia, ţară neutră.

*
* *

Balerinul Mişa Sergheievici Dolgoruki izbuti să supravieţuiască furiei primelor valuri revoluţionare. Baletul imperial părea părăsit, în afara timpului şi a evenimentelor. Nimeni nu se mai ocupa de dansatori. Era un haos total. Frumoasele şi fragilele balerine, care-şi pierduseră bogaţii şi nobilii lor protectori, abia de-şi duceau zilele de azi pe mâine. Guvernul lui Kerenski, apoi cel al sovietelor, le ignorau. Venise vremea altor griji.

Mişa îşi împărţea mizeria cu tovarăşii lui. Locuia într-o mansardă, unde tremura de frig iarna şi se sufoca de căldură în timpul verii.

Incendiul unui palat invadat de prostimea dezlănţuită se răspândi şi asupra caselor învecinate. La miezul nopţii, Mişa se trezi zgomotul şi fumul care ajunsese până la uşa lui. Fugi la fereastra deschisă ca să nu se sufoce. Din această „lojă“ el privi palatul cuprins de flăcări şi constată îngrozit că imobilul său se-aprinsese şi el. Pălălaia de foc începuse acum să muşte şi din camera lui. Îşi puse în grabă un costum încă neafectat, îşi înşfacă actele, deja parţial arse, încălecă pragul ferestrei şi se căţără pe acoperiş. După nişte exerciţii gimnastice ce-l aduseră la două degete distanţă de o cădere în gol, reuşi să ajungă pe acoperişul unei case încă necuprinse de incendiu, sparse o ferestruică, se strecură în pod, ieşi pe un coridor, coborî în fugă scara ce deservea şase etaje şi izbuti în cele din urmă să ajungă pe stradă, îşi croi drum prin mulţimea turbată care incendiase palatul şi se duse către primul post de poliţie. Trebuia să-şi schimbe cât putea de repede paşaportul, care-i specifica meseria de dansator şi care-l putea pune la adăpost în faţa mâniei vânătorilor de contrarevoluţionari, reali sau doar inventaţi.

Şi pentru că era încă foarte devreme, rămase să aştepte deschiderea ghişeului rezervat celor care solicitau documente de identitate. Un poliţist vârstnic, care aştepta resemnat concedierea sau moartea violentă, ridică gemuleţul ghişeului şi-l privi cu un aer posac.

- Ce doriţi?

- Paşaportul mi-a fost distrus în parte de un incendiu care a înghiţit şi casele din apropiere.

- Da, ştiu, am aflat, spuse poliţistul cu o voce plictisită. Vă rog să mi-l daţi!

Il luă şi descifră numele prezent în documentul pe jumătate calcinat. Bătrânul agent ridică privirile spre Mişa cu o simpatie evidentă. Întâlnea un om din vechiul regim. O lume dispărută, care fusese şi a sa.

- Vă veţi primi paşaportul imediat, prinţe! îi zise omul cu bunăvoinţă.

Un Dolgoruki era prin definiţie prinţ.

Beat de bucurie, Mişa îşi obţinu cât ai bate din palme paşaportul. Bătrânul poliţist îi atribuise titlul pe care ţarul i-l refuzase. Cu inima bătând de emoţie, cu obrajii în flăcări, cu ochii strălucitori, tânărul părăsi în fugă postul de poliţie, temându-se ca nu

cumva vârstnicul funcţionar să-l cheme ca să-i ia paşaportul.

Însă nimeni nu strigă în spatele său.

Ajuns pe stradă, strânse documentul sclipitor de nou şi-l puse cu grijă în buzunar. Nu era decât un Dolgoruki marginalizat, dar totuşi un Dolgoruki autentic.

Guvernul lui Kerenski se afla încă la putere. O putere precară, căci Lenin se pregătea să o preia.

Se scurseră câteva luni.

Kerenski şi acoliţii lui neputincioşi fură măturaţi de teroarea roşie.

În cursul unui control, Mişa fu oprit de o patrulă. Paşaportul dezvălui identitatea tânărului, iar şeful patrulei, un bărbos beat, în uniformă militară, care purta o brasardă roşie ca sângele, râgâi şi apoi îl apostrofa sarcastic:

- Dansator? Vai de mine! Dar n-am auzit niciodată de vreun prinţ Dolgoruki membru al fostului balet imperial. Hai, nu bate câmpii! Vino cu noi! O să te justifici în faţa comisarului Cekăi[23].

Fericirea lui Mişa se transformă brusc într-un adevărat coşmar. Comisarul, tânăr, roşcovan, cu ochi răi şi cu nas în formă de cioc de bufniţă, îl acuză că este spion, un stâlp al vechiului regim. Fireşte, Mişa contestă crimele imaginare ce i se atribuiau. îndură palmele şi loviturile de pumn fără să se gândească nici măcar o clipă să renege titlul princiar pe care bătrânul funcţionar i-l atribuise, în urma acestui interogatoriu dureros, fu aruncat cu brutalitate într-o pivniţă umedă, impregnată cu un miros pătrunzător de transpiraţie şi excremente. Gratii de fier şi o gardă de soldaţi roşii izolau de lumea exterioară o sută de prizonieri care aşteptau înspăimântaţi tot ceea ce putea fi mai rău pentru ei. În vreme că căuta un spaţiu liber ca să se aşeze printre corpurile chircite pe jos, Mişa mormăi exaltat: „Sunt nobil! Sunt prinţ! Trebuie să îndur cu seninătate şi stoicism violenţele la care sunt supuşi aristocraţii!”. Un bătrânel cu o zdreanţă de cămaşă pe el tremura de frig, dar se dădu la o parte ca să-i facă loc tânărului. Mişa îi mulţumi şi se lăsă pe jos, lângă acesta.

- Prinţe, aş fi preferat să ne întâlnim în împrejurări mai fericite.

Un ochi învineţit, un chip deformat de lovituri sălbatice făcea de nerecunoscut pe acel vârstnic.

- Eu v-am reînnoit paşaportul, prinţe. Nu cred că vă mai amintiţi de mine.

Surâse cu amărăciune.

- Nu mi-am închipuit niciodată că voi ajunge să împart puşcăria cu un prinţ... Este o cinste de care zău că m-aş fi dispensat... Comisarul ne-a aruncat în aceeaşi oală... Oare unde vom fi duşi?

- Probabil în faţa plutonului de execuţie, interveni un individ murdar şi rău mirositor, ce stătea în dreapta lui Mişa.

Glasul lui cultivat, de intelectual, care contrasta cu aspectul său lamentabil, exprima o oboseală nesfârşită.

Mişa îşi dezbrăcă pardesiul şi-l aşează pe umerii poliţistului, care protestă nehotărât.

- O să vă fie frig!

- Ba nu! Nu vă faceţi griji pentru mine! Am haina!

- Nu sunteţi doar nobil, prinţe! Sunteţi însufleţit şi de sentimente nobile!, zise poliţistul.

Intelectualul reluă cu voce acră:

- Prinţi şi poliţişti!, exclamă el cu emfază. Socialiştii şi comuniştii vă aplică eticheta de duşmani ai poporului. Poate că o şi meritaţi. Din pricina asta vă aflaţi aici. Dar eu? Înainte de octombrie 1917 scriam articole şi redactam manifeste care incitau poporul să se revolte împotriva tiraniei ţarului, a nobililor şi poliţiştilor. Riscam zilnic să fiu arestat şi condamnat să zac până la moarte într-o celulă de la Petru şi Pavel[24], în timp ce „domnul” Lenin trăia în siguranţă în străinătate. Eram un liberal cu idei avansate... un militant... Acum aştept să apar în faţa tribunalului zis revoluţionar ca să

[23] Ceka, formă primară a poliţă politice, din care avea să se nască mai târziu celebrul KGB (n.t).

[24] Petru şi Pavel, celebră închisoare din Sankt-Petersburg (n.t.).

dau seama despre ce? Că l-am combătut pe ţar? Poliţia lui? Pe nobilii care sugeau sângele mujicilor?... Dar probabil că nici nu voi mai fi judecat... Brutele comuniste mă vor arunca direct în faţa plutonului de execuţie, în tovărăşia unui poliţist şi a unui prinţ. Nu mai lipseşte decât un preot pentru ca tacâmul să fie complet!

Râse dispreţuitor şi scuipă pe podeaua umedă din pământ bătătorit.

*

* *

În vreme ce Gheorghi studia contabilitatea la Geneva şi Olga urma cursurile Gimnaziului Francez, Ana Masalskaia trimitea cerere după cerere ţarului ca să obţină - pentru ea şi copiii ei - naţionalitatea rusă. Într-o zi fastă pentru dânsa, visul i se împlini. Ana primi documentele ce-i recunoşteau apartenenţa la poporul rus. Fericită, sărută paşapoartele care purtau numele ei şi ale copiilor. De-acum înainte, nu vor mai fi consideraţi ţigani, străini, inşi în afara societăţii, buni doar să-i distreze pe ruşii adevăraţi.

Legitimarea copiilor era o altă problemă. Tatăl fusese prea trândav ca să se obosească să îndeplinească formalităţile necesare legitimării lor sau poate că fusese suficient de naiv ca să-şi imagineze că această căsătorie a lor, după obiceiul ţigănesc, era de ajuns ca odraslelor să le fie acordată cetăţenia rusă.

Gheorghi avea nouăsprezece ani când izbucni războiul. Slăbănog, delicat, cu pielea albă, el semăna cu tatăl său în epoca în care acesta ieşea din adolescenţă. Naţionalitatea rusă îi întinse însă o capcană. Trebuia să-şi îndeplinească serviciul militar, în timp ce ţiganii de vârsta lui îşi vedeau mai departe de treabă fără să acorde vreo atenţie războiului, care nici nu era al lor, de fapt.

Prinţul Anatoli îl ajută să se întoarcă în Rusia şi-l înscrise la o şcoală militară. Şi pentru că îi lipsea echipamentul, Gheorghi primi o uniformă şi o manta pătate de sânge şi găurite de gloanţe. După dezastrele pătimite rând pe rând de armatele ţarului şi în urma pierderilor omeneşti fără precedent, era nevoie de noi contingente de recruţi. Cursurile şcolii militare fură reduse la minimum şi, imediat după aşa-zisa absolvire, elevii fură trimişi pe front. Gheorghi - fost ţigan, devenit rus - nu se mai întoarse niciodată. A dispărut pur şi simplu, la fel ca alte milioane de soldaţi măcelăriţi, desfiguraţi şi deci de nerecunoscut, care fură aruncaţi în gropile comune.

Gheorghi Masalski a plătit cu viaţa onoarea de a fi devenit cetăţean rus.

Mama şi sora lui dispărură şi ele în vârtejul revoluţionar.

*

* *

Prinţesa Caterina, devenită prinţesa Obolenski, a fost surprinsă în Franţa de evenimentele ce însângerară Rusia. Imensa avere a familiei Bariatinski - domenii, păduri, palate, mine de aur şi argint, colecţii de artă inestimabile - fură confiscate de statul bolşevic. Bătrânul prinţ Bariatinski, patriot până în măduva oaselor, depusese în băncile ruseşti câteva sute de milioane de ruble. Putred de bogata Caterina şi cei doi copii ai ei - salvaţi ca prin minune de la moarte - au rămas fără un sfanţ.

Prinţul Obolenski îşi părăsi soţia, neputincioasă de-acum să-i mai întreţină existenţa de sibarit, la care nu putea şi nici nu dorea să renunţe. Divorţă de ea fără remuşcări şi regrete. Apoi porni iute la vânătoare de moştenitoare bogate şi dădu peste Miss Alice Astor, care stăpânea o fabuloasă avere. Alice povestea tuturor că ea era de fapt reîncarnarea unei prinţese egiptene. La început îndrăgostită până peste urechi de frumosul ei prinţ, aceasta obosi de soţ, divorţă şi se mărită cu Raymond von Hofmannsthal, scriitor cunoscut ce colaborase cu celebrul regizor Max Reinhardt. Câţiva ani mai târziu, îl schimbă şi pe acesta cu Philippe Harding, gazetar englez, pe care-l părăsi în favoarea arhitectului David Pelydell Bouverie.

Prinţul Obolenski, bogat în titluri şi nume aristocratice - se numea de fapt Serghei

Obolenski-Neledinski-Meletzki -, dar fără un ban, avusese totuşi intuiţia că e bine să-i facă un plod fantastei Alice, ca să nu părăsească integral teribila avere a clanului Astor.

Serghei Obolenski avea o scuză. Nu era chiar singurul vânător de dote. Un Radziwill şi un Bonaparte nu se căsătoriseră oare cu fiicele ultrabogatului François Blanc, patronul cazinoului de la Monte-Carlo?

Prinţesa Iurievski, prinţesa Suvorova şi alte câteva sute de prinţese, mari-duci, conţi şi plebei milionari contribuiseră la edificarea averii lui Blanc şi a dotei pentru fiicele sale.

*

* *

Ca să izbutească a supravieţui, prinţesa Caterina, fostă Bariatinski, fostă Obolenski, redevenită Iurievski, îşi aminti că poseda o voce frumoasă şi că ar putea să profite de acest talent, începu să cânte în musicaluri. Numele şi înrudirea ei cu ţarul Alexandru II îi atraseră o clientelă bogată, mult mai mult decât datul ei artistic. Ea renunţă la ortodoxie şi îmbrăţişă cultul catolic, fapt ce-i scandaliză pe toţi ruşii refugiaţi în Franţa.

Micuţii prinţi Bariatinski, salvaţi ca prin miracol din Holocaustul săvârşit de sovietici în Rusia şi care ar fi trebuit să stăpânească una dintre cele mai mari averi funciare din lume, fură constrânşi să îndeplinească tot felul de munci necalificate spre a se putea întreţine de pe o zi pe alta.

*

* *

Prinţesa află, prin intermediul cumnatei sale Stefania, de asasinarea ţarului Nikolai II, a ţarinei Alexandra Feodorovna, a micuţului ţarevici şi a celor patru fete în pivniţa casei Ipatiev de la Ekaterinenburg. Stefania îi mai povesti despre refuzul guvernului englez de a acorda azil politic ţarului şi familiei sale, ruşine care avea să lase o pată de neşters pe onoarea casei regale a Marii Britanii.

Prinţesa Iurievski îl plânse pe ţarul Nikolai, atât de bun şi de compătimitor, care-i acordase un ajutor dezinteresat şi generos atunci când nobilimea din Sankt-Petersburg o repudiase ca să-i facă pe plac ţarului Alexandru III şi soţiei acestuia. Îl plânse şi pe ţarevici, care-i amintea de propriul ei fiu, Gheorghi, după cum le plânse şi pe fiicele lui Nikolai, atât de blânde şi de frumoase. Masacrarea marilor-duci la Alpaievsk o dărâmă cu totul. În schimb, uciderea marii-ducese Elisabeta Feodorovna, care îl iertase şi chiar se rugase pentru ucigaşul nepotului ei, marele-duce Serghei, primi în ochii prinţesei Iurievski semnificaţia unei drepte justiţii divine.

Ea se smulgea din ceaţa ce-i întuneca uneori luciditatea, scotocea prin cuferele pe trei-sferturi goale şi mai dădea peste vreo rochie de seară, un şal de dantelă de Chantilly, un evantai chinezesc sau un boa de pene. Apoi, dădea fuga cu această comoară pusă într-un săculeţ la telalul ei evreu, care o cunoştea bine de când îi devenise o clientă zeloasă. Acesta îi cumpăra de milă din lucruri, deoarece refugiaţii ruşi invadaseră piaţa şi-şi vindeau toate obiectele de preţ pentru sume modeste.

Fericită, tremurând de plăcere, prinţesa se-ntorcea acasă, îşi punea cea mai bună rochie, apoi se grăbea pe jos până la gară - o trăsură ar fi fost peste posibilităţile ei financiare — şi se urca în tren. Ajunsă la Monte-Carlo, se-ndrepta spre cazinou, acolo unde era primită cu respect, deşi toţi angajaţii, ca şi directorul, ştiau prea bine că este cu totul ruinată. Dar numele şi trecutul ei fabulos deveniseră o reclamă vie, privită cu curiozitate de bogaţii turişti americani. Ea punea deoparte banii pentru un bilet de întoarcere, apoi se posta lângă ruletă. Cu toate că mizele erau practic insignifiante, i se oferea un scaun. Un locuitor din statul Minnesota, întors acasă, povesti plin de importanţă prietenilor că stătuse lângă „nevasta unui ţar“. Nu putu să precizeze dacă era vorba de Alexandru II sau III, dar oricum, nu avea nici o importanţă.

Bătrâna prinţesă era fericită când i se-ntâmpla să câştige câţiva bănuţi. În acele clipe, ea calcula în minte cam câte bilete de tren ar fi putut să cumpere pentru următoarele călătorii. Evident, pierderile erau mai frecvente decât câştigurile. Întristată, dar nu pentru multă vreme, mai spera în revenirea norocului, apoi se-ntorcea la Nisa, bea un ceai pregătit de decrepita ei cameristă şi se culca abia aşteptând proxima escapadă.

Când nu avea bani, ieşea pe Promenade des Anglais şi privea distrată trecătorii, vitrinele şi marea. Doamnele în vârstă, din lumea ei, îi ofereau băuturi răcoritoare pe terasa câte unui restaurant sau bistrou. Cu toate că genunchii atinşi de reumatism o jenau, ea nu folosea niciodată baston. Dacă durerea devenea de nesuportat, se sprijinea în umbrelă. O cochetărie inofensivă, pe care nimeni nu o băga în seamă.

Într-o zi, fu acostată în plină stradă de prinţesa Eudoxia Suvorova, vechea ei rivală la jocul chemin de fer.

- Să îngropăm securea războiului, Caterina Mihailovna!, îi spuse Suvorova zâmbind. Nefericirea ne-a lovit la fel, fără să ţină seama de vechile noastre certuri.

Aceasta îşi purta cei optzeci de ani cu o vigoare de-a dreptul juvenilă. Refugiată din Rusia fără un ban, trăise agreabila surpriză să fie anunţată de notarul ei din Nisa că vila cumpărată cu decenii în urmă ca să organizeze o mare petrecere o aştepta intactă. Eudoxia vânduse degrabă casa şi, fatal, pierdu încă şi mai repede banii la jocuri. Acum abia îşi ducea zilele dintr-o pensioară acordată de o prietenă, prinţesa Tenişev.

Prinţesa Iurievski îi întinse mâna.

- Aveţi dreptate! Hai să facem pace!

Apoi surâse nostalgică.

- Ce vremuri acelea când ne luptam înarmate cu multe milioane! Ce duel teribil!
- Ei, da! Foarte plăcut!
- Şi ce plănuiţi pentru această seară, Eudoxia Viktorovna?
- Mă gândeam la o vizită la Monte-Carlo, Caterina Mihailovna.
- V-ar surâde să mergem împreună?
- Bineînţeles că da.
- Dar, din păcate, nu am posibilitatea să vă invit cu trăsura...
- Din nefericire, nici eu. Am vândut-o de multă vreme.
- Însă am putea să alegem alt mijloc de locomoţie, Eudoxia Viktorovna.
- O plimbare pe jos până la gară ne-ar face cu siguranţă bine.
- Daaa, la vârsta noastră, mişcarea este călduros recomandată.
- Ai spus vârstă? Dar suntem încă tinere, Caterina Mihailovna!
- Da! Ai multă dreptate, sufletul nu îmbătrâneşte niciodată. Din nefericire, trupul pe care-l târâm după noi ne cam trădează.
- Deh, nu poţi să ai chiar totul! Şi-apoi, la ce serveşte trenul?
- Cu trăsura chiar am pierde mai mult timp.
- Acesta-i adevărul, Eudoxia Viktorovna!
- Sunt întrutotul de acord!
- Chiar am putea să ne confruntăm experienţele ca să obţinem un sistem infailibil de joc!
- Şi să aruncăm în aer banca!
- Haidem!

Bătrânele doamne se îndreptară şontâc-şontâc spre gară.

*

* *

La puţin timp după această întâlnire, binefăcătoarea prinţesei Suvorova îşi încredinţă sufletul Domnului. Moştenitorii ei încetară să mai onoreze pensioara acordată Eudoxiei Viktorovna. Rămasă fară resurse, aceasta se mută într-o pivniţă. Într-o dimineaţă, vecinii o descoperiră moartă, cu ochii sticloşi deschişi, un bilet de tren - pe ruta Nisa - Monte-Carlo între degetele crispate şi reci.

*

* *

Prietenia dintre prinţesele Iurievski şi Suvorova se bucurase de o viaţă scurtă. Singura tovarăşă şi prietenă a vârstnicei aristocrate rămase Stefania Dolgoruki. Bătrânul cuplu, instalat la Paris, mai făcea din când în când câte-o vizită rudei lor şi o ajuta cu ceva bani, dar nu prea mulţi, pentru că şi cei doi soţi abia deşi duceau zilele.

Într-o zi, Stefania intră radiind de bucurie la cumnata ei.

- Un editor mi-a propus să-mi scriu memoriile. Am primit. Mi-a oferit chiar şi un avans. Aşa că v-am adus ceva bănuţi din suma cu pricina.

O slabă lumină însufleţi câteva clipe ochii bătrânei prinţese. Cu o mână tremurândă, ea înşfacă biletele de bancă şi le făcu să alunece în buzunarul rochiei de interior, fără să le numere. Oare câte bilete de tren ar putea să-şi cumpere cu banii ăştia? Şi n-ar putea să păstreze o sumă mai mare pentru joc?

Aristocrata mulţumi.

- De ce nu vă apucaţi să vă scrieţi şi dumneavoastră memoriile, Caterina Mihailovna? Aş putea vorbi cu editorul meu despre acest proiect!

O umbră întunecă chipul Caterinei.

- Mă simt prea bătrână ca să mai scriu aşa ceva. Nici nu aş avea răgazul să le sfârşesc. Tu, tu eşti în stare de un asemenea efort, căci eşti mai tânără decât mine.

- Dar vă menţineţi în formă!

- Îţi mulţumesc! Din păcate, inima mea e prea îmbătrânită, îmbătrâneşte repede... foarte repede...

- Editorul meu ar fi gata să vă cumpere corespondenţa purtată cu ţarul Alexandru. Fireşte, în vederea publicării.

Prinţesa îşi înălţă trupul şi, cu mâinile osoase şi pline de vene proeminente, strânse braţele fotoliului. Expresia demnă, imperială, a unei adevărate ţarine, îi ilumină figura descărnată. Da, îşi părăsise fiul, risipise banii fetelor ei, inima îi era coruptă şi pervertită. Dar nu ar fi trădat niciodată încrederea lui Alexandru. Niciodată!... Niciodată!...

Caterina minţi:

- Am ars corespondenţa!

Stefania înălţă din umeri.

- Păcat! Sunt convinsă că aţi fi putut primi un preţ interesant.

- E târziu! Prea târziu!

Stefania schimbă subiectul.

- Am primit vestea morţii sărmanului La Tour, care a decedat în urma unui infarct. Când a aflat că toate economiile lui, depuse într-o bancă de la Sankt-Petersburg, s-au dus, s-a prăbuşit ca un trunchi de copac lovit de fulger.

- Morţii se-nlănţuie ca-ntr-o tragedie de Shakespeare, zise prinţesa plecând capul. Se face pustiu în jurul meu.

*

* *

Înainte de accidentul ce costase viaţa domnişoarei Şebeco, prinţesa Iurievski traversase o stare de prostraţie, de absenţă spirituală şi intelectuală. Zile întregi rămânea aşezată pe un scaun în faţa unei măsuţe şi îşi dădea pasienţe.

Moartea domnişoarei „Eu ştiu tot“ o trezi, o făcu să-şi iasă din această stare de prăbuşire, ca şi cum şi-ar fi dat seama că nu-i mai era îngăduit să se lase doborâtă şi că ar trebui să-şi revină şi să reia o viaţă normală, care pentru ea se confunda cu o agitaţie neîncetată. Dar această perioadă, care ar fi putut să sugereze un cântec de lebădă, o epuiză. Se deplasa din ce în ce mai greu. Picioarele slăbite nu mai suportau nici măcar greutatea trupului ei scheletic. Condamnată la imobilitate în fotoliu, ea

facea nenumărate pasienţe întreaga zi. Se plângea Stefaniei:

- Este cumplit! Nu mai ştiu să dau pasienţe. Am uitat valoarea cărţilor. După-amiaza uit ce-am mâncat la micul-dejun. E dezolant!

Apoi, boala şi bătrâneţea galopante o fixară la pat. Perioadele de luciditate, din ce în ce mai rare, alternau cu lungi episoade de prostraţie.

Olga Meremberg o vizită de două sau trei ori. Caterina, foarte ocupată cu concertele, îi scria din când în când scrisori reci, aproape impersonale. Prinţesa era incapabilă să le citească. Uneori delira. Camerista o auzea îngânând cuvinte izolate, incoerente.

*

* *

Prinţesa se stinse singură, noaptea. Bătrâna servitoare o găsi ţeapănă, cu ochii larg deschişi, cu gura strâmbă. Autorităţile municipale se-ngrijiră de înmormântarea sa. Nimeni din familie nu luă parte la ceremonie. Prinţesa Caterina Mihailovna Iurievski- Dolgoruki fu îngropată în mormântul sorei ei, contesa de Berg. I s-a gravat numele pe crucea de piatră, dar atât de stângaci, încât ploile îl şterseră în curând. Blestemul - sau nenorocul - o urmă chiar şi dincolo de moarte.

Ţarina neîncoronată, uitată de toţi, se odihneşte neştiută în cimitirul rusesc din Nisa, uitat la rândul lui. Cruci de piatră, majoritatea sparte şi roase de timp, zac printre mărăcini. Doar albinele, în căutare de polen, mai zboară până la colina pe care cimitirul părăsit priveşte cu ochii lui lipsiţi de viaţă nesfârşirea mării...

Sfârşit

Colecţia

adevărul cuprinde:

1. Babel Palace Vintilă Corbul
2. Sclavii pământului Vintilă Corbul
3. Casa din Cherry Street Vintilă Corbul
4. Idolii de aur - Dinastia Sunderland-Beauclair vol I Vintilă Corbul
5. Idolii de aur - Dinastia Sunderland-Beaudair vol II Vintilă Corbul
6. Idolii de aur - Dinastia Sunderland-Beaudair vol III Vintilă Corbul
7. Păsări de pradă - Dinastia Sunderland-Beauclair vol I Vintilă Corbul
8. Păsări de pradă - Dinastia Sunderland-Beaudair vol II Vintilă Corbul
9. Păsări de pradă - Dinastia Sunderland-Beaudair vol III Vintilă Corbul
10. Căderea Constantinopolelui vol I Vintilă Corbul
11. Căderea Constantinopolelui vol II Vintilă Corbul
12. Cenuşă şi orhidee la New York Vintilă Corbul, Eugen Burada
13. Uragan asupra Europei Vintilă Corbul, Eugen Burada
14. Cavalcadă în iad vol I Vintilă Corbul
15. Cavalcadă în iad vol II Vintilă Corbul
16. Hollywood - infernul viselor Vintilă Corbul
17. Salvaţi-mă! Sunt miliardar! Vintilă Corbul
18. Oameni în Rolls-Royce Vintilă Corbul, Eugen Burada
19. Iubirile imposibile ale lui Petronius Vintilă Corbul
20. Groaza vine de pretutindeni Vintilă Corbul, Eugen Burada
21. Roxelana şi Soliman Vintilă Corbul, Eugen Burada
22. Asediul Romei vol I Vintilă Corbul
23. Asediul Romei vol II Vintilă Corbul
24. Sunt regele Franţei! Regele Soare! Vintilă Corbul
25. Împărăteasa fară coroană Vintilă Corbul
26. Calea ducesei Vintilă Corbul, Eugen Burada
27. Plângi, plângi balalaikă Vintilă Corbul, Eugen Burada
28. Atenţie! Los Angeles va sări în aer Vintilă

Corbul
29. Mafia şi miliardarii Vintilă Corbul
30. Extaz, moarte şi rock’n roll Vintilă Corbul
31. Miliarde şi picioare lungi Vintilă Corbul
32. Premiul - despre petrol, bani şi putere vol I Daniel Yergin
33. Premiul - despre petrol, bani şi putere vol II Daniel Yergin